

Katholiski Posol.

Ludowy czasopis,

wydawany wot towarzystwa S. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Redaktorowie:

Jurij Luszczański. Michał Hórnik. Michał Rósa.

Piątnasty lètnik.

W Budyschinje.

Czyszczy Smoleriec kinięziszczecie w macieżnym domie w Budyschinje.

1877.

W o p s i j e c z o.

str.

Kulow, město a faršla wosada (w kózdym číslle)	1
Poslenje dny ruskoho khjóra Alekandra I. Wot Jakuba Scholty	4
Swjata Marija Lourdes-šta, strowjo khorych. Wot J. Kílanka 16, 44, 73, 93, 135, 162, 182, 203, 228	
Swjaty Kazimir, polski pryne (z wobrazom). Wot M. Hórnika	34
Katholiskim Serbam. Wot J. Linszajskoho	46
Czeli putniſki dom w Romje a lužiſkich katholikowje	53
Zózef Brout. Wot M. H.	64
Zoho Swjatoséži bamžej Piusej IX. Wot M. Hórnika	101
Nowa Jezuſowa winica. Wot M. Hórnika	177
Nowa Jezuſowa winica je za našch čas pschiſprawniſčha. Wot M. H.	198
Z Lužic̄ a ze Sakskeje, Ze wýchoho světa, Raležnoſeže našeho towarzſtwa,	}
Cyrkwiński powěſtnik ze ſorbſkich wosadow, Dary a daň za cyrkę w Bacžonju,	slajne rubriki.

Prěnje číſlo na 1878 wuńdze 5. januara.

Štýnž bě redaktor našeho Posla, k. Lutecjaník, létusche přenje číško wudał, bu wón na njewěsty čas wot duchowneje wychnoſeje najprjedy jako administrator serbskoho seminara do Prahi poſlany. Pozdžischo pscheměni ſo jeho nakhwilne zaſtojnſtwo do naſtajnoho, wón wosta tam za präſea, kaž to naſchi cžitarjo wjedža. Duž je wot druhoho číška farač Hórník faktiſti redaktor byl hacž do toho číška, kotrež je nowy něcžiſhi redaktor k. M. Krala pod swojim njenom wudał. Byrnie pod wſchelakini redaktoram, je naſch Poſol po ſwojim programme jako ludowy časopis w tym ſamym duchu a k tomu huflo z pschitohu wuſhadžał. Schtož pak je hiſteře wožniſhe, Poſol je z njezměnjenej pscheczelnoſeži w Serbach derje witany byl; zaſy je ſo liczba wotebjerarow wo něchtu pschisporila z proćowanjom naſchich wonkownych pscheczelow a dobrowolnych expeditorow. Z tudomneje hlowneje expedicije, kotrež k. zwórk Faſku b. Wjenka wjedže, dōſtawaja a roſtcherjeja w ſwojej wokolnoſeži „Katholſki Poſol“: k. kaplan Scholka w Chróſcicach 168 exemplarow, k. farač Duežman w Radworju 80, k. administrator P. Innocenc w Róžencze 80, k. kaplan Lipicž w Kulowje 64, k. P. Tadej w Marijnej Hwězdze 62, k. farač Hermann we Wotrowje 55, k. kaplan Skala w Nalbicach 55, k. poſol Džiber w Pazlicach z pomocu k. kaplana Kubacha w Riehjelczičach 32. Spomnjeni knježa wobſtarachu tež w tuthm ſežje pjenjeſne pschinoſki. Za tajke pscheczelne žhromadne ſobuſtukowanjo expeditorow pschi roſtcherjenju naſeho Poſola wuprajamy wſchitku z nowa ſwojí najwutrobiňſhi džak.

Redaktorow ſu z pjerom w tuthm ſežje wſchelacy knježa podpjerali, kotrejmiž jara wulki džak ſluſha. Najprjedy džakujujeny ſo zavereſeje po woli naſchich cžitarow wyſofodostojnomu fararzej a duchownomu radžiczerzej k. Fr. Schneiderem za jeho wobſcherym a jara zajimawym naſtafk „Kulow, město a farſta woſada“, kotrež budže hiſteře w někotrych číſkach noweho lětnika dale wjedženy a dokonjany. Dale ſu dleſche naſtafk w běhu lěta piſali: k. kaplan Scholka, k. ſchstudent Kilar, a redaktorowje. W rubrich ze wſchohu ſvěta ſu ſebi redaktorowje bjez ſobi pomhali; dopiſovali pak ſu: k. farač Schneider, k. farač Hermann, k. farač Duežman; kaplani: k. Scholka, k. P. Tadej, k. Skala, k. P. Wencel, k. Kubach, k. Wozcierk, k. Lipicž, k. Nowak; z wuczeſtrow: k. Kral, ſchstudent k. Libsch, tež k. Nowak z Faſenich, k. M. Kral z Chróſcic a ſnadž někotſi druzy. Žim wſchitku budž wutrobný džak! Ženož z pomocu pilnych dopiſowarjow móže naſcha ſtronka doſpočna być.

W Budyschinje, 15. decembra 1877.

Nedakcija „Katholſkoho Poſola“.

Katholicki pohled

Wudawa so
prěnju a třecu sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pôsće a we kuiharni
1 m. 70 p.

Sudowy czasopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyšchinje.

Redaktor: **Juri Lusčanski.**

Cislo 1.

6. januara 1877.

Létnik 15.

Kulow, město a farska wojsada.

I.

Kulow leži na lěwej stronje rěki, kij jo „Čorný Halschtrow“ mjenuje, we khětro plodnej, z džela pěškojtej runinje, a je wot Budyšchina 6 hodžin daloko, wot Kamjencu 4 hodžin, wot klöschtra Marijneje Hwězdy $3\frac{1}{2}$ hodžin, wot Wojerec $1\frac{1}{4}$ hodžin.

Město Kulow ma 2200 katholickich a 43 lutherickich wobydlerjow; kulowska wojsada pak ma 3000 Serbow, 1000 Němcow, zwonka wojsady we blížszej a dalszej wokołoñosći nimale 250 Němcow, Čechow a Polakow, we wšchém 4250 dušjom.

Kulow pšchisskysche hacž k lětu 1815 k Sakskej a stejescche we duchownych a cyrkwinych naležnosćach pod tachantstwom swjatoho Pětra we Budyšchinje, bu pak po pruskim zapřichimauju, (1815) we lěcze 1821 pšchez bamžvnu bullu¹⁾ „De salute animarum“ wot Budyšchina wotdželeny a pod wrótſlawskoho (Breslauſkoho) biskopa stajen.

Wot lěta 1225 hacž k nutswjedženju lutheriskej wěry we Kamjencu (1527) mějesche kamjenski arcemějchnič duchovne wobkledžbowanjo na kulowskej farskej cyrkvi.²⁾ Patronatske prawo na njej (t. r. prawo, fararja

¹⁾ Bulla je wjetšche, Breve mjenniche bamžowe pišmo.

²⁾ Pod wobkledžbu kamjentškoho arcemějchnika stejescche 29 cyrkwoj: Bischofshheim, Porchow, Halschtrow, Gerlachsdorf, Wulta Hrabovka, Höckendorf, Wojerecy, Kamjenc, Kinsbork, Čorný

powołacż, cyrkwinu połładnicu pschehladač, wuporjedzenjo cyrkwinich twarjeńcow pschifazacż) ma z nanajstarszych časow (1248) hnadna knjeni abtissina we klóštrje Marijneje Hwézdy.

Kulow ma dwoje imieno, serbske (Kulow) a němske (Wittichenau). Serbske imieno Kulow pschiindże wot kule a rěka tak wjele hač kuloje wobtwerdżene město (twerdžizna)³⁾: pschetož hač twerdžizna je Kulow hižo we 8. a 9. lětstotku po Chrystusowym narodze imienowany (Scriptores rerum lusat. 1719, tom. II. pag. 62) a wobtwerdżenjo, hrjebje a hrodžiszczeja su z džela hishcze džensa k wiđenju. Němske nowishe imieno Wittichenau (Wittigenau) pschiindże wot Wittega. Wittego, tež Witego, Witigo a Wittich we starých pismach imienowany, (němski Weit, češski Wit) běše najstarschi syn kamieńskoho hrabje Bernarda, bu mischnjanski biskop, założi ze swoim bratromaj Burkardom a Bernardom we lětach 1248 hacž 1284⁴⁾ klóštry Marijneje Hwézdy a wumrje 11. měrca 1293. Joho bratr a sežehowar na mischnjanškim biskopškim stole Bernard wumrje we oktobrje 1299 a bu ze swoim wujom Henderichom, hrabju z Kamjencu, we klóštrskoj cyrkwi psched wulkim woltarijom pohřebany, hdžej jímaj w lěcze 1629 abtissina Dorothea Schubertec krasný wopominik stajicž da.⁵⁾

Biskop Witego dari w lěcze 1248 klóštrej městacžko Kulow, kotryž so hakle wot toho časa Wittichenau abo Wittgenau imenuje; Serbja pak su hacž do džensnischoho dnja imieno Kulow wobkhowali.

Potom hacž němski khězor Henderich I. pořánskich Serbow w lěcze 931 we dwěmaj bitwomaj pschi Walenču (Walenberg) a pschi tak imienowanym krawym mlýnje pola Tacęc (3 hodžiny wot Kulowa) pobíl, na nich markhrabju Gero hač najwyšchoho knyeza poštajík a we hrodžiszczezech we Kamjencu, Kinsbörku, Rótenbörku, Wojerecach, Drěvkowje, Kettlicach a Barče bórkhrabjow (knježkow, hejtmanow) pomjenoval bě: starasche so joho syn a sežehowar khězor Ota I. za wupschěstrjeczo khěsczanskeje wěry. Wón założi z dowolenjem hamža Jana XIII. we lěcze 965 we Mischnu biskopstwo, hdžej khězorowym

Kholmc, Krakow, Kropień, Khrósczich, Lutu, Lichtenau, Lindenbergs, Lindenau, Naundorf, Njebjelczich, Wjazonca (Neukirch), Wóslinck, Ponikow, Poležnica, Rybchbach, Prothc, Suland, Schmorkow, Schwepnich, Kulow.

³⁾ Pschi južnych Serbach na turkowſkej mjezy rěkaju tverdžizuh dženja hishcze kule.

⁴⁾ Założenſki list klóštra Marijneje Hwézdy je na 13. oktobra 1248 wuslajeny a bu 1249 wot duchowneje a 1264 wot swětneje wjehnoſeže (t. j. wot bramborskeju markhrabjow Jana a Otý bratrom) wobkruezeny.

⁵⁾ Pschi wotewrjenju rowa njeboh Bernarda a pschi zdehnjenju joho čzela 1628 sta so džin. Klóštrská knjezna Marija Mildnerec (ze Stankowa abo Schluckenawa rodzena), mješčes 10 lět dolho khorej nožy, kiz ju jara boleschtej. Wona da so wot swojich sotrow k Bernardowomu rowej wjeść a modlesche so tam z wulkej nutrnoſežu. Potom wona stany bjez wjehce pomocy a možesche swojej nožy we polnej strovocze trjebacž hacž k smjerci (1649). Ticini hist. Rosenthal. Pragae 1692, pag. 59.

Spovjednik Burkard preni biskop bu. Tachantsiwo swjatohho Pëtra we Budyschinje założi we lècze 1213 mischnjanski biskop Bruno II., hrabja z Barta, a rozwuczowachu so tam, dofelž tehdom hisceze we némiskim kraju mało wysołich schulow bësche, młodzi serbscy duchowni za serbski lud.

Na kóncu 15. lètostotka (wooko 1490) budyske tachantsiwo we najrjejschim kżewje stejesche, pschetož mèjeseche tychle duchownych a zaſtojniliow: propsta, tachanta, seniora, kantora, scholaſtika, kanclerja, 9 kanonikow, njedzelſtoho prëdarja, Oculus Praepositi, Oculus Decani, wobstaracžerja kapale (sacrista), 3 altaristow a 19 vikarow.

Wot lèta 1213 hacž k časzej lutherskeje reformacije bësche we Budyschinje propst najwyjschi cyrkwiński zaſtojnik, hdnyž pak budyski propst a mischnjanski biskop wot katholskeje wèry wotpanyskoj bështaj, došta 1562 budyski tachant najwyjsche cyrkwińskie zaſtojniwo z biskopskimi prawiznami nad hornej a delnej Lüžicu.

Budyscy tachantojo bëchu: 1. Jan Leisentritt z Juliusberg (z Wołomuca), 1562 (1559)—1586; 2. Gregor Leisentritt, 1586—1594; 3. Khrystof Blöbelius (serbski mèschczan z Budyschina), 1594—1609; 4. Augustin Widerinus z Ottersbach (z Prahi), 1609—1620; 5. Gregor Kattmann (z Budyschina), 1620—1644; 6. Jan Hasius (Haža) z Mjesczidla (Serb), prjedy Kulowski farač, 1644—1650; 7. Mjerczin Saudrinus ze Sternfeld z Dudenarde w Belgiskej abo Flanderkej, 1650—1652, jaty we Prahy 1652—1661; we času joho jaſtwa bësche administrator Bernard Schrottenbach, abt we Nowej Cale; 8. Khrystof Reinhold z Reichenau, 1661—1665; 9. Pëtr Longinus z Küsenberg (z Psjaffendorfa), 1665—1675; 10. Mjerczin Ferdinand Brückner z Brückenstein (z Kulowa), 1675—1700; 11. Matej Jan Bitzky z Bitzenthal (z Kulowa), 1700—1713; 12. Mjerczin Bernard Just z Friedensels (z Kulowa), 1714—1721; 13. Jan Josef Ignac Freischlag ze Schwiedenthal (Kowarjec z Khrósczic), 1721—1743; 14. Jan Jakub Josef Woſkij z Bärenstamm (z Khrósczje), 1743—1771; 15. Koral Kawrjenic Karđona (z Budyschina), 1772—1773; 16. Mjerczin Nuk z Lichtenhof (z Kulowa), 1774—1780; 17. Jan Josef Schüller z Ehrenthal (z Ostriža), 1780—1794; 18. Wjacław Kobale (z Kulowa), 1795—1796; 19. Franc Jurij Lock (z Kulowa), 1796—1831; 20. Bernard Ignac Mauermann, (z Noweje Cale), 1831—1841; 21. Matej Kucjanek (z Nuknich), 1841—1844; 22. Josef Dittrich (z Marischena w Czechach), 1845—1853; 23. Ludwik Forwerk (z Dreždjan), 1854—1875; Franc Bernert (z Grafensteina w Czechach), 1875 (ad multos annos!).

(Poſtracžowanje.)

Poslenje dnih russkoho khézora Alexandra I.

W tu khwilu ryeži so wjèle wo wójnje mijez Ruskej a Turku a jedyn njevě, komu by jedyn dobyežo pšchal. Turka haſo polpohan je wot wſchoho spocjałka njepščeczel kſchecžanow a je husto a tež poslenje lěta wot 1871 jow katholickich w swojich krajacj jara pščecžehaſ a jara podcžishežowal. Ale tež w Russkij je hižom dolhi čas katholska cyrkvi jara pščecžehana byla a bohužel wjèle ſchody czerpjeſla hižom wot časow khézora Alexandra I. jow, kž je znath z wójnow z Napoleonom I. Schtož khézora Alexandra I. naſtupa, bě drje wón ſam pščecživo katholskoi cyrkvi derje zmyſleny, a wjèle njesprawnoſcžow pščecživo ni je ſo bóle pščez joho zaſtojnikiw ſtaſlo, dyžli pščez njoho ſamoho. Haj pod nim bě cyka Russka bližko, haj ſtejeſche na prozy, ſo zaſy z katholskoi cyrkви zjenocžiež; haj wo nim ſamym ſo wobkrueža, zo je wón pſched ſwojej ſuijerežu do romſko-katholskeje cyrkvi pſchiwzath byl. Tole, joho zmyſlenja a wotpohladanja w poſlenich dnach ſu nětko hakle na zjawné pſchiſhle. Tena katholska w Romje wuſhadžaca nowina, Civiltà z mjenom, wožewi wondanjo jene jara ważne piſmo, kotrež bě fardinſki ministr, de l' Escarène z mjenom, za ſwojoho krala Albertha ze Sardinſkeje w lécze 1841 zefataſl kž je hakle nětko na zjawné epichishlo. To, ſchtož tele piſmo wopſchija, bě ſponnjenym ministr nazhoniſl wot groſy Michand, kž rodženy w Sardinſkej a katholik bě do russkich ſlužbow ſtuſil a bě potom adjutanta khézora Alexandra I. Khézor to derje wjedžesche, zo je joho adjutanta katholiki; haj njebej jomu to na żane waschnjo njeſlubo, ale na wopak njeſeſhe wón wulku dowěru k njomu; a hdyž ſo martrowny tydžen, kž je pola nas předy hacz pola Ruskow, pſchiблиži, tak joho khézor, bjež toho, zo by proſcheny byl, wſchech ſlužbow wotwiaza, zo by mohk na Božich ſlužbach romſko-katholskeje cyrkvi džel brac̄. Samo w khézorskej ſwójbie bě derje znaće, zo je khézor katholskoi cyrkvi jara pſchihiſleny; a hdyž wón ke kongreſſej w měscze Verona chcyſche ſo do Italskej podac̄, a pſchi tej pſchiležnoſci tež Rom ſobu wopytac̄, dha joho mac̄ z bojoſežu, zo mohk traž Alexander pſchi hromadupſchiūdzenju ze ſwj. wótcom ſo hnuć dacz a traž do katholskeje cyrkvi zastupic̄, untrnje proſchesche, zo njevy tola do Roma ſchoł, ſchtož khézor Alexander ſlubi a džeržesche.

W lécze 1825 chcyſche ſo Alexander z města Odessa do Italskej podac̄. Prjedy pak poſla wón horſa ſponmjenenoho adjutantu do Italskeje, zo by wón najprjedy k ſwojim pſchecželam domoj ſo podaſl a potom pak do Roma ſchoł; tam dyrbjesche wón haſo poſluschny syn ſo najprjedy ſwj. wótcej pſchedſtajic̄. Po tymle přenim wopyče bě jomu khézor Alexander porucžil, hiſhce ſe wo jenu drugu audiencu proſhež a tu dyrbjesche, tak jomu khézor porucži, ſwj. wótcej jenu ważnu naležnoſć wozjewic̄, kotruž wón jomu roſkladže; swoje krute wotwyslenja wobzamkný khézor z tymi ſłowami: „Ró, je-li trěbne, budu martrať.“ Kotra bě tale wotwyslena naležnoſć? my je hnydom ſhſchimy.

Wotpołkamj adjutanta sežini po porucžnoſeži; hdŋ̄ bu jomu potom druhí wopyt pola ſwj. wótcia dowoleny, pſchiūdže grofa Michaud, wotpołoži pſched bamžom Leo XII. ſwój teſak a padże pſched nim na kolena z próſtwu, zo chył joho ſkyſhcež, wot ſkyſchanoho pał žanomu cžłowjekę ničo njeprajiež. A nětko wón wupraji tu wot ſwojoho khežora jomu horjepołożenu naležnoſež: zo je khežor Alexander kruče wotmyſleny, dotal trajace wotſchecžepjenjo ruſſeje cyrkwe wot romſko-kath. cyrkwe z běhnyč, wſchitke ſebi podate ludy do praweje kath. cyrkwe dowjescž a zo chce khežor ſam, kjeze wſchoho wotſtorowanja wſchē bļudne wučžby ſchisma-tiſkeje (ruſſeje) cyrkwe wotpſchiſa hacž. A tomu žadafſche khežor, zo by ſwj. wótc jenoho mudroho nazhonjenoho duchownoho, ke kotoruň ma počinu dowěru, pomjenowaſ, tomu ſamomu wſchē trěbne počnomoch daſ a potom joho do Petersburka poſlaſ, hdžež mějeſte wón w jenym klóſchtrje bydlicž a tu wſcho trěbne wuradžiež a wujednaež. Ale zo njeby nictó na njoho kedažbowaſ, uje-ſmědželſche tónle pomjenowaný žadyn kardinal abo druhí wſfoki duchowny bycž, ale jedynu jednory měſchnik. Raž bě požadane, ſo ſta; jedyn měſchnik bu po-ſjenowaný, wěc bu jomu rozkladzena, wſchē trěbne počnomoch date. Ale hlej njenadžich tu wumrje khežor Alexander a wſchē rjane nadžije buchu z tym zniczene. Grofa Michaud, taſ khežte hacž tule zrudnu powjescž zhoni, khwataſche do Petersburka a pſchiūdže hiſhcež ežaſa doſež, zo můžesche ſwojoho knieza ſobu k rowu njeſež.

Pozdžiſcho nazhoni grofa Michaud wo khežoru Alexandru, zo, hdŋ̄ běſche ſo z Petersburka na puež do Italskeje podaſ, wón dneſ pſchiūdže do měſtac̄ka, hdžež bě jedyn dominikanski klóſchtr. Prior toho ſamoho pſchiūdže ſo tež khežorej pſchedſtajiež; tu pał khežor joho poproſy, zo chył joho wokoło počnoch pola klóſchtrſkich wrótkow wocžkowacž. Wokolo počnoch pſchiūdže nětko khežor Alexander ſam, da ſo do cyrkwe dowjescž a proſchelſche zo by ſo jomu Bože horde cželo wuſtajilo. Joho próſtwa ſo dopielni; a pſched woſtarjom klecžo mōdeſche ſo khežor dlejſhi čas a proſchelſche ſkóńczne wo požohnowanjo. Hdŋ̄ pał tón měſchnik wot woſtarja džeſche, widželſche wón khežora hļuboko počlonjenoho a ſemju ze ſylzami mačžanu.

Grofa Michaud bě jara zrudženy, zo wulſe a krafne wotpohladauja Alexandra njebuſhu wuwjedžene, tola njebe wſchu nadžiju zhubit. Po ſmjerčzi ſwojoho knieza džeſche wón na pſchecy do Italskeje. Tu ſebi wón wſho na papjeru ſestaja a hdŋ̄ by Alexandrowy ſyn a naſtupnik khežor Miklawſch hdŋ̄ do Italskej pſchijchoł, chyſche wón jomu to napřane pſchepodacž (naſſkerje je ſo to w lěze 1845 ſtaſlo), abo jeli khežor Miklawſch tam pſchijchoł njeby, chyſche, zo by ſo jomu piſmo po ſwojej ſmjerčzi pſchipoſlaſlo. Veſ tola nadžija w joho wutrobje žiwa, zo ſo khežor Miklawſch hniež da a ſežehowajo pſchiklaf ſwojoho nana wulſu wěc wuwjedže.

Tole je, schtož my zhonimy z pisma horjeka spominjenoho sardinškoho ministra de l'Escaréne.

Wutoru 2. januara popołdnju po dwómaj je Bóh wysoeko-
dostojnoho knjeza

Joſeфа Pallmanna,

präfesa serbskeho seminara we Brzgach po wjachydzienſtej czeſkej
khoroseſzi ze ſwiatymi ſakramentami doma wobstaranoſho we
65. lécze ſwojeſte ſtaroby z tuteje čaſnoſce wotwołał. We
wotemrjethym zhubichu katholſey duchowni ſakſkoſte kraleſtwa hód-
noho a zaſlužnomoſtoho zaſtojnſkoho bratra, tachantſtwo ſvj. Pětra
we Budyschinje naſwedzitohu a njewuſtajnje pilnoho pſchedſteji-
czerja joho wjedzenju doverjenohu wuſtawa, serbskoho seminara
we Brzgach, joho wucžomcy wótcowſkoho, wucženohu a ſwérnopho
wocžehnjerja. Z pſchipóznacjom joho mnogich zaſlužbow woz-
jewi ſo z tutym joho ſmijereč pſcheſzelam a znathym, wosebje
wſchitkim joho něhduskim wucžomcam a wosadom, w kotrychž
ſrijedzinje je njebohi ſtukovał z proſtwwu, zo bychu we ſwojich
modlitwach na njoho ſpominali.

We Budyschinje na tachantſtwo, 3. januara 1877.

Tachantſtwo ſwjatoho Pětra.

No wi n l i a p o w j e ſ c ſ e.

Z Lujicy a ze Šakskeje.

Z Budyschina. W minjenym lécze je ſo w Budyskej wosadze a pſchipóznanach wsach, kaž daloko to kſchčeňſte knihi wupolazuja, 90 dječci narodžili, z kotrychž bě 53 hólcžatkov; bjez nimi ſu dwójcy dwójniſi, 11 njeman-
dželskich a 3 morvorodžene. Pſchipowjedaných bě 16, weroowane pak 14 nowo-

mandželskich. A Božomu blidu blidu běchu 4400. Wumrjelo je 103 wosadnych a 3 njezaforowani, kotsiž so pola nas pohrjebacž dachu. Z tuthych ž cyka 106 zemřetých bě vyšše tých morvorodžených 46 džecži, kž 14 let njedocpěchu, najstarši zemřetý bě pschez 86 let. Na Miklavščík bě 89 čelov, 13 na filialne pohrjebniščežo w Mnischoncu a 4 druhdže pohrjebanych.

Z Budyschina. Nowa protyka Krajan je so tež pod nowej redakciju wubjernje wobstarala, a je, kaž smy wojewili, w expedicijach Posola na pschedai. Njech ju khróble kupi, schtož ju hjsicze nima. Protynki, tele tunje wuzitne knizki, wščak móže kóždy katholſki Serb někotre wschelakich wudacžow w swojim domje měcz, a katholſki Krajan njejmé brachowacž.

Lětuscha protyka ma swój předawši dobrý rjad a napohlad. Po protyžným džele namakac̄h tam rjane powjedancžko: Wulki lós, abo kaž dobyte, tak wotbyte: to je wopravdže ze živjenja wzate a za wjesny lud a joho mlodošez woſebje powuczace. Druhi wjetšchi wudžek řeka: Zjewjenja sw. Marije w Lourdesu. Heward je tam statistika katholſkich wosadow, powiestwa wo nowej cyrkvi w Serbach, ratarſkohospodarski nastawki wo ſkotu, někotre drobnishe poučzenja, a cyka čzróda dobrých žortow a směšekow. Spisac̄erzej lětuschoho Krajana k. J. Škali a joho pomocníkam budž wulki a nutrny serbſki džak! Na zaſhywidženjo; dale tak!

H.

Z Budyschina. Kulow, město a farška wosada, je dlěžsche jara zajimave dželo, kotrež je nam navjedžithy wuczeny muž za KATHOLSKOHO Posla dobročinje ſpišal. Čzitarjo bndža so wěscze wjeselicž, nadrobnischo ſtawiznu tamnoho města wopisanu namakacž, do kotořež tak husto pschitkadelje. Redakcia Posla pak ſebi tež nadžija, zo nastawki we woklohoſci Kulowa spodobanjo namaka, a pschipoſczele tohodla do kóždeje wšy něchtia exemplarow k pořazanju a proſh zo býchu tamni, kotsiž checedža we pschichodnym lēcze ſo na KATHOLSKI Posol pschedplacziež, to boryž pola knjeza kaplana Lipicža we Kulowje wozjewili.

Z Wotrowa. We Wotrowskej wosadže narodži ſo we lēcze 1876 14 džecžatkov (wloni 18), 8 hólčatkov a 6 holcžatkov, mijez nimi 1 njemandželle; 12 wosobow wumrje (wloni tež 12), a to 8 dorosžených a 4 džecži. Pschi-powjedanjow bě 7 (wloni 8) a 3 werowanja (wloni runje tak wjele). A Božomu blidu ſu pohyli 2092 (wloni 1903). Pschikazane cyrkwinſke wopory ſwědcža wo woporniwoſci wosady. Nahromadži ſo za Lyonske missionske towarzſtwo 125 markow 48 pj., za Josefowe towarzſtwo 36 markow, za ſvjathý rov we Jeruzalemje 28 m., za Bonifacijove towarzſtwo 54 m., za ſvj. Wótca 72 markow 34 pj. — Kaž hýž wloni, tak bě knj. farať tež swój poſleni hodowny farſki wopor za twarjenje cyrkve we Bacžonju poſtaſil. Wosada woprowaſche za poſtajeny dobrý ſkut 113 markow 25 pj., kotrež ſo mijez darami namakaja.

Z Njebjelcžic. We naſherj farſkej wosadže narodži ſo we zandženym lēcze 24 džecži a to 14 hólčatkov a 10 holcžatkov; 6 z nich zemře žas we

tym samym lęcze. Wunrjelo je z cyka 17 wosobow. Pschipowjedanych je 9 porow, weroowanych 6.

k.

Z Khrósczic. Zandżene lęto je so we naszej wosadże narodžilo 113 dżeczi, 71 mužskoho a 42 ženskoho splaha. Pschipowjedanych bu 44 a weroowanych 38 porow. K swiatomu wopravjenju běchu 10,185 wosobow. Nascha farška cyrkj dosta nowu jara drohi debu, nowe mócnie piščežele ze 24 registrami a sylnej polnej posawnu. Wygle pschiudu na 10000 markow; pschez 1600 markow bu k tomu dobrowolne nahromadżene, dwaj daraj po 300 markach so mjez nimi namakatej wot knj. hrabje Frauzo Stolberga we Worklecah a njebo Hansa Nowotnoho we Prawoczicach.

Z Khrósczanſke je wołkołnoſc že. Wschudżom ślyſhi so ſkóržba, zo na wuczerjach pobrachuje; tež pola nas je město druhoho wuczerja tu hižo wot nazhiny jow wuprózijnene, tola kaž ſtýchimy, doſtanjemy k jutram nowoho wuczerja, je to pola nas cyłe nuzna wěc, zo by so knjezej kantorej Pjetaschej, kiž ma wjele cyrkwiſkeje ſlužby, pomoc we ſchuli podała. Dokelž runje wo wuczernjach rħežimy, ſpomíny hýdom na wowe wobmjezowanjo ſchulſkich wołrjeſow, kotrež chce knjezertwo zrjadowacž. We naměſchanych wsach kaž k pschitladej we Sulſhecah, ſluſheja katholitowje ze ſwojim wobſeđenjtwom k katholitkim ſchulam, njekatholitsk pač zaś k ſwojim ſchulſkim wołrjeſam, tač zo jedyni džel wſy tu, druhi džel druhdže ſchulſke dawki dawa. Knjezertwo chce nětko we wotpohladanju lóžichoho zarjadowanja ſchulſke wosady po wsach wobmjezowacž. Cyka wjes, njedziwajo na to, hacž je džel katholitski obo njekatholitski, ma po ležomnoſežach a wožobach je n o ho ſchulſkoho wołrjeſa dawacž. Njerunoſcje, kiž psches to naſtanu, chce ministerium z pschidawkami wurunacž. We tymile wotpohladanju vě ſchulſka wyschnoſcž wondano ſchulſkich pschedſtojicžerjow do Wóſhic a potom do Khrósczicž zchromadžila. Wołrjeñi lěkar we Kramjencu chce we ſwojim wołrjeju wſchitke džeczi pschichodnje ſam ſchęzepicž. Dotal běchu k tomu wjesci lěkarjo, a tež w městach wysche wołrjeñohho lěkarja družy poſtajeni. Tola wondanjo ſu na zchromadžiznie gmejniskich pschedſtojicžerjow we Kramjencu za dobre ſpózinali, zo by ſchęzepenjo džeczi pschichodnje wołrjeñomu lěkarjej ſamomu ſo pschewoſtajlo. Gmejnacy pschedſtojicžerjo dyrbjeli tola runje za to wojovacž, zo býku ſo tele wětý doſhody jich wjescnym lěkarjam zdžerželi, hewak budža podarmo za lěkarjemi pytač. Ze jich na kraju mjez tym mało doſež. — Protykow je ſo we naszej wołkołnoſczi lětsa doſež roždjerjało. Krajanci bu wſchudžom wjeſele witany, tola staršci towarſhoojo běchu hižo předy pschitħadželi. Tola Bohu džak! tamne njekhmane protykli ſu z nascheje kraju nimale cyłe wubite. We pschitſtojnych ſerbſkich kħlamach drje ſo żane tajke njepſchedawaja, kotrež wěru a dobre pocžinkи kažu. — Tež lětsa pokaza ſo woporniwa luboſcž pschecžiwo kħudym džecžom prawje rjenje pschi pschiležnoſczi hodowoho wjesela. Tač je we Worklecy knjez hrabja

Franc, kij ze swojej chorwatej mandželskej we Algieru we Africach pšebhywa, 50 schulskim džeczom wjehelake rjane a wujitne dary wobradzeč dat. Tež wjehelach drugu su khudym džeczom hodownu wjesloječ pšchihotowac̄ so procowali. W mjenje zwjescenych starichich wjeklikim „zapłacž Bóh“ prajimy.

Z Kulowa. We zańdżenym leče 1876 je so we kulowskej wośadze narodžilo: 73 hólčatow a 72 holčatow, hromadže 145 džeczi. Z města běchu 93, ze wjow a zwonka wośadny 52 džeczi. Mjez nimi su 2 poraj dwójnikow a 6 njemandželske džeczi. — Wumrjeli su: 57 muškich, 32 žónskich, hromadže 89 wośobow, su potajkim 56 wośobow wjac narodženych hacž wotemrjethych. Mjez wotemrjethymi su 51 wotroſzenych a 38 džeczi. Najstarschi muž bě Jurij Čžorlich, pomjenowanuy Debik, we Hoſku, starý 87 let 6 měsacow 25 dnjow (bratr njeboh' knjeza radworskoho fararja Mittawicha Čžorlicha); najstarscha žona bě wudowa Hanža Salowschyna we Nowym Hoſku, stara 74 let 11 měsacow 3 dny. — Werowanych mandželstwo bě 58, pšchipowje daných 66; civilne a njecyrkwiſke mandželstwo njeje žane bylo. — Do Mariju o ho arcbratſtwa swj. rózarija buchu zapisanę 100 wośobow, do bratſtwa swj. ſkapulira 10. — Pšchi cyrkwiſkih kollektach je so na cyrkwiſne a schulſke potřebnoſcze z hromadžilo 28 tolerjow $15\frac{1}{2}$ fl. — Bože džeczo je na ſchomu Božomu domu rjane dary wobradžilo: wot huadneje knjeni abtissiny Kordule we kloſchtrje Marijineje Hwězdy dwě čornodamastnej ryžwie ze ſlěbornymi tressami woſadžanej; wot naſchich miloſeživych jotrów a wot někotrych dobročerjow židžane a kumštnje tkane ryžwo, kaž tež dwaj čeře wjenosuknajanaj ruba j na wulkı woſtar a wokoło kletki. Tež zapłacžichu so z woſornych darow woſadnych 6 nowe chorhoje za kſhižerjom. Wjeklim čeřežowanym dobročerjam naſchoho božoho domu so lubozuje džak praji z tym pſchećom, zo jim Bóh luby knjez bohacze tu a we wěčnoſeži zapłacžieč chył, ſchtož su na darach luboſeže z podwołnej wutrobu woprowali.

Naležnoſeže naſchoho towarzſtwa.

Sobuſawý na leto 1877: 1—19 ff. z Budyschina: can. cap. cantor J. Kuejank; canonicus a direktor tachantskej ſchule P. Scholta; farar Mich. Hórník; direktor wuczeriſtoho ſeminara H. Blumentritt; tachantski vikar a njedželski předar J. Dienſt; tachantski vikar a katecheta J. Schönberner; režiſir. Jurij Vanda; zwóńt tachantskej cyrkwi J. Wjentka; J. R.; wuczeſet Žaf. Kral; Jan Koplanſki; Jurij Žakubaſch; Žaf. Vjarsch; Jan Vetta; Mittawich Mloik; J. Č.; Katha Kulmanec; Michał Maj; 20. farar Smola z Njebjeležic; 21. kapelan Kubasch z Njebjeležic; 22. frater Panträc we Brni; 23. Hanža Müllerowa z Boscheze; 24. Kubica z Drežđan; 25. Mist. Vit z Konjec; 26. Petr Schotta (Zarjenk) z Konjec; 27. Hanđrij Guda z Kiny; 28. Hanža Rachelec z Łazka; 29. Mittawich Rječek z Bronja; 30. Michał Wels z Něvjece; 31. Wörchla Schönlowa ze Šerijan; 32. Michał Kuba z Peſtece; 33—41 z Jawor: Mist. Wawrič; Mist. Žakubaſch; Mist. Zarjenf; Mich. Čžorlich; Petr Krawe (Schneider); Mist. Kramc (Schneider); Madlena Scholežic; Michał Hanuš; Petr Bryl; 42. Jan Bryl z Drežđan; 43. Hanža Haderkowa ze Žitawy; 44. Jurij Wawrik z Kanec; 45. ad-

ministrator J. Innoenec z Różanta; 46. Jurij Kokel ze Hajdowa; 47. Jan Wels z Hrubiešic; 48. Jan Kraja z Bělečec; 49—51 z Chróscie: Marija Roblowa; Madlena Kralc; Jak. Wawrik; 52. Misi. Kobel z Čzornec; 53. Madlena Wolmanowa z Čzornec; 54. Petr Juši z Fařečec; 55. Jak. Pieczka z Nov. Wieski; 56. Marija Piechec z Prawočic; 57. Madlena Niedlec z Horkow.

Na leto 1876 doplatcích: II. J. 365. Jak. Čzemjera z Čzemjeric; 366 Petr Vjarsch z Čzemjeric; 367. Misi. Čzornak z Potrowa; 368. Jan Čzorlich ze Scherachowa; 369. Hanža Müllerova z Borskeje; 370. Mit z Kufowa; 371. wucžer Bräuer z Kufowa; 372. Jakub Kilaňk z Nowoslic; 373. Petr Čzornak z Nowoslic; 374. Hanža Manjokec z Nowoslic; 375. Petr Čyž z Nowoslic; 376. Jak. Bětka z Nowoslic; 377—380 z Koſlowa: Madlena Krawcowa, Madlena Kortenkowa, Jak. Čzornak, Michal Rjefka; 381. Michal Kocor ze Schunova; 382. Petr Scholta ze Schunova; 383. Michal Žurk z Lazka; 384. Katha Brézanowa z Konjec; 385. Jan Petr Merežint z Hrubješic; 386. Handrij Guda z Kiny; 387. Misi. Vjedrich z Radworja; 388. Michal Scholta z Měrkowa; 389. Jak. Wjeraba z Khelna; 390. Misi. Vuk z Konjec; 391. Jan Falk z Zdgerje; 392. Jan Kocža z Bremjenja; 393. Jan Vuk z Radworja; 394. Misi. Kocža z Bronja; 395. Marija Žeſchkec z Schunova; 396. Petr Lebza z Ralsic; 397. Jan Ryneč z Brémjenja; 398. Misi. Weclich z Malbic; 399. Michal Žurk z Lazka; 400. Jak. Scholta z Chróscie; 401. Marija Moitkowa z Noweje Wieski; 402. Misi. Kocor z Noweje Wieski; 403. Misi. Kubica z Hory; 404. Hana Natuschkec z Hory; 405. Ernst Vensch z Haſlowa; 406. Marija Donatce z Boščic; 407. Petr Hust z Fařečec; 408. Petr Kudžela ze Smjeczkec; 409. Jurij Herman z Chróscie; 410. Hana Horbanke z Sulščec; 411. Michal Lukajch z Chróscie; 412. Petr Wawrik z Paſlic; 413. Katha Schwejdžina z Paſlic; 414. Wörſchla Verſchowa z Njebeješic; 415. Madlena Wojska z Paſlic; 416. Jurij hojšodar Horbanec z Paſlic; 417. Michal Lukajch z Paſlic; 418. Mich. Kubajch z Paſlic; 419. Jak. Strane z Njebeješic; 420. Misi. Suchi z Njebeješic; 421. Michal Kobelt z Paſlic; 422. Misi. Winjech z Njebeješic; 423. Marija Čzornakowa; 424. Jan Čebelak stawnik z Njebeješic; 425. Jakub Schöcta z Kamjenej; 426. Franc Merežint z Bělečec; 427. Petr Kliemand z Różanta; 428. Michal Mechela z Peſtec; 429. Mich. Manjok z Peſtec; 430. Madlena Hermannowa ze Sernjan; 431. Jan Scholta zaunkař z Pančech; 432. Mich. Kral ze Sernjan; 433. Petr Scholta z Peſtec; 434. Mich. Žurk z Różanta; 435. Jak. Kubajch z Peſtec; 436. Michal Kubá z Peſtec; 437. Michal Vuk ze Sernjan; 438. Wörſchla Schreiber z Dobrošic; 439. Mich. Schön ze Sernjan; 440. Budač z Wetečec; 441. Lebza z Kufowa; 442. Boſej Řehořka z Różanta; 443. Hana Čzemjertka z Nowodwora; 444. Marija Haufina z Kriepiec; 445. Misi. Kral z Raſchee; 446. Petr Čjampjela z Potrowa; 447. Jan Džiſlav z Potrowa; 448. Mich. Schwejda z Chróscie; 449. Mich. Kofla z Chróscie; 450. Mich. Ruf z Chróscie; 451. Marija Roblowa z Chróscie; 452. Jan Wawrik z Chróscie; 453. Marija Budarec z Chróscie; 454. Madlena Kralc z Chróscie; 455. Madlena Kmíječzowa z Kožaric; 456. Jan Pieczka z Nov. Wieski; 457. M. D.; 458. M. Schejda z Noweje Wieski; 459. Jan Woſki ze Staaceje Čhełnich; 460. Jurij Sopa z Prawočic; 461. Marija Nowatec z Noweje Fařečec.

Na předadwščce leta: 1875. J. Čz. z K.; Petr Scholta ze Schunova; Maria Žeſchkec ze Schunova; y.; 1874. xy.; 1873. xy.;

Dobrovolsne darý za našče towarziswo: fr. Pankrac 70 pj.; h. R. 50 pj.; c. Šč. 2 m. 50 pj.; J. K. 50 pj.; J. J. 50 pj.; J. B. 50 pj.; E. Vensch 50 pj.; m. m. B. 50 pj.; m. C. 75 pj.; K. K. z B. 50 pj.; Wörſchla Schömlowa 50 pj.; P. I. 50 pj.; B. Šč. 25 pj.; c. k. 1 m. 50 pj.; v. D. 1 m.; v. Šč. 50 pj.; M. Wolmanowa 75 pj.; J. Wawrik 1 m.

Darý a daň za chrkej we Bacžonju.

Nawdaty kapital a dotal nahromadžena daň wucžinjeſchtaj: 30,100 markow.

K čeſečzi Božeſi a k ſpomoženju duſhov ſu dale woprowali: Z wotkažanja njebo Hany

Bjerowej ze Žuric 15 markow; Jan Kraja z Bělčec 3 marki; k česeczi wutroby Žežusoweje Ž. N. 3 m., k česeczi s. wóta, ichthri sotry z Budyschina 12 mark; N. N. z N. Bušča 1 m. serbska wojsada we Budyschinie na město fararjowoho hodownoho wopora 80 mark 10 pj.; Wotrowitska farška wojsada na město fararjowoho hodownoho wopora 113 mark. 25 pj., njenjenowaný z Horkow 1 m. 50 pj.; njenjenowana z Khruszeje 50 pj.; njenjenowana z Nov. Wieski 1 m.; Anna Lipicžec z Budyschina 3 m.

Hromadže: 30,233 mark 35 pj.

Katholische Kasino w Daseńcy

swieczi 14. januara swój treczi założenſki swiedzeń.

Katholische towarzystwa

k njomu z tym najpodwolnitscho pſcheproschjuje

pſchedsyda.

Zivjenja Svatych.

Po rjedze cyrkwińskich stanizow spisał Handrij Duežman. 1864—1872. — Dotal 12 zechinów (864 stronow). VIII. — Płacźzna 6 mk. — Zenotsliwe zechiwki po 50 np.

Duchowna Kožownia

swjateje Marije maczerje božej a pſchecy czisteje kniežny. Handrij Duežman. 1872. — 518 stronow VIII. — Płacźzna: W rjanej wjazbje 6 mk. — W ſreniej wjazbje 4 mk. 25 np. — Zechita 3 mk. 50 np.

Krótkie rozwuczenjo wo někotrych bratstwach swjatoho skapulira.

P. Arnold Werner, duchowny cistercijskoho rjadu w Ossegu. 1873. — 35 stronow. VIII. — Płacźzna 15 np. — Wunoschki tuteje knižki je hako Pětrowy pjenježk za swjatoho Wóta postajeny.

W o z j e w j e n j e .

Kniha k zapisowanju darow we twarskich materialach (kamienjach, cyhelskich a druhimi) a njeplaczenocho džela pſchi cyrkwi we Baczonju je tam pola k. Handrija Smolny wupołożena.

Pſchedsyda.

Dokelž je redaktor Katholickoho Poſla na njeněsty čas do Prahi póſtaný, powjedu we jeho njenje redakciju. Wsche Katholicki Poſol nastupace lísty a powjescze proschu na minje poſlač. Hłownu expediciju Poſla pak je knj. Jakub Wjenka, zwónk tachantskeje cyrkwi pſchewzał. Wschitc tamni česeczowni wotebjerarjo Poſla, kij po njón dotal k redaktoře khodzachu, dōstani jón we tachantskej pjeckarni.

Farar Hórnik.

Wuzwoserjo III. wólbnoho wokrjesa!

(We městach a sudeňskich hamtach: Budyschin,
Kamjeneč, Połcznica, Biskopicy.)

Wólba na rajchstag so blíži. Koho wuzwolicze?

Wotedajęce swój głos za brunowskoho k. grofu takle napisanę:

Alfred Reichsgraf zu Stolberg-Stolberg
auf Brauna bei Kamenz.

Tutón móže a chze Waſche naležnoſcze na rajchstagu zastupowac̄, hdynž chze wón, werońc̄, prawo a swobodu we wšchēch wobstejenach zakitajo, jeno tajkim zakoniskim namjetam psichloſowac̄, z kotrymž so we kraju a w cyrkwi, we swójbje a schuli zbožo wšchēch a jenotlivych krajnych poddanow spěchowac̄, a dawno zhubjeny a jara żadany pokoj we kraju za nastajne a k lepschomu výschnoſcze a poddanow zasyl vróćiež hodži.

Zomu dajeże na wuzwolnym dniu,

10. januara 1877,

swój głos!

I. Wawrik, mlýnk a rychtar w Kanecach; Pětr Libsch, gmejnski pschedstořic̄er w Kanecach; P. Symank, gm. pschedst. w Botrowie; M. Čejz, gmejnski staršchi we Botrowie; I. Smola, kubler w Kaſcheach, I. Čejz, kubler w Kaſcheegh; M. Čejz, gm. pschedst. w Züricach; M. Reda, gm. staršchi w Züricach; M. Koch, gm. pschedst. w Krjepjecach; M. Čorlich, kubler w Jaworje; I. Petranec, gm. pschedst. w Mikocžicach; M. Dieschank, gm. pschedst. w Rjebjelcžicach; M. Hauptmann, gm. pschedst. w Serbischych Pazlicach; M. Manjok, gm. pschedstejer w Peſkeach; M. Černak, gm. pschedst. w Smjerdzacej; M. Schejda, gm. staršchi w Schunowje; M. Jaszlawk, gm. pschedst. w Nowoslicach; I. Schömel, gm. pschedst. w Sernjanach; I. Hejduszhka, gm. pschedst. w Hórkach; M. Janka, gm. pschedst. w Hraicach; M. Kummer, gm. pschedst. we Łazku a zapostane na lužiskim sejmje; I. Walda, stawnik gm. pschedst. w Kalbicach; M. Trenkler, gm. pschedst. we Wetericach; M. Henig, gm. pschedst. w Smjecžkach; M. Scholta, gm. pschedst. w Budworju; M. Bodling, gm. staršchi we Budworju; I. Hermann, gm. pschedst. a stawnik w Khróscžicach; M. Janka, hoſčeńcar w Jasenich; I. A. Duczman, kubler w Bozanfecač; I. Hantusch, gm. pschedst. w Radworju; I. Handrik, gm. pschedst. w Kamjeneč; I. Berk, gm. pschedst. w Khełnje; M. Schneider, gm. pschedst. w Borañecach; P. Kral, gm. pschedst. w Broniu; H. Dieschank, gm. pschedst. w Poždecach; M. Pjeh, stawnik gm. pschedst. w Liboniu; M. Schpitank, rychtar w Gžasečach; C. Hauptman, gm. pschedst. w Lejne; M. Pjeh, gm. pschedst. w Swinjarni; I. Wornac̄, rychtar w Swinjarni; M. Delenžka, pschedkupe a rychtar w Kautowje; B. Berger, gm. pschedst. w Pančžicach; H. Lehman, pschedkupe a rychtar w Pančžicach.

Cíjšejc̄ Smoler jec ſníhiežiſeženje w Budyschinje.

Katholoski Posol

Wudawa so
prěnju a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósce a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludowy časopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Cislo 2.

20. januara 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a farska wosada.

(Pofracožowanjo.)

II.

Stari spisowarjo nam powjedaju, zo we lěcže 1068 kraj wokoło Kamjenica hac̄ do Kulowa dele schwabachskomu knjezej, z njenom Ernst z Greifsteina, pschijskuschesche. Wokolo 1200 spožejí češki král Otokar I. tónle kraj hako więżezne kubko mischnianskomu rycerzej Bernardej z Vesta. Tónle natvari sej pola Kamjenica, kotryž tehdom hishcze mała, wot Serbow wobydlena wjes běše, hród, wotpołożi swoje stare njenio a njenowasche so wot nowoho hrodu „hrabja z Kamjenicu“ abo „nad Kamjenicom“. We lěcže 1213 namakany tam hrabju Bernarda z Kamjenica, kotryž pschi swojej swjereži wudowu Maniliju (Mabiliju, Amabiliju) a tjoch synow: Witega, Bernard-Burkarda Bernarda zawostaji. Pobožna wudowa Manilia natvari 1249 we Kamjenicu třećeži swj. Marije Mladeny klóschtrę za schēmacje knježnow a postaji jimi swoju džomku Amabiliju hako předkstejerku. Tónle kamjenicki klóschtr pschewobroczi so 1295 do schpitalnje za khorych, dokelž so jědnacze lět prjedy joho wobydlerki do nowoho wjetshoho klóschtra Marijeneje Hwězdý pschehdlike běchu.

Založenju klóschtra Marijeneje Hwězdý dživny podawč do předka džesche. Bernard, najmlodschi syn hrabiny Manilije z Kamjenica, bě so

hačo młodženec něhdhy na hóritwje zabludžil. Ze swojim schipom bě wón dži-
wje swinjo natjeliš a jěchaſche na konju za nim pſchez doły a lěshy. Za joho
krawym slědom hladajo ujephynj Bernard, zo je ſo hýzom dawno wot swojich
towarschow zdalil a ſo we čzmonym lěſu zabludžil. Na dobo bě wón do
bahniſcheža zarajtowal, joho kóni jo pſchepany a njemožesche ſo dale hneč.
Někt hafle ſo dohlada, zo je prawoho pucza zmolil a ſo zabludžil. Wón wo-
laſche ze swojim róžkom swojich služownikow, ale nichto ſo jomu njewotwoſla
hač lěſowy woſthkws. Hýzom padachu ſměrki na zemju, nóc ſo pſchiblizi a joho
kóni zapadže pſchecy hlybie. Nijhdze njebe žana pomoc, žane wumózenjo z hrož-
noho tynjehčeža widžecž, žaloſna ſmijercz hrožehče tomu njezbožownomu mło-
džencej, dokelž bě daloko wot wýcheje čzlowieczeje pomocy. We swojim ſmijert-
nym strachu wobročzi ſo Bernard z intrnej proſtiwu na ſwj. knježnu Mariju
a ſlubi, zo chce, jeli zo joho Boh z tohole bahniſcheža wumiože, na tynſamym
měſeče, hdyž je zapanył, klóſchtr natwaricž a jón ſvjatej Mariji poſwjecziež.
A hlej lědma bě Bernard tu proſtiwu a to lubjenjo wuprajil, dha roztorhuych
ſo na njebju čzorne mróčzele a raúſcha hwyžda ſo pokaza we jaſnych pru-
hach. We tynſamym wokominkenju namača tež joho kóni zaſy twerdu zemiju
a wuleže z toho bahna. Wſchón strach bě nimy, wſcha nuza bě zaſchla. A
hdyž někt Bernard z džakornnej wutrobi domoj khwata a Boha, swojoho wu-
možnika ze ſmijercze, a ſvjatu knježnu Mariju khwali, ſo jomu zda, zo wón
we leczachy mróčzelsach lubozne woblico ſvjateje Marije wuſhlada. Pſchez to
wožiwi ſo we nim wotpołożene ſlubjenjo. Bernard, kotryž pozdžiſho do měſch-
niſkoho rjadu zaſtupi, wuwjedže ſwérnje, ſchtož je wón we ſmijertnej muzy ſlu-
bil a natvari we lětech 1248 hač do 1284 z pomocu swojemu bratrow, miſch-
nijskoho biskopa Witega a kamiejskoho hrabje Bernarda klóſchtr Marije-
neje abo raúſcheje Hwéždy⁶⁾). Wulki woſtar we klóſchtrſkej cyrfvi ſteji
njedaloko toho města, hdyž bě Bernard do bahna zapanył. Wérne měſtno za-
padnjenja je we kſchizownym khodn we khabalec, we kotrejž klóſchtrſke knježny
ſwj. woprawjenjo doſtawajin.

We tamnych čzasach wjedžechu ſo hysto wjetſche abo mjeiſche wójny, tež
knježesche dys a dys we kraju hłód, mór a woheń. Tohodla dlejehče ſo do-
twarzienjo klóſchtra Marijueje Hwéždy wot 1248 hač 1284. Na kónci lěta
1246 wotpali ſo, kaž ſo zda, prěni klóſchtrſki twar a klóſchtrſke knježny podachu
ſo zaſy na 20 lět do staroho klóſchtrka pſchi Kamjeńcu (do ſchpitalni).

We leczje 1259 bě nowy klóſchtr prěni króž wot miſchnijskoho biskopa
Alberta II. a po wotpalenju druhi króž 1284 wot biskopa Witega woſwjeczeny.

⁶⁾ Sprěnja myſlachu tſjo bratřja a jich mač Manilijsa ton klóſchtr natwaricž „na
ſwojim herbſkim wobſedženſtwie we kuloſwie“ (ſuadž dokelž kuloſ wobtvjerdžen
běſche), ale Bernardowoho ſlubjenja dla wuzwolichu woni pozdžiſho měſtno na swojich wiežę-
nych ležomnojeſzach mezi Pančjeami a ſkuſowem.

Aktaj z Hohenfôrta a Osseka pschiwzaſchtaj jón do zwjazka cisterciſkoho rjadu a poſtajischtaj jomu abta ze Stareje Gale za viſitatora (duchownoho wobkeďbowarja).

Tjjo założerjo Witego, Bernard-Burkard a woſobuſje Bernard wuhotowachu klóſchr z mnohimi kublami. Woni jomu darichu: Chróſcianſke farſte pola (Chróſcianſki ſarać Pschibislaw dosta za to k wotrumanju létne rentu wot ſchěſz markow ſlěbra); Kamjeniſke farſte pola (Kamjeniſki ſarać dosta za to létne 20 brjemienjow žita); dale: Kulow z pschiſluſchkom, Němcy, Novu Wjes, Kočizni, Konjedy, Kalbicy, Kufow, Čaſečy, Panczicy, Sutſhely, Salow, Prečečy, Lutowjech, Swinjarnju, Žežow, 10 lejnów a dwaj mlynaj we Schönawje („auf dem Eigen“), 18 lejnów a tji mlyny wokoło Bjernadžic (Bernstadt), měſtac̄ko Bjernadžic z pschiſluſchkom („eigenſcher Kreis“), lès wokoło klóſchtra, lès „Luh“ niže Smječkec atd. Wjele pomjenovanych kublów kupi Bernard wot ſwojoho bohatoho wija Biedricha z e Schumbórka (Schönburg, Schönberut).

Bernard ſchitudovalſe we ſwojich mlodých létach we Italiſce na duchowniſtwo, dosta 1264 měſchniſku ſwjecziznu, bu 1268 pschi biſkopſkej cyrkwi we Miſchnje tachant, 1276 propſt a bu po ſmjerčzi ſwojoho bratra Witega⁷⁾ 1293 na radu čeſkoho krala Wjacſlawa II. wot ſwojoho kapitla za miſchnjanſkoho biſkopa wuzwoleny. Wón wumrje 11. oktobra 1296⁸⁾ a je ſebi ſvoje pohrjebne měſtno we klóſchrſkej cyrkwi psched wulſkim woſtarjom ſam wuzwoliſ.

Swojeje pobožnoſće a wulſkeje mudroſće dla bě Bernar d wſchudže wjſtoč ežeſzowanym a běſche duchowym radžicéř pola wjerchow a kralow. Wot 1279 hacž do 1290 widzimy joho we Brótſlawju (Breslauje) na dworje ſchlezyňſkeho wójwodę ſtefana krala wójwodſkoho kapłana a kenclerja, a po wójwodzinej ſmjerčzi 1290 we Pražy na dworje mlodoho čeſkoho krala Wjacſlawa II., kotrohož najſwérniſhi pſheczel a najwyhſhi zaſtojnif wón běſche (per multos annos totius regni bohemici negotia sapienter et provide pertractavit). Tak radžesche Bernard kralej ſobu pschi zaſłużenju klóſchtra Zbraslava (Königſaal), a 1292 wuzwoli wón, wot krala do Frankfurta pýſlany, we joho mjenje z druhimi wjerchami němſkoho krala Adolfa Raſſauſkoho.

7) Witego běſche miſchnjanſki biſkop wot 1266 hacž do 1293. Wón běſche priedy kanonik we Nordhanſenje a Erfurze, potom probſt we Wörceſte a Miſchnje, kaž tež proto-notar (kencler) pola miſchnjanſkoho markhrabje ſtefana Faſnoho. Wón natvari miſchnjanſki biſkopſku cyrkwi we jeje netežiſkej ſchitalnoſći we gothicim ſtyle a dotvari tež Kulow, kotryž ma wot njoho němſke mjenio. We najnowiſkim čaſu nekoſi ménja, zo miſchnjanſki biſkop Witego a Kamjeniſki hrabja Witego njeſtaj jedyn a tón ſam, iſtož paſ ſnjehodži dopokazac̄.

8) We naſtupanju Bernardoje ſmjerče ſejmu ſpiſowarjo pſhez jene: woni ménja, zo je Bernard we ſeſze 1296, abo we I. 1299 abo, kaž na wopomniku we klóſchrſkej cyrkwi ſteji, w ſeſze 1321 wumrje. Po najwěſzijšim historiſkim pſheptanju zemrje Bernard 1296, pſhetoz we ſeſze 1297 bě hido Albert III. miſchnjanſki biſkop.

Bernardowy bratr hrabja Burkard nad Kamjenicom běsche we wěrnosczi nan swojich poddanow. Wón wumrje 1302 a zawoštaji dweju synow: Henricha (tiž je z Bernardom we klóštrſkej cirkvi pochrebany) a Witega⁹⁾ II.
(Potraczowanje.)

Śwjata Marija Lourdes-ſka, strowjo khorh.

W lětuschej katholiskej protych namiakach wopisanjo zjewienijow swjateje Marije w Lourdes-u. Wěsze pak zechcesch tež rady něshto wo děiwach zhonicz, kotrež su so na tamnym hnadownym měsče ſtale. Duž budže katholiski Poſol swojim cíitarjam lětſa z časami wo spodžiwnych wuſtrowenijach powiedacž, kotrež su khorí z načožowanjom wody Lourdes-ſkoho kužola namakali.

1. Prěni wuhójeny je Ludwik Bourriette z Lourdes-a. Něhdje 25 lět do spodžiwnych zjeweni najzbóžniſcheje kuježuy běsche joho wulke njezbožo potřeſtilo. Khoržesche tehdom ze ſwojim bratrom Józefom do ſkaly blízko pola Lourdes-a. Jenoho dnja njebjerjeſchtaj ſo tutaj pſchi roztſelenju ſkaly doſez na kledžbu, a duž ſta ſo to njezbožo, zo rózno lětace kamjenje Józefa na bláku morichu, Ludwikej pak prawe wóczko rozrazechu. Boloſcze, kotrež mějſche wbohi ranjeny pſchetracž, běchu tak wulke, zo husto z hloſom woſaſche; pſchiwda ſo bóržy zahorjenjo, a zawérno! njebedhu-li joho domjacy ze wſchej staroſežiwoſežu hladali a lekarjo ſwoju cyku prócu načožovali, bě drje ſmierž wohladal. Podklim cžaſu ſo učak zasy zhraba; tola joho nadžija, zo wuſtojnioscž lekarjow khoromu wóczku jaſne wiđenjo wróči, ſo njedopjelni. Prawe wóczko bě a wosta zacžemnijene. Bourriette pocža nětk zasy do ſkaly khoržej, njemóžesche pak tu wjac cyke ſwoje předadwſche dželo zaſtač; jeno tu a tam druhim pſchi-pomhaſche, a bě drje jim husto jeno na puežu. Pſchi tym wiđenjo lěto wot lěta wotebjerasche, a 1858 bě hido tak złe, zo Bourriette zadžeržujo ſebi z ruku ſtrowe ſewe woko čłowięka wot ſichtoma wjac njeroznawasche. Tak pſchinidže džen, hdyž na měsče zjewienijow swjateje Marije potajna woda ze zemje kužolicz pocža. Khorý, zaſtychawſchi wo njej, póſla ſwoju małku holczku ze ſudobjom ſe kužolej; pſchetoz bě joho nadobo radoſtna nadžija pſchewzała, zo budže jomu na zaſtupnu proſtu macžeri Bożeje z načožowanjom noweje wody pomhane. Poſ kódžinu zaúdže; tu wróči ſo holczka z wodou. Ta pak bě, pſched królikm hakle ze zemje wudyrivſchi, hiſhče ſe z pjerſhczu změſhana. — „Nano, to džen je jeno mazana woda.“ — „Nicžo wo to“, wotmokwi nan, a pocža nutrny pacžer ſe macžeri Bożej ſpěwajo, z wodou khoré wóczko macžecž. Nadobo zaſoła z radoſcžu, a tſhepotasche na cykym cžele. Cžemnoſež, z ko-

⁹⁾ Mjeno Witego (Vitus) namaka ſo hako ſwójbine mjeno džensa hiſhčeze we kluowſtej wosadže a rěla nětk: Bitz, Bitz, Bitzky.

trejž bě wóczko hacž dotal tak rjec zavodžete, rozjaſujowaſche ſo hladajey, cžiu dléje je Bourriette macžeshe. A dohlo njetrajeſche, wiđeſche zaſy tak jaſnije a derje, kaž něhdy pſched wjac̄ dyžli 20 létami. Powjeſz wo tutym podawku rožſchéri ſo ſpěchnie po chým Lourdeſ-u, a kaž běchu wſchitce Bourrietta do-ſalnoho hubjenſtwa dla wobžarowali, tak ſo nětk z nim wutrobnje radowachu. Lěkarjo pak wobſwědczichu, zo je tudy jich próca podarmo byla, a zo je Boža móć woprawdže na ſpodžiwnie waſchňo ſkutkowaſla. Tola, kaž wſchudžom a ſtajnje njewéra napſhcežo wěrje ſo zvěha, tak ſpytowachu tež tu někotři po- wjeſz roznjeſz, zo Bourriettowe wóczko ženje ranjene bylo njeje a zo chce z tym jeno ludži narhežecž. Ale to ſo jim njeporadži; pſchetož Bourriette běſche bluzinu zdžeržał, kotaž hiſhceže na bołostuu rann dopomujowaſche, a zjawnie ſwědežeshe wo zaſtupnej miloſeži macžerje Božej, kotaž bě ſo tudy wopoka- zała hačko „ſtroujio ſchorých.“ —

K.

N o w i n k i a p o w j e ſ e ž e.

Z Lujicy a ze Sakskeje.

Z Budyschina. K powieſtwej wo ſmijercži k. Pallmannu, präſesa ſerbſkoho ſeminara w Prazy, mamy hiſhceže pſchitajiež, zo běſche joho po- hrjeb 4. t. m. jara cžesczowny a wulfotny. Z Budyschina pſchijedžeschtaj toho- dla wyſokodſtojny k. kan. kantor Knežank a k. koniſtorialny aſſessor Seyfert. Kondukt wjedžeshe k. kanonikus Hora z aſſistencu, wjele wyſokich knjezow pſche- wodžeshe njeboh k. präſesa na pohrjebníchežo do Koſiřa, hdžez ſo wobydlerjo pražkeje Małkeje Strony hrjebaja. Dželba ſeminaristow džesche pódla cžeklo- woho woza z ſaklemi. Njeboh k. Pallmann bě rođeny w Oſtrigu w lécje 1812, duchowny běſche wot l. 1837; najprjedy bě katechet a potom dopołdnischi pře- dat w Budyschinje, pozdžiſho kaplan w Lipſku a 16. decembra 1854 bu za präſesa w ſerbſkim ſeminaru w Prazy ſtajeny, ſchtož je pſchez 22 lét był. Naſcha wyſhnoſež je hižo w poſlenim čiſle Poſoła joho zaſlužby z cžesczju wo- pomniła.

R. i. p.

Z Budyschina. Schtwórt (džení ſtoła ſ. Pětra w Romje) bu w ta- chantskum koniſtoriaju wyſokodſtojny knjez kanonikus Pětr Scholtta za kapitu- laru ſcholaſtituſa budyskoho kapitla pola ſ. Pětra wuzwoleny. Kaž ſkyſhimi, wobkhowa wón hacž do ſ. Jana hiſhceže direktorſtwo tačhantskeje ſchule.

Z Budyschina. Nježelu buchu tudy na hantſkim hejtmañtſtwie po pſchehlađanju wólbnych protokollow wſchitce hloſy cyloho wólbnoho woſrjeſa licžene. Wupokaza ſo, zo je ryčerſtviſe k. Reich nad Bělej z 8900 hloſami za rajchstag wuzwoleny. Katholſki kandidat k. hrabja Stolberg nad Brnujo- wom doſta pſchez 1800 a ſocialdemokrat Keller ze Zhorjelca pſchez 1400 hlo-

ſow. Z woprawnijenych wuzwolerjow njebe ani poſoſca (jenož 46 procent) wuzwolaſa. Tola prawje je, hdyž kóždy po ſwědomju wuzwola a z tej ſtronu hloſuje, kotrež za prawu džerži. Schtož k. Reicha naſtupa, ſu joho někotſi za konſervativnoho, druži pak za nationalliberalnoho wudawali. Budžemy widžecž!

Z Budýſchina. Pruhovaca komiſſija za jenolétnych dobrovolníkow woſzewja, zo dyrbja ſo práſty za pſchipuſchezenjo k pruhowanju z trébnymi attēstami hacž do 1. februara piſownie wotedacz.

Z Ralbic. We zańdžentym lěcže je ſo w naſhej woſadze narodžilo a w naſhej farſkej cyrkwi kſchězenych 36 džěčatkov, injez uimi 18 hólečatkov a 18 holečatkov. Wnunjelo je 29 woſobow, 15 mužskoho a 14 žónskoho ſplaha. Pſchipowjedaných bu 22 porow, z kotrejchž bu pola naš 8 porow wěrowanych. A ſwiatomu wopramjeniu běſche 3380 woſobow. — Wyshe toho dyrbi ſo tež na woporniwoſcz naſheje woſady ſpominicž, kotrež je ſo w poſlednim lěcže poſazala. Tež w poſlednim lěcže je naſha luba cyrkwiečka někotrych nowych debjenſtrowo nabyla, a pobožna myſl je ſo zaſ za wupryſchenjo a zdžerženjo domu Božoho ſwěru ſtaraka. Woſebje pak dyrbi ſo tudy ſpominicž na nowe ſwječo ſwj. Khatyrny, kotrež je nam knizež ſchulſki direktor ſ. Vedžbor z wulkej prou a z měſach doſkim džěkom zhotowil. Joho Luboſežiwnomu njeſebičznomu ſtukej budž tež tudy zjewny džak wuprajeny. Potom pak ſluſcha pſchipoznacž a džak tež woſadnym, kotsiž ze ſwojimi woporamí nie jeno nuzne wudawki za nowe ſwječo zaruňachu, ale tež porjedzenjo piſteželi zaplačežichu. Někto je ſo nam tež starý „kſchizový pucž“ Roženczanſkeje cyrkwi dariš, kotrež pak dyrbi woſnowjeny býež. Tež k tomu je ſo hižo pſchihodny dar naſdal. Wſchitkim dobrežerjam „zaplačž Bóh“. Njech je naſhe prćowanoſ, tež w cyrkwinſkim woſorje najlepšim ſerbíſkim woſadam ſo rūnaž, pſchetoz ſlowo toho knyeza tež nam placž: „Njeſchińdž pſched moje woblicžo prýzdny!“

Z Róžanta. W minjenym lěcže běſche w naſhej cyrkwi 5957 ſwiatych woprawnijow. Lubjenjow k ſvjatej Mariji bě 413 a zjawných džakprajenjow 141. Cyrkwinſke ſkladowanija ſu zaſy pſchibjerale a je wſchěch wopornych darow za te znate towarzſtwa (lyonske atd.) pſchez 30 tolieri.

Z Kukowa. Býež tym zo něhdježkuſi w cužych krajach dželbračo na ſwiatych ſakramentach wotebjera, dyrbi ſo w naſhej diöceſy prajiež, zo wone pſchibjera. Tak je tež w klóſchtrſkej cyrkwi. Pſchi nimale jenak wulkej mnogoſeži luda je mnohojež woprawianych w klóſchtrje Marijnej Hw. ždže wot lěta 1874 wo wjac̄ dyžli tanžynt pſchiroſta, wot lěta 1846 pak wo nimale 5000. W poſledníchim lěcže běſche minjených 5265 komunifikantow a wloni 10259. Tak je prawje; wuproſhmy ſebi z pobožnym a nabožnym živjenjom pomoc pola ſmíleje wutroby kſchizowanoho ſežuſa za naſh, napshečzo ſvjatej cyrkwi njeſcheczelſki čjaſ. — Patorženiu popoldnju je tudomne katholske kaſino 22 kſhudym ſchulſkim džěčom z tych ſchulſkich wotkjeſow draſtu a druhe wěcy wo-

bradžalo, w kotrychž ma towarzstwo swoje sobustawy. — Boži džen̄ bū 30 khanu w towarzstwowych lokalni pola k. Delenčki mjašna jēdž z khanu piwa data. Wosebito towarzstwo k pochoſćenju khanu mějše w minjenym lēcze pſchez 150 markow dokhodow. Vjez darami za tuto towarzstwo bē 30 m. wot k. hrabje Stolberga z Worklec, 15 m. wot klóšchtra, 12 m. wot k. syndiku Španna. Niech Boh tym a wſhem druhim dobročerjam towarzstwa bohacze placz! — r.

Z woſkoſeſe ſkloſchtra Marijneje Hwězdy. W bližjich wſach ſu taſle wuzwoleli; z 134 woprawnjenych wuzwolerjow w Schrōſzicach wotedachu hlosy 84 (83 za hrabju Stolberga, 1 za Reicha), z 90 w Kukowje 80 (wſhē za Stolberga), ze 44 w Panžicach 35 (33 za St., 2 za R.), ze 17 w Starzej Cyhelnicy 14 (za St.), ze 21 w Kanecach 21 (wſhē, a to za St., ſlawa!), z 33 w Swinařni 30 (za St.), ze 74 we Wotrowje z Nowym Městem 68 (66 za St. a 2 za R.), z 25 w Kaſchecach 25 (16 za St., 9 za R.), z 32 w Krępjecach 26 (10 za St., 16 za R.), z 38 w Nowodvorje z Njeradecami 38 (8 za St., 30 za R.), ze 34 w Žuricach 30 (24 za St., 6 za R.).

Z Nowodwora. We poſlednim číſle „kath. Poſta“ wuprajeſche ſo knjezej redaktořej naſchoho luboho ſerbſkoho „Krajana“ džak za wſchitku na tuto dželo nałożeniu prou. Wěſczi ſo tež my taſkomu džafej eyle a doſpolnie pſchi-zaſkujem; mjez tym pak tež zemjeležecz njechaun, zo jedynu we tutej protyce ſo namakač źmolk nam wulke wjeselo pſchihotował njeje. We „statistich ſerbſkich katholſkich woſadow“ namaka ſo minenijen pſchi Wotrowskej woſadze tež Nenhoſ (my bychmy tele mjezeno radſcho kaž horjeka pſchieserbſkhežene měli) a Nowoměsto ze 8 katholikami. Tole číſlo pak je eyle wopaki — nas je wjely wjac! Tež we číſle 20. lounchoho lětnika „k. P.“ namaka ſo hižon tón ſamón źmolk; tehdomi ſo my hiſhčeze njeſtuny wobežewali, něk pak dyrbimy tola wěrnoſcz na ſwětko pſchijueſč. Zo je z krófka prajimy: Nowodwór ſam, hjez Nowoměsta, kotrež je ſamo za ſo gmejna, ma po poſlednim ludſteženju 9 katholſkich ſwójbow z 41 katholſkimi wobydlerjemi. My proſhymy, zo chcej knjez redaktor pſchi pſchichodnym zapíſowanju to pſcheczelne wobledžbowacž. Tež by ſo nam pſchihódne zdało, hdy bychu pſchichodne ſtrony „Krajana“ ſwoje číſla měli, kaž wſchitke druhe knihe a nowimy, — tak ſo wſchitko lóžo namakač da.

Ze wſchoho swěta.

Něm̄ſka. Wólby do rojchſtaga ſu dokonjane hacž na někotre wokrjeſy, hdež dyrbi ſo druhi króčz wuzwolecz, dokelž žadny wuzwoleny abſolutní wjetſhnu njemějſche. Štrony ſu nimale jenak ſylne woſtale, jeno nationallibe-ralowje, kiz kóždy króčz z wječhom Bismarkom du, zhubichu něčto hlosow; w někotrych předjich wokrjeſach ſu najpiſnijſho agitirowach ſocialdemokrato-wje a w někotrych mužowje druhich ſtron wuzwoleni. Katholſke centrum někotrych zapoſlancow pſchidostanje, budže jich najſkerje 100.

Turkowſka. Nowe lěto běſche po prawym kónc pſchimera abo poza-

stacęa wojowanja. Ale połłancowje wulskich mocow będu so hiżo w pschihotowacych konferencach we Konstantynopelu zjenożili, zo chedża ueschto časa za mér pschidacz. A hdyz so wopravdżite konferency spocząchu, wozjewi Turkowisza na papierje konstituciju abo wstawu a praji: někto czakajcze, hacż smy so my naszych hakle wuzwolomnych krajnych zapołancow prasheli. A na wuwjedżenjo toho móža dolho czakacż! Duż pschizwolich wulkomocow mér hacż do 1. měrca a spuszczeniowachu kózdy tydżenj wot swojich przedawskich żadanek, tij su t wuzitkej kschesčanow trèbne. Turka nochce ani kschesčanskich guverneurów (naměstnikow) pschizwolicż. Dženja ichtwórk, hdyz tole pišam, dyrbí Turka słoneczne na pschitsjhane požadanja wulkomocow posledni krócz wotmowlwież. Hdyz nicżo njepschizwoli, chedża połłancojo wotjēcż; potom je drje móžno, zo Rúsonisza Turcy sama wójnu pschipowiedźi; tola njeje to wèste!

NB. Druhi krócz wjac „ze wjeho swęta“ podam.

Maležnosće našeho towarzystwa.

Sobustawu na 1. 1877: ff. 58. Jakub Wjentka z Różanta; 59. Michał Haſcha z Katarjee; 60. rycznik Alfons Parczewski z Kalischa; 61. Józef Parczewski, rycerzkułek z Grabianowa w Poznańskiej; 62.—66. z Ralbie: kapłan Jakub Skala, Mikołajskich Kubania, Sandrij Weelich, Petr Lebz, Jurij Žur; 67.—72. ze Schunowa: Jan Rachel, Madlena Paschke, Khatka Kurjatowa, Michał Holzik, Marija Henczec, Mikołajskich Rocho; 73.—77. z Konjec: Mikołajskich Buł, Petr Scholta, Jakub Pórnač, Jakub Cyž, Jakub Matka; 78. kapłan Tadej Natusch z klóštra Marijneje Hwězdy; 79. farar J. Hermann z Wotrowa; 80. Koral Nowak z Kanec; 81. Bośčan Weelich ze Žuric; 82. Jakub Smola z Kaſchec; 83. Jakub Balcar z Wotrowa; 84. Jurij Piech z Krepiec; 85. Mikołajskich Böhme z Wotrowa; 86. Hanža Lehmannec z Kanec; 87. Petr Haſcha z Krepiec.

Na lěto 1876 dopłacić ihu: ff. 462. Jakub Petranec z Budyschina; 463.—466. ze Schunowa: Jan Rachel, Mikołajskich Rocho, Petr Brézan, Marija Henczec; 467. Jakub Wjentka z Różanta; 768. Michał Frenel z Różanta; 469. Petr Lebz z Różanta; 470. Wórschla Schipšchike z Laza; 471. tubler Žur ze Swinjarnie; 472. rendant Besser z klóštra Marijneje Hwězdy; 473. Jakub Balcar z Wotrowa; Jakub Scheraf z Nowodwora.

Dobrowolne darh za naše towarzystwo: Hanža Haderkowa ze Žitawy 50 np.; Jakub S. z Kaſchec 1 m. 50 np.; Bośčan W. ze Žuric 50 p.

Darh a dań za chrlęj we Baczonju.

Nawdat kapital a dotal nahromadżena dań wuziniejschtaj: 30,333 m. 35 np.

A eječeži Bożej a spomoženju duszow su dale wopraviali: Hanža Haderkowa ze Žitawy 2 m.; J. R. ze Schunowa 15 m.; M. B. z Konjec 6 m.; K. K. ze Schunowa 3 m.; Petr Scholta ze Schunowa 6 m.; pišež t. Innocencia 75 m.; Michał S. z Wotrowa 1 m.; wot d. swj. z Kaſchec 1 m. 50 p.

Hromadże: 30,442 mark 85 pj.

Wuporędżenjo zmólkow.

We 1. číslu na 2. str. a we 11. ryczniku čítaj: němksi Beit — a we 15. ryczniku: Bernard wumrje we oktobrje 1296.

Czíščez Smoler jec knihežiſtečeřeje w Budyschinje.

Kátholicki Posol

Wudawa so
prěnju a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludowyczasopis.

Wudawany wot towarziswa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Cislo 3.

3. februara 1877.

Létnik 15.

Rulow, město a faršla wosada.

III.

Cyrkwine lětne wopomnječo za Bernarda jako założerja klóštra Maříneje Hwězdy džerži so we klóštrskej cyrkvi na 11. oktobra¹⁰⁾, kotonuž pšchikhadžeja duchowni klóštrskeho patronata. Wokoło Bernardowoho rova su tónle džení wuſtajene wšehlaké reliktvije, kotrež je założer z Roma za klóštr sobu pšchiwjeſt; wulke swěch so zaſhwěczeja, spěvana boža mřcha so džerži a absolutio solemnis kónčzi cyrkwinsku swjatočnoſć džakownoho potomništwa. We klóštrje wobkhowanju so tež někotre wažne wěchy, kotrež Bernard pšchi swojich živých dnjach sam wužiwasche: wulki biskopski pjerſchezeń z achatom; dwaj gothickej ſlebornaj pječzataj z napismom: Ave Maria gratia plena (Stro-wa sy, Marija, hnady połna); mały gothickej woltar z křidłomaj (pšchi puežowanju trjebany) a k tomu mały, ſchtyri côle wyšoki kheluch. (Kath. Poſoł, čj. 9 lěta 1865.)

Na swjatych reliktvijach je klóštr tež bohaty: ma 60 wulkich reliktwi- jow swjateje knježny matrarnicy Wórfchle a jeje towarzškow, ežela swj. Pauliny, Viktorije a swj. Čolestina, hlouw swj. biskopa Ratuscha, noplnu reliktviju swj. Jana Křečezenika.

¹⁰⁾ Tsi ſzézhovace dny swjecži jo lětne wopomnječo za Bernardovu ſvójbu, za ſtaršehu, bratrow a ſotry.

Prěnje (schěsnacze) duchowne kniežny klóšchtra Marijneje Hwězdy pschińdzechu z Němečja pola Grimy a z kamejenskoho klóšchrka, kotrejž bě Bernardowa maež Manilijsa 1249 natwarila. Klóšchrské abtissiny běchu (do 16. lětstotka drje jenož rodžene zemjanki): 1. Amabilija I. hrabina z Kamejnice, Bernardowa sotra, 1264—1295; 2. Kunigunda I. Hanža (Ilsa), 1295—1317; 3. Kunigunda II. z Berka, 1317—1336; 4. Ottilia I. (Ultha) 1336—1352; 5. Adelheid z Koldic 1352—1365; 6. Hanža I. (Moffka) z Koldic 1365—1374; 7. Amabilija II. z Koldic 1374—1382; 8. Hanža I. z Kamejnice, 1382—1407; 9. Sofija z Lěníf (Leibnif), 1407—1430 (czekn z klóštrskimi kniežnami 1429 pšched hussitami do Budyschima); 10. Eneda z Waldow, 1430—1446; 11. Hanža II. z Koprie, 1446—1469 (Hilžbjeta z Lubkovic?); 12. Barbara z Rosic, 1469—1492; 13. Hilžbjeta I. z Haugwic, 1492—1506; 14. Hilžbjeta II. z Haugwic, 1506—1518; 15. Hilžbjeta III. z Čzemjeric 1518—1525; 16. Marata z Mecerat, 1525—1545¹¹⁾; 17. Hilžbjeta IV. ze Schreibersdorf, 1545—1558; 18. Hanža II. z Baudissin, 1558—1560; 19. Khrystina I. z Baudissin, 1560 1575; 20. Lucia I., 1575—1584; 21. Khrystina II. Kromer, 1584—1591; 22. Lucia II. Günter 1591—1607; 23. Khatyrna I. Kodiciu, 1607—1619; 24. Wórschla Weishaupt, 1619—1623; 25. Dorothea Schubert, 1623—1639 (wot Schwedow zahnata czekn ze swojimi kniežnami na 29. hapryla 1639 do Pleschen (Pleschewa w Příznaúfskej) hdžej na 23. decembra 1639 wumrje. 1640 wróćzichu so kniežny z Pleschena do Marijneje Hwězdy). 26. Hanža III. Marata Torn, 1640—1665; 27. Khatyrna II. Bjenada, 1665—1697; 28. Ottilia II. Hentschel z Budyschima, 1697—1710; 29. Kordula I. Sommer, 1710—1746; 30. Josefa Elger, 1746—1762; 31. Klara Trautmann, 1762—1782; 32. Bernarda Kellner, 1782—1798; 33. Vincentia Marschner, 1799—1828; 34. Benedikta Göhler, 1830—1856; 35. Edmundunda Mlaj, 1856—1874; 36. Kordula II. Ulrich, 1874 (Bóh ju zdžerž na dolhe lěta!).

We kotrej časni we Kulowje prěni křesćanski boži dom je natwarjeny był, njemóže z wěstoſczi prajene bycž, dokelž buchn we wſchelakich wóhnjach a wójnach wýchě pišma zanicežene. Zda so, zo je mała cyrkje swjatoho křiža pšched budyskimi wrotami staršcha dyžli farška cyrkje, a zo wona jako filialna (džoweyna) cyrkje do Khróſcžic křižesche, pšchetoz křiſćanska cyrkje a wosada je jena najstaršich we serbskim kraju (Scrutin. histor. lusat. pars IV.). Nanajstarscha cyrkje we cykle Lužic je cyrkje swjatoho marträra Wjaceſława na křižowej horje we Jaworniku pola Zholerca, kotrež je wokoło

¹¹⁾ Powjeda so, zo je pod njej Mjerežin Luther jemu we klóštrské cyrkwi predoval. Meceratce swójska bě z džela, Schreibersdorfec swójska z cyla k Lutheriskej wérje pšhestupila. Kniež ze Schreibersdorf je tež 1547 Božejzja Reinharta jako prěnjoho lutherskoho prédarja we Rješwacziidle postajil.

leta 967 założena byla. Druha najstarsza cyrkja we Horniej Łuzicach natwariła po założeniu miasta Budyschyna (958) pšci hrobu Orteburg we lécze 997 k čeſečzi ſwj. Miklawſcha. Zo pał je tež kulowſka farſka cyrkja jara stará a zo je hižon na konci 10. abo pšci spoczątku 11. lětstotetka wobſtała, spóznaje ſo z liſta z leta 1669 na kulowſkohu fararja Boſcijia Rykelu, we koſtrymž ſo rozentaji, zo je Kulowſka cyrkja „pſch ed sydom ſtow lětami“ założena byla. Wyſoku starobu kulowſkeje cyrkwe wobſwědeča tež mnohe kamjentne kſkiže, kíž, hrubje wudželane, we Kulowje a we woſkolnoſćji ze zemje ſo wuſychu, kíž pał napis, nijeno abo lětnu licžbu na ſebi nimaju.

Po założenju miſchuijanſkohu biskopſtwia we lécze 965 twarjachu ſo z dobovi pšci hrodziszežach a wobtwierdzenych měſtnach kſchęſzanske cyrkwički a kapalki. Kulow z Kulowcom běſche praſtara twierdžizna a mějſche tohodla hižno zahe ſwojii cyrkwičku; je pał k wěrje podobne, zo wona ſwiatomu kſkižej poſwyczena bě, dokelž tudy hiſhče manu relikwiju ſwj. kſchiza.

Kſchęſzansku wěrni mjez Serbam i we horniej Łuzicach z najwjetſej horliwoſćju zwupſchěſtrěwa džesathy miſchuijanſki biskop ſwjath Benno, kíž bě ſerbſkeje ryeže mócenj. We lécze 1010 rodženy we Hildesheimje we starej delnej Saksie ze ſlawitohu ſpalahu Bultenbörſtſkich hrabjow ſtupi won, 18 lět starý, do klóſchtrſkohu rjadu ſwjatohu Benedikta we Goſlaru, ſchluſdowaſche naij-pilnijſho na duchowniſtvo, doſta we ſwojim 31. lécze mějchuijsku ſwjeczizmu a bu we lécze 1066 haſko miſchuijanſki biskop wužwolemy. Wichticy ſobureni-kowje z tamnoho časa na nim khwala, zo ſo won jara prćowasche wo wo-bročenju pohanſkich Serbow k kſchęſzanskej wěrje, zo woni jim ſvjate ſeženjo we ſerbſkej ryeži prēdonwasche a radý a husto mjez nimi pſchewywasche. Šwjath Benno zaſluži tohodla we wěrnoſeži ežeſne nijeno: „ja poſchto k Serbow.“ Zawoſtaniežki joho piſamych prēdonanjow wobthowachu ſo dolho hiſhčeje we knihowni we Wolſenbüttelu (Leibnitii scriptor. Brunsw. tom. II. pag. 34). We Kulowſkej cyrkwi (njedaloko prěnjoho ſpowiedninho ſtola) wiſa rjane, wilke ſwjeczo, na koſtrymž ſo prēdkſtaja, kaf ſwjath Benno pohanſkim Serbam ſwj. ſeženjo prēduje; jedyn wo ſtaři w tachantskej cyrkwi w Budyschinje a cyrkjej we Woſtrowje (1768 haž 1772 natwarjena) ſtej ſwjatemu Bennej poſwyczeſnej. Serbſka (nětk pał lutherſka) cyrkje we Hodižiju je 1076 wat ſwj. Benno założena. Hižon pšci ſwojich živých dijach ežinjeſche ſwj. Benno wilke džiwy: we jenym dole njedaloko Mějchua wubudži won ſe ſwojim paſtyriſkim kſiom (ſchtabom) wodowé žórlo za lnd, koſtrymž woſtoło njoho zhromadženym na joho prēdonanja poſluchasche a horcoły dla zaſwutliež chyſche; pſchez zuamjo ſwjatoho kſchiza pſchewobročzi won ſa dželaczerjow pšci twarjenju miſchuijanſkeje cyrkwe wodu do wina; won kſhodžeſche ze ſuchimaj nohomaj pſchez rěku Dobjo.

Hdyž ſwj. Benno, we čjaſu zwady mjez bamžom Grehorom VII. a nemíſkim khežorom Heinrichom IV., 1076 ſo do Roma poda, ežiſny won kuežej

mischnianskeje biskopiskeje cyrkwe do Lobja. Po joho zaśwroczenju do Mischna woprawašče rybak swjatemu Bennej wulku rybu, we kotrejž brusche so tej cyrkwinej kluczej namakaſchtej.

Tež je svj. Benno prěnje mischnje a kaſtanije z Italiskeje do Mischna pſchinjeſl a rólniſtvo a zahrodnitwo wokoło Mischna na wschę waſchnjo spēchowaſl. Biskop Benno wumirje na 16. junija 1106,¹²⁾ swojeje starobý 96 let. Bamž Hadrijan VI. wupraji joho 1523 za swjatoho¹³⁾; 1580 buchu joho koſeže a relikwieje z Mischna, kotrež so wot katholſkeje wěry k lutherskej wotwobrocziło bě, do Mnichowa we Bajerskej pſchenjeſene; mischnianske biskopſtwo a město Mnichow czeſczejetej swjatoho Benna hako patrona. Biskop Witego ſtaji jomu we lécze 1270 rjany wopominik we biskopſkej cyrkwi we Mischnje.

Svjaty Benno a joho biskopſcy prjedomniſkojo bydlachu nic jenož we Mischnje, ale husto tež, woſobinje we časni wójny, na wobtverdženym hródze w e Stołpnic. Tónle hród běſche woſedženſtvo mischnianskich biskopow hac̄ ſt letej 1555, hdźez jón poſleni mischnianski biskop Jan IX. z Haugwic ſakſkomu kurwjerčej Auguſtej wotſtupi a za to na čas živjenja mügelufi hant a hród dosta. Biskop Jan mjenowawshe mügelufi hród „Ruhethal“, dotelz wón, kaž prajesche, tudy po ženitwo wotpocžowac̄ chyſche († 1595).

M o w i n k i a p o w j e ſ c z e.

3 Lžizicy a ze Šakskeje.

3 Budyschina. Kaž ſtyschimy, budže jutry 5 ſeminariftow tak daloko pſchihotowaných, zo móža na wuprözijene wuczeſke města hako vikarowje poſlani býež. W poſleniu času bi dotalny wuczeř w Schpitalu pod Karmjencom, k. M. Pjeh na ſwoju žadoſez do Draždjan pſchesadženy.

3 Zafeńcy. Niedzeln 14. t. m. ſwjeczesche katholſke kaſino w Zafeńcy ſwoj tſecí założeniſti ſwjedzeń w rumnym ſalu Zafeńčanskeje korezny. Pſche- proſchenja k njomu běchu ſo z liſtami w katholſkich časopisach ſtale. Běſche ſo toho dla tež jara wjele hoſeži wycze ſtaſnych ſobuſtaſow zhromadžiło. Sal běſche rjenje wupryſhem. Wotewritſhi zhromadžizu da pſcheljda kaſina, k. Venſch krótki pſchehlad wo naſtačzu a ſkutkowanju Zafeńčanskoho kaſina. Pokaza na ſuadny zapocžatk, kaf a z kaſkich winow pak je pſchec bóle a bóle roſto a pſchibjerało, tak zo na tu khwilu pſchez ſto ſobuſtaſow. Najwažniſcha

¹²⁾ Powieſcz, zo w tym samym lécze 1106 němſki khežor Henrich V. wobraž ſerbſkoho pſchibohu pſchi Budyschinje ſpawala a 1126 khežor Lothar II. z nowa to ſčinimſhi rozařazane kruhi latoho pſchibohu do Schyrewie čzijnycež da, nijež k wěrje podobna, dotelz běchu tehdom dawno hžom cyrkwie we Hornjej Lžizicy. Tamna powieſcz pocžahuje ſo na kraj Luthcerow w starej Bramborſkej.

¹³⁾ Luther a to tak mjerzaſche, zo wón knižki wuda z napiſnom: „Pſchec- cziwo nowomu pſchibohu a staromu dja bolej, kif jo we Mischnje poſtají.“

wina toho žda so nam bjež pschezjenošć a jenajkošć sobustawow a na to so zložowace zarjadowanjo kaſina. Z hoſeži ryežeske na to k. kaplan Cramer z Brunjowa wo pschezjenošći katholikow. Potom pschednuoſchowaſche jedyn ze sobustawow němſku zamolku ſpodžiwnych podawkow w Marpingen. Prawie zwieseleni bučni pſchitomni z baſniſkim powitanjom, fotrež veſche ſebi piſmuwiedźeč towarzſtwa k. Mował derje wudželał. Wón a wſchiteč ſežehowacy ryežachni ſe r bſe y. Džak pſchitomnych, woſeble hoſeži z Raſbiežanſko Ražkowſkoho kaſina, wupraji za to k. wuczež Hicka z Raſbie. Pschepokazany, zo taſki dobry wuſpęch, kaſkiž je Raſeničzaſke kaſino hižo doſežahnylo, woſeble ze zhromadnouho pschezjenoſchego ſkutkowanja pſchiniđe, wupraji kaplan Skala ſwoje pſcheswědczenjo, zo je za kaſino a za wſchitkich Serbow z cyla předy wſchohoho zhromadny duč trébny: ze zhromadnymi mocami ſo wjele dokonja. Dokelž pač nětko bjež dwělowaniſa pſchenaturſke mecy na napſheežo wſchém kſchesežanam wojuſa, dyrbimy ſo tež z pſchenaturſkimi ſredkami wobaracž; toho dla porucži naležnije rozſcherjenjo pobožnych bratſtiwów, z fotrychž ſo najniužniſcha pomoc za naſehe ſtrachne ežaſy z dobrym prawom woſežakuje. Kaž loni da tež ſeſta k. kaplan Schokta z Khróſežic w dleſhej ryeži pſchehlad cyrkwiſkoho a politiſkoho živjenja cykloho zaúdzenoho ſleta. W jara powuczačym a duchapolnym pſchednoſtka wjedzežihe naſ z naſchoho wótcenoſho kraja do wſchitkich krajow katholikſkoho ſweta a pokaza, ſhoto je ſo ważne ſtało a ſhoto nam ſtrachne hrozy. Nichto drje ſo kač ujebudže, zo veſche tutomu jara wužitnomu pſchednoſtkej pſchitomny. Woſeble veſche zajimawo, ſhotož k. kaplan wo naſchim wótenym kraju prajeſhe a wo nowymy cyrkwiſkim zakonju, zo drje ſo tutón — po ſłowach wjelelubowanuoho prynca Turja — ſamo na ſebi kruty začoń na miłe waſcheinjo wuwyedże. Tež k. wuczež Kleiber z Różanta mjeſeche pſchednoſtke wo prawych „Ultramontanſkich t. r. wérnych katholikach a wudželi ze ſwojeje horliwoſeže wſchitkim pſchitomnym, — tale horliwoſež wſchitkich pokaza ſo tež w moſnej ſlawje, fotruž veſche kniež pſchedsyda na naſchoho ſwiatoho Wóteca winjefi, tak tež w ſlawach, fotrež k. Hicka na hnadnouho knieža biskopa, k. Kleiber na wyſokoczeſzenoſtu krala Alberta, k. ſedlař Konrad z Kukowa na hrabju Stolberga atd. winjefechu. — Z wjac̄y ſtronow běchu tež z liſtami poſtrowjenja pſchisliche, woſeble tež z Krupki wot ežesęžomnoho k. profeffora Bronta. Zoho liſt bu ežitanu a wulkadowanu joho naſjet, zo by ſo katholiske kaſino w Raſenicy imjenowało „Serbiſke katholiske kaſino w Raſenicy“. Winy wot njoho wupiſane ſu ważne a rozpoſominajna hódne, kaž dyrbi nam z cyla rada tak wuczenoſtu a wérnoho pſcheczelala Serbowſtwa jara witana bjež. Tomu ſo wjeſoła ſlawia winjefe. Tež naſehe mitne pſcheswědczenjo je, zo budže Raſeničzaſke kaſino tež dale tak mlođne wobſtač a ſpomižuje ſkutkowacž móć, hdyz ſwerne woftanje dotalnomu zarjadowanju, luboſeži k serbskej ryeži a narodnoſeži, dobromu serbſkomu waſcheinju, wérnej serbskej ponijnoſeži a pſchezjenoſeži — Schyri hodžiny doſlo trajeſhe ponschitkowuy džel zwiedzeženja. Potom ve hiſceže žhromadna wjeczež a druha zabawa.

З Radwora. В minjemym lěcje je w naſherj farſkej cyrkwi kſhežených 51 džecži (25 hólčatkov). Pſchipowjedało juho 14 porow, z kotrejž bu 11 w naſherj cyrkwi wěrowane. Wumrjeli ſo 42, a to 21 mužskich a 21 žónskich. Z tuthy bě 25 wotroſczenych a 17 džecži. K božomu blidu je bylo 1525.

З Kukowa. Tudy wěmy, zo budže 8. řebruara wólba nowoho prälata w klóſchtrje Osſeggū. Wólbu naujednuje viſitator cisterciſkohu rjadu awſtriskeje provincy, k. Leopold Wackar, abt klóſchtra we Wyſokim Brodze (Hohenfurth). Mjeboh prälat bě jenož počira lěta w ſwojim zaſtojnſtrve a zemirje 20. novembra 1876. Pſichichoduje zdželimi wíchelake powjeſeže z tudomuho kaſina atd.

З Oſtritzā. В tudomnej wokolnoſezi ſu katholikowje w druhim wuzwolenju za fabrikanta Fränkela (Žida) w Žitawje (po kračowarskeje ſtrony) hloſowacž dyrbjeli, dokelž konſervativnogo abo wjele bóle nationalliberalnogo Dr. Pfeiffera nad Burkertsdorſom wuzwolecž nochyehu. В Lubinu, z kotrejž Scherachowska wokolnoſež wuzwola, je liberalny professor Dr. Fröhauſ z Barlina wuzwoleny.

Ze wſchoho ſwěta.

Němſka. Wjachyſtym „kulturkampf“ t. r. wojowanju pſchečeživo kſhežanſkej kulturje abo prawej zdželanoſeži je hýzo wjele ſchody načinik, kaž kóždy cžitar wě. Druhy pač ſu podawki pſchi tyhle wojowanjach huijace a ſobni ſprawnym hnev wuſudžace nadobo. Pohladajmy na dwaj pſchikladaj. В Srođe (město w Poznaňſte) pſchiūdže 19. januara mějhežanoſta (borgemeiſtr) Roll do domu miloſeživých ſotrow a kaſasche, zo dyrbja džecži huydom z domu zdalene bycz. Šotry praſachu, zo maja jenož khore džecži a te nijemoža huydom prez̄ dač; čzohoj dla cheedža ſame na ſandrat a knježiſtvo piſacž. Pſchi wſhem tym pſchiūdže za dwaj dñaj (nijedželu) policej do domu z rožkazom, zo dyrbja džecži huydom zdalene bycz. Šotry ſo z nowa pſchečeživo tak ujetřebnomu gwałtej wobarachnu, dokelž tola nijemoža khore džecži do zymy won pſcheziež, zo ſu wſchě z druhich městow abo wſow, haj ſamo z druhich woſkresow a někotre hewak bjez wothladaňia. Tola policej ſo zaſy wróeži z wotmoļwienjom, zo dyrbja džecži huydom z domu zdalene bycz — ſamo te móliczke džewježměſežne džecžo líſtynoſcherja tamniſchoho města, kotrež bě bórzy po narodze macž zhubilo a kotrež miloſežiwe ſotry na prôſtwu ujezbožownoho nana a druhich pôstiskich zaſtojnifow, tehdom tydženj stare, na wocžehnjenjo pſchiwzali běchu. Te džecži pač buchu do mějhežanſkoho ſchpitala date. Schto je z tajkej krutoſežu dobyte? — Druhi wobraž! Žemu nijedželu zaſdženohu měſaca pſchijedže wobſtarna, czeſczej khora žona z Peterswaldy, kotaž wjes do wosyrczeneje wosady Heinreichswalde ſluſcha, do tři hodžin zdaleneje farſkeje wſy Christfelde (woſkres Schlochan w Starej Pruskej), zo by ſebi wot tamniſchoho katholikſkoho duchownoho ſwate ſakramenty mréjacych wudželicž dača. Po jich doſtačzu džakowasche ſo Bohu z huijacymi ſłowami. Brachana, čzohodla je ſo tak daloki a wobežežnym pucž dowjezež dača, wotmołwi: zo tola nijele

bjez swjatych sakramentow wumrjecz chyłka, zo pał też żanohho duchownoho z powołaniem k sebi ujeje do skórzy a wotuđenja na podkožku mejskich zakonów pschinjescz a z tym wina na uakhwilnym woſyroczenju hischeze druheje woſady bycž chyłka! Nekotre wuebzby možem⁹ sebi z toho wzacž!

Niem ſka. Na rajchstagu zmieja tónkróez hische nationalliberalni zapójlancz z tak mjenowanymi poſraczowarjem⁹, poſylajeni z 8 liberalnymi „džitimi” (tj. so žanej stronie trucze njepſchizantni) tola wjetshimi, byrnje so wſchite druhe strony we węſtich praſchenjach pscheczivo kniežerſtwu zjenočile. W Sakſcej ſu bjez 24 wuzwolenym 7 konſervativni, 7 nationalliberalni, 7 ſocialdemokratowje atd. Najbóle ſo w Dreždanzaſi mjerzaja, zo je tam nationalliberalni professor Mayhoff pschepanyk a drachler Bebel wuzwoleny był. Tam ſu mjenujey pschi drugim wuzwolenju, hdźež jenož bjez dwemaj ſo wuzwola, konſervativni a drugi tež radſcho demokratu wuzwoleti džzli nationalliberalnogo, koſtryž ſo z dobrymi Sakſami ujeznijese. Raſſkerje nětežiſhi rajchstag wólbny zakon trochni pschemieni, zo by mjenje ludzi prawo wuzwolenja mělo, dokelž z nětežiſhim knieženjom njeſpokojne elementy pschibjeraſa.

Schlezyn ſka. We wrótsławskiej diöceſy je w tu khwili hižo 64 ſamoſtatnych duchowniskich miestow wuprzedzonych, kotrež nětko w czasu kulturkampja njemóža wobſadžene bycž. Tohorunja pobrachuje w pruſkim (ſchlezynskim) džele oſmūkſkeje diöceſy 19 duchownych. Taza złe je w tym nastupanju tež w pruſko-poſtich diöceſach a pola Rheina a we Westfalskej. To ſo wę, zo je z tym kózde ſeto hórje, hdvž dželba duchownych zemirje a dželba ſo wotuđdzi.

Z Roma. Swjaty wótc je kherowaty a ve wónu wjaczkóez do ujemoc⁹ pauhy. Wſchelacy jomu bórzy ſmierz węſhczachu, ale wón zaſy audienc⁹ dawa. Njemóžna wſchak ſmierz ujeje pschi 85 latach žiwjenja, ale Bóh wobkhowa mōc, swjatoho wótcia hischeze wjac⁹ ſet žiwoho zdžeržecž.

Turkowska. Konſerency wulkomocow (Rusowſkeje, Němſkeje, Awſtrije, Italije, Francózſkeje a ſendželskeje) w Konſtantinoplu ſu ſo jich bjezſobneje zawiſeże dla bjez wužitka za kſcheszjanow minyke; ſobnſtawu teje sameje ſu z hańbu domoj wotjeli, dokelž jim Turka ujeje w ničim poſluſhuy był. Kſheszjanſtwo a człowjeskoſež (humanita) njemóžetej ſo nad tym wjeſeliež, ale jenož pohanſtwo a židowſtwo, kotrež woſebje we wiſkich a madžarskich (wuheřskich) nowinach, žórlach za mniohe nam bližſe nowiny, dobyceſke ſpewy ſpewa. Pschi wſchej konſtitucji, ktraž ſo ženje njewuwjedze, budža kſheszjenjo z nowa w Turkowskej bōle podežiſhczowani a jenož, hdž by hordy Turka ſnadž wulke krewjepſchelczo kſheszjanam we ſwojich wobſchérnych krajach pschihotowali, bycžu drje wulkomoch z nowa wójuszej zakrocžili. Rusowſka czaka ſnadž na mandat (poručnoſež) wot drugich mocow, zo by wónu poczała, ale w tym padže móže dolho czakać! Tola praja rusowſke nowiny, zo je Turkowska ze ſwojej njepoſluſhnoſežu, z kotrejž je tež stare wuměnjenja jenož na papjerje woftajila, prawo zhubila, ſo nětko na parizſki traftat wot l. 1856 powołacž a zo z tym

nětko Ruskowška wjac̄ njeje zadžewana, na swoju ruku k wužitku k schesčanow Turc̄ wójnu pschopowiedźic̄. Móžno, zo jo Turka toho boji, dokelž so dale wobrónia; ale nichčo njevidzi dojachace pschic̄zny za wotwakowanjo Rusow. Käk móžeshe wona pschidac̄, zo dyrbitej nětko Serbska a Czorna Hora ze sultandom mér sežiniež? To so poždžischo wnjaśni. Jednanjo wo tónle mér budže najskerje we Winje. Wulki vezir (minister sultana) je hijo Milanej a Nikoli w lišeje mér poſkiezał. Turka poſkieža Serbskej wobſedzenjo kraja, kaž je poſched wójnu bylo, a žada k tomu wójnske zarunaniwo; Czornej Horje, kotraž je dobýwačka a njeje pschewinjena, poſkieža wulki kruch kraja, bjez tym zo Nikola k tomu hisheče pjeniežne wójnske zarunaniwo žada. Milan chce mér sežiniež jenož pod garantiju a zakiton wulkowecow, w ežimž ma prawje. Duž budža město wójny zaſy dlěſchi čas jednanja diplomatow!

Naležnoſeže naſchoho towarzſtwa.

Sobustawu na l. 1877: 1. 88. Petr Symant z Wotrowa; 89. frater Jurij z Kumburga; 90.—92. z Marijneje Hwézdy: R. V. Čeleſina, R. V. Francha, R. V. Josefa; 93. Miklawšich Matka ze Šernjan; 94. Józef Libich z Róžanta; 95. Miklawšich Schotta z Róžanta; 96. Marija Domaſčenina ze Smjerbzaceje; 97.—109. z Mitocžic: Miklawšich Kral, Michal Jawork, Wórschla Petrone, Michal Tult, Michal Knicht, Miklawšich Brusik, Miklawšich Męczek, Miklawšich Wawrik, Michal Schwan, Miklawšich Petrichka, Jakub Hejdan, Michal Męka, Miklawšich Kral; 110. Michal Czornak (Rachel) z Konjec. (Pschichodnje dale.)

Na lěto 1876 doplatac̄i: 475. Miklawšich Petrichka z Mitocžic; 476. Mikl. Matka ze Šernjan; 477. Józef Libich z Róžanta; 478. Mikl. Suchi z Róžanta; 477. Jakub Czornak z Konjec. (Pschichodnje dale.)

Darh a daň za chrkej we Baczonju.

Nawdaty kapital a dotal nahromadzenia daň wuežinieſchtaj: 30,442 m. 85 np.

K ežeszej Božej a k spomoženju duchow ſu dale woprowali: Mladlena Koflic ze Bajdowa 3 m.; piſchez k. J. D. 4 m.; piſchez k. Innocenca 3 m.; žona z Weterich 1 m.; z Rjebelc̄ic 90 p.; poſchedath ſupon zaſtatwnoho líſta 6 m.; N. N. z Konjec 7 m.; ze zaſtataſtwa njeboh Jurija Zmudžy z Wotrowa 30 m.; na ſwiedzenju kaſina w Jaſenich 17 m.

Hromadze: 30,514 mark 75 pj.

W o z j e w j e n j o.

Sobustawam a pschecželam katholiskeje bjeſady we Kazku wozjewiamy z tuthym, zo jo wot nowoho lěta měſacne zhrromadžizny nie wjac druhu, ale kóždu tsecžu ujedželu měſaca wodžerža, kaž je to bjeſado w poſlednjej zhrromadžizne loni wobzanikyla. Pschi tej pschiležnoſeži proſywn sobustawu naležnije, zo chyli ſo prawje bohače na měſacnych zhrromadžiznach wobdželic̄. Prjez ze wſchej ſilkoſežu a bjezdžakniwoſežu!

Pschedydtwo Ralbiežanskoho woſadnogo kaſina we Kazku.

Porjedzenjo zmółka. We 2. ežiſle, ſtrona 14, w 4. rjadku wot deſela ežitaj: Na kóneu lěta 1264 wotpali ſo prěni klójčtrſki twar.

Katholicki pismo

Wudawa so
prěnu a řeču sobotu
měsaca.

Plaći lètnje
na pósce a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludowycza opis.

Wydawany wot towarzyswa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Cislo 4.

17. februara 1877.

Lètnik 15.

Bulow, město a farška wosada.

IV.

Mischnjanski biskop Bruno II., hrabja z Barta, kotrejž bě 1213 we Budyschinje tachantstwo natwaril, założi tež tam we létach 1218 hacž do 1226 klóštr a cyrkej franciskanarjow z ludowej schulu. Klóštr wobsta hacž k létéj 1587, pschetož 1558 bě lutherska měschézantska rada jomu zařazala, nowych bratrow a duchownych pschivzacž. Hízon 1562 bě posleni mnich Michał Palman pschi živých dñiach klóštr a pschislubacu wjes Mischnone tachantswej wotstupil. 1598 wotpalištej so klóštr a cyrkej; dosředža zbytkow a rozpadankow natwari sej khudoba swoje khěžki, kiz džensia hischeže tam steja.

W lécje 1234 założi čěška královna Kunigunda klóštr Marijinoho Doła. Wona bě mandželská džownka němškoho khěžora Filipa Schwabachskoho a bě hízon we zažuej młodosći pschislubijena falcskoum hrabi Deže Wittelsbachskoum, pozdžischo pak da ju nau čěškomu kraju Wjacławej I. Jenowocžatomu za mandželsku. Tohodla zazlobi so Ota Wittelsbachsku a rachni pytajo zamordowa wona na 21. jnnija 1208 němškoho khěžora Filipa we Bambergu. Kunigunda jara so zrudži a měnjo, zo wona na tej zlóscji sama sobu winu ma swojeje ženitwy dla, a zo by pokutu cžiniła za ho a za zaklotoho nana, kotrejž husto z bamžom Innocencom III. zwadu mějescze cyrkwinych kublów a prawiznow dla, założi wona 1234 pomjenowanym klóštr Marijinoho Doła. Pschewulki rjany wobraz we wobjednich klóštrskich knježnow předkstaja, tak

královna Kunigunda založeníški list přeněj abtissinje a duchovním knježnám pšchepodawa. Klóschtr stejelche z přenja na horych pschi Seifricach (kamjenituy stolp poznamenja nětk tele městno) a natvari so po spowalenju we wójuje we dole pschi rěcy Nišy.¹⁴⁾

W lécze 1270 začoži so we Radworju farška cyrkę, kotaž so 1489 pod fararjom Hrzechorjom Korchewestom nowa natvari, 1680 k ranju, hdžej wulki wołtarj steji, so pšchitvari, 1816 k wjedžoru so dwanacže kočeži podlěčhi a 1876 so w nutřikach z cyka zwiporjedža. Pödlaſku cyrkę sn.j. kſchiza, nětk pohřebni cyrkę, natvari we lécze 1397 Sigismund Vér, kotaž hako knjež nad kamjenej tele knjeſtvo radwořskemu fararjej wołkaz. Radwořska cyrkę ma z leta 1319 rjany kamjenituy gothicke tabernakel, kiz pschi muri zboča wulkoho wołtarja steji. W najnowschim času je nowy tabernakel na wulkim wołtarju.

W lécze 1271—1273 knježesche mór a hłód we Łužicach, 1280 pak bě tuni czaš a placzesche kore žita 15 pjenježkow, kopa jeji 4 pjenježki, 8 jerejow 1 pjenježk.

W lécze 1291 kupi klóschtr Marijneje Hwězdy wot Bžedricha ze Schumbórka druhu polojenu khróscie, Cžasec, Nalbiec, Konjec, Kočiny, Sulšhec a cyk Salow za 800 markow¹⁵⁾ a 1308 wot Günthera z Migradow külowe za 70 markow slébra.¹⁶⁾

Po smjereži poslejohho braniborskoho markhrabje Woldemara podachu so Łužicy 1319 dobrovolnje pod knjeſtvo cžeskoho krala Jana a woſtachu pod cžestim knjeſtviom hacž k létéj 1636. Nowy král a markhrabja Jan spožczi krajej swobodnu wuſtawu a dowoli krajným Łužiskim stavam (zapostanem zemjanam) ważne prawo, po jich poſtajenju dawki zbehnyjež.

Hacž k létéj 1327 buchu we Lipsku pšched zjawnym ſudom wšeč węcy we serbſkej ryci wucžinane a woſtudzene, we pomjenowanym lécze pak zawiedźe jo němſka rycž pšched ſudom.

1346 cžinjachu ſchěſcž Łužiske města (Budyšchin, Zholer, Luban, Lubij, Žitava a Kamjenc) mjez sobu z wjazk pšchedz iwo rubježnym zemjanam, kiz ze swojich hrodžiſhczom po kraju cžahachu, ludzi wurubichu a zarazydu, (zwjazk ſchěſcž zjenoczenych Łužiskich městow).

14) Klóschtr Marijnoho Dola rěka královski klóschtr, dokelž je jón královna Kunigunda založila; Klóschtr Marijneje Hwězdy rěka kerschcziński klóschtr, dokelž joho abtissina ma jméno a cžeske ſršczechim, je „gesfürstete Abbatissin“.

15) Pjenježi k načipovanju tých a druhich fublou zaſluži ſebi Bernard hako woſtudzim a královski knecler we Schlezyjskej a Cžeskéj. Z duchovních ſužbow we Měiſchuje hako tačhant, propst a biskop (běše jenož tsi leta biskop) ujenižesche Bernard wjele ſezahnycz, pšchetož miſchniamje biskopstwo pod Witegom I. dyrbjeſche we wſchelakich wójnach a dokelž to we Měiſchuje kraja biskopſta cyrkę natvari, tójskto doſha cžiniež. Bernard, zwjetſha we Bratislavje a Prahy pšchewyjajo, běše zředka we Marijnej Hwězde; kupne a druhé ſwěte naležnoſeže tam da wón pšchę luboho pšchecžela, kamjenitukoſtu fararja Hennicha, woſtarac.

16) 1 mark slébra = kopa (60) slébornych abo bělých kroſchow = $12\frac{1}{2}$ toleria.

1349 bu město Kulow z farškej cyrkwi we wójuje pscherživo bra-niborskomu markhrabi Ludwikej Baierskomu eyle zapuſčenym. A wupomhanju wokhndžemých wobydlerjow pschizwoli na próstwu hnadneje knjenje Adelheidy z Marijnjeje Hwědy němſki khězor Korla IV. městej wiki na pónidželu kóž-doho tydženja. Bergamentny khězorski list, wustajeny we wojerſkim lěhwje we Hrđku na 13. juliya 1349, wobkhowa ſo hiſcheze dženſa we železnum kaſchcnu měchcjanſkeje radh a praji: „We Kulowje dyrbja ſo wiki džeržecz druhí džen tydženja; pónidželu ujeſnědža wiki byež we Budyschinje, Zholeretu, Lubanje, Lubiju a Kamjeńcu.“ 1371 doſtachu tež Wojerjecy wot tohoſamoho khězora wiki na sobotu.

1355 pschizwoli khězor Korla IV. ſchěcž zjenocženym kňžiskim městam ſemſki ſud (Behmgericht), t. j. te prawo, rubježnych zemjanow do klatwy (Bann) dač a jich hródžiſcheža ſpowalecz. Khězorowý syn a naſtupník Wjac-ſlav wobnowi 1381 tele prawo městam a pschida jim 1390 hiſcheze kraju ſud t. j. te prawo, zloſtnikow, paduchow a rubježnikow na kraju popanycz a a wotsudžicz.

We klóſchtrje Marijnjeje Hwězdý wotdžerža ſo za lěto dwójcy lětne wo-pominjeczo ſwjeczenja božoho domu abo kermuſcha, njedželu do ſwj. Jana křeženika a njedželu do ſwj. Michała, najſkerje toho dla, dokelž je klóſchtr a boži dom dwójcy woſwjeczený był, 1259 wot miſchnjanskoho biskopa Alberta I. a po wupalenju z nowa 1284 wot miſchnjanskoho biskopa Witega I. We ſiſeze wot 20. junija 1345 zakaza miſchnjanskii biskop Jan I. klóſchtrej, dwójcy za lěto kermuſchu džeržecz, a poſtaji njedželu do ſwj. Jana hako kermuſchiny džen. Kulowski farar na nim ſerbſki předuje. Město njedžele do ſwj. Michała wobeńdže ſo džen ſwj. Wórfche na 21. oktobra hako ludowa kermuſcha.

1365 namakamy we Marijnjeje Hwězdý přeni krócz klóſchtrſkoho bo-hota, Bartuſha z Zelenow. Z přenja mějachu na klóſchtrſkich ležovnoſezach hrabjojo nad ſe a mjeńcom najwyshe ſudniſtvo a zakitaſke prawo; 1365 pschěndže tele ežeſna ſlužba na bohotow, kotryhž klóſchtr ſej wuzwoli: pschetož ſamjeńſcy hrabjojo poežachu bóle a bóle klóſchtr kóžecz, wot njoho starých za-ložerjow herbſtwo žadajo. Klóſchtrſki bohot zaſtupuje něk klóſchtr we zwonkow-myh politiſkych naležnoſezach.

Wokoło 1374 poſtaſiſtej abtiſſinje Hańža Moſka a Almabilija II. z Koldic we klóſchtrſkej cyrkwi we Marijnjeje Hwězdý rjane piſane woktu hliſko wulkoſko woltarja, jene z najstarých we cykli Němſkej. Na wokuje ſu wi-dječ wſchelach Swježi, kaž tež wopony Koldicowje, Schreibersdorſowje a Dubineje ſwójby, mjenujey: poſ lawa, ſtejach hodle a dwě na kſchiz poſoženej dubowej hafzy. Schreibersdorſec ſwójba wobſedžesche Njeſwacžidlo (1382 bě Štiſlawa ze Schreibersdorſ priorka we klóſchtrje); Bjenjesch (Benedikt) hrabja Duba bě kraju bohot a z lěta 1382 kniež nad Wojerjecami.

1356 wuda khězor¹⁷⁾ Kora IV. złotu bullu, t. r. khězorski list, we kotrejmiž prawo a waschnjo postajene bě, tak dyrbja sydom khurwjerchojo (tj. z duchownoho, schtyrjo ze swětnoho rjadu) němſkoſho khězora wolicz.¹⁸⁾ Měſtam poſkiezi ſo prawo, piwo, sól, ſukniany plat pſchedawac̄ a ſleborne pjenjeſy bic̄. Wosobniſe wažna paſ bě złota bulla za nas Serbow, pſchetož we 26. titlu pſchikaza khězor: ſakſki a braniborski khurwjerch dyrbitaj ſerbſkeje rycze ſwědomaj byc̄ a tež pryncow we njej rozwieſec̄ dac̄, zo móhli ſe ſerbſkim ludom ſerbſki ryczeſc̄ a ludowe ualežnoſteſe we ſerbſkej ryczi woſhodzic̄.

1383 na 16. meje da czechſki kral Wjacław II. měſchnika a ſpomjednika Jana Nepomucenskoho we Prahy z moſta do reki Moldawy ſtořeſic̄. Bamž Klemens IX. wupraji 1721 Jana Nepomucenskoho za „zbóžnoho“, bamž Benedikt XIII. 1729 za „ſwiatoho“.

1416 běſhe wulka drohota a cžorň mór kujeſeſche po kraju; we hornej a delnej Lužicy wumrjechu 100,000 cžlowiekow z hłodom. 1421 paſ bě zaſy tuni cžas: kore ſita pſacieſeſche 2 ſlebornaj, 25 kanow piwa 1 ſleborny.

1423 doſtaču Wojerjey měſchczanske prawo a ſwobodnoſc̄ ſej měſchczanſtu a radnych knyežich wuzwolic̄.

Po wójnje 1349 natvari ſo zaſy Kulow a z Kamjenjow cyrkę a tórm. Wſho paſ bu znova do procha a popjela pſchewobroczene we prěnich dnjach oktobra 1429; pſchetož wot klóſchtra Marijneje Hwězdy, kotrejž z džela zapuscili běchu,¹⁹⁾ walachu ſo 10,000 Hufſitoſ do Kulowa, hdźež woni wſho wurubichu, žony a kuježny wonjeſeſowachu, wjele wobydlerow zabijachu, město zapalichu, cyrkę z cyła hac̄ na džel połnōcneje murje a tórm we hornich poſkhodach ſpowalachu, dokelž ſpōdnie, tſi kocheze ſcheroke tórmowe murje jich zloſci ſo ſpiceſichu. Z Kulowa czechnjechu Hufſitojo do Kamjenca, kotrejž hižon druhe hufſitske dželby wobleſhnyké a za dwaj dnaj z wulkim krejpschelećom pſchedobyké běchu, a do Viſkopie, kotrež woni ſpalichu.²⁰⁾

17) Khězorski list rěka złota bulla, dokelž wulki khězorski cžerwienovóſkowý zngl (pjeeſat) we złotym kapſlu na njej wiſaſche.

18) Sydmjo khurwjerchojo běchu: 3 arbiſkopio z Trieru, Kölna a Majnu, a 4 swětni wjeſtchojo Sakſkeje, Bajerskeje, Cžekſkeje a Braniborskeje.

19) Na ſwojim krawym čáhu wot klóſchtra do Kulowa wo prěnich dnjach oktobra 1429 ſpowalachu Hufſitojo tež Malbicy z cyrkwi a faru, tak zo ralbiežanska w oſada zaúdže hac̄ ſi lètej 1754, hdźež ſo nowa cyrkę a ſara załoži. Po hufſitskich čžasach běſhe we Malbicy 325 lét dotho jeno mala drjewiana kapalka, na kotrejž khruſežansch duchowni dýs a dýs ſemjhe a poſrjebny woſdzeržachu. Hufſitojo ſpalichu tež Kočzin, kotrež tehdom ně kotre thſac̄ krocželow dale ſi mjezorej ležejche, na tej huc̄, kotrež dženja hiſdeče „Kočzin“ rěka. Po ſpawalenju natwarichu Kočzinijaných ſwoju mješ bóle do ſriedza ſwojich ležowinouſczen.

20) Klóſchtriske knyežny Marijneje Hwězdy cžeknichu we ſeptembrie 1429 pſched Hufſitami do Budžicha a wotwjeſechu ſobu najdrožše cyrkwiné měch, reliſtviſe a liſežin ſi archiva. Klóſchtriske knyežny Marijnoho Dola cžeknichu we meji 1427 pſched Hufſitami do Bholečca, jenož abtiſſina Hanža z Gersdorſ we klóſchtrje zaſoſla. Hdźež ju hufſitski wojak pſchecžehaſche a jeſe rjanouſc̄ a nadbovoſc̄ wuſlada, padže wón deſe a woſlepi.

Hacž ſl. 1440 bě ſpalena k u l o w ſ k a c h r k e j z nowa famjeitna natwarjenia a powjetſchena, we gothiſkim ſtylu a we tej twarbjie, we koſtrejž ju dženſa wi džimy. C y h e l n i c a, we koſtrejž ſo cyhele k twarjenju k u l o w ſ k e j e c y r k w i e paſachu, ſtejſeche zadý k u l o w c a p ſ h i drozy do Wojerec na Krawecce polu. Tónle kruh pola dženſa hischeze rěka „na Krawecce cyhelu.“ ſe natwarjenju tó r m a potrjebamchu ſo ſtare a twjerde gruntne murje. Z toho p ſ h i ſ t d ſ e, zo tórm, koſtrž na starym měſtnu woſta, p ſ h i powjetſchenej c y r k w i ſ rjeđa na vječornej ſtrony njeſteji, ale bôle k połnocy. Spiſowar Jakub Ticin (z K u l o w a, wumrje 1693) wobſwědži, zo nowa k u l o w ſ k a c y r k e j ſo natvari „z p ſ h i n o ſ k o w w o ſ a d n y c h a z d a r o w w o k o ſ o b y d l a c y h ,²¹⁾ p ſ h e t o ſ c y r k w i n a patrónka, abtiſſina zapuſczenoho k l o ſ k h r a, móžeſche jenož malko pomhač. Twar božoho domu bě we ſcěze 1440 dokonjany. We ſcěze 1446 bu p ó d l a ſ a r a r j a (Jana Hebera) druhi ſtajny duchowny do c y r k w i n ſ k e j e ſlužby p ſ o w o l a n y, altariſta abo měſtečjanſki k a p l a n m i e n o w a n y, koſtrž ſwoju zdu wot města a z dohodow Marijnoho bratſtwa „Naſeſhe lubeje knjenje“ doſta. Tónle altariſta mějeſche we farſkej c y r k w i „ſrěni woſtar“, na koſtrymž wón k ſ ſ dy týdženj tři ſpěwanie bože mře, jemu mjeſczaču a njeđeſke dny we c y r k w i ſ w j a t o h o k ſ c h i ſ a p r j e d y w u l f i c h k e m ſ h o w t e ž mjeležacu božu mřchi džerjeſche. Wysche toho dyrbjeſche altariſta na ſwjatych dnjach Maczereje božej, we oktavach týdžamych kaž we advencje, za ſobuſtan y Marijnoho bratſtwa a we ſučich dnjach za wotemrjetych ranu ſpěwanie kemiſche džerjeſcz. Farſka c y r k e j poſkieži k tomu duchownu draſtu, wino a ſwēcy. Z dohodow Marijnoho bratſtwa ſo p ſ a c ž a c h u: 1. ſ a r a r j e j na Waſkporu po ſ marka dobrych ſlěbornych; ²²⁾ 2. tomu ſamomu na ſwj. Michała k zdžerženju Marijnoho woſtarja po ſ marka dobrych ſlěbornych; 3. k a n t o r e j za ſpěwanjo p ſ h i božej mřchi kopa dobrych ſlěbornych; 4. altariſče (měſtečjanſkomu kaplanej) na Waſkporu a na Michała 10 kopa dobrych ſlěbornych. Schěſcz pobožnych mužow z bratſtwa ſo wuzwolichu, k iž daň, woprowane a wotkaſane²³⁾ pjenježy z hromadžicž, wobliežbowacž a wudželec mějachu. Wyscho to bu na prôſtu ſ a r a r j a Jana Hebera wot knjenje abtiſſiny Hanže II. z Kopric na dnju 18. říjobera (ſwj. Lukascha ſeženika) 1446 we zjawnym liſe ſe wobkručzene.

1460 naſtajichu ſo we k u l o w ſ k e j c y r k w i p r ě n j e p i ſ h c ſ e l e na tym

²¹⁾ Ticini hist. Rosenthal. — Pragae 1692, pag. 271; incolarum et accolarum impensis.

²²⁾ 1 mark abo kopa dobrych ſlěbornych = $12\frac{1}{2}$ tolerja.

²³⁾ Z wotkaſanow do bratſtwa p ſ h i ſ t d ſ e tež tač mjenovaná „k a p l a n ſ k a d a n“, t. j. ſtajny, njeſheměnity dawki z polow, koſtrž za leto 45 tolerjow njeſe a do měſtečjanſkej poſtaſdnic ſo zaplačzi. Z teje poſtaſdnic doſtanje měſtečjan kaplan letnje 40 tolerjow zdu. Hjzon we přjedawſkich čaſach bě „boha tý Pa woł we Dubrjenku“ wěſtu ſummu pjenjež „na woſtar“ we k u l o w ſ k e j c y r k w i wotkaſat, ſhotož abtiſſina Hilžbijeta (Eneda), dofež wotkaſanſka liſcžina zhubjena bě, na 28. řapryla 1435 wobſwědži. 1495 bě Jakub Alijškowic k u l o w ſ k i altariſta.

ktorje, kotrejž dženja hischeze „stare piščežeze“ rěka. Wě so, zo tele piščežeze wulke njebehu. Mužacy khór ē połdnju, kocžinjanski khór njenowany, natwari so 1583, němcžanskí khór (ē połnoch) 1593, kulowcžanskí khór (wysche němcžanskoho) 1693; němcžanskí khór bu podlěsheny 1863. Rjant khór, na kotrejž nětk piščežeze steja, je z lěta 1713.

We oktobrje 1429 woblehnychu Hussitojo tež Budyschin, ale njemóžachu jón dobycz. Ké džakprajenju natwarichu budysch měschzenjo c y r k e j s w j. Michała.²⁴⁾ Schrybař budyskeje rady, Petr Prischwic, kotrejž město Hussitam pscheradžicž chyſche, bu ē smjerczi wotsubženy a ze schyrimi konimi roztorhamy.

²⁴⁾ Tašama bu 1619 serbskim lutheranarjam wotedata.

Swjath Kazimir, pôlski prhne.*)

Swjath Kazimir běsche mjez 13 džecžimi tsecži syn pôlskoho krala Kazmira IV. z domu Jagiecko, a Hilžbjetu, džowki němskoho khězora Albrechta II. Awstriskoho, a narodži so 3. oktobra 1458, na tym tamym dnju, na kotrejž joho nan wulke dobyčzo nad hordymi němskimi knjezami rycerjemi (Deutschherren) doby a na kotrejž wotpóšlani češskoho krala Jurija Poděbrada jomu češku krónu poskickachu. Hijo w džecžatstwie bě wón jara pobožny a boha-bojazny. Wón lubowasche woſebje swojoho wucžerja, kanoniku Žana Dlugoscha († 1480), wucženoho a pobožncho muža, kž je tež hako stawiznař Pôlskeje znaty. Kazimir hídžesche prhnu a mjehklivosć na kralowskim dworje; tohodla khodžesche w jednorej drascze, spaſche husto na hołej zemi a pscheby wulki džel noch w modlitwje. Woſebje čeſczoſasche najzbóžniſchu kňežnu Mariju a wupraji swoju dorěru na jeje zakitanjo ze swojim krafnymi ūcžanskimi khěrlusjom: Omni die dic Mariae meas laudes anima (serbski pschežene**): Spěwaj wſchednje a khwal hódnje moja dušcha Mariju. Tónle khěrlusč spěwasche wón husto a porucži tež, zo by so jomu wotpiss toho samoho ſobu do kashčza połozík; wopravdže namakachu 1604 tajki wotpiss, kž pschi joho njeſchetalym čeče ležesche.

W lěce 1471 wuzwolichu joho Wuherjo (Ungarjo), kotsiž běchu ze swojim kralym kralom Matijom Korvinom njeſpokojni, za swojoho krala a pôſlachu tohodla poselstwo na kralowski pôlski dwór. Młody Kazimir běsche radu tajſeje čeſcze so wzdał, ale z poſluſhnoſće pschežiwo swojemu nanej čechniesche z wójskom do Wuherſkeje, zo by swoje prawo wukonjał. Tola hdvž žhoni, zo

*) Mjeno Kazimir, Kazmér, abo Kazomir, Kazomér, polacžansčezene Casimirus, pôlski Kazimierz (Kaźmierz) woznamjenja toho, kž mér kaza, t. r. měrniwoho, abo ſepje, kotrejž swětej (mir = swět) porucža. Psicherunaj mój nastawek wo křečenskich mjenach (Lužičan 1860, str. 75.). Wobraz ſ. Kazmira je nam t. Chocižewski z Požnania i wozčiſčenju požčil.

**) Prěni džel tohole khěrluscha je 1690 a druhi z trecžim 1705 wot ſeniora Svetlika pschelozheny w čiſtcežu wudath.

je so Matij z wuherskimi zemjanstwom zaſy zjednał a zo tež bamž Sixtus IV. so za njoho zaſy wupraja, žadaſche Kazimir ſwojoho nana wo dowolnoſcž, zo by ſměl so do Pólskeje wrózicž. Druhe nowe pſcheproſchenjo wuherskich wulfich wón zchyla wotpokaza. Nětko starasche ſo wo dobycžo njebeſkeje króny. Ani nan njemóžesche joho pohnueč, zo by knieſiwo w Pólskej a Litwje na ſo wzal, hdyž bu joho staršchi bratr Wladysław z kralom w Czecſkej a z tym tež markhrabja naſcheje Lužich.

Zbytne 12 lét ſwojoho žiwjenja poſwjeczi wón jenicžch Bohu, ſtarasche ſo za khudych a bě we wulfkej poměrnoſcži a w kniežniſkej czistocže žiwý, hacžrunje leſtarjo jomu ženitwu a wjesole žiwjenjo radžachu. Wón wumrje na wobhieranjo czelnych mocow we Wilnje 4. měrca 1484 w 26. řeče ſwojoho ži-

wjenja. Toho czélo bu tam w cyrkwi s. Stanisława pohrjebane. Pschez joho zastupnu proſtwu ſta ſo wjèle džiwow, czohoždla joho bamž Leo X. do rjada Swjatych ſtaji. Sto a dwacheži lét po joho ſmjerčzi namakachu czélo Kazmira njeſpſchettate, a pschi wſchej wložnoſci wjelba bě tež joho draſta cyle njezrañjena. Duž dachu potom kraſnu khaſaku z marmora natwaricž a tam kho-waja ſo drohe woſtakſi hiſcheže dženja.

Kazmir je jedyn z patrokuw Pólskeje (woſebje Litwy) a pschedſtaſa ſo mlođoſci hako pschiklad cžiſtoto. Toho wopominjeniſki dženj je w katholskej cyrkwi 4. měrca. Wón woznamjenja ſo hako kralowſki prync w pólſkej draſcze a z liliu w ruci abo pschi ſebi.

N o w i u t i a p o w j e ſ c ě .

3 Lužicy a ze Sakskeje.

Z Budýſchina. Naſche towarzſto je nětko „Krotke ſtawizny Ro-weje Krupki,” wot k. professora Žrouta ſpisane, tež hako woſebitu knižku wudało z rjanym ſwjeczatkom, na kotrymž je Krupčanska ſ. Marija a pod njej Krupka w rjanym poſladi wotznamjenjena. W knižen ſu někotre ſtronu teгta z pschispominjenkami wjacv dyžli je w Poſle wočiſchežane bylo. Schtóż njeje Poſol předny měl abo schtóż ſebi te ſtawizny w jen ej knižcy zjenocžene pscheje, njech ſebi tu knižku kapi a z tym naſhomu towarzſtu wužitk pschihotuje. Kenjezej professej Žroutej z tymle wozjewjenjom tež džak katholſkych Serbow za joho prou a dželo znowa wuprajamy.

Z Budýſchina. Zańdženu poſtníku njedželu pschihotowa tudomne towarzſto rjemieſniſtich ſwojim ſobuſtawam a ſwojim mnohim pschecželam a hoſežom poſtniſte pschijſtojne wjefelo w ſwojej rjanej towarzſhni. Hrajachu ſo wot rjemieſniſtich tři džiwadlowe kufy. W přením běſte ſiwi ſpôznacž, kaſku njeļu-boſež može cžlowejkej „ſrježd noč” ujemerny ſuſod pschihotowacž; w druhim, zaſy, kaſ može „mur (cžorný) z Benediga” po wjèle prćcowanju pschekupcej prawu njewjestu na pschijſtojne waſehnjo woſtaracž; a w tsecžim, kaſke njeļu-boſeže naſtanu, hdyž cžlowejkaj z jenajtim titlom „direktoraj” w jenym hoſežencu pschenoujetaj a ſebi pomocnika tam pschiničz ſkazataj. Wjèle žorta drje wjedžachu pschihotowacž wſchitcy hrájerjo, bjez kotrymž tež tónkróz žana žóniſka njebe, najwijacy paſ tola miſchtr Bastelmeier abo, kaž w tsecžim kruſche rěkaſche, Grüblein, direktor hoſežeje ſchule. Sal bě počný poſlucharjow, kiz wjèle króz džakovniſje poſleſkowachu. Po hrážu běchu reje, kotrež referent njeje ſobu cžimil. Hiſcheže juuu džak wſchém wſtojnym hrájerjam bjez naſhimi mlođymi towarzſhem a jich wjedžicžerjam!

Z Kukowa. Naſche kaſino džerjeſe 28. januara druhu ſetuſchu zhmrodžizmu. Škyschachny zaſy dleſchi pschednoſčk; ryczník wopisowasche wažniſche ſwětne podawki zańdženoho lěta a wopominac̄he potom ſkukowanjo na-

schoho kaſina. W minjennym lěće mějachmy na 30 pschednoschtow, tak na pschi-
kład: wo ſtukowanju Piusa IX., wo wažnoſeži bamžowych wopomujenſkih
dnov, wo miſſionje w Žapanskej, wo Lourdeſu, wo biblij, wo katholſkim a
wo civilnym mandželſtwje, wo měchamých mandželſtwach, wo Görresu atd.
Bjez rycznikami běchu njenowani: k. hrabja Alfred Stolberg z Brunjowa, k.
hrabja Franc Stolberg z Worlce, k. major z Rochow, k. farař Herrmann z
Wotrowa, knježa kaplani: Kramer, Scholka, Skala, Walter a P. Weneel, psched-
syda mlónk k. Wawrik z Kanec a městopſchedsyda k. ſedlař Konrad. Tež bu
za towarzſtwo ſetka kuihovnja założena. Bjez katholſkimi nowinami, kotrež naſche
kaſino za pschihodne spózna, ſu nětko tež freiburgſke pod njenom „das Apostolat
der Presse.“ Swjatyh wótc, 80 biſkopow a wjele katholſkich wjednikow ſu tónle
apostolat poſhwaliſi; wón wnkhoža za měſac junu a plací 2 march 50 pje-
nježkow. Tohornnja ſu za kaſina jara pschisprawne freiburgſke „katholische
Miſſionen“.

—r.

Z Ŝenkowa. Pschi wólbje 8. t. m. bu w klóſchtrje Oſsegui, pod fotryž
naſch knježnjacy klóſchtr ſkuſha, k. Ignac Petr Krah, dotalny wnežer historije
na gymnaſium we Šhomotawje, za abta abo prälata wuzwolem. Wón je
rodženy 21. hapryla 1828 w Lomnicach, profež wot l. 1852 a měchnik
wot l. 1854.

Be wschoho ſvěta.

Něm ſka. Na pruſſim ſejmje, kij ſo w krótkim ſkoneži, ſu ſebi wón danjo
pečnje doryczovali. Ministrówje ſu wſchelske poroči ſkyſcheli. Někotři zjawnje
wuprajichu, zo je dawno čjas, zo by „kulturkampf“ pschedtał. Rajske plody tón
njeſe, je we wſchej Pruskej zrudnje znate. Po zakonjach kulturkampfa jo taſich
wěcow dla tež wotsudžuje, wo kotrež ſo kraj abo ſtat hewak niestara abo na
czinž jomu hewak niežo njezaleži. Tak bu wón dano ſarař Pendžiufki w Poz-
nanju na ſydom měſacow do jaſtwa wotsudženy, dokelž bě katholikow wot
— poſtejne lažne dispensirował! Sudniſto ſepjera ſo na to, zo taſke dowol-
noſež pola katholikow hewak katholſki biſkop dawa a duž je ſo k. Pendžiufki
biſkopſkich prawow mocował abo wot — wotsadženoho biſkopa k tomu prawo
měř. To pak bjezkonfeſſiijn stat dowolicž njenovže! Vrr!

Rakuſka. Něhdniſchi znaty ſakſki minister, hrabja Benſt, kij bě po
zrudnym lěće 1866 tež khwili minister a kancler we Rakuſkej, je tu tak zrudne
herbſtwo zavotajíł, zo změje tónle kraj na tym čerpjež, donž tamy zakon
zaš njezběhnje, zakon, kij Rakuſku we wažnych ualežnoſczech dželi, do Wuher-
ſkeje a druhich rakuſkih krajow. Wuherſka je k ſchodziſe wſchitkich druhich
njeſprawne prawa doftala, z fotrymiz ſo nětko hordži a druhé kraje wobkuježi.
A z tutymi prawami hjiſheze wuherſki ſejm ſpokojom njeje, pschedy wjac̄ ehe
jich na ſo ſežahnye, wosebje žada ſebi we wudawanju pjenježnych papjerow a
poſtajenju jich placízny ſamostatuſež a njeſotwiſuſež wot druhich krajow.

Rozomni mužojo, ale tych je na jich sejmje mało, wjedźa drje, zo je tele żadajno powiślitkowniomu lepschomu Rakuskeje schkódnemu, a wurađowachu tohodla dołhi czas a wosebje we poslenich tydżenjach na nějakim zjenoczenju mijez Wuherſkej a drugimi rakuskim krajem; bě tež nadžija, zo jo zjenoczenjo doſahnje, ale na dobo pschi, po zdaczu śnadnej węch, prajachu wuherſey ministrojo, zo dalschu połnomoc nimaja a zo dyrbja najprjedy so wjetšinu swojego sejma prasheeż; tale pak njecha z cyka so zjenoczież, ale chze njewotwiſiue wot drugich krajow ſkutkowacż. Duż buchi wurađenja zaſtajene, wuherſey ministrojo proſchachu wo puſhczenjo ze ſlužby, drugi hiſczež so njenamiaſtachu, sejm bi tež na njewěsty czas wotdženjem a nichto njewě, ſchto ma so pod tutymi wobſtejeniem khezorej radžicż.

Z Roma. Kóždolētne wukhadja zapis wyschſchoho katholſkoho duchownſtwa na cyklym ſwecze z napisom La gerarchia cattolica. Po tym samym běſche na koncu lěta 1876 z cyka 54 kardinalow, 11 patriarchow ſac̄janſkoho (nawieczornoho) a orientalſkoho (narańſchoho) wobrjada, 750 arcibiskopow a biskopow ſac̄janſkoho wobrjada w swojich diöceſach (biskopſtwach) pſchebywacych, 50 arcibiskopow a biskopow narańſchoho wobrjada, 270 arcibiskopow a biskopow in partibus infidelium (koſiż maja swój titul wot wopuſhczenych předadawſkich biskopſkich sydlow w někto njeſatholſkich měſtnach), 28 patriarchow, arcibiskopow a biskopow bjez titla abo ſydk, 12 prälatow nullius dioceſeos (fiż żanu diöceſy nijmaja), z cyka 1175 ſtarow wyschſchoho duchownſtwa.

Serbska. Wujednanjo měra bě z nowa zatorhujene ze Serbskej a tež z Čornej Horu. — Někto pak je serbski wotpóſlany měra dla w Konstantinoplu, dokelž je Ruskowſka swojego wuzitka dla ruku wot Serbskeje wotčahuyka!

Turkowſka. Po wotjedženju ſobustawow konferency z Konstantinopla je ruskowſke knježerſtwo na druhe wulkomocy depeschi poſłało, w kotrejž ſo prascha, ſchto chedža wone po wotpokazanju konferencnych wobzanknjenijow někto czinicż. Hdy bych u druhe moch zhrromadju nocheyli dale ſkutkowacż, budże ſo Ruskowſka, kaž praji, nuczena widžecż, zo ſama pſchecžiwo Turkowſkej pónižje, dokelž je wot Turkowſkeje we ſwojej dostojoſczi a we swoim poſolu pſchimana. Zenož zdwořliwoſcze dla mějeho ſo toho dla Ignatjew we Winje pola dotal „pſchecželenoho“ knježerſtwo hiſczež prasheeż, kaž chce ſo tute zadžerżecż. W Barlinje je Ruskowſka pſchecželſtwa dawno hižom wěſta, hdy by ſkoncžnije wěſte garantije žadala t. r. džel Turkowſkeje wobjadžila abo z cyka wójmu wopowiedžila; ienicžey Žendželska by ſo zjawnje pſchecžiwo tomu wuprajila a po dleſchich jednanjach by ſnadž pschi hroženju wostało, kaž tehdom, hdyž chyſe Žendželska Danskej pomhacż a druhe razý. Pſchecželjo Turkow w Europy pak buchi ſredju pſched tydženjom zaſy njelubozuji pſcheklapnjeni. Midhat paſcha, wudželar papjerjaneje konſtitucije, wulki porjedžer turkowſkoho hoſpodařſtwa a nadžija wſchę pſchecželov Turkow, bi njenadžich wot sultana

wotładzeniu a z kraja wopokazany. Wón kę najważniejszy mąż pśchi wotśro-
nienju Abdus Uziza, pśchi wotładzenju Murada, pśchi zamordowanju někotrych
pašchow na posiedzenju ministerstwa w Konstantynopolu. Sultana Hamida pak
siu staroturkowscy někak naryczeli, zo je Midhat ze swojimi reformami za Turkow
a za jich wěru schłodny. Někotři wudawaja, zo je Midhat (wón je w Winje) w
něčim pscheradnik; ale nieżo wěste so dotal ujewě. Jego nastupnik je Edhem paſcha,
prjedy turkowſki pōslane we Berlinie a pomocnik Savſet paſche na zahnuatej
konferencji. Wón njeje dospołny staroturk, kiz by żane porjedzenja w Turkowskej
nochyl; tola wotradza bóle wójmu z Rusami dyžli Midhat. Móže bycz, zo
je Edhem jenož kaž pſchelkhod k staroturkowskemu ministeriu, kajkež by rady
swjatu wójmu pſchecžiwo kſcheszjanstu wjedlo. My katholscy nimamym so tejele
wójny bojecz; tež za naschu cyrkę budże z toho wužitk, hdyz so kſcheszjenjo w
Turkowskej wuſwobodža. Někotre němſke katholſke nowiny drje měnja, zo někto
runje, hdyz je katholſka cyrkej poſkożowana, turkowſke praſchenjo so njejmě rož-
riac̄ a haja na wobpučzach (indirektnje) Turkow. Wone bychu wěscze tež za
wuſwobodženjo kſcheszjanow w Turkowskej byle, runje taž za swojich ſchles-
wigholſteinskich bratrow, hdz bychu tamni jenož Němcy byli a hdz by jenož
Bismarck, kotryž je swojim ſtutkowanjom ujepſcheczel katholſkeje cyrkwi, pſcheczel
Rusowſkeje a potajkim ujepſcheczel Turkowskeje ujebyl. Tajke zmyslenjo njeje
katholſke! Katholſka cyrkej hačo tajka njeje nihdze Turkam sympathiju (dobro-
pſchecžo) wopokazała, kaž to ujepſcheczeljo katholikow stajne zwonja; wona njeje
nihdze Turkowskej prawo pſchipóznała, zo smě ta kſcheszjanam kótrohožnili
wěrywuznacža naturske prawo na živjenjo a zdžekanoscž zapowijesz; wona nje-
budže kſcheszjanow tamac̄, hdyz po staletnym czwilowaniu a podarmowſkim na-
pomocwołanju europiſkich mócenarjow so wobróniwschi tola so wuſwobodža z tur-
kowskoho tyraństwa a njeznejnusoho a ſurowoho poddanſtwa. Katholſka cyrkej
tež żonomu europiſkomu mócenarjej njeje zadžewała, za kſcheszjanow w Turkow-
ſkej wustupowac̄. A hdyz někotre katholſke nowiny stajne so boja, zo Rusow-
ſka za kſcheszjanow w Turkowskej najbóle ſtukuje, dha nječ katholſke moch
Austria, Franczyska a Italska to samo prawje horſiwje cžinja; pſchetož z tym,
zo Rusowſka pola ſebje doma katholikow podczíſhezju, so tola njemóž ſurowoſez
Turkowskeje nikał wuzamolwic̄! Hdzej je wotſtronjenjo złoho někto móžno, nječ so
dale njewotſtorkuje; na kóždu njeſprawnoſez pſchiiudze čzas zapłaty! Za to drje
żana nětežijsza móć njemóže, zo je w Turkowskej ſchiſmatiſkych kſcheszjanow wjese
wjacy dyžli katholſkich (tutych je we wjednych dzělach europiſkeje Turkowskeje
800,000); ale toho dla katholſcy nimaja pſchicžinu wuſwobodženjo wjehiſkich
kſcheszjanow zadžewac̄. Wſchak je so njeſměrnje wjele ſurowoſezow tež na
katholikach wuwjedlo. Tak piša ſo z Kostajnicy (města na krowatskoturkowſkich
mjezach) tole. „Kſcheszjenjo z nowa bóle z Boſnije čekaja. Pola Seba pſchi
žorſlach rěki Una je w druhej połojcji januara na 2500 kſcheszjanow z nut-
kowneje Boſnije pſchicžahnýlo. Woni běchu dlěſhi čzas w horach pola Garo-

lewicę, Łępinę a Germecę woi Turkow wółstupjeni a halle nětko je so jin czechanjo poradžile. Woni su jenož mało swojich węcow sobu wuwjescz móhli. Surowoſej Turkow je so nětko na katholikow, kotrychž po poruczoſeſzi knijezeſtwa z bojoſeſze pſched Awſtriju a k rozdrojenju křeheſčanow trochu pſchelutowachu, wobro-čiſla; tež woni dyrbja njeſměne dawki dawacž a muzowani darmo dželacž, a za to bjerje so jin jich lubko a zamoženjo. Wot hód hižo napaduſia tež katholiske downy, rubja a cžwiluſia tych, kotiž ſo jich njeſprawnomu cžinenju ſpjeczuſia. Katholik Stipo Zuniež ze Staroje Reki bu pſchi tajkim napaduſe hroznje cžwi-ſowanu a ſkonečnije wotrubachu jomu hlowu. Tajku ſujerež mjeſeſtaj tež Matija Tomaschiež a Umbro Kolenowicž. Wjele katholikow ſo hiſcheze hotuje na puež do Awſtrije, hdžež je jich hižo wjele tyſacow."

Maležnoſeſze naſchoho towarſtwa.

Sobuſtaſh na l. 1877: ff. 111. can. cap. senior J. Hoffmann w Budyschinje; 112.—115. z Khróſeſzie: Hana Rynčowa, Pětr Hejduschka, Jurij Kílank, Jan Domancja; 116. wuczež Š. Žurk z Worſlee; 117. Jakub Donat z Ruknici; 118. Jan Weelich z Horu; 119. Pětr Pjek z Časac; 120. Pětr Vér ze Žywic; 121. Pětr Kravza z Noweje Žafeiſch; 122. Jakub Budat ze Staroje Cyhelnicy; 123. Jakub Starc z Noweje Wjeſti; 124. Misklawich Kral z Wětrowa; 125. Misklawich Henig ze Gulshee; 126. Jakub Pětščka z Pančežic; 127. Michal Schewozik z Bačzonja; 128. Michal Žur (Kokla) z Niebjeležic; 129. Khatka Ryčezic z Niebjeležic; 130. Jakub Bělk z Pěſkec; 131. Mili. Rečta z Dženueſec; 132. Michal Čgor-uaſ z Kalbie; 133. Marija Křižanec z Khelna; 134. R. V. priorka Paula z Marijnoho Dola.

P o r i e d z e n i o : W 1. cžiſle bu wuwostajeny ſobuſtaſh na 1877: Michal Cyž z Budyschyna.

Na lěto 1876 doplačiſhu: 478.—484. z Khróſeſzie: M. L., Pětr Hejduschka, Jan Wiznat, Mich. Kíſlink, Jakub Kokla, Hana Rynčowa, Mich. Golon; 485. wuczež Žur z Worſlee; 486. Pětr Žur z Worſlee; 487. Žaf. Bryl ze Staroje Cyhelnicy; 488. Žaf. Budat z Cyhelnicy; 489. Jan Weelich z Horu; 490. Mili. Schula ze Smjecžec; 491. Michal Cyž ze Smjecžec; 492. Žaf. Póžet z Luseža.

Na lěto 1875 doplačiſhu: M. L., P. Š., M. S. z Khróſeſzie, M. S. ze Š., J. B. ze Č., P. Ž. z W.

Na lěto 1874: J. B. z Č., M. S. ze Š.

Dobrowolne darh za naſhe towarſtvo: k. can. cap senior J. Hoffmann 1 m. 50 np.; R. V. priorka Paula Marijnoho Dola 1 m. 50 p.

Darh a daň za chrkeſ we Bačzonju.

Nawdaty kapital a dotal naſromadzena daň wucžiſteſtaj: 30,514 m. 75 np.

K ejeſeſi Božej a k ſpomoženju duchovu ſu dale woprowaſti: Hanža Groſina z Kocžinu 1 m. 50 p.; ſtlađ na Holic kwaſu w Hórkach 33 m.; na Millec kwaſu w Kukowje 31 m.; Marija Křižanec z Khelna 1 m. 20 pj.

Hromadze: 30,581 mark 45 pj.

Z naſkladom naſchoho towarſtwa ſu wuſhle a móža ſo za 20 np. doſtagž:

Krótkie ſtawizny Noweje Krupki, wot J. Žrouta.

Cžiſeſz Smolerjeſ ſnihičiſteſtvenje w Budyschinje.

Katholicki Posopek

Wudawa so
prěnju a třećeu sobotu
měsaca.

Placi lětnje
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Sudowy časopis.

Wudawaný wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Cislo 5.

3. měrca 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a farška wosada.

V.

1407 dari we Budyschinje měščejzan Herman z Wunjowa (de Unaw) swoju winiciu tachantstwej, kotrež wot lěta 1440 hacž do 1444 tam na wysokej pschednišatej skale k cęsczji swj. Miklawšcha cyrkzej za serbsku wosadu natwariež da. 1634 wotpali so ta cyrkzej; powostanežki a rozpadanki krašnoho twara su hisceže džensa widžecž a sežahuju spodžiwanjo wobhlađanja na so.²⁵⁾ We rozpadankach Miklawšcheje cyrkwe natvari so 1852 malá kapalka z tórmicom a zwóniczkem, we kotrež so píšti pohriebach Boža mřcha džerži, pschetoz tam „pola Miklawšcha“ abo „na Miklawšku“ je katholiske pohrjebniščežo.

1425 wotkaza měščejzanka J u s t i n a z Kamjensca do kamjenskoho Božoho domu swój dolhi židžany mantel; jeje herbina, budyskoho měščejzana Běra mandželska Č h a t a, njechajše pak tón mantel wotedacž. Tohodla wobškorži ju kamjenski khěbětar W j e n ě ž pola bamža, kotrež jej píšež mischnjanskoho tachanta Keschpora ze Schumbork wotedacžo mantla píškaza. Čhata Běrowa hafle 1426 to cěnješhe, potom hacž nad njej klatwa a wuzanknjenjo z cyrkwe bě wuprajene bylo. Budyske tachantstwo zakaza fararjam we Budyschinje,

²⁵⁾ Hjžom we prastarym cěštu stejic̄e we Budyschinje drjewjana cyrkzej swj. Miklawšcha, kotrež bě kecži mischnjanskí biskop Z do (Egidio), hrabja z Rochlic, 997 ujedaloto hrodu Ortenburg natvaril. Budyske hradiščežo natvari so 921 na lewej stronje Schprenje a 35 lět pozdžišeho hród Ortenburg na prawej stronje; město Budyschin so založi 958.

Lubiju, Biškopicach, Hodžiju, Kamjenicu a Kulowje písmem písmo, použenowanem hréšnicu we swj. spowiedzi wotwajaac̄, předt̄ haež njeje zjawnu pokutu činika.

1437 wotkazu młyńc̄ Mikławsch ze Salowa do Kamjenica 24 kop kroſchow²⁶⁾, zo by z jich danje kózde lěto brěmjo žita mjez khudych ſo widželičko, a tohorunja druhe 24 kop kroſchow, zo by ſo z jich danje na swj. Michala draſta za khudych uakupila.

1437 poſkieži němſki khějor Albrecht II. klóſchtrej Marijueje Hwězdy, Kulowej a Wojerecam prawo ſól píshedawac̄ (ſólne wifi).

1447 spožeži klóſchtrſka abtiffina Haúža II. z Koprice Kulowej měſchęcžansku wuſtawu, we kotrejž běchu pravizny a ſvobodnoſće měſchęzanow nadrobne rozeſtajene, kaž tež te waſchnjo, kaf ma ſo měſchęzanosta a měſchęzanſka rada wuzwoleč. Tule wuſtawu 1608 ſo nowa wotkruči abtiffina Katheryna I. Kodicin. (Originalny piſ ſpalí ſo 1835 we Liegnicu píši wohnju we tamniſchim hrodže.)

1460 natwarichu ſo w Kulowje na kóneu budyskeje, Kamjeniskeje a wojerowskeje hafy měſchęzanske wrota (wotnoſhene po wohnju 1823).

1467 a 1468 bu wojerowski hród wot mužilwa ſchěčež zjenocžených ſužiſtich městow woblehujeny, dokołž joho wobſedzeř Briedrich ze Schumbórku, wotſadženomu hussitiskomu czeskemu krále Žurijej Podebradej píshiwisowasche a ſo nowownzwoleñomu krále Matijej podežiſnyc̄ njechafše. 38 wſy wojerowskoho knjeſſiwa dyrbjachu do Wojerec a na hród ſlacz wojałow, wotrocžkow, ſekern, wozy a wſchelaku wobarnu. Krajinu hejtman Botho z Sledórk a glogamſki wójwoda Heinrich wjedžeshtaj woblehujenjo, k fotromuž běchu zholerſcy měſchęcenjo 16 kop klofow a 30 kop konjacych pódkovow pôſlali. Budyscy a ſukowſcy měſchęzenjo daču swoje wulke buſchkyje a žitanvych dživimy maschinu, fotraž ſo poſtaji na natwarjeny tórm a z kotrejž ſo kamjenitne kule do hrodu czíſtakach. Po 11 měſacžnym woblehujenju bu hród píshemócowan a ſpovaleñ; wobſedzeř Schumbórk paž zhubi knjeſſtwo. 1483 bu wojerowski hród wot budyskoho hejtmana Žurija Steina z nowa natwarjeny; wotpali ſo 1587 a natvari ſo zaſy 1592.

1468 bě na njebju wulka hwězda widžec̄ a tajka horeota bě, zo ſo hola zapali. 1483 bě hłód a móř. Kórc žita placžesche 70 kroſchow (14 toleri), kórc jecžmjenja 55 kroſchow, wowa 24 kroſchow.

1450 bu ſwiedzeři Božoho czěka we miſchňanskim biſkopſtwie zaſwiedžen a 1472 pření krócz we Budyschinje wotdžeržany.

We Budyschinje natvari ſo 1490 Bohatý tórm,²⁷⁾ 1492 ſerbſki tórm,

26) Kopa ſlěboruhyh abo bělých kroſchow = $12\frac{1}{2}$ tolerja.

27) Bohatý tórm wotpali ſo z džela zaſy 1686 a bu 1718 we nětežiſchej rjanej ſchtaſtnoſeži wot twařskoho miſchitra Kryſtſta Steinerta dokonjam; wón je 97 loheži (65 metrow) vysok.

wóokoło 1515 schulerški tórm (we hornim stole 1639 spowalem a 1673 zaſy dotwarjent), 1522 Miklawſchowý tórm, 1739 lawſki tórm.

1491 zaſoži ſo we Kulowje pod patroñtwom ſw. marträra. Vo ſtijana z dowolenjom miſchniaſkoho biskopa Jana bratſtw o tſelcow. Sobuſtawy tohole bratſtwa wo brónichu ſo hako tſeley z prokami a mějachu njedaloko farkeje cyrkwe kapalku,²⁸⁾ hdzež ſo na dnu ſw. Boſtijana (20. januara) ſwiatocze ſemſche džerzachu. Po ſwiatkach tſelachu woni na tſelni pſched budyskimi wrotami do ptaka, 1678 přeni króz z buſchtwemi do tareže. Tole cyrkvine bratſtvo mot hanja z wotpuſkami wobdarjene, wobſteji hiſcheje dženſa.

1496 kniežeſche zaſy mór we horniej Lúžicy. We tym čaſu huſto wo-phytaſhtaj we Žilcach (pola Buděſteč) Pawoł Kral a jeho ſotra drjewiane ſ. Marijne ſwjeczo, kotrež njedaloko wſy ſtejeſche. Kralowa mějeſche, kaž ſo powjeda, pſchi ſwjeczecžu zjiewjenjo ſwiateje Marije, kotaž jej prajeſche: wona a jeje bratr Pawoł žiwaj wostanjetaj, jelizo budžetaj k tomule ſwjeczecžu wučežek bracž a je ežeſczowacž. Wobaj pſhetraſhtaj wo prawdze zbožownije mórski čaſ. Pawoł Kral a Žilczenjo natwarichu na tymi mějeſe kapalku z dubowowho drjewa a wjele ludu puczowaſche k Marijuomu ſwjeczecžu. Hdvyž 1523 Buděſteč a wo koſnoſcež k lutherſkej wérje ſo wuznachu, pſcheſta pobožne puczowanjo, kapalku rozpadže a Marijne ſwjeczo bu do farkeje cyrkwe w Buděſtečach pſchenjeſene. We tym samym čaſu lutherſkeje reformacieje pſhetraſtachu puczowanja ludu do Marijneje kapalki we Hornim Wuježdže pſchi Tuchorju; kapalka bu wotkamana a hako po hrjebu a cyrkwička do Budyschima pſchesadžena, Marijne ſwjeczo pak pſchiutbje do wuježdžanskeje farkeje cyrkwe.

Tez we Hodžiju běſche ſławne Marijne ſwjeczo, k kotromuž wjele ludzi puczowaſche. Poſleni katholíſki hodžijski ſarač Jan Jurij Temler bjerjeſche 1557 tole ſwjeczo ſobi do Khröſcžic.

Wot róženicežauſkoho ſ. Marijnoho ſwjeczatka powjeda Jakub Licin²⁹⁾ po ſtarym pražskim rukopisu: We čaſu, hdvyž khezor ſcorla Wulki ze Šafflimi wójmu wjedjeſche, mějeſche khezorſki wojał Marijne ſwjeczatko z po-vožnoſče pſchi ſebi a bě je we lěhwje pſchi Wotrowje zavostajit. Wojerſki wuſhč widjeſche něhdyn žonu, rjani a ſwětliwu, wo koło lěhwa khodžicž, a po wotkamaniu lěhwa widžachu tež drugy tuſamu žonu po polach a lukač hiež. Lucian ze Šernjan, zemjan, mějeſche na hořitwje toſame widženjo. Won jehaſche z konjom za tej žonu, ale njemožeſche ju do ſežahnež, dofež wona ſtajne we wěſtej dalokoſeſji wot ujoho wosta. Pſched Róžantom na horey, hdzež wulka lípa ſteji, zhubi ſo ta žona, a ſwojej woježi pozběhnywſchi wuhlada Lucian na ſipje ſwjeczatko ſwiateje maczerje Božeje, kotrež ſo neſk we róžen-

²⁸⁾ Kapalka ſtejeſche na horniczeſkej haj ſo podla kaplanioweje zaſrody a ſo poždjiſiho wotpali. Woltač bratſtwa ſteji netk we farkej cyrkwi; na nim džerži ſo džen po ſw. Boſtijana ſpěvana Boža mſcha za wotemrjethob ſobuſtawow bratſtwa.

²⁹⁾ Hist. Rosenth. pag. 67.

cžanskej cyrkvi khova a so wyšoko cžesczuije. Prjedy stejesche we Róženú eže drjewjana kapalka, 1537 bu kamjenitna natwarjena; nětčijscha rjana wulká cyrkej je z léta 1778 a dotwarí tórmu so 1848 wujedze.

1527 podlēschi so we Kulowje farska cyrkej z pschitwarkom a staji so do toho pschitwarka wulki woltař. Powjeda so, zo je wěsta kniežna Bohatec swoje herbowane pjenjezy k tomu woprowala, kotrež wona z delnjeje Lužic na wožu z dwěmaj kruvomaj pschivjeze. Hdyž wona ze swojim wožom do Němcow pschijedže, njechac htej mucžnej kruvje dale hicž; wona pak jej honjescze prajich: „bežtej, bežtej, wšak matej kulowsku cyrkej na ſebi!“ Wobraz kniežny Bohatec wiſasche we farskej cyrkvi pschi zwónicy, hacž so wón jumu spali.

Hijom prjedy léta 1346 bě so we Něbjelcžicach ſriedž wšy mała drjewjana kapalka natwarila, we kotrejž minichoj z Kamjenica Božu ſlužbu wotdžeržowachu. Wokolo 1485 pozběhny so tale kapalka k farskej cyrkvi; přeni farař bě Matij Lipicž. We lěče 1740 wotpali so mała farska drjewjana cyrkej a natvari so 1741 a 1742 z wonka wšy k ranju njedaloko ſary na hory, k cžesczí ſwj. Mějerczina rjany kamjenitnu Boži dom, kotrež so 1743 woswječzi. Toho tórm bě jedyn z najrjeuſich a najwyšich we cykli woſloſczi, bu pak 1830 padawoſcze dla wotnoſheny a poníženy.

1500 na 27. augusta pschedaſchtaj Ernst a Gaſław ze Schumbórk nad Wojerecam i z dowoleniom swojoho ſcežoho bratra Wylema klóſtrej Marijneje Hwězdy i eſt wyſche Dubrjeňka a Němcow, „Lu h“ (Luge) pomjenowaný, kaž tež zelený „Bolwald“ (Grünwald) pomjenowaný, za 450 rheinſkich ſchěſtaňow. (Poſracžowanjo.)

Šwjata Marija Lourdes-ſka, ſtrwjo khorych.

2. Smý powjedali, kaf bu na zaſtupim prôſtu macžerje Božej Lourdesſkeje Ludwikej Bourriettej ſkoro do cyka woslepjene prawe wóćko nadobo wuhojene. Tutón džiw ſta so kone małoho róžka 1858. We tymsamym čaſu ležesche we domiku khudoho Lourdes-ſkoho džělacžerja ſana Bouhohorts-a khore džeczo. Instink — tak rěkaſche hólczk, — bě nimale dwě lěče, njemóžesche pak hiſheče věhačz, dokelž bě wot naroda ſlabuſchki a poſpochi hubjený byl. Wſchelake lětařſke ſredki věchni drje domjachy nałożowali, z tými pak so khorowatoſcz njebe zahniacž dała, ale bě jeno pschibjeraſa, tak zo so w poſledním čaſu wſcha nadžiia na zdžerženjo młodoho žinjenczka zhubi. Hiſheče něotre dny zańdzechu, a hólczatko njerodžesche hižo žaneje chroby wjac̄y. 4. měrca psched wjecžorom pak zdaſche so, zo ranja wjac̄y njedocžaka. Zrudnej ſtejescznej pschi kolebey lubowacej starszej ze swojej ſusodžimi Francijsku Gozoſowej, kotrež jeju pođarmo tróſhtovac̄sche. Man drje zakhowa ſwoju týſčnoſez pschi ſebi, macž pak z hlosom plakaſche. Kaf rady by ſwoje ſenitke džeczo hrubej ſmjerčzi wutorhyla! Te hižo ſtawęſka wjac̄y njehibaſche, a wóčzen buschtej ſchleñeczitej. Po khwilch pak njebe ani dyhnijenja wjac̄y pytnycz. — „Te po nim“, prajescze

nan ze struchlym hłosom, a Franciska jomu swędeżesche. Krute pał będu te słowa za wbohu macz; wona jum njechafše wěrież, a pomysli sebi w naj-więtšim strasche na swjateje Marijny kužoł. Tam, tam móžeshe jeniečy hiſcheže pomoc namakaćz. A tuta dowěrnia myſtiežka bę tafrjec woſchewiacy deſchęzik na pszechorjenu roſu ſtyſkiweje maczterneje wtroby, — a z njeje zeſkhađa rjana nadžija na bójsku pomoc. — „Wón wěżeże hiſcheže wumirjeſ njeje, a maczter Boža, kotař je ſo w prózijenich zjewiſa, mi joho wuſtrowi.” Z tutymi słowami hrabu macz dżeczatko z kolebkı a zawaſiwiſhi je chyſche z nim won. Nan a ſuſodžina pał jej wobaraſhtaj prajicy: „Alle žona, ſhco dha je egi tola do myſli pschischi? Chcesh dha ſama ſwoje dżeczó morież, njeje-li hiſcheže wndychało?” Macz pał ſo njedaſche zadžeržowacz, a wopuſch-čiwiſhi dom khwataſche wona, wótfje ſo po puczu k Bohu a k maczteri Bożej woſlajo, z města won k prózijenicy. Tam pał bę wjèle ludzi zhromadzenych, dokelž bę ſo dopołdnja zbožna ſenježna z nowa Bernadetež zjewiſa. Bou-chohortſowa ſo z mocu pschez lud pscheczischi, a wuſpewa poſlakuiwſhi ſo z cyklej ſwojej maczternej nutrnoſci horey paczter k njewoblakowanej ſenježnje. Potom ležesche wona po kolenach hacz k hnadownomu kužolej. Tón wuliwaſche ſwoje hojace wody do žlobika ze ſſaku wuſtanohu. Mjerzuiſche pał, a czeńki lodzik krywaſche wodu we žlobiku. Macz ſežiuiwſhi na ſebje ſamu a na mrę-jače dżeczatko znamio ſwjatohu kſhiža — ponuri z doboru nahe eżelko hacz do ſchijki do lodžkoſteje wody. —

Tu pał naſta wulkı holk a hara wjez woſkoto zefitupanym ludžimi, kotsiž wuſtrōjeni njewjedzachni, ſhco ſebi myſtiež. — „Je dha tuta žónska bjez rozoma?” praschesche ſo jedyn. Druhi da ſo do njeje prajicy: Kajka dha ſy macz, zo takle ze ſwojim dżeczom zakhadzých?” Tęczi hrabu ju za ramjo, a chyſche ju z mocu wot kužola wottorhnyeż. Wona pał, poſpochi dżeczó we wodze dżeržo, prajesche k njomu z hnuijacym hłosom: „Budź proſcheny, wostaj mie; njech ežinju, ſhcož zamógu — to zbytne budź poruczenie maczteri Bożej a jeje za-ſtupnej proſtwwje.” — Muz ju puſceži, tež nichtó druhi ſo jeje wjacy njedót-kaſche. Za to pał wjichticy ze słowami ežim bóle na nju ſtawachu. Woni wſchak džiwachu wo ſwojim pschehwatauym hniewje jenož na wſchędne naturſke zakonje; a węzo dyrbjescze po tutych lodžana woda mręjace dżeczatko dokon-cowacz. Tola tón, kiz je naturſke zakonje z mudroſciu zarjadował, móže, njewobniżowany wot nich, ſkutkowacz po ſwojim ſpodohanju. Tajke wuſradne ſtukki Božeje wſchohomoczy a miloſče pał ſwjata Marija hufc a ežaſto tym ežlowjekam wuproſchuje, kotsiž w niuzi a horju z krutej dowěri pola njeje pomoc pytaja. Tutu krutu, njehablačni dowěri wopokaza Bouhohortſ-owa. Dlęże dyzli 10 minutow dżeržesche wona dżeczatko do wody ponurjene; potom je zaſy wnežahny a zawaſiwiſhi je džesche z khwatkem domoj. A bęſche dha maczter Boža jeje proſtwwu wuſlyſchała? Z wopredka ſo zdasche, zo nie; pschetož za morwoho pschinjese macz ſwojoho lubuſhka dom. — „Tu wiđiſiſ, zo je

wumrjeł", prajesche nan. „Ně, njeje hiščeže wumrjeł, a swjata Marija budze pomihacž", wotmolwi macž, kotaž hiščeže pschecy swoju nadžiju zhubila njebe, a połoži džecžatko do kolebki. Kehwilka so miny, a wona pocža: „Nan, khefje poj popoſluchacž; Justink zaſy dycha.“ Nan pschifcoži, a wopravdže: drobiuſchf dychacše, měrnje drémajo. Staroſćiwa macž paſ tu nôc wóčka njezauđeli, ale kedažbowasche khodžo na dychanjo maloho Justinka, kotrež bu po času ſylujsche a ſtajnujsche. Hdyž ſwitacž pocža, hóležatko wotueži. Liežy drje veſteſtej hiſčeže ſpadnijenej; tola wóčey ſo blyſčezechſtej, a hubka ſo luhoſćinje na macž ſměwaſche. Wſchohomidna ruka Boža bě zymne cželko, móženiy prajež, z nowa wožiwiſa. Džecžo žadaſche za macžterej cyrobu, a piſeſche. Potom cheyſche na nôžki, macž paſ ſo je puſcheziež njezvéri, a poſoži je zaſy do poſluňežka. Tak zońdže tón džen a ſežehowaca nôc. Hóležatko hiſčeže na wjac̄h razow piſeſche. — Nazajtra džeschtaj nan a macž na dželvo; Justink hiſčeže w kolebey ſpaſche. Hdyž ſo macž domoj wrózivſchi durje wotewri — bě kolebka prózna; malý Justink, kotorhož hač dotal žana nôžka ujedžerzeſche, bě ſam ſtanjk a khodžeſche po jſtwě, wobmaſujo domjaču nadobu a ſuwajo ſebi ze ſtôležkami. Hdyž hóležik macž zaſtyscha, pſchibeža ji wjeſele napſhеcžo; ta paſ z radoſežu plakacž pocža. — „Wón bě hižo wežora ſtrowy“, porokowasche ſebi ſama pſchi ſebi, „cheyſche džen ſtanjek a khodžež, a ja bježbožna jomu wobarach.“ — A hdyž nan z džela pſchiuňdže, bě njemala tež joho radoſež. A bórzy bě tu Francisca Gozoš-owa; ta ſo dodžiwačž a na džecžo nahladacž njemóžeſche. Skónčiſte ſo wſchitných polakných, macž ſtyku malomu ſynkej rucéy, a woni džakowachu ſo z pohnutej wutrobu macžeri miloſež. —

Katholikiſti Serbani.

Powiſhikowaje placzimy za nabožny lud, a jedny z nojihich krajanow, kiž bě we tſioch dželach ſweta pobyl a pſchi swoim ſkutkovaniyu wſele ludow ſpoznał, bu, ſwoju ſerbſku wóčezinu wopiatovſhi, praſhany, hdyž je dobrych khefežanow namakał, wotmolwi, zo je jeno we jenej krajinje lud nadeſchot, kiž taſ ſwérnje wſchitke ſwoje nabožne winowatoſeže dopieluja, kaž katholick Serbja. My pſchiuňjennym tutej kwalibje, hač ſuniſe drje wěny, zo tež pola naſ te abo druhe wopacžnoſeže a njepečžini ſo namakaſa, kotrež ſu poroča hódn. Tola paſ zaſlužimy ſebi kwalbu nabožnoho ludu. Na ujedželach a ſwjathych diuach wopichtujo ſo pilnje Božje služby, a kóždy, kiž bě dalokoho domi Božjego abo domjačych wobſtaraniyw dla zadžewany, ujedželu abo ſwjath džen Božu mſchn ſtjihcež, ežije ſo njeſpolojny. Šwjate ſakramenty ſo jara ežaſto a tež hódnije dôſtaſwaja a tamných, kiž byhni jutrowne wopravjenjo začpeli, je wěſeže jenu mala horſka, kotaž je derje znata. Druhe nabožne wobrjadny, kaž proceſſiony, meſſke a pěſne pobožnoſeže, pohrjebne ſwjatoežnoſeže ſo derje doſonjeja a wěſeže njebudže ſo ſtjihcež, zo katholicki Serb ſwoje džecžo njeſkhežne wofiaji, abo zo ſo z taſ mjenowanym civilnym mandželſtrom ſpokoji. Wo woporniwoſeži katholickich Serbow za nabožne wotphladanja, za wſchelake miſſionſke towarzſtwa je ſo wjac̄h króz ſpominalo, a da-li Bóh změjemy ſi ujeſtio ſet we Bae ſouju rjamy wopomnik tajkoho ſerbſkokatholickoho woporniwoho zmyſlenja.

Nabožny lud paſ trjeba, zo by ſwoje nabožne potřebnoſeže ſpoſoſiež mož, tež do brych měſch ni kow, kotsiž maja nabožnoho duha we ludze z pilnym rozwučenjom mlodoſeže, že ſwědomithym wjedženjom a napominanjom wotroſeženych a z wudželenjom ſwjathych ſakmentow

nijepštefawajch wobkručjež. Tohodla hłada nabožnū lud tež do psichodnuchoho časa a starojo, zo bychu tež joho potenikam tjače žóela kheřežanich kublew so wotewrjeli a tamny prawy puež z wěstoježu so połazował, kij k ujebiejcej wótežinje wjedže. Swérnych duchownych čeſeži a waži ſebi nabožnū lud a ſwójba wjeſeli jo, hdyz ma duchownoho syna abo bratra.

Woboje, tamne žadanjo, zo bychu ſo tež psichodnym ſplaham wérnoſeža a hnady kheřežanitwa ujeſkažene wadžeteli, kaž čeſež, kij duchowny mjez nabožnūm ludom wužiwa, wuſtukuje, zo ſo z ludu tež wjeſi mlodžencow k duchownitwu psichotinje. Hdžz je wiele dobrých duchownych z luda, je to wěſte znamjo nabožnoſeža.

Kaf ſteji tudy z nami katholſimi Serbam? Hacž do nowiſtich čaſow derje. Nie jeno duchowne města we wótežinje měžachu ſo noſbile pscheen tak derje wobſadžene měž, zo ſo duchowne potrebujeſe woſadow ſpotojichu, ale tež we druhich krajinach ſtukowacu a ſtutnju ſpomožuje ſerbſey duchowni. Ale we poſlenich lětač je ſo jara malo mlodžencow k ſchłidžiam wobrocžalo, tak zo psched dwómaj lětomaj a wloni žadym Serb do ſerbſtoho ſeminara we Praži ujeſtaſti, tež ſeſha a k lětu a naſſerje tež nie za dwě ſeeze ſo to ujeſtaſti, dokołž ſo žadym na druhich ſchulach k tomu ujeſchihotinje. Kaf to pschiidž? Miechauny na tu abo druhu winu tu ſpomniež, jenož to wotpoſazujeny, halo by pola nas kaž druhdže, woſlabujenjo nabožnoho zmyſlenja na tym wina byla. Tónie porok ſebi naſch lud ujeſtaſluži.

Słowo „Kath. Pósla“, kij chee za zbožo swojoho ludu ſtukowacž, je we wſchelakich naļežnoſežach ſpodobanjo pola Wäs, katholſich Serbja, namakalo, a tohodla nadžije ſo, zo tež dženſa podarmo k Вам ujerježi, hdyz praji: Macze-li wjac̄ synow, a mjez nim i tež jenoho, kij je derje wobdarjeny, poſtaježe joho k ſchtudowanju, wubudžeježe we nim hižo zahe lóſcht k wuknjenju, pěſtonježe joho duchowne moey, a hładajež, zo byſcheze joho k ujmjeuſhomu we džesatym lěze do měſta dali, hdžez ſo jomu we ſchuli a hewak wjele wjac̄ pschiležnoſeže dawa, ſwoje duchowne moey wudkonjež a połazacž, hacž móže ſo jomu dalshe ſchtudowanjo pořuežiež. Hacž je waſh syn derje wobdarjeny, ujeſmeče ſamí rožidžec̄ checž, dokołž starſhi ſo w tym husto zjebaſi; präficeje ſo tu ſvojich duchownych a wnežerjow wo radu. Ze ſwojej wjetſieſi nažhojenieſež a z wobkežbowaniem zamogža woni ſlepje a ujeſtronieſi rožidžiež, hacž je paſhol tak derje wobdarjeny, zo budže wjehſe ſchtudije ſhyvalomuje ſkonečjež mēc.

„Schtudowanjo je droha wěc, a jeno zamogžieži starſhi moža ſwojim synam ſchtudowacž dacž“, tak ſo husto praji. We teſle ſadže je přenja poſoje wérnoſež, druhá pak nie. Vepje a lóžho wſchak ſo ſchtuduje, hdyz ma něčto zamogženjo. Burſte kubla a dobre živunoſež ſerbſleje krajinu ujeſu wſchak tak wjele, jelizo ſo hewak derje a zlutiňwe hospodari, zo móže jedyn syn we ſerbſkim ſeminaru we Praži ſchtudowacž, hdžez tak wjele poſloženjow wužiwa. Hdyz chee nan syna woženiež, a do dobroho blaka pſchiniſež, dybri jomu wjele wjac zamogženja ſobu dacž, hacž by k ſchtudowanju trébne bylo. „Dobre blaki“ trzechja pak ſo porědo, a tohodla namakauy we ſwójbach, hdžez je wjac̄ synow, druhdy wjac̄ wot nich „ujiwoſtaranych“, dokołž zaſon a wuſtojne hospodarjenjo ujeđowala, zo ſo hospodařitwa mjez synow džela. Wjele mudriſho je tohodla pod tutymi weſtejenjemi tež za burſtoho syna, zo něčto druhé wuknje hacž ratařſto, a jelizo ſo hewak k tomu hodži, zo ſchtuduje. Šchtudowani, zdželani a ſamostatni ludžo rozmnoža naſladnoſež a zamogženjo kóždoho ludu.

Zo móža tež syno khudych starſich ſo z dobrým wužlalom k ſchtudijam wobrocžiež, móžl z wjele pschiladami, tež ze ſerbſkich krajinow dopołazacž. Dobra hłowa a pilnoſež ſu woſobniſche ſredki k ſchtudijam, dyžli zamogženjo. Tež pola nas ſu ſo khudzi pilni mlodžencovo we wſchelakich čaſach wot bohatskich pschezelow abo zamogžithch ludži we čaſu ſchtudijow pođpjerati. Hdyz ſo khudzi starſhi na dobrociwych zamogžithch ludži z poniznej průſtivu wo ſetnu pođpjeru wobrocža, zo bychu ſwojoho syna na wjehſe ſchule poſlacz móhli, budža wěſeže tež něčko dobrac̄iwe wutroby a darmiwe ruky rozhlaďnych katholíkow namakacž. Nje-

móža džen zamozieži lěpje ze swojimi zamozienjom hošpodariež, hako hdyž je tam wapožežuju, hdyž jim bohatu daní za čas a wěznoſć ujeſe. A to ežinja, hdyž pōcežiwyh a derje wobdarjenych mložencow k služownikam cyrkwi wezjazhnež vonthaja.

Někto jny blízko pšchi jutrach, nowe ſchulſke léto jo za dobrý mějce započnuje. Pšcheſladzež ſebi, lubi ſerbſej krafenjo! derje mějnene ſłowa, wurađež ſebi ze ſwojimi duchownymi a wuežerjemi, hacž tón abo druhí ſyu jo ujeby k ſchtdijam hodžal a hacž hižo čas ujeſe, joho z wjeſnje ſchule do mějčežanſkeje poſtačž.

R o w i n k i a p o w j e ſ c ž e.

Z Lujicy a ze Sakskeje.

Z Budyschin. Schtwortk pſched tydženjom wotpožiſhtoj tak mjenowane synodalne pruhowanjo w tuđomnym konſistoriu kandidataj duchownſtwa Ć. August Rönsch ze Seitendorfa a Ć. Jurij Nowak z Njebjelczie.

Z Budyschin. Někto ſuňeniy drje dla doſpolnoſeže naſcheje khróniki tež tuđy ſpomniež, zo je 7. januara našch Ć. kaplan Jurij Vuſcžanski, ređaktor Pósla, naš na ujewěſty čas wopuſtežil, a zo hako uakhwilny präſes ſerbſkoho ſeminara w Prahy pſchebywa. Zaúdžený tydženj je někto na joho tuđomne město Ć. kaplan Michal Röla z Königshaina hako zaſtupník pſchiſchoſ.

Z Bačzonja. Dokelž je někto tuđy pola Smolic zapiſna kniha za dary w twarſkim materialu a njeplaczenym pſchiwožowanju a rucznym džele wupołożena, chcu w lubym Poſole z časami zjewicž, ſhoto je tam hižo zapiſane. Znate je, zo je mlynk Jurij Wawrik z Kanec hižo w lěcze 1873 wulki zaſkadny ſamjeni darik a ſam pſchiwježl, kaž tež, zo Jurij Robel z Bačzonja za 300 markow ſamjeni ſamacž da. Někto w zymje pač ſu Bačzonſcy burja hižo pocželi tute ſamjenje pſchiwožowacž. W decembri ſu na twarne město pſchiwojezli: Smola 4 fóry, Delanck 4, Rebiſch 3, Schewczik 2, Peč 1; w januari Schewczik 3 fóry. Dale je Mikkawich Vuſcžanski z Žeſlę w Klöſchtrſtej ſkale ſopu bindarjow kupil a 22. februara přenju wježbu k nam pſchiwježl. Tón ſamy džen pſchiſedžeshtaj k nam Ć. Wagner ze Smolic, ſobuſtar wubjerka za naſchu cyrkvi, a Ć. krajny inžener Ranft, zo byſchtaj tón wot znathych Bačzonſkich wobſedžerjow darjeny areal dobrých ſchyrjoch kórcow wotměřikoj a pſchichodnej cyrkvi wyſchnostniye pſchidželkoj, kaž je to na poſlenej žhromadžiznje wubjerka wuežinjene a poſtajene bylo po wozjewjenym wiſnudženju naſchoho hnadiñoho Ć. biskopa. Duž ežesženii ežitarjo Poſola z nami někto ja noho ewofla wjac̄ ujezměja na wuwjedženju rjanoho žhromadñoho ſerbſkoho katholſkoho ſkutka, a móža ſebi myſlacz, zo ſu na tymle dniu tuđy několji z wjeſołoſežu plakali a wſchitey ſo Bohu džakowali.

M. Šč.

Darj a daní za cyrkvi we Bačzonju.

Nawdaty kapital a dotal nařromadženja daní wuežinjeſchtaj: 30,581 m. 45 np.

Se ežejczi Bužej a k ſpomoženju duchow ſu dale woprowaſi: z Konjec 1 m.; z R. R. z Konjec 6 m.; ujemenovalom z Konjec 1 m. 50 p.; z Njebjelczie ſlužownia 3 m.; a Š. W. 1 m. 50 p.; z M. 3 m.

Hromadže: 30,597 mark 45 pj.

Ežihež Smolerjec knihičiſhčeženje w Budyschinje.

Katholicki p. oſor

Wudawa so
drěnu a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětne
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludow p. čaſopis.

Wudawany wot towarzſta ſs. Cyrilla a Metoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Cislo 6.

17. měrca 1877.

Lětnik 15.

Rulow, město a farška wosada.

VI.

1517 poſtanym Mjerežin Luther, 34 lét starý, augustiniář-mních a wučeř na nowym univerſitecze (wyſokej ſchuli) we Wittenberku³⁰⁾ a zapoczą zvadu z Janom Teclonom, dominikańarjom a předawſkim wucžerjom na univerſitecze we Frankfurcie (nad Wódru), wotpufka dla. Lutherowe poſtupjenjo ſpodovalſche ſo kraju nomu knjezej, ſakſkomu khrwjerſkej Bjedrich ej III., kotryž z Lutherou ſwoje bydlo we Wittenberku mějefše, dokelž Bjedrich měnjeſche, zo moňla někajſa theologifka hara injez mnichami mlody wittenberfski univerſitet ſławniſhi czinicž a ſi wjetſkej ežeſeji pozběhnuje; pſchetož we naſtupanju wučeřejow a ſtudentow njemóžeſche ſo Wittenberk we najmjeňſkim nic měriž z Lipſtom, kaž tež nic z Frankfurtem. Aui Luther aui khrwjerſkej Bjedrich nje- mějektož z přenja wotpoſladanjo z katholiskeje cyrkwe won wuſtupiež a nowu wěru horjezwjeſcz; ale potom hacž bě pſchez zahorjenjo duchow z ryczeni a z písmami ſamjeni do waljenja pſchischoł, bě teje haru kone, zo nowa lutherſka wěra naſta a zo lutheranarjo, město jenoho bamža we Romje, krohož za- ežiſnemu, jich jara wjele doſtachu we ſwojich paſtvrjach, kaž woſobuje we ſwojich krajuſych knježich. Číſami, z wjetſcha khrdzinki, daču ſo ſi wotpadej wot katholiskeje wěry wabiež pſchez žadofež, wobſedzeñſtwia a kubka klóſchtrow a

³⁰⁾ Saſki khrwjerſkej Bjedrich III. zaſoži univerſitet we Wittenberku we lécze 1502 z bamžowym pſchizwolenjem.

biskopstwów na so szézahutę. Tohodla tón dżinny napohład, zo Lutherowe wéruppscheměnjenjo so bóle wupschestrje we kħudjich połnōcnych krajinach Něm-skeje, a wjele mjenje we pħidnym a bohatshim dżelu ēk połdnju.

Tehdomnijski mischnijanski biskop Jan VIII. ze Schleinic spózna tón strach, kiż psħeż Lutheru wukħadżeshe, a wón psħikaza na 24. januara 1520, 1. zo dyrbja wħidit, kiż Lutherowe cżiżżejane prēdowanjo wo Bożim cżelle wobħiġu, je wotedacż; 2. zo mēschnich dyrbja lud rozwucżecż, zo eżi, kiż naj-swieczijski sakrament „pod jenym“ doftanu a tohodla pod janscy³¹⁾ fu, jón doftannu nie z dżela, ale z cyka, a zo doftaċo „pod wobemaj“ trēbne njeje. Biskop wotdżerža też we tħimsejha l-eż-że cyrkwi wijsitaciju we hornnej Łužicy: wón psħiūdże do Stokpnija, Budyschina, Zholerca a do serbskich farow, wħiġudżom napominajo, noweje wopacżnejne wérty so zwijecż a swernje so psħizanteknejż katholiskej cyrkwi.

1523 na 15. junija rozešla biskop Jan nowe piśmo, we kotruiż wón skorżi, zo Lutherowa wueżba psħibjera, wosobniġe mjez żemjanami, zo so swjate sakramenty, boża služba a Swiecżi wonjecżejenu, zo so lud spieejżiwo duchownym wħiġnoċċam, zo minnhojo a klōschtriske kienegħi swoje sluby kamaju.³²⁾ Biskop proṣy wħiġi kif, zo bixxu swjatej cyrkwi swerni byli, a napomina, zo bi, sħotż je wot wérty wotpaniż, za mēsac so ēk njei zaqżi wróċiżiż chel. Tónte pastiżi li f' dyrbjesche so kózdu njeħżelu kħeċċezzan komu ludej z klettix psħed-ċiataż. Ma 1. oktobra 1524 porucża biskop z nowa, zo dyrbja mēschnich lud we wérje prawje rozwucżecż a jón ēk poħiżże, modlenu, poſčenju a ēk prawonu wotdżerżenju Božich službow a processionow pominaż.

Zoho sejéħħowar biskop Jan VIII. z Malta toho runja so jara starashe wo zdżerżenjo katholiskeje wérty we Łužicy. Wón porucża katholisku cyrkej milożejji a sprawnoścji czeſčiho krala Ferdinanda, kotrjż b'e 1538 we Budyschinje, a da katehiſmuš za němſki a serbski lud cżiżżejż. Też biskop Miklawiš II. z Karlowic wojowasche wutrobičje za katholisku wérty.

Poħsleni mischnijanski biskop b'e Jan IX. z Haugwic. Wón psħestupi 1555 ēk lutheriskej wuczbje, bjerjeshe sej swoju mótku Hańżu hako mandżelsku a wumirje 1595 na mügelniskim hrodże.

Z biskopom Janom z Haugwic wotpadże też wot katholiskeje wérty budyski propst Hieronymus z Kommerstadt. Hdyż mischnijanski biskop Bruno II. w l-eż-że 1213 tachantstwo we Budyschinje założi, postaji wón, zo prēni duchowny we Budyschinje, t. r. propst, jedyn z mischnijanskich kanoników byejż dyrb. Budyski propst njeħħidleshe toħodla we Budyschinje, ale we Mischnje; we Budyschinje mēsħe wón zaftupjerja abo officiala. We l-eż-że 1485 spożegħi bam-

³¹⁾ Nekotri mienja, zo mjenno „pod janski“ wot toho psħiūdże, zo katholisch Serbja pod Janom (mischnijanskim biskopom) wostawachu, a zo njeħħachu byejż pod Lutherom.

³²⁾ Z klōschtrow Marijnejne ḥwèżi a Marijnoho Doła njeje żana duchowna kienegħi wustupila, bixxu zwonkowniħiħ wabjenjow wjelle bylo.

Siętus IV. sałkemu kuryjewiczej Albrechtej a jeho potomnikam, późniejszym sałkim królam, prawo, z mischnianskich kanoników budysko-ho propsta wuzzwolęz. Tak je to hacż do dżeniuszchego dnja; dokelż pak je posleni katholicki propst Hieronymus z Kommerstadt 1555 k lutherskej wérje pshestupiš, postaj i so něk hako budyski propst swetym a luthericki kniez, kotryž ze staroho duchownego miestna zdru eżehnje, ale duchownu službu ujezini a eżinicž njemiože.

Lutherska wéra je so we hornjej a delnjej Łuzicy za 39 let wupschestrjeła; ju pshiwzachu:

1520 Wudestečy, hdżez mnich Pawoł Bošak prěni prědar bě;	1540 Wojerecty (Bazil Ławrjeńc, mnich) ³³⁾ ;
1521 Baršchež we delnjej Łuzicy;	1540 Wulke 3dżary (Hórbani Šenoc);
1522 Žitawa (Ławrjenc Heidereich);	1546 Mužakow (Lazar Wjelf);
1522 3holeče (Kryštof Ruppert);	1547 3ežor (Syman Opitz, schrybat);
1523 Kroczebuž (Jan Briesmann);	1547 Njeswaczejidło (Bostij Reinhard);
1525 Lubanu (Jurij Heu);	1548 Wóspork (Petr Rostok);
1525 Żarow (Jurij Nigrinus);	1551 Smělna (Domasch Richter z Kulowa);
1527 Budyschin (Pawoł Konseilius);	1551 Horni Wujezd (Matusch Molter z Kulowa);
1527 Kamjeneč (Jan Ludwig);	1554 Wjeloczin (Vjedrich Hiršberger, žid);
1527 Ryhwald (Jan Axt);	1554 Minakat (Bartram Pawlik z Kulowa, wuczer we Krjebi);
1528 Gubin (Leonhard Kretschmer);	1559 Hodzij (posleni katholicki farač Jan Temler džeshe do Chrósczic, hdżez wón 1573 zemrje).
1535 Kettlich (Miklawisch Postor);	
1540 Wukcy (Hórbani);	
1540 Krjebjia (Petr Sutor);	
1540 Wulki Bułow (Mjerczin Koch, dželaczer);	
1540 Kuland (Mote Čzorny);	

Na kajke waſchnjo we starym časzu katholickie wosady k lutherskej wérje nizowane buchu, nam njeſtronisey wopisa Dr. Hermann Knothe we archivje sałkich stawiznow. Potom hacż sałki kuryjewiczych August a wotpanjeny mischnianski biskop Jan Hanguic biskopske wobſedzeństwa z mügelinskim hamtom a hrodom wuměnjałoj běſchtaj, porucził kuryjewiczych na 22. januara 1559, zo dyrbi so we jeho nowym knieſtwie „reformacija” zawiſež. Wón pôšta komiſsarow do Biskopic, njemiejcy: superintendenta Daniela Grefera z Dreždjan, superintendenta Antonia Lauterbacha z Piruy a kuryjewiczhovoho radžicžerja Kryſtofa z Bernstein, tiz cyrkwinich patronow, fararjow a khebetarjow

³³⁾ Jurij Benjer, wuczer a kantor we Wojerecah, wobroči jo wokoło lata 1545 wot lutheriskej katholickej wérje, bu měchnik a serbki prědar pšci cyrkwi svj. Miklawischa we Budyschinje. Zoho 4 synojo buchu tež měchnich: 1. Jan Benjer, kanonik we Weźławie a official we Budyschinje, † 1588; 2. Wjacław Benjer, farač we Röhrsdorfu we Schlezyjskiej; 3. Bartrom Benjer, kłójčitcki propst we Lubanju, † 1599; 4. Jurij Benjer, farač we Hennersdorfu, lubanicki propst a jubilarcki měchnik, † 1606.

č sebi powołachu a jím wozjewichu: „schtóž chce po Lutherſkej wérje wnežiež a sakramenty wudželež, budže we swojim duchownym zaſtojíſtuje woſtajenj; schtóž pač do toho njezwoli, budže woſhadženj a dyrbí swoje město Lutherſkomu pře- darjej woſtupiež”. Tež hodžijski katholicki farar Jan Jurij Temler dyrbjeſche ſo pſched jich ſudný ſtol we Bifkopicach ſtajiež, dokelž pač ſo wón Luther- ſkej wuzbje podcžiſmež ujechaché, woni jomu ſchtyri dny dowolichu k rozmýſlenju. Temler piſaſche kburwjeſchowym wěry-ſudnikam: zo na žane waſchujo ſtaru ka- tholicku wérę wopuſtežiež nochce a zo je cyka hodžijska woſada, z wiwzačom zemjanskich Indži, z nimi jeneje myſle, wole a měnjenja. Na to poſtaſiſhnu komiſſarojo na 2. februarje 1559 Jakuba Finklerja z Budyschima hako nowoho Lutherſkoho fararja we Hodžiju, Temler pač woteúdže do Achróſezie. Hodžijska woſada woſta dležhi čas katholickej wérje ſvěrna, tak zo komiſſarojo ſkoržachu: „Serbia we Hodžiju njeſhu Lutherowomu ſlowu naſhileni”. Kaž we Hodžiju, tak je ſo tež we druhich katholickich woſadach zaſhadžalo.

Paſtor Knauth praſi we ſwojej lužiſkej cyrkviinskej hiſtoriji (na ſtr. 232), zo wot Lutherſkich pređarjow jich wjele běſche „minichow, wičerjow, ſchrybarjow, dželacjerjow a burow”. Husto buchu woni wot woſadnych zaſy zahnači, do- kelž ſo khetro zahe woženichu.

1527 poczāchu burja we 40 wſach wojerowſkoho knijeſtwa rebelli- rowacž, dokelž měnjo, zo nowa Lutherowa wéra wſchitkých wiſhwobodži, ujechachu dale dawki woſložecž a robocžecž. Wojacy na nich pſciežezechu a 12 burow do Budyschima do jaſtwa woſwiedzeču; několji burja podaču ſo do Prahi, ſo zamokwjecž, buchu pač tam k ſmijereži woſhudženi.

Po zahinjenju miſchnjanſkoho biskopſta po woſpadže poſlenjohu biskopa pſcheitdže 1562 z dovojenjom khežora Ferdinand a bamžowoho zaſtupjerja Zacharijasa Delphiniſa biskopska duchowna mōc (jurisdictio ordinaria pomjenowana) na budyskoho tačhanta Jana Leisentritta, ſchtož bamž 1567 a z nowa 1570 pſchez bullu woſkruži. Budyski tačhant ma tohodla wſchu duchownu mōc a wſchē duchowne pravizny předawſkich miſchnjanſkich biskopow. Wot toho čaſa budyska cyrkvi wjac̄y njerěka „Ecclesia collegiata“, ale „Ecclesia ingenua et exempla“.

Wot 1543 hač do 1582 vžeržachu we Budyschinje, hdyž bě měſch- cianska rada reformatijn zaujedla, katholikojo a Lutheranarjo ſwoje kemiſhe we wulſkej tačhantskej cyrkvi po rjedže; 1582 pač cžinjeſchtaj tačhant Jan Leisen- tritt a měſchcianska rada wuſtawí, po kotrymž katholikojo cyrkvine klucze wo- khowachu a wulki woſtar, woſebnū ſlětku a woſebnū khór k pſiežezelam doſtaču, Lutheranarjam pač ſo wjetſchi džel cyrkvi, nowa ſlětku a tórm ze zwonami poda. 1597 chydu Lutheranarjo we ſwojim cyrkvinym džele ſtajnu du pu naſtajiež, ale na ſkóřbu tačhantſta khežor 1599 wiſudži, zo Lutheranarjo ſmědža jeno pſchepoſložni dupti měč, kotaž ſo po kſchězenju na ſtronu ſtajiež da.

Dřjewjana ſchyca (git) mijez katholickim a Lutherickim dželom cyrkvi pſche-

měni so 1852 ze železnej, 3000 tolerjow płaczacej, a dostaču lutheranarjo tež po wunuczenju pod biskopom Dittrichom (1848) samotne cyrkwe durje a klucze.

Tachant Jan Leisentritt, ktryž na 24. novembra 1586 wumrie, běsche ſlawny ſpišovat.³⁴⁾ Na tachantswje bě 5 duchownych z Leisentritte c ſwojby: 1. tachant Jan Leisentritt († 1586); 2. jojo wuj tachant Gregor Leisentritt († 1594); 3. vikar Jan Leisentritt († 1564); 4. kanonik Kasper Leisentritt († 1587); 5. kanonik Benno Leisentritt (dyrbjeſche ſwoju ſlužbu 1620 zložicž, dokež ſo ſpjeczi, we Budyschinje bydlicž).

1562 proscheschtaj we Budyschinje dwaj zemjanaj na raujchich ſemjach tachantskoh seniora Jakuba Heinricha (Henrici), zo chył ſłowęcką dla khwilku na haſu won wuſtupiež; tam wonaj toho 72 lét staroho knyeza hrabujschtaj a wotwiedzeschtaj joho z gwałtom po pučžu do Kinsbórka. Měſtceženjo a burja honjachu ſo hnydom za rubježnikomaj, hacž jeju we Kinsbórkſkej holi naděndzechu a jatoho duchownohu wumóžicu. Wina rubjenja bě, zo bě Heinrich kanonikat (wyſchſchu duchownu ſlužbu) dostał, ktryž ſo zemjanej njepěknoscze dla wzacž dyrbjeſche. Na tym měſcze pſched tachantskej cyrkvi, hdžež ſo zemjanaj ze seniorom zechloj běſchtaj, zakladže ſo do pleſtra módry famjeñtñ ſchijž. Tohole rubjenſtwa dla poſkiezi khežor Ferdinand I. městu Budyschinej z nowa te předh ſchtrafje wotewzate prawo wyſchichohu ſudniſtwa.

³⁴⁾ Leisentrittowe pišma ſu: Forma germanico idiomate baptizandi infantes, secundum cath. ecclesiae ritum, pro utriusque Lusatiae Misnensis dioecesis Presbyteris. — Forma vernacula copulandi desponsatos et proclamatos. 1568. — Informatio, qua ratione catholici sacerdotes S. S. Missae sacrificium rite celebrare, horas canonicas absolvere et absolutionem confitentibus dicere debeant, una cum appendice de vera Christi ecclesia. 1570. — Libellus precationum. 1560 et 1568. — Devotae et piae preces ante et post Missae celebrationem. 1564, 74, 84. — Geiſtliche Lieder und Psalmen der alten apostol. rech- u. wahrgläubigen Kirche. 1567. — Catholicum hymnologicum germanicum. 1584 et 1585.

Ežeski putniſki dom w Romje a lužiſch katholikowje.

Lěta ſwjeczi ſo w Romje pječzdžesaczelennu jubilej biskopſtwa naſchoho ſwjatohho móteca. Tohodla pſchikhwataja katholicku pobožni pučžowarjo abo putnicy ze wſchich krajow a ludow, zo bychu ſwoju podatoſež katholickej cyrkvi a jeje widžomnomu wjerchej wobſwědečili. Powjeda ſo, zo budža katholikowje wſchelakich krajow po wěstym rjedze ſ dželbraćzu na tak žadnym ſwjeczenju biskopſkohu jubileja do Roma pſcheproſcheni. Duž móže ſo ſtacž, zo budža tak mjenowane putniſke domy abo hospicj za putnikow we jenym čjaſu pſchepjel-njene a we druhiim zaſy mjenje wopytane. To dawa nam zwonkowny naſtor ſ napisanju tuſho naſtaſka.

Snadž lěta tež někotſi Serbja do Roma pónidu abo pojedu. Kotſiž maja doſahace ſredki ſ tajkomu pučžowanju, eži naſcheje rady njetrjebaſa. Ale

snadž so jedny abo druhí psychizantni, kotoromuž je w hoſejeniu jara droho, tak zo dyribi ſwój wopyt w Romje tohodla jara ſkroſtſciež. My budysen abo brezđansch abo wróſlawſcy diocesanowje manu w pschipadže khudobnoſeže najprjedy prawo, w Romje někotre dny bydlo a zeživjenijo dôſtacž w dwemaj hoſpicomaj, woſebje hdyž wobſwedeženjo wot biskopa ſobu pschinjeſem, mijenijcy w hoſpici pola ſ. Marije dell' Anima a potom we tym pſchi Campo Santo de' Tedeschi pola ſ. Pětra. W najnowſhim čaſu paſ je hiſcheze tſecži hoſpici z nowa założenym, w kotrejž ſnadž bychu katholika z Lužic tež hoſpodowali, hdyž by z bližjimi krajanami joho założerja abo joho wobnouwjerjow pschipeljnem ujebyl. My měnimy z tymi čeſki putniſki dom. Kaf dha tón? Naſcha Lužica ſluſchesche prjedy doſhe čaſy k Čeſkej, woſebje tež pod założerjom mijenowanohho hoſpica, khězorom Karlovi IV., a je hafle 1635 pod wěſtym wuměnjenjom Sakskej wostupjena. Zo mějachu po woli założerja lužicy katholikowje na tym hoſpici tež džel bracž, dopokazujem z tym, zo w čaſu dweju ſtow lět ſerbſcy katholſcy ſchtudenčzi z naſcheje Hornjeje Lužicy w Pražy ſtipendije z dothodom toho ſamoho hoſpica dôſtarachu. A hdyž ſu ſo Čechowje wo pschipobročenjo ſtipendijow ze ſwojoho putniſkoho domu lužickim ſerbſkim mlodžencam tehdom poſtarali, njewopokaža woni někto Serba, hdyž w mijenje kſcheſčanskéje a ſlowjanſkeje hoſpodiwoſeže jich proſcho w Romje do tohole domu zaſtupi.

Tole chyſche naſhwilny redaktor Poſka do předka poſlacz, zo byſcheze z tym radscho někto ſežehowacy zajimawu naſtantk čitali, kotrež je Serbam pschečzelninje pschipihilem kniež kaplan Anton Tſcherney z Khomotawy, ſpiſowař živjenjopisja naſchoho konvertita Pannicha (hl. Poſol 1875) a pilny pschepytowar čyrlwinſkich ſtaſiſow Čeſkej a Lužicy, w němiſkej ryczi ſpiſal a nam k ſwobodnomu wužicžu za Poſol pschipoſkał.

Katholikowje ſu we wſchech čaſach rady do Roma pućowali, woſebje paſ wot lěta 1300. Bjez taſkimi pućowarjemi běchu tež Čechowje a Serbia; pschetož w knihach někotrych bratſtrow naſnakaja ſo mijena wyſokich zaſtojnikiow a zemjanow z Čech a tež z Lužicy. A hdyž běchu tehdom Serbia hjo dawno pschewinjeni, běchu tola z taſkimi zemjanuſkimi putnikami z Lužicy trochu ſwobodniſki wiežejni burja abo druzy w jich pschewodniſtvje.

Za hoſpodowanjo, zeživjenjo a woſkowodženjo putnikow a woſebje za woſkladanjo khorych naſtachu w běhu čaſow drje wjacore putniſke domy abo hoſpici; tola w ſwojim waſchnju je runje čeſki bjez naſtarſchimi t. r. tón, kotrež bu za tehdomne herbske čeſke kraje założeny, mijenijcy za Čechi, Mławu, Schlezynſku a — Lužicu.

Powjescz chce wjedzecž, zo je čeſki kral a khězor Karl IV. hjo pſchi ſwojim přenim wopytanju Roma w lěče 1355 runje w tym domje njepóznath pschenocowal, kotrež je poždjiſho kupil a za putnikow pschetwariež dał. Histrořej dopokazane je, zo bu tónle dom wot khězora pſchi joho druhim wopytanju

1367 kupjeny. Pschipravjenjo domu za putnikow pschepoda khězor čěškomu zemjanej z Rozemberka; tola bu wonie hakle w lěce 1378, w kotrymž khězor wumrje, dokonjane. Žedny duchowny bu tehdom za rektora tam postojeny a klapaska z wołtarjom s. Wjacława a s. Marthy wutwarjena; pschi tym bě wězo pódla druhich potřebnych voldželenjow w twarjenju tež khorownja, městno za khorých putnikow. Tale założenina (fundacija) bu na žadosež khězorki-wudowy Hilszbety w lěce 1380 wot bamža wobkruczena.

Wot toho časa pschilhadžachu tam putnikowje ze wszych herbskich krajow čěškoho kraesluwa. Schłoda, zo je so archiv putniškoho domu zhubił, tač zo je so jenož mało mjenow a powięcejow z přeniščich lēt joho wobstacza zahawalo. Něhdusihi mischnianski biskop a pozdžišchi pražski arcibiskop Jan z Jensteina pschewywasche po swojej resignaci wot l. 1396 tsi lēta w Romje hacž do swojeje smjereje a bu w cyrkvi s. Braxedy pohrjebany.

W hussitskich ujeměrach wotebjerasche pschilhad do Roma, a tač tež putniški dom rozpadowasche. Do murje zasadženy kamieni praji, zo bu dom w l. 1457 porjedžany a tehdom wot pobožnych putnikow jakmožna wuproschowana. Tola nowy lepschi čas za putniški dom došlo ujetrajesche, dokelž so w sežehowacym lēstotku Lutherowa reformacija w čěškikh krajach rozpschesezeraſche. Tehdom z wjetšha prózny dom poslícěsche pschi katholskej cyrkvi swěru zwostawacym Polakam radu hospodu.

Tak bu w čěškikh krajach putniški dom pozabyty, hacž so dobri katholscy knjizejojo z Wołkowic į wuwjedženju tak ujenowaneje napscheczezneje reformacieje t. r. wobroczenja lutherškych w Čechach na njón dopominchu. Woni wobrocžichu so w lěce 1585 z próstwu na bamža Rehorja XIII., zo by Čecham džel z dovhodow čěškoho putniškoho domu w Romje wostupil a zo bydu so z tutymi pjenzejzami stipendiye za khudych schtudentow, kij so pod jesuitami w Prazy na duchownstwo pschihotuja, założile. Khězor Rudolf II. podpjerasche jich próstwu a wopravdže wustaji bamž na ujewěste lēta kózdrolétnje 1500 schěmačkow na ujenowane stipendiye. Pschi tym wosta pak džel dovhodow z čěškoho domu w Romje samym a bu do wulkoho a bohatoho hospica della SS. Trinita de' pellegrini, hakle w 16. lēstotku założenoho, wotedat, zo bydu tam za to putnich z čěškikh krajow pschivzací byli.

Tute bamžowe abo po prawym čěškodomiske stipendiye su pod jesuitami za katholscu cyrkje dobré plody njeske. Z nimi buchu nic jenož Čzechowje a Němcy z čěškikh krajow, ale wosebje tež katholscy młodžencowje z Lužic̄ w Prazy (a drje tež we Wołomucu a na druhich jesuitiskich schulach) wobdzeleni. Z Lužic̄, a wosebje ze Serbow wukhadžesche wot tamnoho časa wjele duchownych, kotiž nic jenož za Lužicu dojazachu, ale tež w čěškikh krajach duchowne města derje wupjeliueč pomjachu. Někotryžkuli z nich je najprjedy w Čechach džekawý był a pozdžišcho tež we domjacej Lužic̄. A schtož směru pschistajic̄,

tute stipendiye su bratomaj Schimonomaj z Čemjerc za pschikkad služile pschi założenju serbskoho seminara w Pražy.

Woboje nacžasne pschipokazanjo doškodow čeſkoho domu dherbjeſche pod wuměnjenjom hacž do toho časa płačicž, hacž by z nowa wjetſha mnohoſcz z čeſkich krajow do Roma pucžowacž pocžala. Dokelž tajki čas njeſchińdže, wosta džel danje za stipendiye hacž do l. 1795 a wottal wschiſtka za hospic della Trinita hacž do wobnowjenja a z nowa wutwarjenja čeſkoho domu w Romje w lécze 1876.

Po zbehnjenju jesuitſkoho rjada (1773) mijenjey pschikhadžesche wot hamža dobrowónje poſtajeny pjenjez na stipendiye do Prahi hiſcheže do lěta 1795, z kotrymž wnoſta, dokelž běſche hamž wot toho časa a w ſežehowacych wójſtſkich lětach w pjenježnej nužy. Awſtrija tute stipendiye, pod wjac̄y njewobſtejacym wuměnjenjom prjedy dawane, reklamirowaſche; tola to žanoho wnoſchka njemějſche, khiba tón, zo ſo z tajkimi reklamacijemi prawizniſke wopomnjecžo čeſkoho putniſkoho domu w Romje zdžerža.

Mjez tym wobkhowachu Čežehowje ſwoj romſki putniſki dom w dobrým pomjatku, nic drje tých ſnadnych ſtudentſkych ſtipendijow dla, ale tohodla, zo bychu jón w předawſkim wotpohladanju hako hospic wobnuowili. Naſtorč k tutomu dachu woſebe Morawjan k. Pöllach, kaplan w awſtríſkoněmſkim hospicu dell' Anima, potom tamniſchi njeboh rektor Dr. Flier, a najbóle k. Dr. Jäniq, duchowny z čeſkeje diöceſy Budžejowic, prjedy kaplan a někto rektor tohoſamoho wuſtawa. Pschi pschiležnoſci vatiſanskoho koncila (1870) rozryežowachu ſo wo tutej naležnoſci biſkopja z Čech a Morawy a k. Dr. Jäniq dôsta porucžnoſcz ſo pilnje a khwatajey wo dobre wuwjedženjo staracž. Hdyž hijo Italscy (t. r. wójſko krala Viktora Emanula) psched romſkimi wrotami ſtejachu, khwataſche k. rektor Jäniq k ſwiatomu wóciej, zo by zamoženſki zaſkad čeſkoho putniſkoho domu wudač, tak zo bychu Italscy hotowý ſluk namakali. Bamž pschizwoli a za tsi dny wobſadžichu kralowcy wojacy Rom. Sedyn prěních wukazow nowoho kralovſkoho knježerſtva bě, zo ſo njeſmě žana romſka fundacija jojomoc̄y wzacž. Wězo nochchchu čeſke zamoženjo wupłacžicž a powołachu ſo na to, zo je daň toho ſamoſho do hospica della Trinita pschieschka, kotrejž ſo po ſwojim zaſkonju mocowachu.

W tajfej wuzkoſeži pohnu k. Dr. Jäniq čeſkich a morawſkich biſkopow, kaž tež awſtríſkoho poſlance k horliwomu jednaju z nowoitalſkim knježerſtviom, kotrež pschi dopokazanju wobſtajnoho prawa čeſkich krajow na mijenowanym putniſki dom ſkonečnje njemožeſche ſo dale ſprécž jón wudacž. Biſkopja ſpuſchczichu radu wschiſtka zaſtatu daň, kotrež běſche psched 70 lět hospicej della Trinita dawana byla, hdyž we nařečzu 1876 prawnu liſćiu (urkundu) wot knježerſtva a z njej čeſki dom hako ſamostatny wuſtaw (inſtitut) za čeſki narod z nowa doſtačhu. Krótko psched ſwojej ſmjerču wotkaza khějor Ferdinand w Pražy 20,000 ſchěnakow za wutwarjenjo čeſkoho hospica. Z tým bu twar

wuwjedżený a tež sušodna kheža pscíkupjena, tak zo nětko rjanu róžkowemu frontu na pięzda (torhoschko) Cesarini-Sforza twori. Cely komplex domu wopscíhia w tu chwilu khežne čísla 127—132 z jeneje a čísla 31—35 z druhéje strony. Twarzjenjo je zwonkownye wudebjene z wobrazom s. Wjacława, patrona Češskej, a khežora Karla IV., kaž tež z napisom, zo tutón domu czeškomu narodej skuscha a zo je wot Karla IV. założenym a wot Ferdinanda I. wobnowjennym.

W domie je mala kkapalka w hornim poſkhodze. Marmorowy woltár ma swjeczo s. Wjacława a relikwije tutoho, kaž tež s. Jana Nepomucenskoho a s. Aldalberta. A poſwjeczenju kkapalki a woltarja poda ſo k. swjeczący biskop Dr. Prucha do Róma. Wone sta ſo 28. septembra kónschoho léta a ja mějach tu radoſez, zo hischeze z druhim czeškim duchowym tehdom aſſistirowach. Po dokonjenju swjatoho ſutka dzerzeſe k. biskop pſchitomuym frótku swjedzeſtu czeſku rycz. Tónsamy dzeń mějescze k. biskop z tehdom w Róme pſchebywacym Čechani audiencu pola s. wótca a pſchepoda jomu mjez druhim z džakom za ſobnukowanjo dwie fotografii: poſlad na rozpadały starý a poſlad na nowy putniſki dom. Po wudathym domiacym riedże dyrbi dom po móžnoſći putnikam pſchistup poſkieziez a woſebje tež duchowym, kij cheedža ſtudiijow dla dleje w Róme wostaez.

Sym hako duchowny w Čeſskej trochu wobſcherny naſtaſk napiſał; tola ſyni to z tutym doſpolnym pſchecžom cžinił: Njech tuta wobnowjena fundacija, historiske zwiažki wopomijejo, pod žohuwanjom rómskoho ſtoła plody ujese za pobožnoſez a wědomnoſez k wuzitku Čech, Morawy, Schlezynskeje a tež Lužicy.*)

Anton Tſcherney.

*) Najrjeniſchi džak za pſchecžo a z tutym naſtaſkom wopofażanu ſluskownu luboſez.
Redakcija.

N o w i n į a p o w j e ſ e ź e .

S Lužicy a ze Sakskeje.

Z Budyschina. Na katholiskim wucžerjskim ſeminaru je k. Grólmus, rođený z Radworja, po kwalobuje wobſtatym statym pruhowanju nětko za druhoho wychschoho wucžerja pomjenowany. Kaž je znate, je k. Blumenritt hižo wjèle lét direktor ſeminara; přeni wychschici wucžer a woſebje wucžer muſiti je k. Bergmann. Heward je hischeze dopoldniſchi předat k. Dienſt wucžer w ſeminaru. Serbske hodžiny dawa tam nětežiſchi naſhwilny redaktor Póſta.

Z Budyschina. Na město zemirjetoho krajnovo ſyndikuſa k. z Löben je nětko k. D. J. Chrig ſtajený a k. rycznik Seehauſen za druhoho ſyndikuſa wuzwolemy.

Ze Schpitala pod Kamjencem. Po wotkadze naſhoho k. wucžerja je k. ſarař Werner tudy ſchulu wobstarał. Měſčežanska rada věſehe katholiske

dżęczi do swojeje schule žadała, schtož pał k. farać po prawje njeje pschizwolil. Wot 1. měrca je tam nětko k. Lübeck z Kulowa hako nowopostajeny wueżer.

Z Dreždžan. W Loschwiczu wumirje 21. februara wjelezaſlužbna knjeni Marija Simonowa, wuznamjenjena ze ſakſkim rjadom Sidonije a z wjac̄ druhimi wukrajnymi, założerka domu „Heilstätte“ za invalidnych wojskow w Loschwiczu. Wona bē rodžena Serbowka z Hnachec pola Budyschina a ryczesche rady ſerbſki, wosebje tež ze ſerbſkim woſhladarſkam ſakſkoho albertſkoho towarſtwa. We wójnje lěta 1866 poda ſo wona z Dreždjan do Čech a pomhaſche lazarety za ranjenych a khorych wojskow założecz a zaſtarac̄. Pschi tym woſpočaza ſo hako energiſka (wutrobita) žona a běſche wosebje tohodla jara wužitna, dokelž móžeshe ſo nic jenož z ejeſtimi a pólſkim wojskami awſtriſkeje a pruskeje wojoſwaceje ſtronu derje zryczeſz, ale tež z taniuſchimi ejeſtimi woſhlerjemi. Po wójnje bu wona wot ſakſkeje kralowny Karole do direktoria albertſkoho towarſtwa powołana a ſkutkowaſche w tñm samym hac̄ do ſuijerze. Hako wjedzieſteka ſwětlych woſhladarſkow je wona tež we francózſkej wójnje ſo wuznamjeniſta. Wona je tež wulku knihu wo woſhladanju khorych wundała pod napisnom: Die Krankenpflege. Swojoho ſkutkowanja dla bu wona wjac̄ króz we wſchelakich illuſtrowanych časopisach woznamjenjena. Dobra jeje podobizna běſche w číſle 1464 lipſkowſkeje „Illustrirte Zeitung“. Bohrjeb njeboh Simonoweje w Dreždjanach běſche wulkotny. Vjez pschewobžerjemi běchu zaſtupnicu kralowſkoho dwora, wjele wyšokich wojerſkich a druhich zaſtojnikow. Kaſhecz, kotryž ſchěſz koni čehnijeshe, bě jara kraſnje wupýſcheny. Tež němska khězorka bě rjany wěnič poſlała. Maſcha knjeni kralowna Karola je ſuijerz Simonoweje jara woſharowala.

Z Dreždžan. Tu je wondanjo předadſhi krajny starší Hornijeje Lužic̄ k. z Thielau zemrjel.

Ze wſchoho swěta.

Němſka. W Brusce ſo kulturkampf dale wjedže. Wondanjo pschibichu na durje hrodu biskopa w Limburgu wozjewienjo, zo dyrbi dla wumwjedzenja swojoho „woſhadženja“ psched ſwětly ſud pschitře. Tež biskop w Mainzu je dla pschedstupjenja hessenſkich meiſskich zakonjow woſhudženy a ermlandski biskop ma dla njeboſhadženja někotrych farſkich městow wulke pjenježne khostanjo plaeſiež. Za to je zaſy knježerſtwo we poſlenim času někotrym statnym duchownym města wubželiſlo, na kotrychž nicž za katholikow ſkutkowac̄ njemöža, dokelž jich eži za prawych njeſpóznaja. Wulka mnnohoſež protestantow je tež pschedzivo kulturkampfzej. A wondano praji ſamo žid Laſker na pruskim ſejmje, zo že za knježerſtwo čas, zo by dorozemjenjo abo wujednanjo z katholickej cyrkwiu pytało. Dokelž pał te k taſkomu jednanju naſhilene njeje, kotrež by ſebi konfordat z bamžom žadało a z tym zbehnjenjo meiſskich zakonjow, budže tuta kulturna wójna hiſtice doſlo trac̄. Maſcha pschiblitschnoſć jenož je ta, zo proſymy, Bóh chek̄ ejoſ ſrudovy ſkrótfchiež.

3 Roma. Bamž je 12. t. m. jednače nowych kardinalow ponijenował, mjez nimi 4 z euzych krajow.

Serbška a Ćzorna Hora. Serbia ju 1. měrca z Turkami měr wobzankli. Na kraju njeſtu niežo zhubili a tež poſtajenjo wjercha k sultanej wostanje, kaž bě pſched wójnu. Khóſth tež placíz ujetrjebaja, dokelž chysche Turkowſka radý měr ze Serbani měež, zo by ſo z tymi lepje pſchedzivo Rusam pſchihotowała. Wulku ſchłodu pak maja na ludžoch, 8000 je jich na wójniu panjlo a wjele tyſacow je ranjenych a khorych; tež ſu tſi města a na 200 wſow wot Turkow zapuſczené. Tola wostanje jim zaſlužba, zo ſu naležnoſcze turkowſkich kſhefęzanow na europiſſi dženíſki porjad ſtajili. — Ćzorna Hora jedna hako dobywařka ze ſultanom a njeſczini měr tunjo; chee kruh kraja na ſwojich poſdnich a tež poſných mjezach. Podlēſcheny pſchiměr traje hacž do 20. měrca. Henuak budže zaſy wójna, na kotruž ſo tež Serbia w Boſniji a Hercegowinje zaſy pſchihotuja. Tež Miridotowje w Albanskej ſo hibaja.

Ruſowſka. Dokelž ſo wulfke mocy z wotmowjenjuom na depeſchu Gorčakowa wot 31. januara dlija, nětko poſlanc general Ignatiew jich dwory wopytuje, a je nětko hido w Berlinje a Parizu pobyl. Do Londona najſkerje njeponjedže, dokelž ſu tam pſcheczeljo Turkow a je ruſki poſlanc Schuwałow wot tam w Parizu pobyl. To je drje poſleni měrny poſpýt Ruſowskeje? Wona najſkerje zbehniſenjo traktata wot 1. 1856 wobſtara a potom ſama na Turku poezechniſe, mjez tymi zo druhe mocy neutralne wostanu. Moc k tomu ma, na poſdnich mjezach a wokolo čzornoſtoho morja, kaž tež na afiſkých mjezach ſteji wulfke wójſko. A pjeniežna požčowanka k tomu je tež wobſtarana.

Chrlwinſki powěſtuit.

3 Wotrowa. (Januar a febr.) Kſheženi: Mařia, Jakuba Scholth, zahroduka we Kaschecach, dž.; Hanža, Miſlawiſha Cyža, zahrodnika we Žuricach dž.; Miſlawiſh, ujemandžefski ſyn z Wotrowa; Hana, Pětra Weelicha (Schule), zahrodnika we Žuricach, dž. — Pohrjeban: Khata, Zana Nowaka, zahrodnika we Kaschecach, m. dž., 1 l. 2 m.; Jurij Zynda, winnjeňkar we Wotrowje, 71 l. 9 m.; Mařia, Michala Bobika, zahrodnika we Wotrowje, m. dž. 9 m. 5 d.; Jurij Ženež we Wotrowje, 83 l. 1 m. 23 d.; Pětr, njeb. Franea Reimy we Žavorje, zahroſtajen m. ſ. 52 l. 8 m. 9 d.; Karl Anton, K. G. Weelicha, mlónka we Žedlowje, m. ſ. 2 m. 23 d.

Naležnoſcze naſchoho towarzſtwa.

So buſtawy na l. 1877: ff. 135. Miſlawiſh Duežman z Džeznikec; 136. Jakub Mařka (Bělšcha) z Konjec; 137. Miſlawiſh Lebz z Nowoſtiec; 138. Khata Barjenkowa z Ralbie; 139. Miſlawiſh Kuežank z Ralbie; 140. Khata Kowarkowa z Konjec; 141. k. kanonikus farař Jakub Bjenſch z Ralbie; 142. Michal Domžh z Bozańcec; 143. Jakub Symank z Pančziec; 144. Miſlawiſh Nowak z Hrańcy; 145. Jan Bril z Nowoſtiec; 146. Hajnk z Pančziec; 147—152. z Khróſciec: wuczeř Pjetar, Marija Bjenſkowa, Jurij Pjech, Miſlawiſh Kral, ſ. Hórnikowa,

Zakub Wujejch; 153—157. z Vaežonja: Marija Rebischowa, Miskawich Delank, Zakub Žur, Handrij Smota, August Gijest; 158. H. Čimupjelowa z Nuknich; 159. M. Haščec ze Sulshee; 160. Miskawich Wowežek z Pozdec; 161. Misi. Ješčka z Kopsjhina; 162. Zakub Mlóňk z Jasenich; 163. Michał Lawtus z Jasenich; 164. Koralia Herbrig z Budivorja; 165. Zakub Mlóňk z Worklee; 166. Zakub Nowak ze Staroje Cyhelnice; 167. Marija Ryežerina z Nuknich; 168. Marija Byndžic z Luseja; 169. Michał Donat ze Smiežke; 170. Hana Mlóňkowa z Kozare; 171. Hana Merežintowa z Džejnike; 172. Petr Scherak ze Žuric; 173. Mladlena Rježzina z Wołtrowa; 174. Petr Nobel z Wołtrowa; 175. Mich. Nobel z Wołtrowa; 176. Hana Hejdánova z Wołtrowa; 177. Hajnk ze Serbštich Pažlic; 178. wuežek August Bräuer z Šutkowa; 179. Miskawich Horjenja z Paneczie.

Na leto 1876 doplatcžichu: 493. Miskawich Novak z Hranič; 494. Zakub Žofka z Hranič; 495. Jan Bryl z Nowoſtie; 496. Michał Bulank z Wołtrowa; 497. Zak. Čimupjela z Kajšec; 498. Jurij Ženki ze Šernjan; 499. Miskawich Ryežerja ze Šernjan; 500. Marija Domšchowa ze Žywic; 501. M. Haščec ze Sulshee; 502. M. Rebischowa z Vaežonja; 503. Jurij Piech z Khróščic; 504. M. Lawtus z Jasenich; 505. Hana Kudželic v Cheminich; 506. Mladlena Běrowa z Kopsjhina.

Na leto 1875: Mich. Wowežek z Hranič; J. Bryl z Nowoſtie.

Dobrōwolne daru za naſhe towarziswo: J. Mlóňk z W. 50 p.; M. Ryežerina 1 m. 25 p.

Daru a dan za chrkę we Vaežonju.

Nawadny kapital a dotal nahromadžena dan wuežinjeſchtaj: 30,597 m. 45 p.

K čeſezji Božej a k spomoženju dužhom su dale wopraviali: M. Ž. z Rježeleſcie 1 m.; pschez Ralbiežansloho k. kaplana: Mladlena Bobitowa 75 m.; jena wudowa z Böſchie 12 m.; jena schwaleža z Khróščic 3 m.; H. Sch. ze Šernjan 6 m.; pschez k. far. Herrmannia; wumakar Miskawich Chž z Žuric (drugi tajti dar) k lamanju famjeni (bjez tym do kassh) 75 m.
Hromadže: 30,769 mark 45 p.

W expedicijach Poſla je za 30 p. dostacž:

Pobožnoſć k ſchizowohu pucža.

Z nakladom naſhoho towarziswa su wuske a móža so za 20 p. dostacž:

Krótkie ſtavizni Roſeje Kruplki, wot J. Žrouta.

Zjawný džak.

Zaſynatwariwſchi ſwoj dom a dwór, kotriž bě nam straſhne njezbožo zapuſtežilo, čjujemoj ſo winowatej wſchitkim dobročerjam a pschezélam zblízka a z daloka, kotriž ſu nas hospodowali a ze wſchelakini darami abo džéłami nam zaſynatwarijenjo wołozili a ſobi zmožnili, ſwoj na jwutrobiu iſchi džak tež tudy zjawiſe w upravieč. Boh zaplačz bohače wſchitkim dobročerjam a dajej ich woſebje zwarnowacž psched podobnymi njezbožom.

W konjecach, 27. maloho róžka 1877.

Zakub Čornak (Rachel)
Khatka Čornakowa.

Wuporjedženjo. We 5. čiſlu na 43. stronje a we 25. rynku čítaj: Poſleni katholicki hodgiſiſti ſarac Jan Jurij Temler hjerjeſe 1559 ſwječo ſwj. Marije ſobu do Khróščic.

Čiſkej Smolerje kuihičiſchezeſenje w Budihſchinje.

Katholicki Posł

Wudawa so
prěnju a třeću sobotu
měsaca.

Płaci lětnje
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludo w y cža s opis.

Wudawany wot towarzista SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: **Juri Lusčanski.**

Cislo 7.

7. hapryla 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a farška wosada.

VII.

1547 wza lužiski markhrabja, češki král a němiski khězor Ferdinand I. schěszim zjenocženym lužiskim městam wšeč předawjsche prawizny a swobodnoſcě a napołoži jim wulku pjenježnu schtrafu, dokelž njeběchu khězorej we wójnje pschečziwo sakſkomu khurwječcej Janej Vjedrichcej doſcz pomhale („Pönsall“); tute města pak dostachu staré prawizny z džela zaſy 1548.

1538 a 1551 hornjołužiske krajne stawy wozjewichni, zo dyrbja, dokelž na wsach na serbských duchownych a wučerjach pobrachuje, serbscy hóly, fiz dobru hlowu maju, so k schtudowanju hotowacž, a zo budža krajne stawy tajkich schtudentow z pjenježami podpjeracž.

1578 postanu pola Stolpnja serbška (lutherška) žona, kotaž Serbam jich hrěschne živjenjo předkžeržesche a jim blízke bože schtrafy hrožesche. 15,000 Serbow běžeſche k njej do Stolpnja a duchowna a swětna wýshnoſez mějesche doſcz cžinieč, zo by namučeny lud změrowala.

1577 pschiūdže bamžowy pôšlanc (nuncius) z Wina do klóštra Marijnej Hwězdžy a firmowaſche tam 9. meje 400 wosobow.

1573 hacž do 1586 běſche předawſki kaplan we Marijnej Hwězdže Filip Lén farař w Kulowje. Wo nim so powieda, zo je lutherſey zmýſleny był. Wumrje 1586 na móř.

1583 a to 10. decembra wuñdže khězorski wukaz, zo dyrbjeſche so k nowomu létéj porjedžena bamžowa (gregorianſka) protyka zavjeſcž, po kotrejž

na 6. januara 1584 z dobom 16. januara sežehowac̄ a so pišac̄ mějeſche. Město Kinsbórk ſo pſchec̄iwiſeſhe a dyrbjeſhe 300 toleri ſchtraſy dac̄.

1598 na 2. julijsa wotpali ſo we Budhſchinje klóſchtr franciſka-narjow a ſu dženſa hiſcheze rozpadaňki cyrkviye widžec̄. Hijo 1562 bě poſleni franciſkanat Michał Palman klóſchtr budyſkomu tachantſtwu pſchepodaſ.

1614 na 18. oktobra poſtečzi Wíchard z Promnic, knyez nad Wojeremci, wjehnym rěznikam (hejerjam) prawo, wot ſvj. Michała hac̄ do hód howjaze ujaſo we Wojerecach pſchedawac̄. Hejerjo pſchikhadžeja tež do Kulowa.

1619 wudhri mjez budyſki i m tachant tom Augustom Widerinom z Ottersbach a budyſkej měſchczaňské radu zwada dla pſchivovězenja a wupſchedačza euzoho piwa. Měſchežanska rada tachantſtu z gwaktom piwowej pſchivoz zadžewaſche. Na 27. augusta 1619 w noči ſchtormonachu budyſych piwo-warjach měſchějenjo z ludem tachantſtu, zapuſčiſku duchowne wobydlenja a katholſku ſchuſu a zahnaču katholikow z wulkeje cyrkviye, tak zo cžiſami dlěje hac̄ dwě lěče ſwoje kemsche we cyrkvi ſvj. Miklawaſha woldžeržec̄ dyrbjachu. Na 22. decembra 1622 ſo woni zjednachu, katholikojo čehnjeſhu zaſy do ta- chantſkeje cyrkviye, tachant Widerin pač bě hijom na 24. januara 1620 ze zrudoby wumrjet, 43 lět starý.

1562 wumrje we Kamjencu franciſkanat-umich Motc Rudolf. Kamjenských džeržachu joho za kuzlarja a wobſkoržicu tež staru ſlužowniciu, wudowu Wornarowu a jeje syna Michała, zo ſtaj z pſchinoſchenjom zlych želov pſchi kuzlarſtvje pomhaſej. Kamjenska rada da ſlužowniciu a synu na čwiſilou kafež a jimař hkonu wotžec̄. — 1608 bu we Kamjencu ſpaleny dracži miſchtr Pětr, kotryž bě ſwoje ſchthriletne džec̄zo zaduſyl, cyrkviye wurubjowat a woheň zaſožil. — 1618 bu tam ze žehliwymi kléſchežemi ſchęzipanu a z koſom ſkóncowany běrc Beſtler, dokež bě wſchelakim čłowjekam z jedom zavdaſ. — W tyuſamym lěče dyrbjeſhe we Kamjencu mlyniſki miſchtr Staſl 100 tolerjow ſchtraſy płacieſz, dokež bě we mlynje njeſwérū wobeschoſ, a mlyniſt „na Juſtec mlyny“ 24 tolerjow, dokež bě wot dracžowoho hólca pale pa- dučha kupil.

1607 na 4. ſeptembrje pſchiběža z hole ſtaženy wjelk hac̄ do Wojerec. Wón ſluſa 17 čłowjekow, kiz wſchitey wumrjechu. Bur z Bórką wjelka popany a zaražy.

1620 pſchiúdže ſaffki khurwjeſch Jan Jurij I. z wulkim wojniſtowm do hornjeje Lužicy, zo by ju zaſy prawomu krajuſmu knyezej podežiſnył, pſchetoz Lužiſke krajne ſtawy běchu napſchecžnomu kralej Vjedrichu z Pſalea holdowale. Měſchežanska rada w Kamjencu póſla z dobom deputirtow k khurwjeſchej, poddanſku ſwérū ſlubic̄. Deputirtojo nađeñdzechu khurwjeſcha we Stolpnje na torhoſchežu, padžechu jomu k nohomaj dele a proſchachu wo huadu. Khurwjeſch ſo ſmějkaſche a rjekny: „Kamjenscy čuju pječenje“, z čohož we Lužicy pſchislovno naſta: Kamjenski uós měc̄.

1634 na 1. meje da khěžorski general Gölc město Budyschin zapalicz, dokelž saſſki general Urnim jomu napschecživo čeheňsche. Wotpali ſo wulki džel města, radna khěža, třeha tachantskeje cyrkwie z tórmom (kotryž bě 320 stopow wyšoki³⁵⁾ a z kórom kryth), pohriebna katholska cyrkej swj. Marie a cyrkej swj. Miklawſcha. Cyrkej swj. Miklawſcha (za katholſich Serbow) ſo wjach njenatwari; serbske kěmſche wotdžeržachu ſo na tachantſtwje, hacž buchu ſkónčenje 1647 do cyrkwie swj. Marie („Naſcheje lubeje knjenje“) pſchepołožene. Wot toho časa wona rěka serbska katholska cyrkej. Wona ſo wotpali z nowa 1686, tachant Mjercžin Brückner z Brückenstein dokonja jeje nowotwar 1690. We lécze 1813 ju krótki čas tež němcsy katholſkojo a lutheranarjo ſobu wuživachu, dokelž ſo wulka tachantska cyrkej hako lazaret trjebaſhe.

1639 wobſadžichu Schweiđidojo hród Ortenburg we Budyschinje, třelachu we novembrje do města a wutkocžichu z měchězanow 17,000 toleri. Prjedy hacž Schweiđidojo wotczahnychu, ſpomalachu woni z džela hród, kotryž ſo wot 1640 hacž do 1648 we nětčiſszej ſchtaſtnoſczi dotvari.

1655 na 3. junija bu we Kamjenicu lutherski duchowny Kaschpor Dulik z inječjom wotprawjeny. Na njoho tułachu, hako by won z djabołom zwiazk měl. Kamjeniſka rada da wbohoho muža na čwilowje wupschěſtrjecz a najwyšschi krajny ſud we Lipsku wotſudži joho k ſmijerci.

1624 běſche drohi čas: kóre žita pſacžesche 7 toleri, wonſa 5 tol., čgwica piwa 13 tol.

1632 knježesche we Lužich móř; we Kulowje wumrje tak wjele ludži, zo jeno 5 mandželſtrow po ſchěz ſmijercz njerodžělenych wostachu. Čěla ſo pohriebachu zvonka města na „móřskich hórfach“. Mykeler wulke polo w Kulowcu ſo tehdy kipi za 50 toleri, za ſkofsch a poſkrutu khléba.

We Wojerecach wumrje za poſchitwórta měsaca 700 čłowjekow.

We Sprojcach čekný mora dla lutherski farař do Bórkamora a Wojerect; džewječ měſacow dohlo džeržesche won ſwojim wosadnym předowanja a bože ſlužby na polu a we holi.

1636 pſchenidze hornja a delnja Lužica z čeſkoho knjeſtwa do ſakſkoho, pſchetož po wustajenju, na 30. meje 1635 we Pražy wobzanknjenym, doſta na 24. hapryla 1636 ſakſki khurwjerch Jan Jurij I. wot čeſkoho krala a němcskoho khěžora Ferdinanda II. cyku Lužiciu hako wicžejne a herbske wobſedženſtvo („Traditionsrečeß“). Lužiske krajne ſtawý holdowachu 1637 nowomu krajnomu knijezej we Zholercu a Žarowje.

1644 na 3. meji wumrje budyski tachant Gregor Kattmann z Mäuruk, z jědomi we winje zandathy, kotryž bě won tsi dny prjedy, kaž ſo powjeda, pſchi wobjedě ſola budyskoho měchězanosty Westfalena doſtał.

³⁵⁾ Nětčiſschi tórm tachantskeje cyrkwie je 240 stopow (80 metrow) wyšoki, potajkim 80 stopow (26½ metra) nižschi hacž starý wotpalený.

1680 na 31. meje wumrje we klóštrje Marijneje Hwězdý Mjercžin Trěcžk (z Hranich), 70 lét stary, kotonž bě tam 34 lét dolho kaplan a 500 woſobow wot lutherſkeje wěry k katolické wobrocžil.

Jakub Ticin, po ſwójbinym mjenje Tich mjenovaný a 1660 we Kulowje rodžený³⁶⁾, ſchitudovalche we Niſſy we Schleſyſtej a zaſtupi we Prahy do jesuitſkoho rjadu. Tež pſchebyvalche wón we Komotawje. Hdyž wón na ſwojim pucžowanju na 10. julija 1688 k žórkam Lobja pſchiidže, píjedche wón wot tuteje wody ze žadoſćzu, zo bychu ſo wſchitke ludh, pſchez kotonž kraje Lobjo běži, zaſh do praweje cyrkwe wrócežile. Wón wumrje 1693 pſched Vělohrodom hako pólny kaplan we rakufskim wójnſtwie pod pryncom Eugenijom, 33 lét stary. Jakub Ticin ſpisa přenju ſerbsku ryčežnicu (Principia linguae Wendicae [Vandaliceae], Prague 1679), ſtawigny róženčanſkeje cyrkwe a jeje ſ. Marijnoho ſwječatka (Epitome historiae Rosenthalensis, Prague 1692), kaž mały ſerbski katechismus. Zoho bratr Michał Ticin wumrje na 24. jannara 1688 hako nowoſwježeny měſchnik, 27 lét stary, we domje ſtarſcheju w Kulowje; druhí bratr, Franc Ticin, běſhe ciferienſar we klóſtrje Lilienfeld. Tich wuj (nanowy bratr) Matej Franc Ticin z Lerchenstein, tež w Kulowje rodženy, běſhe klóſtrſki abt we ſchpitalu pſchi horje Pyrrhus we Rakufſej (praelatus hospitalii ad Pyrrhum montem in Austria), wumrje na 26. decembra 1680 a wokaza do kulowſkeje cyrkwe ſlěborny pozlcožany kheſluch k woprawjenju, ſlěborny kadeňík, ſlěbornu ſchlu z khancomaj k božej mſchi, ſlěbornu khamſchtne džělanni lampu (wſchě tele wěcy ſo džensa hiſhčeze pſchi božich ſlužbach wužiwaju) a za rektora a kantora tſi pola na jěracžach, we hajinach a na zelenym pucžu; tele ſchulſke pola pſchedachu ſo na 30. junija 1767 k nowotwarej ſpadaneje měſchežanſkeje ſchule.

³⁶⁾ Ticinový nan Khrystian běſhe kopornik (kottar); kheža we wojerowſtej haſh w Kulowje, hdež Ticinowa (Ticee) ſwójba bydlesche, rěka džensia hiſhčeze „Kupferschmied's“.

(Pofracžowanjo.)

Jožef Žront. †

Sobotu pſched božmončku pôſla nam ſchitudent k. Miklavſch Rachel Schunowſki z Krupki telegrammi, kotonž wopſchijecžo nas jara zrudži a je něko nimale hižo we wſchěch ſerbskich katolickich woſadach znate. Telegramm praji: Wcžera wjeczor zemirje professor Žront; pohrjeb pónđelu.

My katolick Serbjia jara derje wěmy, ſchtó naſhomu ludej dobroty wopokazuje, a tež, ſchtó je nam z cyła pſcheceželne pſchihileny. Tohodla rady ſo zjawnje džakujemy a rady mjenia naſchich pſcheceželom do naſcheje khróniki zapisujemy. Jara pak wobžarujemy, zo dyrbimy k. professora Žrouta, kij ſo tak rady „wutrobný pſchecežel Serbowſtwia“ podpiſovalche a takſi tež woprawdze běſhe, takſe zahe hižo hako — zemirjetoho wopominacž.

Hačo wěrny pscheczel Serbow je so njeboh t. Žrout wobšwědežil z tym, zo je našchu luboznu rycz, z kotrejž my Serbjia najpřihodnijšho nabožnoſež a zděkanoſež plahujemy, cyle derje naukuň, zo je Serbam v Krupcy serbſc̄y předował a jich tamniſche proceſſionske pobožnoſeže naujedował, a zo je stónežnije tež serbſki do naſchoho Kátholického Poſla piſal a knížku: Krótke ſtawizný Noweje Krupki, hnadownoho města v Čechach, zestaſał, kotrejž ſu z naſludem naſchoho towařſtwa wudate. Wón cheysche hiſhceze wjac̄ za Serbow piſac̄ a wudawac̄, zo by jich duchowmu chrobi w maczérſkej ryczi rozmnožil. Njech Bóh tule dobrū wolu a te hižo dokonjane ſkutki jomu w njebojesach nadobnije plací! Tónkróz wopominamy z krótka živjenjo njeboh t. Žrouta a podamý, ſhotož je nam t. Rachel wo joho poſrjebje napiſal.

Sójez Žrout narodži so 25. februara 1850 w Galiciji a bě syn čeſkej starſcheju. Hdyž bě joho nam někotre ſeia hačo geometer w Galiciji pschebýval, pschehydlí ſo do Khrowatskeje. W Požegu ſchindowasche mlody Žrout na gymnasium. Dokelž ſo tam wuznamjeniſe a dokelž tehdom hižo starſchej ze urjeſchtaj, pſchirvazahu joho jesuitovje 21. augusta 1864 do ſwojoho domu. Po dokonjenju gymnasialnych ſchudijow bě wón dwě lěče w noviciače pola jesuitow w Sankt Andre (S. Andrij) w Korutanskej. Tu pſchirwakn t ſwojej maczérſkej ryczi, a t hižo poznatej pôlskej a khrowatskej praktiſej tež tamniſchi ſlowjensku. Po noviciače ſchudowasche tam a w Presburgu we Wuheckej filologiju, filoſofiju a mathematiku a dôsta titl magistra. W tyhle lětech naukuň pôdla ſwojoho wudokonjenja w Kláſtiskaj ryczomaj (lačzanſkej a grichifkej) hiſhceze francózsku, jendželsku a italsku, a wudospolnijſe ſo w předy hižo započaťej riſoviskej ryczi a druhich ſlowjanſkých naryežach. Z toho wſchoho je hižo spóznac̄, zo mějſeſte njeboh Žrout dobre duchowne dary a zo bě wot prěních ſchulſkých lét hač t dokonjenju ſchulſkých kursow njeſměrije pilný.

Kaž pola jesuitow za wobdarjenych waſčnjo je, bu tež Žrout hačo ma- gister za wuczerja na gymnaſium pôſlany, a to do Krupki. Tu bě naiprjedy wot 1871—73 wuczer lačzanſkeje rycze a mathematiki w prěnej a druhéj kläſſy, a wot 1873 wuczeſe čeſku rycz we wſchitkých kläſſach. Dokelž w najnowšim čaſu stat tež wot jesuitow, kij cheedža professorowje na gymnaſiach bycz, statne pruhowanjo žada, cheysche njeboh Žrout ſeſta te ſame z lačzanſkeje a čeſkeje rycze w Prahy čzinic̄. Wón by je wěſeſe derje wobſtał, hdy by Bóh joho z wuknjenja a wuczenja po ſwojej radze njeſwotwoſal.

Njeboh Žrout běſe hižo pilný ſpiſovař w někotrych ſlowjanſkých ryczach. W ſwojej maczérſkej ryczi piſaſche do někotrych kátholických čaſopisow, a z khrowatských čaſopisow ſu nam někotre joho naſtaſki znate. Pôlski a ruskí wón bjez bracha piſaſche, kaž ſmy ſo ſami pschewědežili. Na joho serbſke ſpiſowanjo ſmy horječka ſpominali a mamy wot njeboh Žrouta derje ſpiſane serbſte a druhoryčeſne liſty, kotrejž khowamy a rady na požadaniſo pokazamy.

Tak z liſtow z njebočežkim derje znaty, wopyta joho podpiſany ſloňſche

šćezo w Krupcy. Psihi Lubošči i Serbam, kajkuž njeboh professor mjeſeſche, běſche zasyl jomu wulke wjeseſo, zo móžeſche potom tež naſch serbſki lud a woſebje katholſke woſady wopytačz, ſchtož je naſchim čitarjam derje znate. Wo tymle pucžowanju je i. Rachelej hiſcheče tydžen̄ psched ſmjerču powjedaš a ſebi ſam zasyl do Lužicy pſchińč žadaš. Hdyž ſmy jomu boženije prajili, nije-móžachni wjedzečz, zo joho tudy wjach widzečz njeboňzem. Wón běſche drje ſlaboho eſela, tola njemjeſche tehdom hiſcheče tak zjawné znamjenja bližkeje ſuchočinym, kotrež je ſkóčnje podležaš. Hacž do poſtnic džeržesche ſwoje hođiny na ghuinaſiu, potom nahle ſlabujiſche, tola kholdeſche hiſcheče woſoko. Schtwórtk 22. měrca pſchińdže hiſcheče khorých wuežomcow wopytačz, ſam žaloſuje zaduſhathy. Razajtra pjatki pſchečežini w ſtôlcžku ſedžo, wjecžor woſmich pſchińdžechu ſylniſche napadu duſchenja, a za ſchtwórcz hođiny wón wumrje.

Zoho poſrjeb 26. měrca, na oktavje ſ. Józefa, běſche jara ſwiatocžny. Pſchewodžachu wſchitcy wuežomcy gymnaſia (pſchez 200), wjele duchownych a wulka mnnohoſež ludu. Kondukt wjedzeſche i. P. Dengel, präfekt ſtudowachy. Requiem, pſhi kotrejž wuežomcy wuſtojuje ſpěwachu, mjeſeſche i. rektor P. Viktor Kulas. Kashež z čeſlom njesehu bratſja z rjada hacž do cyrkwe a potom hacž na poſrjebiſchežo krupežanſcy mjeſečenjo tſlecojo. Hako wudebjenjo kaſcheža pójluſtaj w mjenje budyskich Serbow Hórník a Smoleř ſchěroki ſídžanu wjazk ze złotymi fransami a z tajſimle serbſki čiſiſtežanym napismom „Wutrobuomu pſchečezej Serbow njeboh knijezej Józefej Broutej žarowacy Serbia w Budyschinje“ a na druhim kouci ze ſlowami „Have pia anima.“ Tónle wjazk bu w Krupcy kupjenomu wěncej cykly kaſchež wobdawacomu pſchityknjeny. Dokelž w Čezechach tež waschnijo je, zo ſo tajki wjazk ſwycženej ſwecžacej ſwecžy pſched woſtarjom pſchityknje, budža drje jón Serbja ſwiatki tam widzeč. Tehdom budža wěſeſe džakownje na njeboh i. professora ſpominacž, kotrež jím hiſcheče ſoniſche léto ſydom króč prědowasche a jich pobožnoſež naſjedowasche. Tim a wſchém druhim katholſkim Serbam porucžamy joho duſchu pobožnomu wopominježu. Requiescat in pace!

M. Hórník.

N o w i n ſ i a p o w j e ſ e ž e .

Z Lužicy a ze Saksieje.

Z Budyschina. W katholſkim seminaru ſu čiſle mlodžencojo abituri-entske (woſkhadne) pruhowanju ſejmili: Franc Anders z Dreždžan (pſchińdže jako pomocny wuežer do Nowych Dreždžan), Franc Turſch z Kamjenca (do Schönſelda), Felix Kammiller z Reichenau (najſkerje do Freiberga), Józef Lippitsch ze Schérachowa (nabž do Oſtriža), Karl Weinka z Wyſokeje (do Khróſcžic), Pawoł Peč z Dreždžan (do Bitawy).

Lěſha njebuža tajey do seminaru hako ſchulerjo pſchiwzacži, kotsiž bydu ſo na wuežerſtwo pſchihotowali; dokelž czi bjeru ſo jenož kózde druhe léto. Za

to pač moža tam tak imjenovani gymnasialni präparandojo za stupicž, kiž potom na gymnasium a druhe vyschische schule pšcheniče checđa.

Z Budyschina. Srjedu 21. měrca dōstaščtaj f. Rönsch a f. Nowak žwecžiznu subdiakonata a 6. hapryla diakonat. Presbyterat (měšchnistwo) wudželi jimaj hnadny f. biskop na 11. t. m.

Z Boranec. Na 4. měrca popołdnju dyrbješche so tudomna, srjedž wsy stejaca netk ponowjena boža martra pošwjecžie. Po uyschporje pšchuiđe f. farar Őucžman z Radworja pod pšchewodom wjele woſadihch f. nam. Cyle tudomne wješne wobydlerstwo, katholske a Lutherſke, běše so wokoło Božeje martry zhromadžilo. Pod assiſtecu mlodeju kandidatoru duchownſtwa f. Nowaka z Rjebjeljezie a f. Rönscha ze Seitendorfa bu pošwjeczenjo po cyrkwinſtim waſchnju dokonjane, hdynž bě so předy wot f. fararja rjane předorowanjo džeržalo, w kotrymž bu wažnoſez a cžesjewnoſez swiatych křižow, tak derje w domach, kaž bjez polemi jaſnje rozeſtajena. Pomjenowane ſwjeczo ſteji tudy hižom wot l. 1818. Ale dokelž bě w běhu lět napohlad imjenje tajki, kaiſiž wažnoſez a ſwiatosć toho samoho žada, jelizo dyrbi f. pobožnoſci pohmuwacž, dha ſtupichu někotři kvalobni mužowje naſheje gmejnju w hromadu, a hromadžachu dobrowólne dary f. ponowjenju ſwjeczecž, a wjetſchi džel wobydlerſiva wobdželi so kvalobnje na tym, tak zo móžesche so wudawf, kiž něchtio pšchez 60 markow wučinjeſche, zaplaćiež. Podstawk, kiž bě kaujeńtny, bu wobkhowany, ale železna Boža martra bu cyle nowa kupjena, a wot pozloczerja Bödlanku z Čzornoho Hodlerja krafuje pozloczena. Swjaty křiž, kaiſiž tudy netk srjedž wsy ſteji, debi cikli wjes a so wšchitku jara lubi. Na honach naſheje wsy buſchtej w nowiſhim čžaju hiſcheze dwě podobnej Bożej martrje ſtajenej, imenujec̄ jena pola Nowych Boranec wot wudowy Cymerowje z Budyschina, a druhā mjez Radworjom a Boranecami, we tak imjenowanych moſtkach wot tudomneje Pjetasche ſwójby.

S.

Z Radwora. Niedželu do pôstnic niějſeſte tudomna katholska bjeſada założeníſki ſwiedźeň. Mjez tym zo bu popołdnju wot 4—6 hodžin wólbna zhromadžizna wotdžeržana, zhromadžichu so wokoło 7. hodžin sobustawu a hoſčo, a přeni krócz tež lěſta mandželske a ſotry sobustawow f. serbskej wjecžeri w bjeſadnej ſali pola Hórnichec, tak zo bu ſtwa a hiſcheze jena pôdlanska ſtwa napielnjena. Hdynž běchu so pšchitomni, kotryž běſche so něhdže 70, za blido zefybalí, džeržesche f. pšchedſyda farar Őucžman powitanſtu rycž. Pšchi wjecžeri knježesche wjesolý duch, a serbski ſpěw a pšchipitki pod zynkami harmonia powschitkowne zwijeselenjo dawachu. Wulke wjeselo a wjele žortu pšchihotowa tež bjeſadna loteria, wot kotrejež bu zbytk, kiž pšchez 20 markow wučinjeſche, f. ponowjenju wopomnika fararja Waldy poſtajeny. Zhromadžiznow bě so w bjeſadnym lěžje džeržalo 9, kiž buſhu z cika wot 235 sobustawow a 26 hoſči wophtane. Pšchednoschłow džeržesche 1) f. farar Őucžman 5, a to wo ſwjeczenju biskopow a wo ſlawiznach Radworja hacž do něcžiſhoho čžasa;

2) k. wuczer' Kral 2, a to wo žiwjenju poslenjoho kath. kuriwjercha Jurija Brodatoho, a wo žiwjenju prenjojho luth. kuriwjercha Hendricha a wo zawiedzenju Lutheriskeje wery w naschim kraju. Wyjsze toho poda pschedlyda rozprawu wo wobstejenjach pschichodneje cyrkwe w Czornecach abo Baczonju a kózdy króz tež pschehlad najwažnišich podawkow časa, a pismawiedżer Kral rozprawu wo powitanju biskopa we katholskim kasińje we Dreždananach, a rozprawu wo wopytanju założenjego swjedżenja Kukowskeje bjeſady.

Kr.

Z Kulowa. W naszej wosadże měscheje jena czeſna kniežna dołhi čas na ruce straschnu lischawu, kotaž ſo ze žanym ſredkom wotſtronicz nje-dasche. Tohodla ſlubi, zo chce džewiecž dnow pobožnoſež džeržecž k ſwiatomu Józefu a k tjom ſwiatym wutrobam (Jézus, Marija, Józef) a zo chce, budžeſi wutſyſchana, swoje wutſrowjenje w katholskim Poſole wozjewicž. W čaſu, hdźež wona ſubjemu pobožnoſež hifcze džeržesche, zańdze w jenej nocu wſchitko volace a ſo wjacž njeſokaza. Tohodla wona někto ſwoje ſubjienje džerži, tudy zjawuje Boha khwali, džak prajich a k pobožnomu czeſčowanju bójſkeje wutroby Jézuſowej, a ſwiateje wutroby Marije a Józefa napominajec. A dospoł-uoſeži tajkeje džewiecždnowskeje pobožnoſeže ſluſha, zo tajey psched jeje zapo-čatkom ſwjataj ſakramentaj dōſtawaja a k wobzaſnjenju tohorunja.

Z Kulowa. Hacž runje bě jutrownicžku deſchežikate, je ſo toſa kuloski a ralbičanski kſchijerſki proceſſionu k czeſči Horjefanjeho zbožnika rjeuje džer-žał. Kulowſkih kſchijerjow bě 68 porow ze 6 khorhojemi; dwě khorhoji ſtej nowej a trochu mjeſiſchej dyžli druhe cyrkwiſke, zo vychu ſo lepje njeſež mohe.

Z kloſchtra Marijneje Hwězdę. W naschim kasińje ſuň w psched-poſlenjej zhromadžizuje bjež druhimi wurađenjem i tež poſtaſili, ſo z darami za biskopski jubilej ſwiatoho wótna wobdzeličž; nahromadži ſo wot pschitomnych 50 m. 70 p., požđiſiho bu hiſčeze 24 m. 30 p. pschidate, cyka ſumina paſ z darami ze Sakskeje hižo wotpóſlana. Tehdom bu pschednoſy k džeržany wo katholskich knihach a nowinach.

Darh a daň za chrkę we Baczonju.

Nawdaty kapital a dotal nahromadžena daň wucžinjeſhtaj: 30,769 m. 45 p.

K czeſči Bożej a k ſpomoženju duſhov ſu dale woprowali: Michał Maj z Budyschina 6 m.; tijo ſchulerjo z Baczonja 3 m.; A. B. Sch. psched k. P. Innocenca 3 m.; M. M. 3 m. a A. M. 1 m. 50 p. z Kukowa psched k. Wawriſa; d. H. z K. 6 m.; J. Müller z Čemjere 9 m.; naletniſe ſamjeſſe ſupony 16 m. 25 p.; reutſki ſupon 5 m.

Prromadže: 30,822 mark 20 p.

Zjawný džak.

Za tak czeſčowne poſwyczenjo tudomneje wjeſneje Božej marty a za rjane pređowanjo, pódla džeržane, praji ſo k. fararzej Ducžmajej zjawný džak.

W Boranecach, 9. měrca 1877.

Michał Grawejik, gmejuski pređstojer,
tež w mjenje druhich.

Cjíſhež Smolerjec kuihiežiſcheženje w Budyschinje.

Katholicki Pospolitost

Wudawa so
prěnju a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Sudowy časopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Cislo 8.

21. hapryla 1877.

Létnik 15.

Kulow, město a farška wosada.

VIII.

1620 pschepoda Matej Schaden, farář we Kulowje, wot lutherských výjaków mocowaný, klicz filialneje cyrkwy svjatoho Kschija psched budyskimi wrotami rytmischtrej Pětrey Helmisdorfej, zo mohla so we pomjenowanej cyrkvi lutherska boža služba džerzecz. Lutheranario w Kulowje, nimale 300 po liczbje a zwjetša cuzy wojacy, wuzwolichu sej něk hako swojoho předarja diafona Mateja we Wojerecach. Nowy duschow pastyr pak njehasche z dobowi pschińcze, dokelž kulowscy měščezenjo hrožate słowa na njoho wusypali běchu. Na 8. meje 1620 slubi budyski wýschi hejtman Adolf z Gersdorf lutherskomu předarjej pomoc a schkit a tak Matej do Kulowa pschińdže. We swojim prěním předowanju je wón pječza prajíl: „Lětsa mamy malku, k lětu změjemy wulku (cyrkę).“ Po bitwie pschi bělej horje pola Prahi (8. novembra 1620) czechniedru cuzy lutherscy wojacy z Kulowa prjecz a po krótkim bu lutheranarjam mała cyrkę zaři wotewzata. We juliu 1621 podachu so měščezenjo k cyrkwičez, měščanskí schrybař a notar Jurij Ticiin z Lerchenstein zlama durje ze sekru a bjerjesche boži dom z nowa za katholikow do wobshydstwa, potom hacz jón lutheranario połdra lěta wuziwalí běchu. Farář Matej Schaden pak bu wot měščejanow z města zahnatý, dokelž wón w času užý cyrkwiue prawo wutrobicze zamolvoval njebě. (Schaden bu pozdžijscho farář we Habernje we Českéj).

1639 namakany Schwejdow we Lužicach, hdjež woni rubjachu, zapalachu,

ludži martrowachu a skóncowachu. „Schwejdžinj napoj“ (waſchnjo martrowanja) je wschidzom znaty. Hdyž ſo ežroda Schweiđow we oktoberje 1639 pſchęz Bręſčki k Kulowej pſchibliżętce, ežeknichu wſchitey wobydlerjo města do farſkeje cyrkwie, Boha a ſwj. macz̄ božu wo pomoc proſcho. Padże z dobom tolsta kurjawa a Schweiđdojo, kiž hižomu pſchi ežornym moſeže, 10 minutow wot Kulowa daloko, ſtejachu, zabłudžichu ſo a njemiožachu do Kulowa trzechic. Tamne hona pſchi ežornym moſeže dženja hiſcheže rěkaju „ſlepe ſeki.“ Wot ežasa tohole podawka za Schweiđdami je kulowſka měſtečka rada wobraz ſwj. Macz̄erje Božeje do měſtečka ſkoho w opouia pſchinwała.

1639 na 29. hapryla zahnaču Schweiđdojo klóſchtrſke kniežny z Marijneje Hwězdę. Abtiſſina Dorothea Schubertec ežeknū ze ſwojimi duchownymi ſotrami do Pleschen a we Pólskej, hdźež klóſchtr Eiferſienſatkov a Cyprian Fäkel z Kulowa klóſchtrſki duchowny bě. Tam abtiſſina na 23. decembra zemrije; klóſchtrſke kniežny wróćichu ſo w lěče 1640 zaſy do Marijneje Hwězdę a ſobu pſchinjeſechu ſwjeczatko tak imjenowanje ežorneje Macz̄erje Božeje z Čenſtochowu z bělým pólskim hodlerjom.

Khróſčaňskoho fararja Jana Faſuba Lebz u Schweiđdojo (we haprylu 1639) zajachu, wotržnychu jomu wuſhi a powięſnychu jeho na farje pôdla joho ſtwy ze ſchtrykom. Powięſchny hózdz ſo hiſcheže khowa. Po woteidzenju Schweiđow wotwiažnychu domiacy fararja a wubudžichu joho zaſy k žiwenju. Wóni wumrje 1645.

Na tomu ſamomu khróſčaňskomu fararjej Lebz ſonjeſe Matušch Schimank ze Smierdzaceje Marijne hnadne ſwjeczatko, fotrž Schweiđdojo we meji 1639 we Róženice rubili běchu. Wóni ežiſnichu ſwjeczatko z druhiſimi ſtanjenymи wěcam i na wóz, z fotrymž do Smierdzaceje pſchindžechu, poł hózjin wot Róžanta daloko. Ze Smierdzaceje paž rubiežnych z wožom dale njemiožachu, hacž runje běchu 16 koni zapſchahyli, dóžz Marijne ſwjeczatko wotedate njebě. Schweiđdojo ežehniedu tež do delneje Lužicy. Klóſchtrſki abt Bartronu Pflug z Nowej Gali, dleſchi ežas we Osſeku halo klóſchtrſki administrator pſchibywacy, pſched nimi do Kulowa ežeknū, hdźež wóni 1641 wumrje; bu we klóſchtrje Marijneje Hwězdę pohrebany. Klóſchtrſkoho duchownoho Furija Fäkela we Nowej Gali, z Kulowa, Schweiđdojo ujeſmilne zatſelichu. Běſhe bratr Pleſchenſkoho Cypriana Fäkela.

1645 na tseci jutrowny ſwiaty dženj ežinjeſtej dwě katholſkej žonje we Rakęcach (jena rěfaſche Kryſta Paſtýrjowa a bě z Kulowa) pobožny puež do Róžanta k ſwj. Mariji. Riedželu na to rakęczański lutherſki farar Hrjehor horſiwy předowasche pſchecziwo tajkej hanžniſkej pſchivérje a rjekn na kleťch: „Felizo naſcha lutherſka wéra prawa nijeje, dyrbi mje Bóh ſchrafowac.“ Z dobom po tych ſłowach bu předař wot božeje rufi zajaty a zemrje tóuſany dženj. Rakęczaſcy tohodla projachu: „Paſiſtska Marija je naſchjoho paſtýrja zarazyka.“ (Ticin. p. 215.)

1652 bu budyski tachant Mjerczjin Saudrius ze Sternfeld, ze Dudenardu we Flandriskej rodženy a 1650 hało tachant wuzwoleny, na poruczość pražskoho arcibiskopa wot 14 rajtarjow jaty do Prahi wotwieženy, hdyž wón 1661 na hrodze wumrje. Ma joho měsce běsche abt Bernard Schrottenbach z Noweje Čale 5 let tachantski administrator. Budyscy kanoniko běchu tachanta Saudrija joho duchownoho zarjadowanja dla a dokelž wón serbowstwo potkocžowaſche, pola pražskoho arcibiskopa wobſkoržili.

1654 na 1. junija bě we Kulowje wulki woheň, kotrež cyle nutswonne město hacž na 6 domske a Kulowc do procha pschewobrovči. Tež cyrkwiny torm bu wot plomjenjow zapſchijath, zwony so rozeschrjechu a fara so wotpoli. Čarska cyrkje psched ſpalenjom so wobwarnowa pschez réznistkoho mischtra Handrija Rabuza, pschedož hdyž tſečha wýsche wulkoho woltarja hžom so zapali, klinkasche wón ze zwónčkom na malym tórmiku, na cžož Kryſtian Ticin, Pawoł Koceř, lutherſki farař Eichorins z Wulkich Zdžarow, wojerſki wýſchi Weißbach z Wojerjec a družy pschitkhwatachu, na tſečni zaledzechu a z božej pomocu woheň haschachu. Po 11 létach so torm zaſy natvari; tſi zwony běchu hžom 1655 late (najwjetschi zwón wažesche 32 centnarjow), kotrež klóſchtrſki abt, Jurij Wendſchuch³⁷⁾ z Hohenfórta we Českéj (rodženy z Kulowa) swjatožne ſwječesche.

1656 bě tuni ežas: kore žita placěſche 18 ſlěbornych, jecžmjenja 16 ſlěbornych, kruwa $2\frac{1}{2}$ tolerja, wół 5 toleri.

Zadlawa wójna, katraž wot 1618 hacž do 1648 tſicyči lét trajesche, bě wjele horja do Lužic ſchiniſſla: woheň, wurubjenjo, ſtažene žně, drohotu, wór. We městach kaž na wsach běſche lud hruby, dživi a bjezbožny. Budyski hejtman Kalenberg wopisuje nam ludowe ſtaženjo we zjawnym wukazu wot 31. měrca 1651, prajich: „Pola Němcow a pola Serbow so namaka bjezbožnoſč, hordy duch, hněw, klečo, faſchne pschishaujo, jebanstwo, wopíſtvo“, a tohodla hejtman pschikaza: „Ma wſchech wjesnych kerchowach, a hdyž kerchowu njeſtu, na dworach korežmow abo na nadowach dyrbi so ſto ſtup³⁸⁾ poſtaſiež, pschi kotrež horjeka pomjenovani zlóstnikojo ſtač maju jenu abo dwě hodžinje, zatym hacž ſemſche traju. Schtovž ſo pak polépschicž njebudže, dybci dale na čele a kuble ſchraſowaný bycž.“

Zo by ſo ludowomu wulkomu wodživjenju wotpomhało, porucži 1677 duchowna wýſchnoſč duchownym Lužic, na njeđelach popoſdnju katechismuſowe předowanja a we poſtnym ežasu na wsach kſchecžansku wucžbu z džěčimi wotdžeržecž.

Tejſameje winy dla a zo by ſo pschicžiſchowacej Lutherſkej wérje mjeza

³⁷⁾ Tež Franc Wendſchuch z Kulowa, kotrež 1690 wumrje, bě abt we Hohenfórtce.

³⁸⁾ Taſti ſtolp ze železnej rynku ſnadž ſo hýcheže tu a tam namaka. Za ſam ſym we pschitwarku kerchowa w Šlepom pola Mužakowa taſti rynku na rječazku wibžal.

stajka, założji so 1672 pszez horliwość fararja Bostijana Nykela a měschčanskoho kapłana Jana Serbina we farškej cyrkwi w Kulowje archbratrstwo swjatoho rózarija k czesciži Jezusa a swjateje macjerje Bożeje. Założenstaj pergamentnaj listaj, z wulkim wóskowym pieczętowym we drzewianej tyżce, staj we Romje na 11. juliu 1671 we klóschtrje dominikanarjow wustajenaj a wot generała dominikanskoho rjadu Domascha z Rokoberta podpisana. Kulowski farar je stajny przedstojer archbratrstwa a ma dowolność a mōc, bratow a sotry do archbratrstwa pschiwacž a zapisacž, posłicžene wotpustki wozjewiecž a pacžerki z dospołnym wotpustkom swjecicž. Archbratrstwo wobiehę hłowny swjedżeniu preni tydženiu we oktoberje a ma we kulowskej cyrkwi wosebituy woltař wulkeje rjanosće. Pschi założenju archbratrstwa do njoho darichu: budyski tachant Mjerczin Brückner z Brückensteini (z Kulowa) 115 toserjow, farar Jan Jezorka we Libicach we Českéj 50 toserjow, hnadna knjeni Khatyrna Bjenadžic z klóschtra Marijneje Hwězdy wulke, do somota wjazane a ze slěbrrom wobite knihi k zapisianju pschiwathych bratrow a sotrow, farar Jurij Molter we Grunawje (z Kulowa) na bratrowski woltař krasne, we Štalskej molowane swjeczio, kij prędkstaja, tak swjata Marija a male Jezusdžecjalko swjatomu wótciej Dominikej a swjatej Brigidze pacžerki wudželatej.

Tole duchowne hromadženstwo, we kotrymž sobistawy wěste pacžerje spiewaju a bože služby wopytaj, wobsteji tež džensa hiszceje a zeńdże so na hłownym swjedżenju ze wšichcich serbskich wosadow nimale 4000 katolickich kshefjanow, kij we bratrowskej cyrkwi w Kulowje swjataj sakramentalj pokutu a woltarja z dospołnym wotpustkom dostawaju.

Archbratrstwo swj. rózarija założischtaj farar Bostijan Nykela a měschčanski kapłan Jan Serbin. Bostijan Nykela (Nikolaides) narodzi so 1624 we Kulowcu, bu w Kulowje kapłan a běsche tam farar wot 1663 hacž do 1673; wón wumrje we Budyschinje jako tachantski senior na 22. novembra 1678, swojeje staroby 54 lēt, a bu we Kulowje we farškej cyrkwi psched wulkim woltarjom pohrebany. Jan Serbin so narodzi we lěcze 1635 we Koczinje, schtudowasche we Krumlowje we Čechach a we Wolomucu we Morawskiej, dosta tam na 12. meje 1663 měchnisku swjeciznu a džeržesche přenju božu mischu we Kulowje, hdźež wón 1664 kapłan bu. Serbin běsche horliwy duchowny a wulki czesczowat swjateje Macjerje Bożeje; do Różanta wón často a rady puczowasche. Někotri lutheranarjo we Kulowje a wokolnoſci žadach, zo móhli jich duchowni do Kulowa pschiuicž a jim we malej cyrkwi swj. Kchija kemshe džeržecž, schtož tež sakski khrwjejch Jurij II. we līcze wot 28. hapryla 1667 jim dowolsi. Zo bychu so stare prawizny katolickije wosady wobkhowale a nowe zwady we Kulowje njewudzyrie, poda so Serbin we zymje 1668 do Wina k khězorej Leopoldej I. a na staru kulowsku wustawu z lětow 1560 a 1608 pokazujo swoju wěc tak derje wjedžesche, zo khězor na 16. januara 1669 zařitnu līsczinu za Kulow wukhadžecž da. Serbinowa rycznliwość a horliwość

so khězorej spodobasche, a chęsche wón młodomu duchownomu na dworje abo we Rakuskej službu wobstaracż, ale Serbin tańce eżesče so dżakowaſche, prajichy, zo jomu nizka služba we serbskim wótenym kraju lubšcha jo hacž biskopſtwo we czubje. Na to jomu khězor 50 złotych dari.

Przedt hacž Jan Serbin do Wina puczowaſche, wobstara wón ze ſw. ſakramentami khoroho krejſcerejela mlyňka V oſti ja Serbina we Galowje, fotromuž pſchi rozžohnowanju prajesche, zo dyrbi ſo do božej wole podacż, pſchetož wón njebudže joho, khoroho wuja, wjac̄ tu na zemi widzecż. Khoru mlyňk porucza ſo joho pobožnym pacjerjam. Hdyž kapłan Serbin na swojej rejzy njevaloko miesta Znojma we Morawskiej bě a tam pſchenócowasche, wozjewi ſo jomu w noch mlyňk Vostij, joho proſcho wo modlitwu, dokelž jo z toho ſweta ſo minyl. Bě pač Vostij we tejsamej noch a hodžinje doma zemirjeł.

We Němcach bě lutherſki bnr Hancž na ſmierz khoru; kapłan Serbin joho wopyta napominajo, zo chęk za ſpomoženjo dufshe ſo staracż. Hancž pač njechasche niežo wo tym ſkysczež. Pſchi wotenidzenju prajesche jomu Serbin: Boženje, luby pſcheczel; móhli ja pſchez moju ſmierz twojej dufchi ſt wužitkej bycž, bych ja rady za tebje wumirjeł. Ze ſpodžiwanjom wotmokwi khoru: Wy chęli za mnie wumirjecz? Zawérno, rjekný Serbin, bychli ja jenož twojej dufchi ponihacż móhli. We noch poſta khoru Hancž swojego syna ſt kaplanej a da joho proſyę, zo chęk ſt njomu pſchiniež a jomu po katholſkim waschnju poſleni tróscht ſvjateje wéry poſkicžicž.

Serbin bu 1673 za fararja a kanonika poſtajeny a wumirje na 23. ſebruara po czeſkej, z wulkej ſcěrpnosćju zniſenej ſchtyrimiēſaczej khoroszczi (na kamienju a bolacej ſchiji), 47 lét starý. Pſchi joho wuſujenju rano ſt napoł dwémaj hodžinomaj jomu duchowny Jurij Swótski runje ſłowa z pſalmow pſchedczitaſche: „To je tón bžený, kotrež jo kniez ežinił.“ Serbin bu we kulowſkej cyrkwi pſched wulkim woſtarjom pódla Vostijana Mykele ſwjatocžne poſrjebany a tachant Mjerczin Brückner z Brückenſtein czeſczowaſche joho row z moſaznej wopomnjeſkej taſſicžku, na kotrejž njeboh knieza měſčniſke poczciwoſcze napisane běchu (pro Deo ejusque fide et Christi grege zelator ardens, pugil, strenuus, pastor vigilantissimus, sancto quo semper aestuavit zelo, beate consummatus).

(Poſkracžowanjo.)

Šwjata Marija Lourdes-ſka, ſtrwjo khoru.

3. Hendrich Busquet, 15létny hólczeč z niěſtaczka May w Pyrenejskich horach, mějesche na ſchiji zle jětſenjo, kotrež ſo pſchecy dale žerjeſche, zo bě ſtonožnje, njezdžiwacy, wulke kaž pjaſcž. Hdyž běchu nimale 4 měſacy nimu, ſpyta je ſkaká pſchedzecž; wuběža drje wjèle jědunjenja, tola rana nježijesche, ale woſta ſkypata. Nětk wulaza ſkaká khoromu Gaueratsſke ſkypiele, kotrež ſu po cyhym francózskim kraju wuwołane. Tam pſchebýwaſche Hendrich dwě

njedželi; tola z kupanjom wobdrę sebi wón bolacu schiju, a pschinidže hubjenišči dom, dyžli bě předy był. Z khwilemi drje so z nim poščichowasche, z khwilemi pak sebi wbohi w živej radje njebě z boleszju. To běsche nazymu 1857. Poł lěta pozdžisčho skuschesche wón wo spodžiwnych podarókach w Lourdes-u, kotrež joho tak hnuijachu, zo sebi hnydom wotmyssi tež pola Lourdes-skeje swjateje Marije pomoc pytačž. Proschesche tohodla jenu žonu, katraž do Lourdes-a pucžowasche, zo chyła jomu tola něšto wody z hnadownoho kužola sobu pschinjescz. A ta jomu 28. hapryla na směrkach bleschku Lourdes-skeje wody pschinjescz. — Hirschče tómsamý mječor, hdyz bě čas do ūža, wuspěna Hendrich nutrny pacžer f macžeri Božej, zo chyła z miloščiwnym wóczkom na joho hubjenstwo poħladacž a jomu wuſtrowjenjo wot Boha wuproshcz. Man a macž a bratřia a sotry spěvachu sobu za njoho pacžerje. Běchu to jara povožni ludžo; chen pschispomnicz, zo je jena sotra pozdžisčho do kniežnow schla. — Lěkar bě Hendrichej krucze zakazał ze žymnej wodu swoje jědmjenja macžecž. Tón pak, na to njedžiwajo, wotwobali swoje ranę a myjesche je ze spodžiwnoy wodu. Potom so lehnywschi wušny bórzy. A hlej! hdyz nazajtra wotucži, bě joho dowěrna nadžija so dopjelnika. Rana běsche wuskhla a zažila; jenož hľuboka bluzna bě hirschče widžecž. Z tak radostnej wutrobu je so tehdomi Hendrich swojej njebjefkej dobrocžec̄h džakował, a tak buchu wschitcy joho domacy hnuči, to so ani wuprajecž ani wopisacž njehodži. To pak praji tebi wěſče, luby cžitarjo! twoja samšna cžueživa wutroba.

4. Druhi džiw sta so na Khathyrne Latapie-Chouat-owej z měšťacžka Lourbac. Ta běsche w oktobru lěta 1856 ze schtoma padnywschi sebi prawu ruku wuwinyka a někotre porsty khetro wobškłodžila. Runanjo so njeporadži; pschetož tsi porsty: pale, pokazowař a sřiedžny wostachu zekštiwene. Mnoge řeđki lěkar nałożowasche, tola podarmo, tak zo skonečnje sam wuzna, zo jej ze swojej wědomoſežu pomhačž njemóže. To běsche zrudna powjescz za wbohu svójbu, katraž dyrbjesche so z rukomaj žiweč. Macž, předy kruta do džela a hirschče mloda, njemóžesche něřt ani schicž, ani pschascz, ani plokač, a dyrbjesche sama druhich posluženja hladacž. To bě jara hubjenje za cyly dom. Tak minichu so sydom běrlow lěta. — Junu w nocu běsche Khathyrne, kaž by jej znutkovny hlos prajil: „Dži do Lourdes-a, a budže tebi pomhane.“ — A wona stany, zawała swojej dwě džesži, a wschitcy tjo puščezichu so pschi měšťacžku na pucž do dwě hodžinje zdalenoho Lourdes-a. Na ranjo tam dónidžechu. Pošlaňchmu so psched próžnjenicu, a hdyz běchu z dowěru so pomodlili, pschistupi macž f hnadownomu kužolej. A lědma bě swoje porsty ze spodžiwnoy wodu womacžala, běchu zrunane a zhibowachu so, kaž hdz předy. — Mnogu tutón džiw ze swojimaj wocžomaj widžachu a rožnijesčehu powjescz wo nim po cylez krajinje.

N o w i n k i a p o w j e s c z e.

З Лужиц а ze Sakskeje.

З Budyschina. Srjedu po jutrah je tudy hižo mot ščeta 1847 kóždy króčz porjadna hłowna zhromadžizna Macžicy Serbskeje, t. j. towarzſtwa, kotrež chce so z wudawanjom ludowych a wědomostnych spisow a časo-pisa za zdželanoſćz serbskoho luda staracž. Rjadny sobustaw móže kóždy nad sobu rozlažowach, w němſkim khězorſtwje bydlach, bjezporocznych serbski mužski bycz; wurdadne stawy su, kiz Serbja njeſtu abo we wukraju bydla, kaž tež žónſke. Lětny pschinoschek je schtyri marki, za kotrež sobustawy dwaj zechiwaj časo-pisa a někotre druhé spisih dostenje; hewak sobustaw žanu pschisluſchnoſćz nima. Zo so wſchelake wužitne węcy (powiedanczka, ſpěvy, powieczace knihi, słowniki atd.) wudadža, za to je pschecy starane bylo, a by so we wjetſchej mérje stało, hdý bych u naſchi zamoziczi Serbja wſchěch stronow k tomule towarzſtu tak pschistupowali a tak jomu swěrni wostawali, kaž ta cžródka duchownych, wucžerjow a druhich zdželanych Serbow, kiz so za nje ze wſchelakimi woporami staraja. Schtóž chce pschistupicž, njech to w Budyschinje pola k. Smolerja, kiz je pschedsyda, wozjewi a pola k. pschekupca Mjerwy na miasowym torhoſchěju pschinoschek zaplačzi. To chych dla wujaſnjenja do předka pôſlacz. Lětuſha zhromadžizna běſche w Thiermannec restauraciji a bě jara wopytana. Žednanja běchu žiwe a zajimawe. Hłownu rozprawu wo towarzſtwje dawasche město k. kaplana Eusežauskoho, kotrež hiſhčeze w Prazy pschebhywa, tónkróčz farar Hörnik; druhé rozprawy podachu hiſhčeze k. seminarſki wucžer Žiedler, k. pschekupe Mjerwa a k. farar Ženež z Palowa. Wudawkow mějesche towarzſtvo wloni 1612 markow, a dohodow 1713 m., schtož knihowne wotbzelenjo nastupa. Kaž je znate, ma Macžica w Budyschinje tež rjanu ležominoſćz na róžku lawſkich hrjebjow, kotrež pak tu khwili jenož to njeſe, schtož je k zadanienu hypothekow trébne. W swojim čaſu budže tam nowe twarjenjo stajene, kotrehož wužitk budže potom tež Macžicu nowe ſredki poſkiczej. Knihownia je hižo jara bohata a bě z nowa wo 70 zwjazkow w poslenim lécze pschiroſta. Ma to bu wuradžene, kotre a kajke knihi maja so w tuthym lécze wudacz. Tež bu k wědomoſćzi date, zo su młodzi Serbja, wosebje ſchitadowach, — pjenzejz na wudaczo serbskich spisow njeboh k. Seilera hromadžicž pocželi. Njech Macžica dale wužitnje za Serbow ſkutkuje!

З Budyschina. Srjedu 11. t. m. běſche w naſhei tachantskej cyrkwi dopołdnja wot džewjeczjich žadna swjatocžnoſćz, swjecžizna měchnikow k. Rönscha a k. Nowaka. Wschitc tudomni duchowni a někotři wonkowni, kaž tež wjele pscheczelow a znathch nowoſwjecžomneju, a naſchi wosadni běchu pschitomni. Dokelž so swjecžizna w katholskej cyrkwi z Božej mſchu zjenoczuje, traje tajka swjatocžnoſćz pschez dwě hodžinje. Psched ſpočatkem swjecžizny t. j. po epifti a verſu mějesche najdostojniſhi k. biskop Franc Verner pschi woltarju swje-

dženšku rycz̄ k młodymaj swjecžomnymaj měščnikomaj a k pschitomnym wěriwym; wón wulkadowasche, kajke duchowne kubla dyrbja měščnicy w katholskej cyrkvi zarjadowac̄ a zdžerječz̄: Bože ziewjenjo abo prawu wěru, Božu wolu abo kaznje, a swjatoscžace frēdki abo sakramenty, a dawasche k tomu pschihódne napominanja. Na to dokonja hnadny k. biskop, sam wiđzoninje jara hnuth, tu wažnu měščnišku swjecžiznu po pschedpišanju a porucžiōsečzach romſokatholskeje cyrkwe. Zdobnieje a prawje so nad tym duchownstwo a cyka diöcesa wjeseli, zo mamy zaſy dweju duchowneju z naſheje diöceſy sameje. Wonaſtaj pschihotowanaj byloj w naſchim serbſkim seminaru w Prazy a staj tam na gymnasiu a potom na universiteče ſwoje ſchtudije dokonjałoſ. Duž naſchi diöceſanowje (pschisluſchnich naſheje biskopſkeje wosady) pschec̄ z nowa džakownje wopominaja, zo ma naſcha diöcesa ſama ſwoj wosebith seminar a zo ſakſte kniežerſtwo pschi wſchēch nowych kaznijach a zakonjach jón po ſwojim waschnju zakita. Šakſte kniežerſtwo žadasche drje po wloni wudatym zakonju, zo dyrbja katholscy kandidatowje duchownſtwa, kiž njeſju w němſkim khežorſtwje ſchtudowali, tudy hiſhče jedyn krócz̄ pruhowanjo z filoſofije, historije a němſkeje literatury psched ſwětnym komiſarom czinię (k czomuž vě k. rektor Dr. Kämmel ze Žitawy hižo pomjenowanym), kaž ſu z tych hornych wědomnoſcžow hižo dawno předh we wotpołożenym maturitatnym pruhowanju wobſchernje pruhowaní byli; ale po wjaczykrócznym jednanju a dopišowanju je ſakſte miňiſterſtwo tónkrócz̄ hiſhče tachantskomu koniſtoriju prawo dało, zo mataj ſo k. Rönsch a k. Nowak kaž dotal z duchownſkich wědomoſcžow pruhowac̄, a nie z tych ſwětnych, za kotrež wěch dyrbjefſche w Šakſtej pruſki, wot biskopow njepſchipóznath regulativ placzic̄, dokelž ſtaj psched wudac̄ zom nowoho zakonja w Prazy na universiteče doſchtudowałoſ. a tež tohodla, dokelž nowy ſakſki zakon wo katholskej cyrkvi eo ipſo hiſhče we Lužic̄ njeplacži, doniž njeje formalnje tež wot lužiſkih krajnich ſtarow w Budyschinje pschiwzathy. To je doſež zajimiawe, zo ſo tudy do naſheje khróniki tež zapiſhe! Tele jednanja wo tym nětko žadany (zwopředka ſo nowy zakon k wužitku serbſkoſeminaru z wětym wužwaczom hinač wulkadowasche) ſwětnym pruhowanju, na kotrež ſo naſhej nětcžiſchej młodaj měščnikaj hižo pschihotowaschtaj, běchu pschičzina, zo swjecžiznu haſke nětko doſtaſchtaj, hač runje běſchtaj hižo předh trébnaj byloj. Šenjez Rönsch běſche mijenujey hižo 1. oktobra ſwoje dobrowólniske wojerſke léto doſlužil a kniež Nowak vě z wojerſkej ſlužbu cyle pschelutowanym byl. Hdze wonaſtaj duchownſke město dóstanjetaj, njeje nam hiſhče znate. Pschejemy ſimaj tež tudy zbožowne ſkutkowanjo k Šenjezowej winicy. Naſcha lužiſka (budyschinſka) diöcesa na wězo tež pschihodne młodžencow ze serbſkoſeminaru wocžakowac̄, kotsiž w ſwojim času haſko duchowni cyrkwi a krajeſ ſlužic̄ chcedža. Prěni, kotohož wocžakujemy, je k. Kummer z Lazka, kotrež po kħwaslobnje wobstatym maturitatnym pruhowanju nětko hač do oktobra w Budyschinje haſko jenoſetník we wójsku ſteji, a potom za něhdžे ſchthri

ščeta theologiske študiije a druge začoške pschihotowanja za duchownstu swje-
ćiznu dokonja. Češto po č. Knummern wocžakujemy dale nětežišchoho oktavistu
Šilanka z Luseža a pozdžišho drugich našich lubych študowaczych młodžencow.

Ž Budyschina. W našej wosadže je nětko tež jedyn študent prawa
(jurista) č. Jan Kral z Čemjerc. Nam katholikam a nam Serbam je jara
lubo, zo mamy wo nim ze swojeje řijedžizny w swoim časni ryczniku abo
prawizniku wocžakowacž a pschejemu jomu zbožowne dokonjenjo študijow.
Tak je prawje, zo našchi ludož z pôštanjom synow na študije so nic jenož
staraja, zo bychu duchownych meli, ale tež prawiznikow, lekarjow a drugich
študowanych ludož.

Ž Budyschina. Z nowym schulskim šetom, kaž so nadžijamy, drje su
we wszech šchulach, do kotrychž z wjetšha serbske džecži khodža, nětko pschi
němskich tež našche šchulskie knihi zawiedżene, mijenijcy: catechismus, biblijske
stawizny, serbska čitanka a šchulské (serbskoněmske) spěvy. Preneje tsi
móža so w tachantskej kancl, štwtóre pola č. pschekupca Mjewy tudy dôstacz.

Ž Budyschina. Wóudanjo bu nam z klóschtra mala knižka w němskej
ryži pschipóšlana, kotruž radu porucžamy. Ze to: Geschichte und Beschreibung
der Wallfahrtskirche Rosenthal; wona móže so w klóschtrje a w Róžencze za
tuni pjeniez dôstacz. Serbski je č. P. Ludwik w prením šetniku Pošta „stawižný
Róžanta“ wopisał. W pschichodnym sècze budže cyrknej 100 sét.

Ž Budyschina. Po wozjewjenju konsistorija budže tudy swjatkovnu
pónđselu dopoldnia firmowanjo. Kaž hewak škyschimy, pojedże hradny č.
biskop někotre njedžele pozdžišho do wosadow dreždžanskeje diöcesy a po žuiach
budže w serbskich wosadach s. firmowanjo wndželecž.

Ž Botrowa. Na prením po jutrah so pschihodžacym dnju synu w
našej cyrkwi swjatočne rekwiem meli za njeboh professoora Žrouta z Krupki.
Kemsche běhu wot wosadnych nadobniye wopytane, wosebje wot tajskich, kotsiž
do Krupki khodža a potajkim zemrjetoho w joho so woprowacej luboſći derje
zinali su.

Ze Seitendorfa, 15. hapryla. Kaž psched šetom č. Keil tak swje-
ćeske džensa č. Rönsch w swojej wosadnej cyrkwi swoje primicy abo preñju
Božu mšchi. Zo by so tutón swjedženj prawje swjatočnje džeržač, zeiždežu
so hižo rano wysche wosadneju tež někotri duchowni z drugich wosadow, mijenijcy:
č. farař Reime z Reichenaua, č. kapłan Wutke z Königshaina, a nowo-
swjecžený měšchnik č. Jurij Nowak; czi podachu so najprjedy do Rönschec
domu, zo bychu č. primicianta wottam swjatočnje do Božoho domu domjedli.
W cyrkwi džeržeske najprjedy swjedženske predowanjo č. Dienst, dopoldnišchi
predař z Budyschina, wo dobrym pastyrju a hnu swojich poslucharjow pschi
tym hacž č. ſylzami. Pschi sežehowacej Božej mšchi podpjerachu č. primicianta
tudomny č. kanonikus farař Junge, č. kapłan Keil, a joho sobitowarskich w swje-
ćiznje č. Nowak. Potom dawaschtaj wobaj młodaj měšchnikaj pozjohnowanjo.

Na to běsche w tudomnym hořeženiu hořezina, pschi kotrejž běchu wšchitcy mjenovani duchowni a wjele pschezelow a znatych k. primicianta; bjez nimi widžachmy tž tjoch Serbow a jemu serbsku mandželsku. Hakele pozdje skonči so tutón rjany swjedženiu ze slawnu na duchownstwo.

Be wšchoho swěta.

Něm̄ska. Najwažnischha powjesz̄ poslenich tydženjow bě, zo chce wječh Bismark wotstupicž. Wjele a wschelako so wo tym piſaſche, zo so wón z druhimi ministrami prowje zniſez̄ njemóže a zo je za zlo wzač, ežohodla general Stosch, minister kódžtwa ujeje ze skužby pscheženy był, a druhé tajke. Tola skončjuje Bismark tola kancelé wostanje a khézor je jomu jenož schyri mějach dovolnosć (urlop) dał, chce paſ tež w tym času joho radu dale wuzíwacž.

Italjska. Katholiske towarzstwo italskeje mlodoſeže w Bolognia je sebi wot bamža k wopomijecju joho biskopskoho jubileja wotpuff wuproſylo za 3. juniia t. l. a je tež naſchonu Pôslej wocžishez̄ bamžowoho lista pschipóſlalo, serbski pschezoſt sebi žadajo a tež, zo bychmy jón jim pschipóſlali, schtož so w tych dñiach stanje. List ma so takle: „Pius P. P. IX. Wschitkim Khristuſawěriwym, kotrejž tele piſmo psched woezi pschiūdze, poſtrowjenio a japoſchtoſke požohnowanjo. Dokelž dha katholiske towarzstwa italskeje mlodoſeže nimo wjele druhich a wosobnych ſkutkow luboſeže, kotrejž z druhimi katholikami žromadnomi wótcie kſchęžanſtwa wobſtajuje, z podatoſeže napſchezo Nam a z džakownoſeže napſchezo Bohu, zo z Boho wobhlađiwonoſežu a wolu, hacž ruiuje ſmy ze wſchelakini pschežinnoſežemi čežey tyſcheni, tule starobu we duchownej a čejknej ſtrwoſeji doepečhmy, je wobzamiko, pječdžesate lětu Naſchoho biskopſtwa, da-li Bóh, 3. juniia ſwijatočnje ſvjecziež, a pschede wſchém pscheje, zo by to kſchęžanſkomu ludej k wužitku a zbožu bylo; tohodla chcem Mly k pschisporejnu pobožnoſeže wěriwych a k zbožnoſeži jich duſchow ze ſwjatej ſwěru na njebjeſke poſkady cirkwi dživojo pobožne próſty ſpomijenoho towarzstwa dopjelniež, a zepjerajo ſo na ſmilnoſež wſchomóčnoho Boha a na prawomóčnoſež joho ſwijatejnu japoſchtoſow Petra a Pawoła wſchitkim a jednotliwym Khristuſawěriwym wobeju ſplahow, kž we tymle ſeče 3. juniia we kafjejkuli cirkwi abo khapali želnoſežinje ſo wuſpojedawſhi a ſwijate woprawjenjo dóstawſhi na božej mſchi za pschewobroczenjo hréſhníkow, za roſſerjenjo katholiskeje wěry a mér a dobyčo romſteje cirkwi ze pobožnoſežu k Bohu ſo modlicž budža, doſpołny wotpuff, kotrejž tež duſcham Khristuſawěriwych, kž ſu z Bohom zjenoſeženi ſo z tohole ſwěta minyke, na waſchnjo zaſtupjenja pschewobroczenyu bycz může, miſeſežinje we Kujezu poſkicžam. Chcemu paſ, zo by ekſemplarami tohole piſma, piſamym abo tež čiſchežanym, hdyž ſu wot zjawnoho notara podpiſane a ze ſyglom wosoby cirkwiſteje hódnoseže wobkružene, z cyla taſama wěra ſo měla, kotaž tomule piſmu ſluſcha, jeſli

wudate abo połazane. Date w Romje pola S. Pētra 27. februara 1877, w 31. lécje Naschoho bamžowanja. Za Kard. Asquinio Kn. Jacobini zaſt."

Ruſowſka. Ignatjew je na ſwojim pucžowauju pola wiſkomoſow w Londonje protokoll podpiſany dostał, po kotreymž wiſkomoſy hſcheze jemu ſultana napominaja, zo by ſo żadajami konferencji podeſzimył. Sultan je ſo zarjekl, a Ruſowſka hrozy učko z bližkej wójmu. — Kaž wiſchelake nowiny powiedaja, je ſo ruſki khežor zaúdženu ſrijedu do Kichinijewa k ſwojemu wójſku podał a drje najſkerje wottam Turkam wójmu pſchipowiedzi. Tneži ſu tež na wójmu hotowi a móže być, zo tež z Čzornej Horu z nowa wojovac̄ pocžni.

Chrkwinſki powěſtnik ze ſerbſkich wosadow.

Z Budychina (wot 1. januara do někta). Kjehczeni: Marija Helena, murjerja Michala Aug. Krala z B.; Aug. Jurij a Hana Martha, dwójnukaj poſillona Rycztarja z B.; Jan Jurij, wychichohho žandarma Michala Šeblača z B.; Jan, hejtmana Józefa Schwiedela ze Smělnice; Theresia, Frana Steinbacha, direktora pſchadoujuje z Hajnic; Hedwiga, J. Augusta Scholtý z Hajnic; Hana Marija, Józefa Schuligoja z B.; Emma, najeńska Antonia Krauſy ze Sečiwee; Herta, kublerja Michala Waguera ze Smolic; Jurij, Jakuba Glawiſcha ze Židowa; Jurij Pawol, Zana Karla Miſchnarja z B.; Ernst Pawol, kublerja Zana Müllera z Čenjere; Ota, liſtynoſerja Trebnja z B.; Jeny, murjerja Michala Horjenka z B.; Michał, Zana Leſchawý z B.; Jakub, Michala Vedžbora z Dalic; Amalia, Wjaclavova kyſele z Bühla pola Stolpnja; Vincenc, thýcherja B. Sachersa ze Žemie; Fryc, ſchlemežerja Eibensleina z Viſkopie; Michał Bemio, kublerja Miklawiſha Müllera ze Štomeje Borsheze; Bertha, Pawola Sohana z B.; Hana, žiwnoſerja Miklawiſha Rjecky z Dřežnikec. — Wérowanii: Ernst Meſſerſchmidt ze Židowa, a Karolina Ullrichová z Heidersdorfa; Wilhelm Pohl, kuihiwiazať tudy, a Martha Konradec ze Sobotti w Schlegiunſtej; Jan Helgest z Měrkowa, a Hauža Nowacka z Wowniowa. — Žemrječi: Madlena, wuczerja Zana Nowaka ze Šokolueh wudowa, 69 l. 7 m.; Karl Žäfel, horuečer pod hrodom, 41 l. 4 m.; Ernestina zwid. Hoffmann-Reutherowa, 50 l. 7 m.; Marija Madlena rodž. Mjenjee, mňuška a ihézuska Pētra Kaplerja z B. wudowa, 80 l. 9 m.; Richard Oſkar Koſla, murjerki z B., 19 l.; Haniča, mandž. džowka Karla Jurka na Židowje (rodž. z Kamjeneje), 18 l.; Jan Pawol, m. s. Pētra Augusta Schneidera z Čzornych Noſlic, 1 l. 8 m.; M. Madlena rodž. Wawrjenec, Zana Wjericha, žiwnoſerja w Brémjenju, wudowa, 78 l.; Vorvora, Handrija Ernsta Gudy ze Židowa mandželska, 37 l. 2 m.; Marija Karolina rodž. Hartungová, Ottomara Augusta Schluclwerthera, komiſſionſkoho radžiečela na ſudniſtwje tudy mandželska, 58 l. 6 m.; Hana rodž. Wenkec, ſtalarja ře. Heinricha Stegleicha z Hruboczie mandželska, 24 l. 4 m.; Herta rodž. Bjarskac, kublerja Jakuba Režaka z Brémjenja wudowa, potom w Běležecach, 84 l.

Naležnoſcze naſchoho towarzſta.

Sobuſta wych na l. 1877: ff. 180. kubler Jan Müller z Čenjere; 181. Petr Lehmann z Dřeždjan; 182. farar Jakub Werner ze Špitala; 183. Zmijowa z Kukowa; 184. Jakub Bjarsk z Pěſkec; 185. Handrij Duczman, farar w Radworju; 186. Jan Cyž z Radworja; 187. Jurij Rjeckla z Radworja; 188. Madlena Wünsche z Radworja; 189. Jakub

Hójbik z Radworja; 190. Chrystiana Donatce z Kheina; 191. Anna Wölmanowa z Luga
192. Petr Kral z Bronja; 193. Mikl. Rieczka z Bronja; 194. Jan Winar z Kamjenej; 195
Jan Wóski ze Strožiszeja; 196. Jakub Cyž ze Strožiszeja; 197. Marija Rchorjowa ze
Strožiszeja; 198. Marija Wósko z Kheina; 199. Marija Hafchina z Khasowa; 200. Kora
Kremplka z Khasowa; 201. Misklawich Kubasch z Khasowa; 202. Petr Wjenka, najeňk ze
Zdžerje; 203. Jan Schmarander ze Zdžerje; 204. wnežer Hicka z Ralske; 295. pjetat Belnak
z Kukowa.

Na lěto 1876 doplatcích: ff. 507. Petr Scherač ze Žurie; 508. Madlena Bar-
donjowa z Pěškec; 509. Petr Scholta, wnežer w Radworju; 510. Jan Cyž z Radworja;
511. Misklawich Hicka z Radworja; 512. Madlena Wawrikowa z Radworja; 513. Madlena
Thomasowa z Radworja; 514. Jan Pjetasch z Radworja; 515. Michal Donat z Radworja;
516. Petr Kurno z Radworja; 517. Michal Schpihela z Radworja; 518. Katholska Bjesada
w Radworju; 519. Džišław z Čž. Hodlerja; 520. Petr Kral z Bronja; 521. Wórschla Kraw-
cowa z Bronja; 522. Marija Smolic z Bronja; 523. Misklawich Zofka z Bronja; 524.
Haiža Hantuschec z Bronja; 525. Petr Winař z Kamjenej; 526. Marija Rieczyna z Kamjenej;
527. Jan Wiečaz z Voranec; 528. Michal Čunka z Kheina; 529. Jan Kubica z Khasowa;
530. Misklawich Čornak z Khasowa; 531. Michal Buscha z Kheina; 532. Jan Schmarander
ze Zdžerje; 533. Jakub Wiečaz z Brémjenja; 534. Jakub Konecht z Brémjenja; 535. Jan
Winar z Kamjenej; 536. Schmidchyna z Radworja; 537. Michal Mark ze Zdžerje.

Na lěto 1875: Madlena Bardonjowa z Pěškec; Madlena Wawrikowa z Radworja;
Michal Mark ze Zdžerje; Marija Rieczyna z Kamjenej.

Na lěto 1874 a 1873: Sch. z Radworja.

Dobrovolne dary za naše towarzstwo: Jurij Rieczka z Radworja 50 p.;
Madlena Wawrikowa z Radworja 50 p.; Jakub Hójbik z Radworja 50 p.; Marija Wósko z
Kheina 50 p.; J. M. z Čž. 25 p.; Petr Lehmann z Drždžan 80 p.

Dary a daní za církev we Baczonju.

Nawdaty kapital a dotal nahromadzena daní wnežnjejshtaj: 30,822 m. 20 p.

K církevi Božej a k spomízenju duchov su dale woprowali: N. N. z Kukowa 15 m.;
jutrowny wopor nejběležaněsteje wosady 36 m. 80 p. (w tym je podaty čeſki schéma řebu-
ličený); vot létuščich přenjowopravjenistich džeeži wotromskeje wosady (J. Cyž, V. Hessy,
J. Kaspara, M. Wjenka, Haiža Symaniec, M. Strancec, H. Bobilec, H. Schlöſſarje, H. Scholcic
a M. Bulanec) 18 m. 60 p.; Haiža C. z Kaschec 9 m.

Hromadže: 30,901 mark 60 p.

W expedicijach Poſta je za 30 p. dostacž:

Pobožnosć iſčižowoho pucža.

Z naftadom naſchoho towarzstwa su wuskle a móža so za 20 p. dostacž:

Srotke ſtarivizn Rowje Šrupki, vot J. Žrouta.

Na ſ. Walporu, 1. meje, póndže z Budyschina po dopołdnischič
kemſchach procession do Philippſdorfa. **B.**

Na tym samym dniu po rannich kemſchach wunidže z Budyschina
ralsbicžanski procession. Rjebuđe-li znath wjednič tehdom pſchincz moc, je
jedyn z měsječzanſkeje wosady zwolniwy joho zaſtupicž.

Cíjšchez Smolerjee knihičiſteje v Budyschinje.

Katholicki Posł

Wudawa so
prěnju a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósce a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludowy cžasopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Cislo 9.

5. meje 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a farška wosada.

IX.

1676 na 24. hapyryla w noch wotpali so w Kulowje na wojerowskej hasy 26 domskich a 7 bróžnjow. Sakski khurwjeich Jan Jurij III., kotryž runje we Wojerecach na hrodze bydlesche, pschiidže do Kulowa, rozkazowaſche pschi haſchenju, tróſchtowasche wotpalenych a dari jim z wojerowskeje hole twářſte drjewo.

1687 na 24. meje wotpalicu so na budyskim pschedměscze we Kulowje 42 domskich a 24 bróžnjow; 1690 na 9. julijsa we měsče 33 domskich a 3 bróžnje.

1679 knježesche we hornjei Lužic̄, wosobniye wokoło Kamjenica, zaſy mór. Zo by Bóh tónle žalosny prut wot Kulowa wotwobrocíl, wotdžerža kulovski farat Jan Serbin na tseczim swj. dnju jutrow 1680 swjatoczne pucžowanjo k swj. Mariji do Róžanta z nowym rjanym Marijnym swjeczakom. Wjac̄ hac̄ 1000 wosobow na processionje džel bjerjesche a Bóh wuſtyscha ponížnu práſtwu wosadnych, pschetož mór do Kulowa njepšchinidže. — Rajrjeñſchi procession wot Kulowa do Róžanta wotdžerža so pak 1689 na dnju domaphtanju swjateje Marije (na 2. julijsa) k wuprošchenju dobycza khežorskich wóſtrow nad Turkami. Do prědka njeſehu so khorojoze ze swj. kſchijom, potom pschiidžechu ſchulſka mlodoſez ze swojimaj wucžerjomaj a hercy. Fararja Hađama Hawſcha, jako prědſtejerja Marijnoho arcbatſtwa, pschewodžeschtaj měchęzanosta a radny knjez; cykle po dwémaj ſežehowace mužſtwo mějſeſhe

swęczki we rukach. Nětk pſchinidže žónski wotdžel z nowymaj židžanomaj khorhomaj, na kothymajž běchu swj. Macz Boža, swj. Dominikus a pſatnacže potajnoſe ſwj. rózarija wotznamowane. Dwacyzji porow knježnow wobdawasche Marijne ſwjeczo, kotrež bě nanajrjeniſho wudebjene; wſchě žony mějaču tež swęczki a džechu po dwemaj. Budyski knjez tachant Mjercžin Brückner z Brückenstein powita procession we Różenče pſched cyrkwinymi durjemi a wjedžesche jón nnts do Božoho domu.³⁹⁾ Tohorunja běchu za pſchedobyczo Turkow we cykle Lujicy modleſſke hodžiny poruczenie; pſchetož Turkojo běchu ſo hacž na 47 mil kraje pſchiblizili.

1697 ſurowyſe ſokolo ſkulowa ſkótny móř. We wſchelakich wſach, tež lutherſkich, cžinjeſche ſo tohodla ſlub, k čeſeči ſvjateje macjerje Božej ſvjate popołdnjo ſwjecžicž, t. r. wot ſwj. Jana (24. junija) hacž na ſwj. Michała (29. septembra) na ſobocze wot pſchipołdnja abo tež wot ſchtyroch hodžinow popołdnju, hdyž je waſchtař trubiš, na poſach niežo wjach njebzélacž. Šchtóž na ponijenowanych ſobotach we zantinjentym čaſu na polu džela, dyrbi malu pjenježni ſchtraſu do gmejnſkeje poſkadnic zaplaćicž. Tónle ſlub džerži ſo wot katholikow a lutheranarjow tež dženſa hiſtce ſvěru a ma za domjaci cžiſtoſež a schwarnoſež ſwoju wulku wažnoſež, pſchetož domjace dželo, wurjedženjo, myežo a plokanjo je dowolene. Serbska ſtwa a ſerbſke domstwo pſchetrjechi tohodla we nastupanju schwarnoſeže wobydlenja wſchelakich druhich kwalených ludow.

1661 bě město ſkulow na dawkach 4406 tolerjow winoſte a požeži ſebi pjenježy wot khróſčanskeje, radwóſſeje a róženčanskeje cyrkwe. Dokelž město požeženy kapital a daní njezaplaćzi (róženčanska cyrkje mějeſche wot 26 let danje žadacž), bu 1687 měſchčanska rada wotſadžena, wſchě dohody města buchu z arreſtom zaſuwane a kloſchtrſki hejtman Jan Adolf z Beſchwic wuſtaji na 7. januara 1688 wopismo, kaf dyrbi ſo došk a zaſtata daní zaplaćicž. Po týmle wuſtajenju doſtachu z měſchčanskeje poſkadnic leſtu zdu: Měſchča-noſta 30 toleri; měſchčan ſchrýbař 13 tol.; měſchčan kaplan na blido 25 tol. a na drjewo 2 tol.; rektor $5\frac{2}{3}$ tol.; kantor 34 tol.; zwónk 1 tol.; měſchčan hajnik $7\frac{1}{2}$ tol.; nócný ſtrážník (waſchtař) 9 tol.; běrc $9\frac{1}{2}$ tol.; ſkótny paſtyr 17 tol.

1686 na 5. julija wotpali ſo pſchi wulkim wóhnju we Budyschinje ſerbſka katholicka cyrkje ſwj. Marije. Wot tachantſta natwarjenia bu wona 1690 wot biskopa Brücknera z Brückenstein woſwjeczena.

1700 na 15. hapryla pucžowasche ſkulowski měſchčanski kaplan Pětr

³⁹⁾ Tſi ſvjatočne processiony za ſeto wotdžeržuju ſo dženſa hiſtce wot ſkulowa do Różanta: na tſečim ſwj. dnju jutrow a na ſwj. dnjomaj Marijnoho doma-phytanja a naroda (na 2. julija a 8. septembra). Privatnje ſkulowych woſadni huſto do Różanta pucžuju, woſobnie ſobotu; tež uawoženja a njewjeſta mjez prénim a tſečim cyrkwinymi pſchipovjeđanjom pobožnyh pucž do Różanta k ſwj. Mariji cžinatāj.

Lawrjeńc Dubjeńka z 15 serbskimi krajancami do Roma ſt. jubilejſkomu wotpuſſkej. Hdyž cžah putnikow pſchez Budyschin džesche, pſchewodžeschtaj jich dwaj kanonikaj. Cži 15 towarzchojo wrózjichu ſo teſame lěto zbožowniſe do wótenohho kraja, kaplan Dubjeńka pač wón ſchěſz lět we hłownym měſcze křeſčjanow, z kotorohož wón za kulowſku farſku cyrkwi relikviye ſwiatohho Bonifaciuſa ſobupſchinjeſe. Bamž Klement XII. bě jomu 1706 tele relikviye podał a ſwiatohho Bonifaciuſa za patrona kulowſkeje wosadu, kaž za zakitarja we wohnjowym strachu pomjenowaſ. Tež poſſicži bamž Innocenc XII. Dubjeńich wotpuſſku list, wuſtajeny na 14. junija 1700, za kulowſke bratſtwò ſvj. Voftijana.

Bonifaciuſowy ſwieđenje ſo we kulowſkej cyrkwi njedželu do ſwatkow z wulkimi kemschemi a popołdnu z processionom po měſcze, pſchi kótrymž 8 młodženich rjany křeſčez z Bonifaciuſowymi relikvijemi a Bonifaciuſowym wobrazem, a drugi młodženich a kniežen wobrazem wſchelakich, we wosadze cžesczowaných ſvjathych na noſchadlach njeſu.⁴⁰⁾

1701 na 19. meje wuſndže we Kulowje mócnym woheň. Wotpali ſo wulki džel města, radna křeža, piwarnja a fara, kotaž ſo, kaž předh, zaſy drjewiana natvari. Farſka cyrkwi bu na třeſche, kotaž ſo pſchekrycz dyrbjedje, a tórm na hornim stole wobſchodziſen. Tónle boži woheň bě wina, zo kulowſki kaplan Dubjeńka, předy hacž wón 1706 z Roma woteniđe, bamža wo dučownohho zakitarja we wohnjowym strachu proſchesche, a zo bamž Dubjeńich relikviye ſvj. marträra Bonifaciuſa za kulowſku wosadu pſchepoda.

1700 wobnowi ſo pſchi farſkej cyrkwi w Chróſcžicach ſtaré bratſtwo ſwiatohho marträra Voftijana, kotrež ſtej we lěcze 1700 bamž Innocenc XII.⁴¹⁾ a we lěcze 1782 bamž Pius VI. z nowymi wotpuſſkami wobhnadžiſoſ. Tele bratſtwo, kotorohož ſtajny předkſtejer je Chróſcžanski farař, je modleſke zjenočenijo pobožnych křeſčjanow, kž Boha proſcha, zo chcił wón na zaſtupjenjo ſvj. marträra Boſežija Chróſcžanskemu wosadu, kaž cžyli serbski lud, pſched morom a ſtrachnymi Chróſcžem i hnadije zwarnowacž. Hłowny ſwjedžen bratſtwa ſvjecži ſo we Chróſcžicach na 20. januara z poſtnym dnjom do předka; bratſja a ſotry bratſtwa maju dotal tež woſebite poſrjebiſhcežo ſt. poſdnju farſkeje cyrkwi.

(Potracžowanjo.)

⁴⁰⁾ Švj. Bonifaciuſ, romski měſčežan, wumrje we lěcze 307 jako marträr we Tarfuſu we Aſſej. Romski brevir ſvjecži joho ſvj. džen na 14. meje. We lěcze 1608 buchu joho koseže we Romje we cyrkwi ſwiatohho Aleksiua namakane. We kulowſkej cyrkwi ſteja Bonifaciuſowe relikviye na Marijnym wotarju.

⁴¹⁾ Snano je kulowſki kaplan Petr Lawrjeńc Dubjeńka, kotrež wot lěta 1700 hacž do 1706 we Romje pſchebýwaſe, za Chróſcžanske bratſtwo ſvj. Voftija wotpuſſku list bamž Innocencia XII. wobſtaral, kaž wón za kulowſke Boſežianowe bratſtwo tež tajku křežinu wuproſyl je. Bamž Innocenc XII. wumrje na 27. septembra 1700, starý 86 lět.

N o w i n k i a p o w j e s c z e.

3 L užicy a ze Sakskeje.

3 Budyschyna. Na s. Jurija je so tudy kaž w cyklym kraju narodny džen našchoho krala Alberta pschisprawnje swjeczil. Wschitke schule mějachu prónimy. Na pschedwječorje tohole dnja bě w tudomnej towarzachi spěvony a hudebný koncert našich katholickich wucžerjow a seminaristow pod vjedženjom k. seminariskeho wychschoho wucžera Bergmanna.

3 Vaczonja. 3 někotrymi powjesczemi chcu wschitkých pscheczelow našeje cyrkwe zwjefelicz. Kamjenje staj někto wožloj k. Kobel z Čornec 19 fórow a k. Rebisch z Vaczonja 11; tesame staj na wóz nakładowaloj M. Lenšch a Jan Kuebel z Haſlowa. Bindarje, kotrež je k. Wuschanski z Želsch w skale pola Swinarne kipiš, je wón wschitke sam zwotwozil, hacž na dwě, kotrež staj k. Cyž a k. Reda, wobaj ze Bywic, sem pschivjezloj. Dale staj k. Bulank, murjerški mischt, a k. Metk, wobaj z Kukowa, z teje sameje skaly sydrom fórow kamjeni kipišloj, kotrež su Vaczoničzenjo (Rebisch 2, Pjech 2, Smoka 1, Delank 1 a Schewcžik 1) na twarske město dowjezli. Wotklad (wotlodowanjo) su Vaczoníscy radý sami wobstarali. W Vaczoníské skale je hischeže wulka hromada kamjeni, kotrež móža našchi werybratsja na twarske město w spodobnym času dobročinje wobstaracž. Kaž je znate, méri tele twarske město pschez schtyri körch; wotstupili su mjenujich: Smoka 139 prutow, wudova Wuschansyna 186 (wona je njeďawno zemřela a porucžamy ju po hiscežanskej luboſeži do našich prístrovow), Rebisch 146, Delank 95, Schewcžik 29 a gmejna 20 prutow. Dokelž so někotři pschec hischeže njetrébnje wuryčuju w naležnoſezi města Božoho domu, kotrež chcedža katholick Serbja zhromadnije natwaricž a zažožicž, spominam tudy pschi ſklađnoſeži, zo je někto tež te krótké písmo do našich wopomnječa hódnich aktow date, kotrež bě po wudacžu 4. Katholického Póšla na l. 1869 (sobotu 20. februara) hížo na 24. februara na žadosež M. Schewcžika wot k. wucžera J. Krala, tehdom w Čornecach, so napíšalo a kotrež potom Schewcžik z Vaczonja a Bynda z Čornec po zaſchulovaných wach wokoło njeſeſtaj k podpiſanju, zo bychu so pschi hoty w naležnoſezi cyrkwe we ſchulſkim wokrjesu (im Schulbezirke) čzinile. Tehdom njeje so potajkim, kaž někotři stajnje měnja, žane město kruče poſtaſilo a njeje so poſtaſicž možlo. Zo su tehdom někotři pschistajili, ſchto chcedža dacž, kdysi by cyrkzej jow abo w Čornecach ſtała, tola njeſeſtahije, zo wubjerk, kž je so hafle poždžiſho konſtituiroval, njeſmě ſwoj paragraf 7 wobzanknycž, po kotreymž ſkónczne wusudzenjo duchownej wychnoſeži pschisluſcha. Bratrowska luboſež wostaní pschec z nami!

Jaſeníca, 23. hapyrla. Narodny džen Joho Mlajeſtoseže našchoho lubowanoho krala je tež naše kaſino jara swjatočnje swjeczil. Zo tomu koncej da towarzistro dom, w kotreymž kaſino ſo zhromadžuje, rjenje wobswětlicž, tak, zo wſchitko w plomjenjach blyſchčeſte. Woſebje do wocžow padashe a ſo we

wschelakich barbach pokazowasche transparent ze sakskim woponom a kralowskej krónu a serbskim wopisom: „Albert, sakski kral.“ Wjac khorhojow, mjez nimi tež sakski, kotruž bě towarzstwo k tomule swjedzenju wndželac̄ dalo, zmahowachu so z wysokich woknow a wozjewowachu tež dalschim wsam žadnu swjatocznosc̄. 1/29 wotewri so towarzstwo, a pschedsyda džeržesche swjedzenišku ryc̄. Wón spomni, z kajkej žadocžu je něhdh sakski lud narod Zoho Majestosc̄e wočza-kował a z kajkej wjesołosc̄u jón potom swjeczil; kaf je młody prync w tych wschelakich nawukach pilnje so rozwuczował a sebi tež prociu dawał, serbsku ryc̄ narwuknycz. Dale powiedasche, kaf je Zoho Majestosc̄ wosobje we wo-jeźtwje so wndospolnijował, a tohodla we wojnskich létach 1849, 1866, 1870 a 1871 sebi czeſcz a kħwalbu wustojnho navjedowaria zaſluzil. Hdyž bě w lécze 1873 kral Jan wumrjeł, nastupi kral Albert knieſtvo a je hishcze z krutej ruku wjedże k zbožu swojego sakskoho ludu. Na posledk wunjeſe psched-syda tifkrocžni slawu na lubowanego krala, kotrejž tež cyła zchromadžizna z radoſc̄u pschihiſoſowaſche, a wjeſołe tſēlenjo roznoscheſche na wschę strony wót-czinſe zmyſlenjo jaſenicžanskoſeho kaſina.

M. N.

Z Njebejczic. Tęcža njedžela po jutrach bě za naschu wosadu džen radoſc̄e a wjesołosc̄e: wot časa, hdyž bu njeboh Mahrec kniež wu-swjeczeny (1788), bě k. Jurij Nowak zaſy přeni, kij hačko wosadne džecžo Bohu wopor přenjeje Božeje mſchē pschinjeſe. Hjżom sobotu psched wjecžoram po-kazowasche žiwenjo, kij we nashei hewak čičieh wṣy naſta, na to, zo ma ſo nědho wurdjane ſwjeczic̄. Njedželi rano čehnijesche procession po poſtajentym rjedże k wobydlenju nowowuſwjeczenoho knieza na tudomnu ſchulu; bu wje-dzeny wot knieza Can. ſcholaſtikuſa P. Scholty, kotrejž swjatocznosc̄ ze swojej pschitomnoſc̄u pozběhny a wosadu zwieseli. Ze wschemi khorhojemi, z kħerlu-ſhom z poſawnami pschewodženym a pschi wjesołym tſēlenju bu nowy duchowny kniež do Božoho domu dowjedženy. Cyrkej bě z wosadnymi a z cužymi po-božnymi pschepjelnjena. Hačko předarja bě sebi k. Nowak tudomnoho kapłana k. Kubaſha wuzwolił, kij wo ſłowach Lukascha 19, 10., „zo je syn Boži pschischoł, zo by pytał a zbožne činił, ſchtož bě zhubjene“, ryc̄esche a pschitomnym rozestaji, zo je měſchnik k wosadnym pôſlany, kaž Chrystus. Wón dyrbi swojomu ludej bjež 1. wuczeř, 2. paſthy, 3. ſredník bjež Bohoni a ludom pschez wobnowjenjo njeſkrawnoho wopora Božeje mſchē. Po předowanju pschistupi ſo k Božomu wołtarzej. Kniež ſcholaſtikus Scholka běſche nowomu měſchnikej hačko paranhymf, kapłan Kubaſha diakon, nowowuſwjeczeny k. Rönsch ze Seitendorfa ſubdiafon. Po wuspiewanju kħerluſcha: „Veni sancte“ zapocža ſo Boži wopor, kotrejž bu ze ſpěwom wosady a z 8 poſawnami pschewodžany. K wobzanknjenju zanjese kniež primiciant džakomne: „Te deum“ a dawasche nowoměſchniske požohnowanjo. Pscheproſcheni hoſczo podachu ſo k kwaſnomu wjeselu, kotrejž bě na ſuſdnom Nowakę kuble pschihiſowane. Popołdnju po myſhporej dawasche tež k. Rönsch nowoměſchniske požohnowanjo.

Ze Kulowa. Na 23. hapyyla t. l. dyrbjachu nasche miłosze i we sotry schęcęz kude a wołyrocęzne dżecęz, kiž we jich domje bydło a chrobi z najlepšim wothladanjom mějachu a kiž nasche měschęzanske schule wopytowachu, na poruczeńscę pruskohu knieżeřstwa po krutym krajnym zakonju wot 31. meje 1875, fotryž kłoschtrfim woſobam rozwuczenjo, wočehujenjo a wothladano měodoſeje zakazuje, wot so puſcęzicę. Besche wutrobu ranjace plakano a żarowanjo, hdvž so wbohe dżecęz do Drežđan a do Teschena abo Čechina (we rakuſkej Schlezyjskej) wotwiedzecu. Swětna wothladařka, Augusta Seiffertec, 64 lét stará, fotrež běchmy dżecęz we naſchim kłoschtrku na 27. januara 1877 puſchepodali, swětnej wyschnoſeji so njeſpodobaſche, dokelž jeje (Seiffertec) kheža z khežu duchownych kniežnow hromadu wiſa; žadaſche so puſchęzenjo dżecęz z chla. Pod wothladanjom naſchich duchownych kniežnow ſtej tu khlili hiſchęze wostaſoj khoroſta Hana Čorlichec z Jawory, 15 lét stará, a Jan Killmann z Drežđan, 3½ lěta starý. Hač jimaž tež z Kulowa kazač budža, njeje hiſchęze wěſte; zda so paſ, zo budžetej ſwojeje braſchiuwoſeje dla pola naſchich kniežnow woſtač ſmeč. Naſche duchowne kniežym, kiž we ſečze 1862 ſwoje ſtatne pruhowanjo haſo wuežerki jara kvalobuňe woſtaſe běchu a wot toho časa we naſchich holežich ſchulach z widzomným žohnowanjom ſpróceniuſe ſkulkowachu, buchu we ſeptembrje 1873 puſče ſwětnu móć ze ſchulow zahnuate; něk njeſmě jím dale ani dowolene bycę, kude ſyrotki wothladač a wočahnyč. A ſchtož w Kulowje ſo ſtanje, to ſo runje tač ſtava po cyklym pruſkim kraju. Boh chęk nam we naſchich muzach k pomocy ſtač!

Ze Kulowa. Na 16., 17. a 18. hapyyla wotdžerža k. ſchulſki inspektor proſyt Anter z Lubanja ſchulſke pruhowanja we naſheri woſadže. Šchulſkich džecęz je we Kulowje 378 a na wsach we Němcach, Kočinje a Sulſchecach 139, hromadže 517; wschę džecęz ſu pruhowanjo derje woſtaſe. Na 20. januara 1877 bě kralovſke kniežerſtwo we Liegniku wiſaz wudalo, zo we kóždym woſrjeſu jeno jedyn ſchulſki inspektor dohlaďovařtwo měcz dyrbí; bojachym ſo tohodla, zo katholſki ſchulſki inspektor we Lubanju we Kulowſkich katholſkich ſchulach dohlaďowanjo zhubi a zo pola naſ wojerowſki lutherſki inspektor (k. ſuperintendent Karas) dohlaďowanjo doſtanje. Na 7. měrca t. l. wufudži paſ kralovſke kniežerſtwo we Liegniku, zo nima wotpohlađanjo, katholſke ſchule dohlaďowanju lutherſkich inspektorow podečiſowac̄ a zo ma Lubanſki katholſki inspektor ſwoju ſlužbu we katholſkich ſchulach wojerowſkoho a žholerſkoho woſrjeſa dale wječę. To je zavérno ſprawne wufudzenjo a džakujemy ſo my kralovſkomu kniežerſtwu we Liegniku — puſchedyda tam, hrabja Žedlik, je runje tač mudry, kaž bohuſlužowny kniež a je tež naſche miłosze i we ſotry puſched ministrom we Barlinje kruče, bohužel! paſ podarmo zamolwiaſ — we ujenje naſheje katholſkeje woſady z cykleje wutroby.

Be wſhohoho ſwěta.

Rusko-turkowska wójna. Dawno hižo hrožaca wójna je ſkónčnije

wudryka! Mér njemožesche so zdžerječz, khiba zo by so Rusovska pod Turkowſkej hľubočo ponižila, katraž na žadanja wulkomocow so zarjekny a wotpošoženjo rusowſkich brónjom lažasche, prjedy hacž by garantiju abo wěstočz dała, zo swoje na papjerje ſlubjene reformy w ſkutku wuwjedže a kſchecžanow ſurwje pſchecžehacž pſchecstanje. Slubila wſchak je wona to hižo wjachkróč w tuthym lětſtotku; ale ze ſlubjenjom a złamanijom ſlubow so Rusovska z druhimi mocami ſpoſojočz njemožesche. Druhe mocy so někto z tym ſpoſojojchu a dachu z tym Rusowſkej taſrjec prawo abo pſchiležnoſež na ſwoju ruku ſpytačz. Žana z wulkomocow někto z jawinje pſchecžitvo Rusowſkej njedžela, a tež nic za nju. Rusovska je ſama wulku wójnu zapocžala a ju drje tójhdy ſama powjedže; jej w tu khwili pomha jenož czornohórski wjéřch Nikola a hiſcheze mjeniſcha moc boſnijskich insurgentow. Wſchitke druhe mocy ſu z džela dobrowolnje a z džela nuzowanje z bojoſcze pſched ſwojimi ſuſodami neutralni. Kaž pſchi kóždej wójne, tak ſu tež pſchi teſle ryžnich na tej abo druhéj stronje a piſaja žaſne ſzé ſu wužitku jeneje abo druheje. Ale ryže jow nicžo njeruežinja, hdžež třebh a ſanóny ryča! Z ryžemti tež ani Rusam a kſchecžanam w Turkowſkej, ani ſultanej a njekſchecžanam njeje pomhane. Nasch Poſoł chce tohodla jenož faktu abo wažniſche podawki tuteje wójny w kóždym čiſle z krótká zestaſečz. Wón njeprají tohodla ženie: hdž by tón taſki a tamuhi hincaki był, bých jomu abo joho njepſchecželej pomhal. Wón njepokazuje powuežnouho pſchirunania dla ani na ſpočatki, ani na wunoſhki druhich přjedawſkich wójnow. Wón ſo jenož někotrym němſkim, jendželskim a madžarskim nowinarjam džiwa, kž na pſchitlađ krokodilſke ſylzy ronja dla katholikow a Polakow w Rusowſkej a tola mócnje ſkutkuja za poſtocožowanja týchſamych katholikow a Polakow w ſwojim abo w ſuſodnych krajach! My lubujemy Polakow a tež zacíſujemy zjawuie zadžerženjo rusowſkoho knježerſtwa we naſtupanju katholikow a woſebje Polakow, ale tohodla njemylšimy, zo Rusovska njeby ſměla, jelizo do budže we wójne, pódla ſwojoho wužitka tež wužitk kſchecžanow w Turkowſkej ſpěchowacž. Po Božim abo naturſkim prawje ſluſha živjenjo a knježerſtvo w europiſkej Turkowſkej wſchitkim tamniſhím ludam, nic jeno džélez Grichow, kotsiž ſu z pomocu europiſkich mocow w lěče 1829 maše kraleſtvo dostali. Duž wſchitke kſchecžanske ludy, woſebje wſchitke wot druhich mócnijſich wſchelačo poſtocožowané, jenož pſcheja, zo by wunoſhki ruskoturkowſkeje wójny był — pſchewinjenjo turkowſkich knježerjow poſtocožerjow, a ſwobodnoſez tamniſhich kſchecžanskich ludow! Kónic je w Božej moch!

Wójna je ſo takle zapocžala. Hdž vě zaſtupjeř ruskoho poſlanstwa z Konstantinopla wotwołany, wuda khežor Alexander 24. hapryla rano w beſſarabiſkim měſeče kſchecženjewje, hdžež dla pſcheladowanja ſwojoho tam hižo zbromadženoho wójſka pſchebywaſche, zjawny liſt abo wójniſki maniſfest, w kóžymž ſwojim poddanam wozjewja, zo z Turku wójnu powjedže. Wóſſko kommandi-ruje joho bratr Nikola. Tón ſamý džen pſchecstanje Rusowje na tſjoch měſtach poměznu rěku Brut do Rumunſkeje. Z tuthym krajom, kothž Turcy hiſchcze

mały lětny dawč dawa a hewač pod wježhom Karłom hohenzollerskim steji, je Rusowſka ſebi pſchelhod do wopramdžiteje Turkowſkeje wujednała. Rumunſke wójsko wofstanje w tu khwilu hiſcheže neutralne. Do tohole kraja dyrbi najprjedy wjetſcha ſyla Rusow pſcheczahncz, ſchtož pomaku dže, dokelž je tam jenož jena dleſcha železnica. Potom pſchińdu wójska k rěcy Donawje, kotaž Rumunſku wot Turkowſkeje dželi; pſchi rěcy ſu wulke twjerdžizn, a to wot Serbiſkeje k ranju najprjedy Widin, potom Nikopole, Swiſchtow, Ruschežuk (wot tuteje k ranju Schumla a Warna pſchi morju) a někotre mjeňſche. Pſchi wuliuje Donawh do czornoho morja a hižo wjele mili pſched wuliuom je rěka w tamniſchej runinje jara ſcheroča a kraj tymjeſchčatý. Wyſche toho maja Turkowjo na Donawje kódze (ſchify) z kanonami. Duž budža pſchi ſpytanju pſchelhoda prěnje bitvh, kiz budža wjele woporow žadacz, ſurowe. Z pſhemoci ſu wſchelake wěch móžne. Rusowje maja pſchi ſwojej poſdnischej armeji drje na 300,000 wojakow a Turkowje piſaja, zo maja w Bulgarskej (k poſdnju wot Donawh) 165,000 muži, w Dobrudži pſchi wuliuje Donawh 25,000 a w twjerdžiznach pſchez 120,000. To je wjele! — A k tomu mjezujetej Rusowſka a Turkowſka tež w Afiji na ranischej stronje czornoho morja, hdžez ſtaj tohorunja kózda wulke wójsko zefajiloj. Tu ſu Rusowje hižo mježy pſchekrožili a budža drje ſo wo dobyczo twjerdžiznow Kars a Erzerum prćowacž. Kraj tam Turcy ſluſhach, rěka Armeniſka, bôle k ranju wot tuteje ležacy a tež daloku ſmuhu z Rusowſkej mjezowach kraj je Perſiſka. Wona, hacž runje tež mohamedanskeje wěry, wofstanje neutralna. Za to pač powoła ſultan wſchē druhe mohamedanske ludy w Afiji a w Africu, kiz joho poſluchacž zechcedža. Mjez poſlenimi ſo hižo nětko Egipتوſka trochu ſtaja. Druhi króč wjach!

Dary a daň za chrkej we Bacžonju.

Nawdaty kapital a dotal nahromadžena dat wuežnijehťtaj: 30,901 m. 60 p.

K čeſeſzi Božej a k ſpomoženju duſchow ſu dale woprowali: R. R. z Kukowa 3 m.; z Konjic 3 m.; z Peſkec 3 m.; R. R. z Bacžonja 25 m.
Hromadže: 30,934 mark 60 p.

D z a k.

Přečelnosć a luboſć, kotrejž ſo mi wopokazaſtej, hdyž přeni króč Bohu swjaty wopor woprowach, hnjujetj mje, zo hiſće tudy ſwój wutrobny džak ſwojim přečelam a dobročerjam, za wšitku čeſe a luboſć, wosebje tež za rjane dary, kotrež ſym dóstala, zjawnje wuprajam. Zwostanu tola nětko tute dary we mojim žiwjenju ſtajnje dopomjenki na tych, kotriž ſu mi je darili. Njech ſym we ſwojim džele, abo njech wotpočuju po dokonjaných prócach, přecy namakam ſo mjez nimi; a wone mje tež na- pominaja, zo bych za tute dóstate čělne dohroty a wjesela wšitkim swoje duchowne wudželał.

Njebjelčicy, 30. hapryla 1877.

Jurij Nowak, kath. měšnik.

Wuporjeđenjo. We 8. čjíſtu na stronje 71 piſhi 1654 čjataj: pſchez Handrija Pa buža; na ſtr. 73 na ſkoncu: Serbi u wumrje na 23. februara 1682.

Čjíſhcz Smolerje knihicžiſhčeźneje w Buduſchinje.

Katholski pōsōd

Wudawa so
prěnu a třeću sobotu
měsaca.

Placi lētnje
na pōsōd a we knihařni
1 m. 70 p.

Sudowy cžasopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Cislo 10.

19. meje 1877.

Lētnik 15.

Kełłow, město a farška wosada.

X.

1704 na 29. meje wumrje we Wulkich Zdżarach wusluženj wojskí wýchšchi Jan Schadowic 80 lēt stary, we Agramje w Kroatiskej rodžený, a bu we farškej cyrkvi we Kełlowje pohrebany. Sakski khurwjerch August Szylny, kotryž 1695 jako najwýchšchi general khězorske wójskwo pschečiwo Turkam wjedžesche, bě kroatiskomu wýchšchomu na čas živjenja kublo we Wulkich Zdżarach daril z džakownoscze, dokelž bě wón něhdý ze swojimi rajtarjemi khurwjercha z njepschečelskich turkowskich rukow wumrhl. Ludowy hort mjenuje tohole kroatiskoho wýchšchoho Krabata a džerži joho za kuzlarja. Po-wjeda so: Krabat je na farje we Kełlowje horskej wowsa do kachlonka ejísmyl a polk (regiment) wojakow z njoho na faršti dwór marschirowaſhe. Krabat je wot Zdżar do Drežđan k wobjedej pola khurwjercha we loſeže jěl a pſhi tym we Kamjeńcu horni železny konečk tórmu powrócził; po Krabatowej ſunjereži mjetachu so joho kuzlařské kníhi do rěki a woda schumjesche a honrjesche, jako by z recznisheza wuskocžic̄ chycila. Wot tajkých baſkow pak wězo we kełlowskich pohrbeňnych kníhach nježo njeſteji.

1704 na 20. hapryla wotpali so we Budyschinje radna khěža z tórmom.

1704 wjedžechu poznańskiho biskopa Gurježickoho jatoho do Budyschini, dokelž wón Stanisława Leszczyńskiho za polskoho krala wu-wołał bě.

1705 zawiedże so we Łužicach akeiza, t. r. dawk wot khleba, mjaša a druheje cyroby, zo mohk so dolg z wójnow zadaniowac̄ a pomału zapłaczeć.

1706 we septembrje pschiidżechu, halo njeſtſtſeczeljo ſakſkoho khurwjerčha a pólſkoho krala Augusta Sylnoho, 60,000 Schwejdow pod kralom Karlu XII. do Łužicę. Hdyž wot nich na 9. septembra 400 muži Wojerech wobſadzichu, rozečekachu wſchitcy wobydlerjo a nichto we měſcze njewoſta hac̄ hejtman Senf, měſtſejanosta Hausdorſ, přeni duchowny Martini a diakon Klen, kotiž 375 toleri za Schwejdow ſkladowac̄ dyrbjachu. Mér mjez Sakſkimi a Schwejdami so wobzanku na 6. januara 1707 we Ultranäftdu (pola Lipska). Věſche tehdy tuni čas: wulki běrtyl žita (poſdra drezdžanskoho běrta) placzeſe 7 ſlebornych.

1707 założiſchtaj ſerbski ſeminar we Pražy budýſſki tachantſki ſenior Mjerczin Schimon z Willenberg († 1706) a joho bratr Jurij Schimon z Willenberg (prěni předſtejer ſeminara, † 1727, starý 80 let). Hac̄ dotal ſtudowac̄u ſerbsch młodženicojo we Čejſkej, Morawſkej, Schlezyſkej, we rheinſkich krajinach a we Romje⁴²⁾ a doſtaču tež z wjetſcha tam duchownu ſwjeciznu a ſlužbu. Na jesuitſkich wysokich ſchulach we Pražy, Wołomucu a Neiſſy běchu za čeſkých a ſerbskich ſtudentow bamžowe ſtipendije, kózdo-letnje 1500 ſchěnaſkow, kíž ſo wot leta 1585 hac̄ k letej 1773, a po zbehnjenju jesuitſkoho rjадu hiſtceže hac̄ k letej 1795, do Prahi wuplačzaču z dohodow čeſkoho putniſkoho domu we Romje.⁴³⁾ Študentojo, kíž bamžowe ſtipendije dōſtawac̄u, rěkaču Alumni Romani.⁴⁴⁾ Duz wjele ſerbskich duchownych nama-kaſmy rozbroyených we Rakufkej a Němſkej: we Winje, Pražy, Wołomucu, Wrótslawje, Eſſenje, Eltenje, Paſſawje atd., hdyž woni často k wulkej čeſeſzi a doſtojnosczi pschiidżechu, woſobuje we klóſchtrach. We ſerbskej Łu-žicę pak bôle a bôle wotebjerac̄u duchowni, tak zo ſo chrkwinym potrjebnoſćjam ſerbskoho ludu lědma wotpomhac̄ móžeſe. To k wutrobje džesče Mjerczinej Schimonej, kotriž (1637 we Baſdowje pola Čemječe rođeny) ſam we wu-

⁴²⁾ We Romje na duchowniſtvo ſtudowac̄u in collegio germanico: Jurij Peterka z Kulowa († 1754 halo kanonik we Eſſenje); Matej Peterka z Kulowa († 1770 halo Vicarius generalis we Eltenje); Jakub Mežner z Kulowa († 1776 halo kanonik we Budýſchinje); Jan Mar z Riebelcic († 1848 halo propst we Lubanje). In collegio de propaganda fide: Kryſtijan Siebiger z Budýſchina († tam 1744 halo kanonik); Jan Bižky z Kulowa († 1738 we Winje).

⁴³⁾ Čeſki putniſki dom we Romje za čeſkých, lužiſkich a ſchlezyſkich puežowarjow załoži wot 1367 hac̄ do 1378 čeſki kral a němſki khězor Karla IV. We huffiſtſich nje-měrach a we čeſku lutherſkeje reformacije pschiidžad putniſkow do Roma wotebjerac̄e, tak zo putniſki dom khětro rozpadaſe. Rakufi khězor Ferdinand I. († 1875) woftaza do čeſkoho putniſkoho domu we Romje 20,000 ſchěnaſkow a da jóni wobnowic̄ a wutwaric̄.

⁴⁴⁾ Serbsch Alumni Romani běchu: Jakub Šicin z Kulowa († 1693 halo jesuit a pólun kaplan); Jan Cyž ze Žyjic († 1759 halo vikar we Budýſchinje); Michał Jan Walda z Čzorneč († 1794 halo tachantſki ſantor).

fraju, we Libenawje a Dubach we Czechach, farar a tachant běsche. 1673 do Budyschina hako kanonik powołany sej wón pschekladowaſche, kaf mohł wón serbskim wosadom wótcuho kraja we jich duchownych nuzach k pomoc stac̄. Mjerczinowy młodſchi bratr Jurij Schimon bě we Pražy duchowny we klóſchtrje karmelitkow: we Pražy chryschtaj wobaj bratraj, po pschikladze wulkoho archibiskopſkoho duchownego ſeminara, wuſtaw założic̄, we kotrymž mohli młodži Serbja ſchitadowac̄ a to na duchownu ſlužbu we serbskich wosadach hōdnie pschihotowac̄. Mjerczin Schimon wumrje 1706 a zawostaji swojomu bratrej Jurijej k wuwiedzenju wotryzjanoho ſtutka ſwoje cykle zamoženjo. Kupi ſo we Pražy na „małej stronie” pôdla moſta twarny blec̄k, hōdžež ſo 1707 khězka a 1716 wjetſche twarjenjo, serbski ſeminar, natwari. Krajinę poſklaňnik we Pražy, Jurij Važant z Khróſczie, ſtejſche Jurijej Schimonej pschi twarjenju ſeminara z radu a ze ſtutkom k pomoc. Jurij Schimon, wot khězora ze zemjanskim mjenom z Willenberg czesczowanym, kaž joho bratr Mjerczin wumrje we decembrje 1727 hako měſchniſki jubilar, 80 lēt starý, a joho žohnowane wopominjec̄o wobkhowa ſo we Kulowſkej farſkej cyrkwi pschez kumſchtnje wudypam drjewjanu taſlu, kotruž kulowſki farar Jakub Čeſchki na ſtolp pschi Miklawſchowym wołtarju pójſmyc̄ da a kotraž we ſlěbornej kapſli zemju z rowa ſwj. Jana Nepomucenſkoho wobſahuje a tóle ſac̄zanski napis ma: A. R. Pater GeorgIVs IosephVs SCHIMON a WILLenberg flerI aDoptaVI (t. r. Wyſochy doſtojny wótc Jurij Žózef Schimon z Willenberg je ſej tajſi wopominik wizwolił — 1732).

Fundaciei serbskoho ſeminara w Pražy ſu ſo z časami pschez wotkazanja dobročerjow mnohoscžile k zaſtaraniu 28 lužiſkih ſchitudentow; wot lēta 1827 halle maju tež němcy młodženicojo ze ſakſkoho herbskoho kraja pschitup k ſeminarej. Dobročerjo z Kulowa a z Kulowſkeje wosaď ſu: 1. Jurij Král, předkſtejer ſeminara († 1739) fundirowaſche 1000 ſchěſnakow za Kulowſkoho ſchitudentu. 2. Petr Anton Nuk, konfifitoralny radziejer we Passawje a farar we Kirchberku pschi Wagramje njedaloko Wina († 1740). Wón fundirowaſche we lēcze 1726 3000 ſchěſnakow, w lēcze 1729 2000 ſchěſnakow a w lēcze 1739 4300 ſchěſnakow za tjoſch Kulowſkih ſchitudentow; wot danje týchle fundirowanych kapitalow dyrbja ſo pak lētnje do Kulowa wotedač a ſo mijez Nukem krejpscheczelemi rozdělowac̄ 100 ſchěſnakow a 30 ſchěſnakow hako nje-wjesczina pomoc pschi ženitve. Wot lēta 1811 je dari pschez rakufi „Finanz-patent“ jara ſpanylka a pschipoſczele ſo netř do Kulowa lētnje jenož 23 tolieri 10 nsl. (= 70 markow). 3. Jakub Čeſchki z Kulowca, farar we Kulowje a tachantski ſenior († 1740), fundirowaſche 3600 ſchěſnakow za 2 ſchitudentow z Kulowca abo z Kulowa. 4. Domáš Koſačk, farar we Wulkih ſenici we Morawſkej a budyski kanonik († 1750), fundirowaſche 1500 ſchěſnakow za Kulowſkoho ſchitudentu. 5. Petr Wels z Kulowca, kaplan we Czechach († 1756 we Pražy), fundirowaſche 158 ſchěſnakow. 6. Jakub Anton Kilian,

tachantski senior († 1759). 7. Jan Józef z Hauptmann, tachantski senior († 1771) fundirowałsze 150 schénałow. 8. Jurij Brückner, farar we Kulowje († 1795). 9. Franc Loeff, tachant a biskop († 1831). 10. Michał Haščka, tachantski kantor († 1854).

Z Nukc swójb y z Kulowa je 13 duchownych wusčlo: 1. Jurij Nuk, farar we Zwettendorfje we Rakuskej, († 1692); 2. Mjerczin Józef Nuk, duchowny we Rakuskej; 3. Jurij Franc Nuk, farar we Smorkawje we Schlezyjskej († 1693); 4. Jurij Nuk, farar we Hohenwarcze we Rakuskej († 1695); 5. Zacharias Nuk, duchowny we Telsu we Rakuskej († 1731); 6. Pětr Anton Nuk, farar we Lachu a we Kirchberku pschi Wagramje we Rakuskej, konfessorialny radzicér we Passawje († 1740); 7. Jurij Nuk, kapłan we Zwettendorfje we Rakuskej († 1742); 8. Bostjan Nuk, farar we Telsu we delnej Rakuskej nederaloko Wina († 1752)⁴⁵⁾; 9. Mjerczin Nuk z Lichtenhoff, farar we Kulowje, tachant a biskop we Budyschinje († 1780); 10. Jurij Nuk, farar we Njebjelzcicach a we Kulowje (1783); 11. Pětr Józef Nuk, kapłan we Njebjelzcicach († 1796); 12. P. Marian Nuk, cisterciensár, farar we Racžicach pola Osseka a propst we klóštrje Marijnoho Doła († 1807); 13. Jakub Nuk, farar we Kulowje († 1823).

1709 na 22. hapryla wudhri we Budyschinje wulki woheń. Wotpalichu so hauensteinska (butrowa), bohata a kótkárska haſa, měchcžanska pinca, hlowne a mjaſowe torhoschežo, žitna, serbiſka, ſchulerſka, garbařſka, horncžetſka a kamjenitna haſa, kaž tež malý tórmik na tachantskej cyrkwi.

1710 dashtaj miſchr Mjerczin Marik (Mark) a joho mandželska Madlena wylie wulſkich durjow kułowſkej farſkej cyrkwi nowe piſhce ſele. Cyrkwinh wjelb wylie piſhceželov, kaž wjelb na woběmaj bokomaj, so rjenje ze swjeczatami wumolowa⁴⁶⁾. Hízom we lécze 1626 běchu we ſrědžanskej kóži cyrkwi wulſke wobrazy dwanac̄ich japoſchtolow mijez ſtolpami na ſčěnje molowane, kíž hacž k cyrkwinomu wjehčeji doſahachu. 1693 da farar Hadam Hawſch halu, hdžez „wolijowa hora“ ſteji, wumolowac̄.

1715 na 1. augusta bu Jurij Schimelka z Kulowca we Kulowje na torhoschežu (na róžku khžje, fotraž nětk pschekupcej Welſej pschiſluſha) na ſchęzepowcu ſpalem. Wón bě na 9. hapryla 1712 we Dubrjenku pola Mo-

⁴⁵⁾ We tým samym času bě Jan Koceř (Cato) z Kulowa khějorski dwórfki farar we Lorenburku, a Jurij Ignac Nykela (Nicolaiades) z Kulowca bě we Winię „L. Uni-versal-Camerālzhalsamt-Officier.“

⁴⁶⁾ Hdžz jo 1863 kułowſka cyrkwi wobeli, wustupichu na wjelbje kruchi molowaných wobrazow; běchu jandželjo, kíž muſikalne instrumenty we rukomaj džeržachu.

džinec pošleschža dla woheń zatýknył a 5 kubłów bě ſo wotpaliſto. Schimelfka po ſwojim zlym ſlutku czeſkym, puczowasche do Roma a duch we wjele cyrkwiach ſo ſpowjedasche; wſchitcy ſpowjedničkojo paſt jomu kaſaču, zo dyrbi wón ſwoj hřech ſwětnej wyschnoſci wozjewic̄. Po tſjoch lětach do Kuluwa ſo wróćiwſhi wón to czinjeſche a bu ſo wóhniowej ſmjerceſi wotſudzeny.

Wot 1722 hac̄ do 1724 poſtaſichu ſo po khurwjerchowym wukazu we wſchich lužiſkih měſtach na torhoſchczu ſamjenitne póstowe ſtolypy (Poſtaſen).

Swjata Marija Lourdes-ſka, ſtrwojo khorhč.

5. W měſtačku Nay, hdzejz bu Hendrich Busquet, kaž ſmy powjedali, z naſložowanjom Lourdes-ſkeje wobh na ſpodźiwnie waſchnjo wuhojeny, ležeſche zwudowjena Madlena Rizanowa hijo 25 lét khora. Wona pomě nijenujey 36 lét ſtara kholeru, a wot toho czaſa bě ſewy boſ czeſla kaž wotemrjety. Wona tohodla z ſewicu niežo pſchimac̄ njeniōžesche; a taſ khromiſche, zo dyrbjeſche ſo wo ſitwje khodžo ſtajniſe ſawłow a ſtoliczow džerzeč. Do cyrkwi, kofruž mějeſche we wſy, z cyła wjac̄ njeniōžesche, khiba zo ju tam, hdyz bě rjane a czopte wjedro, donjeſehu. A tomu pſchimwa ſo, zo dyrbjeſche husto ſrei pluwac̄, a zo žoldk twjerdeje chroby njebjerjeſche. Wona ani kuſka khleba zjesc̄ njeniōžesche; jeno židki wuſmuž, mjaſowa juſchka a khofej zdžeržowachu ji hiſheče žiwenjenjo. A ſtajniſe bě ji zyma; tež wo žnje mějeſche ſtajniſe zapojene, dokelž ſo nihdy zhręč njeniōžesche. — Poſlednie poſdra lěta, wot jutrow 1857, bu hiſheče hórje z njej; pſchetož tež prawa noha poeža ſtchnyc̄. A wſchě wotemrjete ſtarý běchu wopukle, kaž pola wodnkarwoho cžlowjeka. Žanoho cžuc̄a njeniējachu. „Hdže dha ſtej mojej noz̄y wostaſej?“ taſ khora druhdy zaſoſczeſche, hdyz běchu ju trochu pſchepoložili. Sama ſo w ſožu wjac̄ hibniyež njeniōžesche. — Dweju ſekarjom běſhe poměla; wobaj paſt bórzy pſchepoſtaſtaj, ji ſekarſtwia dawac̄. „Te wſchak býchu zeflawnien moch do cyła wučyrowaše“, taſ prajeſche tón, kotorohž najpoſledy mějeſche. Zeno pſcheczelſtwa dla ju hiſheče druhdy wopytowasche. — Rizanowa mějeſche dwě džesc̄i, syna Romana, kiz bě pola jenoho woſobnovo pſchekupca w měscze Bordeaux-u, a džowku Lubinu, kofraž swoju ſtaru khoru mac̄ z wérnej džec̄zacej luboſežu hla- daſche. Hdyz bě wſcha nadžija ſo zhubila, a khora hijo doma wobstarana, piſachu ſynej, zo by domoj pſchischoł. A wón pſchiūdže, tola jeno na krótki cžas — dolho po pſchikazni swojoho kruhovo knjeza wostac̄ njeſmědžesche — wbohi wopuſchczi swoju mac̄ z tej wěſtoſežu, zo ju na ſwěcze wjac̄ njewohlaſa. — A nětk ſežehowachu zrudne dny za Rizanowu. We wſhem, ſchtož bě hiſheče žiwe na njej, rŷjeſche ſurowa boſoſcz. „Mój Božo“, taſ wona ežaſto zdychowasche, „wzmi mje tola ſebi! Chcu wſchak rada wumrjec̄.“ — „Te tu najdlěje byla“, prajeſche ſekar, hdyz bě jemu ſobotu popoſdnju zaſy pola njeje pobyl. „Fa ſo boju, zo młodoho ranja njewohlaſa.“ Tež družy

pschiindzechu, hdnyž bě na cyrkvi svjath wjeczor wotzwoňlo, k njej pochladač, a wschitcy dzechu z tej myslíčku z durjemi won: Ta budže jutſiſchu njedželu hido w njebjehach swjeczicž — a někotromuž-kuli so sylzy z wocžow ronjaču. — Čimowa mōc so po zemi rozlehný, a styskniwa czíščina nastá w Rizanec domje. Jeno czežke dyhjanjo khoreje macžerje bě styskhecz. Lubina spěwaſche z boka klečzo mjelečzo pacžerje. — Hido bě jednacže wotbišo. — „Lubina!“ „Chcesh ty ſhto, macži?“ wotmołwi Lubina stanyskhi a ju za ruku pschiunywschi. — „Moje dzechzo, dži k Neſſansec czečeze. Wona mi wóndanjo prajeſche, zo chce do Lourdes-a hicž a mi něſhto wody z hnadownoho kužola ſobu pschinjescz. Wěſcze je tam hido pobyla. Dži k njej, a njech eži tu wodu da. Ta budže mi pomhač.“ — „Alle macži, je hido pozdže. Nejemožu cze ſamu wostajicž, a Neſſansec ludžo ſu wschitcy lehnhcž. Alle jutſe, zahe rano chcu tam dobežecž. — „Haj“, wotmołwi macž, „tať dži tam rano!“ — A nětk bě zaſy wscho czichó; bjez kónca pať trajeſche jimač ta noc, a pomaču, tať pomaču minyčhu ſo hodžinki. Skónczne njedželske ranjo zaſwita. Lubina pobý pola Neſſansec a pschinjese bleſchu Lourdes-skeje wody. Malanski ſchleſciu poda ju macžeri prajich: „Tu maſč, macži, a piſi, a zo by tola ſwjata Marija Lourdes-ſka cze wuſtrowiſa.“ — A ſtara macž wza ſchleſciu a pocža pič . . . „Lubina, złota Lubinka, to džé je živjenjo, ſhtož ja do ſo piuju. Budž proſchena, myj mje bjez wocži z tutej wožitwacej woduy; myj mi pschecyz wſchě moje ſtawhy!“ — Lubina, wscha zaſtróžena, wotunka lapku we wodže a myjeſche tſchepotajo macžeri wobſlio a ſtawhy. Radosež a zaſy hrózba ju wobehowaſche, hdnyž widžesche, tať ſo wopukloſcž po něčim zhubjuje. „Je mi“, prajeſche macž, „kaž býchu ſo mi žehliwe hoždže pschez kožu pschedobohwale.“ To bě zavěſcze potajna wina teje khoroſcze, kotař bě tať doſho ju cžwiſowala. Za mačku khwisku bě mrějace cželo wožiwiło a womkódnio. A ta, kotař bě taſke cžaſh na blaku ležala, ſtaný, zwobleka ſo ſama a poſlakny ſo z džakownoſežu hnuta psched ſwjeczecžom macžerje Božeje, kotrež na ſcějenje wiſaſche. To bě rano wokolo ſydmich. Lubžo počzachu wot raných hicž. Eži, kotsiž pod woknami nimo dzechu, ryczachu mjez ſobu: „Hacž tež to je Rizanowa hido njeboh?“ — „Majſkerje zo je. Bě tola jara hubjena.“ — Znacži a pscheczeſlojo zańdzechu muts; namakachu ſtwinie durje powočzirjene; Lubina ſtejeſche na prozhy, zepjerajo ſo na duriny ſtołp; běſche kaž bědua a bjez wocži wscha ztorhana: tať jara bě džiw ju pscheslapnył. — „Lubina, njerudž ſo tola nimo ničen psche lubu macž. Di wschať je ſo derje ſtało, a w njebjehach ſo z njej něhdyn zaſy wohladatej“, — tať projachu eži, kotsiž běchu do khěze zaſtupili, wo něčim njewjedžo. — „Moja macž je z morwych ſtanyla“, wotmołwi jim Lubina z tať cužym hlosom, zo ſo wschitcy poſtróžichu. — „Wboha je ze zrudobý rozm wotbyla“, myſlachu ſebi, ju wobžarujo. Hdnyž pať do jſtwy zaſtupichu, pschiindže jim Rizanowa ſtrowa a ežila napſchecžo. — „Sa ſym wuſtrowjena“, prajeſche, „a do cyka wuſtrowjena z Lourdes-skej wodu. O tať

móena a dobrotzíwa je tola maczér Boža! Boježe, wuspewajmy hromadze džakowny paczér!" — A tak so sta. Czyh dżen pak hacż do slepeje czyn bě Rizanec istwa połna ludzi, kotsiz chychu so ze swojimaj wočomaj psche-swédeżicż, hacż je wopravdże wérno, schtož běchu skicheli. Też najzýmnische wutroby buchu hnute. — Mjez tym czakasche w Bordeaux-u Rizanowje syn z tychnym njeměrom na list, kotrež dyrbiesche jomu, kaž so bojesche, powiejeż wo maczérnej smierci pschinjescż. Tene dopoldnio dosta list wot domu; nje-wérjesche sebi jón wbohi wočinjecż. — „Zmuž so“, prajesche pscheczel, kiz bě pola njoho, „podaj so do Božeje wole a njes ze sczepnoścju swój kschijżit!“ — A netk wočini swérny syn ze szlyzothymaj wočomaj list. O kał pocza jomu wutroba pułtacz, hdyz czitasche, zo je macz, kotrejż bě hjo poslednje „Boże mnie“ prajik, na tak spodźiwne waschnjo nadobo wustrowjena. Hnym dom jědzesche wuproshwski sebi wot swojoho knieza k tomu dowolnoścž domoj. — Nekotre dni pozdžischo powjedasche w Bordeaux-u wulkhadzacy časopis, kotrež so też „Katholicki Poſoł“ (Messager catholique) mjenuje, wo hnijacym skutku swjateje Marije Lourdes-skie, zo hy jeje czesć a kiswała so roszczerila daloko a scheroko. Z tym wotpohladom poſkicza tuto džensa też našch „Katholicki Poſoł“ swojemu Serbowstwu.

6. Psched wjaczy dyħli džesacżimi lětami bě po Pyrenejskich městach Małs M... jako wustojny herc znath. Tola, pschejara do swęta, a hiszceze druhich winow dla bě so hjo dawno wscheje wery wotrjeż; węzo też do Lourdes-skich džiwow nicżo njedżerżesche. A bësche-li jomu schtó rjeż, zo móże so tajki džiū też na nim stacż, tomu bě so zawęscze wusmjał. — A tola dyrbiesche so na nim, býrnjeż njeħał, z Bożim dopusħċenjom spodźiwna moc Lourdes-skoho kuzoła wopokazacż. Małszej sczini so mjenujcy lěta 1866 we dloni kula, nimale tak wulka kaž jejo, kotrež pschi wsħeħiħi frēdkah njewotbieraſche. Duż bě piſſanja kōnc; Małs dyrbiesche swoje huſle stronu połožiż a swiecżicż. — W tymsamym času pucżowaſche joho mandżella z jenej druhej żonu do Lourdesa a Małs džesche, dокelż nicżo za dželo njemiejsche, wczipnoścze dla sobu. Bësche tak njeħaħibith, zo sebi psched próznenju ani mēcu njeſčeże ani cigaru z hubi njezwia. Wystupi so wosrjeż ludzi, kotsiz tam klecżo paczereje spewachu. Runje tón dżen běchu so pobożni czesczwarjo maczereje Božeje jara nadobnie żejħli. — Tu prajesche k njomu pscheczelica joho żony: „Knjeże Małsso, też Was móże a chce swjata kniežna wuhojicż. Wupiżeče neschto wody z hnadownoho kuzoła!“ — Małs sejeże z ramienjomaj a njeħasche nicżo skysħecż. Żónska pak so njeda wotrafshicż, a prajesche: „Pišeże džen; schto dha Wam woda schlodzi? Je czerstwa a dobra.“ — „Wopravdże,“ myſlesche sebi mudrażk, „zesħkodżecż mi njemóże, hdyz piju, — pomhaż wħażek też nie.“ — Wza toħoddha schħleñcu wody a wapi ju... kula bě so zhubiła. Wón zblēdmu, a wobrotzíwski so k swojej żonje, kotrež z boka klecżesche, prajesche z hnuthym hlosom: „Moja luba, ja hym wuhojeny.“ — Żona pak, myſlo, zo to jeno

na schibakstwo praji, dokelž bě sebi husto z jeje wery žort zehnał, njepohsada ani na njoho, a prajesche trochu mjerzata: „„Makso, daj jeno sebi tola tudy býc ze swojimi hanjerškimi ryczem!““ — „Alle hladaj jeno! Moja kula je so zhubila.“ — Nětk so žona wobroczi a widzesche, zo je wérnoſcz ryczał. Radoſtne syły so ji poczachu po leomaj ronicz a z nutruñym paczerjomu džatowasche so wona njebieskej maczera. Wón pak tu stejesche, bledy kaž sczéna, njewjedzo, szto psched ludzini zapoczeć. Rimowólnie bě cigaru na bok ežiñył a mécu sej széhanył. Tola dobre symjo Bożeje hnady wosta na zaſkhnienej roli joho wutroby z wjercha leżo a njemóžesche so zaſorjenicž. Wón so domoj wróci wuhojemy, nic pak wusprawnijemy. Džiwy wſchak kózdroho njenaſkazaja. Tola ežim zjawnischo je so Boża hnada a miloſez tudy na zemi na někim wopokaſała, ežim wjetſche budže něhdyn we węcznoſci joho zamokwjenjo psched sprawnym ſudníkom.

N o w i n k i a p o w j e ſ c z e .

3 Lujicy a ze Sakskeje.

3 Budyschina. Na 2. a 3. meje wotbywasche so tudy přeni lětníſhi ſejm řužiſkých ſtaſow (druhi je w novembri). Majwažniſche wobzanknjenjo za naš katholikow je najprjedy pschiwzaczo ſakkho ſakonja wot 23. augusta 1876 wo statnym dohladowanskim prawje (Oberauffichtsrecht) nad katholskej cyrkvi, pschecziwo kotromuž je wězo podarmo naſch hnadny ſ. biskop hako budyski tachant (hako tajki je wón w ſejmje) protestiroval z pschihloſowanjom někotrych katholickich zapóſlancow. Dale je za katholikow wuzitne pschiwzaczo rozkaza (verordnungi) ministerſtwa kultusa wo dowolenym twarjenju noweje katholiskeje cyrkvi — w Žitawje, wo čož je naſcha duchowna wyschnoſcz žadala. Čzehodla njeje žadocž wo dowolenjo twarjenja cyrkvi w Baczonju podala, wukladnjenym deleka. Wina je ta peticia, na kotruž njebychmy hewak ſpomnili, hdyn běſche naſche zhromadne ſerbſkokatholiske prócowanjo njeſkazyla. Tola je naſcha naſežnoſcz z tym jenož wo khwilu zadžeržana!

3 Budyschina. Z kóncom přenjoho poſlěta zloži wysokodostojny ſ. kanonik ſcholastikus ſ. Scholta direktorstwo tachantskeje ſchule. Nadžija je, zo budže joho naſtupniſt jedyn z tachantskich z duchownych. Powieda ſo, zo w tych dnach mlody duchowny ſ. Nowak na njewěſty čas do Budyschina hako pomocnik pschiidže.

3 Budyschina. Kaž ſkyſhimi, budže njedželu, 3. junija, 50letny biskopski jubilej naſchoho ſwjatoho wóca po porucznosczi cyrkwiſſeje wyschnoſce na wěſte waſchnjo w cyrkwiach wuznamjenjeny. Minjenu njedželu, 13. meje, je bamž Piüs IX. swoje 85. ſéto docpěl. Wón je ſtrouy ſ. tróſchtej ſwojich pscheczelow a ſ. mjerzanju ſwojich njeſcheczelow. Joho jubilej 3. junija budže, kaž ſo nam piſche, w naſchich ſerbſkokatholickich kafinach ſwjeczeny. Do Roma je z naſcheje krajinu z němſkimi pučzowarjemi (jich bě 200) wóny ſ. hrabja

Franc Stolberg z Worklec ze swojej mandżelskiej pucząwał. Dokelż wje-
dzachmy, zo so katolicki Serbia njemóżachu w Romie jako Serbia pokazacż
(hdźż so njeje nictó ze Serbow do Roma podał a też hewak naſche byczo abo
existence so przeje), chychny doma w Serbach bamżowej jubilej swieczię z po-
łożenjom zaſkadnogo kamienja noweje cyrkwi w Baczo nju. Chychny z tym
dopokazacż, zo so sami za swoje duchownie potrzebnoſcze ſobu staracż móżemy.
Wſchitko k tomu trébne běchmy z časom wobstarali, hdź bych učkotſi katolicki
Serbia sami nam njezadžewali z tej znatej peticiju, wot 16. decembra 1876,
na k. biſkopą, na ſotruž džensa preni króz tudy ſpominamy. Woni so spie-
czętowacu ſtatutam wubjerka, wot nich tež podpisany, po kotrychž mějesche k.
biſkop wuſudzież, hdźe ma so wotmyſlena cyrkvi twaricż. Kenjez biſkop měnjesche,
zo woni pſchi cyklic 10 minutach zdalenioſcze Baczouja wot Ćzornec ſnadż
peticiju wrózgo wozmu a tohodla njeje duchowna wychinoſcę z naſhei naležno-
ſczech kchwatała. Po wſchelakich jednanjach (kiz pozdžiſho pomijenujemy) a dopi-
ſowanach běſche ſkonečnje njeſte, hacž dyrbi ſo dowolnoſcę k twarjeniu cyrkvi
najprjedy poſta ministerſtwa abo poſta lužiſkiſtwa ſtawow proſyceż. Krótko pſched
wotewrjeniom walporſkoho lužiſkoho ſejma ſo nam wozjewi, zo dyrbi ta wěc
najprjedy do ministerija. Wjez tym běſche njemožne w Dreždjanach hiſheče
pſched wotewrjeniom lužiſkoho ſejma dowolnoſcę wobstaracż. Snadž moħla ſo
tola na oſtavje bamžowoho jubileja, 10. junija, zhromadžizna wubjerka k wopom-
nječju džerzeč?

Z Budžin a. Na 3. meje zemrje we Wawicach poſta Bukec k. aſſeſſor em.
Hermann Ferdinand Wehla, ſotruž je po dokonjeniu ſwojich ſtudijow na
tudomnym ſudniſtwie aktuar a pozdžiſho doſte lěta aſſeſſor a pôdla tež to-
maczér za Serbow był. Poſlenje lěta woni khorosče dla na wſy pſchebywaſche,
woſebje tež w Bukowcu poſta Wotrowa. Won běſche ſwérny Serb, wubjerko-
nik Maćzich Serbskeje a piłny serbski ſpisanow. Nětežiſhi wubjerk mjenowanego
towarſtwa poſla na joho kafchę wulku paſmowu hačku z běložidžanej ſeklu, na
ſotruž bě serbski tezt cziszczańy.

Z Scheračowa. Tudomny ſudniſki hamtman, k. Seyfert, rycze-
ſtubler w Dobroſchicach, je ſo dał pensionirowacż a je ſo njeſtawno do Drež-
djan pſchebydlí.

Z Dreždjan. Město ſakristana a inſpektora pſchi kralowſkej dwórſkej
cyrkvi je njeſtawno k. Petr Lehmann, rodzony z Khróſczie, dostał.

Z wſy. „Wulki poſtup!” Hako ſwérny Serb a wobledžbowat serbskich
waſchnijow píſam ſlědowace ryczečki njewinowatym k wjefelu, wiňowatym k po-
lepſchenju, wſchitkim pač k rozmýſlenju. Mój luby Póſle! Lětsa hižo pјatnate
lěto po serbskim kraju pucząjesch, znajęſch toho dla Serbow, jich dobre waſchnjo,
jich poczinkę a jich ſlaboſcze. Zenu wulku kroczeń, ſławny poſtup, kiz dyrbi
ſo we naſhei kronich za wſchę pſchichodne narody zahowacż, pač wěſcje hiſheče
njeſhy wobledžbowacż pſchiležnoſcę mél. Za měnju móemu kroczeń k złutniwoſci

naschoho žónskoho splaša, kotaž běsche něhdžekuli hížo pocžala na šlabých nohach stacž; haj tak wažna je tale krocžel, zo drje tak mjenowane „palace socialne praschenjo“ nětko w krótkim rozwijaze! Njewěſch dha híſceže, schto měnju? Duž poskhaſ a džiwaj ſo! Někotryžkuli nan móže zaš měrnischo ſpacž a njetrjeba ſo tež wjac tak jara drčž, pſchetož najnowscha ſerbska móda je krótka ſala! Ty njewěřiſch, mój ſuh Šóſle, kaf wažne to je. Hdyž je ſala bětſk ſochęſha hacž ſuknja, dha zalituje ſo tejk a tejk ſochęži; to wucžini, jeſi ſala prawje dobra a droha, tejk a tejk tolerjow, te ſo dadža na daň a předy hacž ſo wohladnjeſch, maſch z toho pěkný kapital narocženy. Mój ſuſod chyſche tu wěc hinač wulkasč a měnjeſche, zo drje ſej tajke krótke ſale cži dadža ſchicž, kž ſebi wjac kupiež njemóža, jomu běſche to žel a chyſche rady dary ſkladovacž, zo by ſej tola kóžda možla dacž zaš pſchistoju ſalu zechicž. Tele ſlowa mojoho ſuſoda dopomichu mje na to, zo moja mała fotra, hdyž běſche trochu wotroſtka, tež w tajkej krótkej ſali khdžesche, dofekž běſche híſceže dobra ale wuroſtka: a hlej! ſchtož běſche něhdyn jedoſtaſ a njedoploňoſež, to je na dobo najrjeñicha móda! To je ſkoro tak kaž pola druheje draſty, kotaž ſo někotrej „Serbowcy“ tak ſubi, zo ſwoju rjanu pſchistoju ſerbsku draſtu z njej pſheměni. Hlej takle ſo ſwět wjercži! Hde tež to tola ſerbski módný žurnaſ wulkadža? Mój druhí dobry pſchecžel, kž we wſchitkim dale hlaſa, hacž wſchědný cžlowjek, t. r. dale, hacž ſteji, tón jara z hlowu wijesche a praji grudnje: „To je zaš wulka krocžel dale k pſcheiněmczenju a k ſtaženju naſcheje rjaneje a pſchistojeſneje draſty ſerbskich žónſtich a kniežinow. Pſchetož pomału budže ſala pſchec kufchischa a kufchischa, potom tež wujſcha a ſkónčnje naſtanje z toho kuflowata podolhojta ſapka, kafkuž „ſwobodni murjerjo“ noſcha. Potom niežo wjac wysche njewoſtanje, hacž ſalu cžiſceže přeč cžiſnyč a ze ſuknje ſežinicž němſki klejd.“

Be wſchoho ſwěta.

Němſka. Rajchstag bu 3. meje ſkonečený. Zene z wažniſtich wobzan-
njenjow je, zo najwyſchſchi ſud (Reichsgericht) do Lipska pſchinidže. Měnjeſche
němſke kraje běchu ſo jara prćowale, zo tajki ſud njebi w Barlinje woſtał.
Lipſk dōſtanje z tym někotre ſta zaſtojnikiow do ſwojoho města.

Z Rom a. Kóždy týdžen, haj kóždy džení pſchikhadžeja wotpoſlani czechých krajow ſem, zo bydu ſwiatomu wótcej ſwoju podatoſež wozjewili a jomu zbožo pſcheli k biskopſkomu jubileju. Pius IX. je w běhu wſchěch 1800 lét hakle druhí bamž, kž je tajſi jubilej docžatá. Pſched nim ſwjeczeſche jón bamž Benedikt XIII. w lécje 1725. Tola tutón njebě doſho bamž, jenož 1724—30. Z wonka Roma budža bamžowý jubilej z džela 21. meje, zwjetſcha pak hakle 3. junija ſwjecjeſz.

Rumun ſka. Wójna je tutón kraj (2100 ſchtyrirožených mil z $4\frac{1}{2}$ mill. wobydlerjemi) nuzowała, zo je ſo za ſamostatny wuprajil. Rumun ſka, kotaž hako kſchecžanska na wobſtažu a njezranjenosceži Turkowſkeje wjefelo měcz nje-

móže, njeje węzo Rusowskej so spieczovalo, a sultani njeméjesché bróni, zo by na pomoc pschicžahnył. Na 9. meje je sultan wjercha Karla na papjerje wot-sadžii a nazajtra a pozdžisze dny do rumunſkich njewobtwerdženych městow Oltenica, Braila a druhich z kanónami tſelecž dał. Sejm je swojemu wjerchę pravo dał a tał je rumunſka armeja so nětko rusowskej pschizankuſta a ma woſebje prawe kſhidlo tuteje poſylnicž. — Serbſta a tež Grichifka so dale bró-nitej. — Miriditowje (Albanesowje) su so Čzornohorcami pschidali.

Awſtrija. W tutym wulkim khežorſtwie, kotrež dolku ſmuhi z rozpadowacej Turkowſkej mjezuje, su wſchelake ſtrony, z kotrychž někotre z bojoſežu a druhie z nadžiju na netežiſhu wojnu pohladuſa. Knježerſtwo je w tu khwili w ruch Madžarow (kancler je Andraſſy) a Němcow, kotsiž bychu radu Turkowſku njezranjeniu zdjerželi. Wojerſka ſtrona by zaſy radu widžala, hdý by Awſtrija Boſniuku pschi dobřeſ pschiležnoſeži ſebi waſala a ſo k poſdnju po-wjetſchiła. Toho pał ſo runje Madžarowje a Němcy boja, dokelž Boſniuſta a ſuſodne kraje su ſlowjanſke, a wjac̄ Šlowjanow knježerſka ſtrona ſebi njeſpeſeje. Tež Rumunowje we Wiherſkej pohladuſa z nadžiju do pschichoda, runje tał Italscy w Throlſkej a pschi morju. Hdże ſebi rakuscy Němcy pschińcž pscheja, je znate. A němcy awſtrijcy knježerjo ſo tež boja, zo mohl pschi, pschi-bjeranju Awſtrije na poſodniſcej ſtronje ſebi na druhich ſtronach tón abo druhí ſuſod něſchtu wuproſyč. To a wſchelake druhie ežni w tutej turkowſkej wojniſe wulki njemér w Awſtriji.

Z turkowſkej wojniſe. Na europiſkim wojowanishežu změja Rusowje za tydženiu tał wjele wójska w Rumunſkej, zo móza na wjac̄ ſtronach z wužit-kom pschez rěku Donawu; w tu khwili hakle je male wotbželenjo pschekhod do Dobrudže ſphtało. Hlowna kwartira wulkowjercha Mikkawſcha je w měſcze Plojefchti, połnōcnie wot rumunſkoho hlownoho města Bučureſchta. Spoumjenia hóbne ſkutk je, zo ſu Rusowje pola Braila turkowſku wojniſku ſódž potſeleli, hacž ſu jeje pulverowý ſkład z kulu pscherazyli, tał zo je ſódž do powětra zležałka z 200 mužemi; tež z druhie ſódże ſu wot Rusow njeſtobdne ſežinjene. Turkowſka hlowna kwartira z wjedžicžerjom Abdul-Kerimom je w Ruschežku. Na aſiſkim wojowanishežu ſu Rusowje pod wulkowjerchom Michałom (joho přeni general je Loris-Mělikow) wjele mil do turkowſkej Armeniskeje pschicžahnyli. Bitwicžki ſu hižo byłe. Kraj je tam jara horath a na mjezach (hiſhče w Rusowskej) ſu Čezechencowje a druzy muhamedianowje, taž ſo piſa, njemér ſežinili; tola to wjele njezeſtobdži, dokelž ſu male ludy. Turkowje, kotrychž Muftar paſcha naſveduje, piſaja do ſwēta, zo ſu pola Batuma 4000 Rusow zabili; ſchtóž chce, njech jim wéri! Turkowje mają w tamnych ſtronach na 120,000 muži, Rusowje drje tež tał wjele.

Turkowſke kraje w Africy. Ženož Egipciowſka chce ſultanej hiſhče 3000 muži na pomoc poſlacž. Marokko, Tunis a Tripolis ſu pomoc za-powiedžili.

Naležnošće našeho towarzstwa.

Sobustawu 1. 1877: ff. 296. milník Michal Zmij z Wutoležic; 297. tubler Jakub Rěžák z Věležec; 298. korezmar Miliawich Schuster z Věležec; 299. tubler Miliawich Kral z Čemjere; 300. Marija Pjetaschowa ze Židova; 301. Marija Grohmannowa ze Židova; 302. albertinka Madlena Kuečanec z Dreždjan; 303. Miliawich Glawsch z Panczie; 304. pšehelupe Delencžka z Lufkowa; 305. Miliawich Blažek z Rabic; 306. Karl Petšchka z Budyschin.

Na lěto 1876 doplaczichu: ff. 538. M. Pjeh ze Swinarnje; 539. pšehelupe Delenežka z Lufkowa.

Darh a daní za chřešť we Bacžonju.

Nawdaty kapital a dotal nahromadžena daní wnežnijeschtaj: 30,934 m. 60 p.

K čezeži Bozej a k spomízenju duchov su dale woprowali: ujemienowana z Wudwora 3 m.; z Konjec 3 m.; sčlād ralbicžanskoho processiona do Philippssdorfa 12 m.

Hromadže: 30,932 mark 60 p.

Přeprrosenjo.

Svjatki wutoru, džen 22. meje 1877, budže we Łazku, w domje pšehedýh milníka Kummera, 30letního vjelopstí jubilej našeho Svjatoho Wotca, vamža Piuss IX., svatočocíju svježenj. Wježor ma so wohnostří wotpalič. Sobustawu „katholsteje bjeſady“ a druhých katholſkých towarzistw, kaž tež druhých kath. Serbow a jich mandželise a džovki pšepršuje k tomu.

Zapovězat popoldnju w 5 hodži.

Ralbicžanskje katolskeje bjeſady we Łazku.

Serbam w Hornjej a Delnjej Lužicy.

Kommissija literarncho a ryčničkého towarzistwa „Slavia“ za zběranje pěsni, bajkow, powjesčow, příslowow, prajdišow, powšitkovnych a wosebje prawizniškých wašnjow postaji sebi, zo budže runje mjenowane basniské plody nic jeno w Čechach na Morawje, w Slezské a Slovakskej, ale tež we woběmaj Lužicomaj napisować a wudawać.

Duž wobroča so k serbskemu narodu we Lužicy, zo by ju w tutym průcowanju wšomožnje podpjerał; přede wšém pak prosy komissija češenych wótčincow a serbske študentstwo, zo by w časopisach a na swoju ruku na jeje a zavěsće tež na swój wuspěch k temu skutkowało.

Mějo hižo pomoc wot Wašich študowacych w Prahy slabjenu, nadžia so komissija, zo nebudež tež druhdze wotpokazana, a zo tak zhromadnje z předy mjenovaných krajin pomalu wšo zezběra, štož so dotal hišće njeje wudało. Při pisanju zběrkow, prosymy, zo bychu zběračelo wšitko jasnie a zrozumliwie woznamjenili, sami ničeho njepřidawajo a ryč z basniskimi wurazami njewupyšejo, ale zo bychu nam wšitko proscé a jednorje tak podali, kaž jim to lud powjeda.

Pěsňe, podkhěrļuški, příslowa a prajidla njech so nam pósceļu w prostej ryči njedziwajo na grammatiku; bajki, powjesče, wašnja njech so pisařa w pismownej ryči, tola tak, zo bychu so zakhowále te same slova, teho runja tež wažne sady w prostej ryči; přetož wěmy, zo ludowe basnistwo bjez swojeho zdrasčenja wjele zhubuje na lokošći, běžitosći a cunjosći.

Dale prosymy, zo bychu so dla lepšeho přehlada w archivje pěsňe, bajki a z cyła kóžda družina wosebje pisala.

Štož móže češki, temu bychmy darmo pósłali čiščany nawod za tajke zběranje, štož pak našeje ryče móčny njeje, njech so w běhu šulskeho lěta (wot 15. oktobra hač do 15. julija) w serbské ryči na komissiju wobroči, kotraž jemu na kóžde prášenje najprečelniso wotmořwi. Adressa je: Komisse pro sbíráni písni atd. (odbor lit. ř. spolku „Slavie“). Ferd. třída, číslo 60-II. v Praze.

W Prazy, džen 14. meje 1877.

Frančišk Hnilička,
t. č. předsyda.

Coelestin Fryč,
t. č. pismawjedzeř.

Číščej Smolerjec knihčíščeřenje w Budyschinje.

Katholoski Poroč

Wudawa so
prěnu a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Sudowyczasopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Číslo 11.

2. junija 1877.

Lětnik 15.

Joho Swjatosći Banižej Piusej IX.

na 3. junija,
dnju zlotoho biskopskoho jubileja,
w mjenje katholskich Serbow.

„Na mnohe lěta!“ su Ći často přeli
We wažnym džèle, w swyatym za-
stojnstwie;
Kiž biskopja su zrđka dostać měli,
Bóh jubilej Ći zlotoy popřeje;
W tym zraduja so wšitke narody
A mjez nimi tež Serbja džensa smy.

Ty mjez tym wjerch sy cyrkwe wu-
zwoleňy,
Sy Jězu Khrysta hódny naměstnik,
Ty z dołhim knježenjom sy pohna-
dženy
Na Pětra stole w Romje nastupnik.
To wopomnja zas wšitke narody
A mjez nimi tež Serbja džensa smy.

Ty wučeř wěriwych sy rozhladany,
Ty w Swjatyh příkladze nas powuči,
Sy čerpię „křiž wot křiže“ mjeno-
wany,
Duž wutrobyje nas Khrysta poruči.
W tym džakuja so wšitke narody
A mjez nimi tež Serbja džensa smy.

Što biskop-jubilar Ty horco prosyš
Ze swojim stadłom wšem so zjenoćo?
To je, štož wšednje we wutrobyje
nosyš:
Je křiža myto, cyrkwe dobýco!
W tej nadziji džens žohnuj narody,
Njech mjez nimi tež Serbja wšityc
smy!

Kulow, město a farska wosada.

XI.

1716 na 10. junija činjescztaj budyski tachant Mjerczin Just z Friedenfels a hnadna knjeni abtissina Kordula I. Sommer we klóschtrje Mařijneje Hwězdy wustawu wo nowozałożenju ralbicžanskeje, wot Hussitow 1429 zapusczenye cyrkwe⁴⁷⁾, we kotrejž so postaji; 1. we Ralbicach dyrbi so nowa fara twaricž a budža twárské pjenjezy so bracž ze zamoženja róžencžanskeje a stareje ralbicžanskeje cyrkwieneje poklädnich; 2. farske pola, kijž so kupicž maju (poł lejna), budža tež zaplačene ze zamoženja pomjenowanej cyrkwienej poklädnicow; 3. za nowu ralbicžanskú wosadu wotdžela so wot khróscžanskeje wosady: Ralbic, Róžant, Smjerdžaca, Schunow, Lazk, Nowoslich, Sernjany, Dobroslhici, Pěškec a poł Konjec, a wot Kulowskeje wosady: druhá polojca Konjec — wscho bjez zarunanja; 4. jeli zo pał něhdý khróscžanski abo kulowski farar byschtaj do nužy pschischloj, budže jimaj abtissina z klóschtrskim zamoženjom po móžnoſći k pomocj stacž.

Slubjene nowozałożenjo ralbicžanskeje fary pał zdobom do živjenja ujestupi, ale hafle we lécje 1754. Hnadna knjeni abtissina powoła drje hako prěnjoho ralbicžanskoho fararja Hrjehorja Justa (z Kukowa), dotalnovo kapłana we Rumburku a wuja tachanta Justa z Friedenfels; dokelž pał założenjo ralbicžanskeje fary so dlějescze, pomjenowa joho abtissina za khróscžanskoho fararja. Wón wumrje na 22. meje 1742, starý 71 lét.

Róžencžanskeje cyrkwe dla wudvri 1739 mjez budyskim tachantom a klóschtrskej abtissinu zwada, kotaž hacž k létéj 1754 trajesche. We róžencžanskej cyrkwi wobstarachu khróscžanscy duchowni božu službu; tež běsche tam pozdžijscho stajny duchowny, kotrejž we ujenje a pod dohľadanjom khróscžanskoho fararja skutkowasche a „róžencžanski kapłan“ rěkascze. Po smjerečji róžencžanskoho kapłana Miklawšha Pjeha (z Libonja), na 22. měrca 1739, postaji klóschtrská knjeni abtissina Kordula I. Sommer na 6. apryla 1739 klóschtrskoho duchownoho Bernarda Pjetschika (z Kulowa), a po joho woteidženju do Žaneka 1750 knjeni abtissina Józefa Elger klóschtrskoho duchownoho Florida Marka (z Budworja) hako administratora we Róžencžze. Tomu so staji budyski tachant, dokelž Róžant we duchownych naležnosćach do Ralbic khróscžic a do tachantstwa, nic pał do klóschtra pschiskuscha. Tachant wjedžesche sfóržbu psched baužowym nuncijom we Winje a da z klefkow wozjewicž, zo jutrowne wopravjenjo ralbicžansko-khróscžanskich wosadnych we róžencžanskej cyrkwi hako dopjeljenjo jutrowneje winowatoscze njeplaczi. Tale zrudna pschefora mějescze zbožowny kónc pschez nowu wustawu wot 28. januara 1754.

⁴⁷⁾ Po hussitsim spowalenju běsche we Ralbicach jenož kapalka, hdžež so boža služba wot khróscžanskich duchownych wotdžerža. Tež pohrjebachu so we Ralbicach na tamních kerchow wšče cselá; něčijscze ralbicžanske pohrjebne knihy so zapoczínaju z létom 1682.

Na pomjenowanym dniu wobzankujschtaj budyski tachant Jakub Wóski z Bärenstam a klóschtrška abtissina Józeſa Elger we nastupanju ralbicžanskej faru a róženčanskej cyrkwoje takle: 1. abtissina budže nowu faru we Ralbicach z polemi wuhotowac̄ a dyrbja so do noweje woſady zapoſazac̄: Ralbich, Róžant, Smierdžaca, Schunow, Lazk, Nowoſlīch, Sernjan, Pěſkcy (pozdžis̄ho do Něbjelczie zaſarowane) a poł Konjec (druha połnōena poloje Konjec pschiſluſhesche hac̄ do lēta 1822 do Kulowa); 2. abtissina chce hało farſke ſublo we Ralbicach poł lejna na kupic̄ a je wot wszech dawków wuswobodzic̄; 3. abtissina budže ralbicžanske farſke po ſa we ſywnym a žneiſkim čaſu wot dwieju robočanskeju burow po rjedze wobdželač dacz a to tſi połne dny za tydžen; 4. abtissina budže w Ralbicach nowu, dwaj ſchosaſ wypoſku faru z hródženi, z bróžnju a z kólnju natwaric̄ dacz; 5. nowy ralbicžanski farar̄ dyrbi wot swj. Walpory 1754 na woſypku doſtač: wot Konjec 6 kórcow žita a wowa, wot Ralbic jeno poſoju, to je: tež 6 kórcow žita a wowa, druhā poſoju ralbicžanskoho woſypka paſ dyrbi khróſčanskemu fararzej zaſtaſac̄ k wopomnijec̄, zo je ralbicžanska cyrk̄ej prjedy do khróſčic̄ ſluſchała (in memoriam quondam matris ecclesiae Crosticensis); 6. klóſchtr budže 1000 toſeri kapitala zapoſožic̄, wot kótrichž ralbicžanski farar̄ dań (lētnie 50 toſeri) poczehnje; 7. k wotrunanju dyrbi khróſčanskki farar̄ doſtač: woſypk khróſčanskoho kapłana (12 kórcow žita a wowa), kapłanowe poſa wot poſchitwórtka kórcow wusyčza, a kapłanowu ūku, kaž tež wſho, ſchtož je khróſčanski kapłan na dani a pjenjezach zbehala.

Budyski tachant a tachantski kapitel paſ za to ſlubiſchtaj, zo róženčanska cyrk̄ej klóſchtrej Marijneje Hwězdy a rjadej cisterciensarjow pschiſluſhesec̄ dyrbi, kaž tež jeje swětne a duchowne zaſtarano, z wuwzac̄om farſkich pra-wiznow (kſčezic̄, werovac̄, pohrjebac̄ atd.), kij pſchi ralbicžanskej cyrkwi woſtamu (administratio in temporalibus et spiritualibus, salva tamen cura parochiali). Tohorunja budže tachant klóſchtrskim duchownym we Marijnej Hwězde a Róženčze duchownu poſnomoc̄ (jurisdictio) za ſpowiedny ſtoł we cyrk̄ej diöceſy na prôſtwu klóſchtrskoho propsta poſkiezec̄.

Nowa cyrk̄ej a fara we Ralbicach so natwarischtaj wot 1752 hac̄ do 1754. Za přenjoho fararja powoła knjeni abtissina dotalnoho khróſčanskoho kapłana Jakuba Delenku, kótrij je, 79 lēt stary, na 25. decembra 1770 wumrjeł a k poſlepſchenju farſkich dochodow fararjej 1000 toſeri wotkaſał. Hało preni, wot budyskoho tachanta pſchipoznat̄ a z duchownej poſnomoci wuhotowany administrator we Róženčze poſtaſi so na 29. junija 1754 klóſchtrſki duchowny Bernard Pjetſchik z Kulowa⁴⁸⁾. Wón wumrje na 2. měrcu

⁴⁸⁾ Je tónsamý Bernard Pjetſchik, kótrij hízom 1739 hało administrator we Róženčze wot klóſchtra poſtaſený by, ale 1750 hało farar̄ do Zanek woteidže. P. Floridus Mark, joſe ſeſzehowat̄ we Róženčze, bě na 3. hapryla 1754 zmřiel.

1765 swojeje staroby 72 lēt. Prěni klóštrski kapłan we Róžencé bě Khrystofom Vér z Wotrowa, wot 1756 hacž do 1758.

Nowe massivne, 50 łocheži dolhe a $17\frac{1}{2}$ łocheža scheroke duchowne wobydlenjo (fara) we Róžencé natwari so 1754, nowa schuła 1777, nowa rjana murjowana cyrkę dokonja so 1778 a bu na 4. novembrje wot propsta Theodoricha Großmanna z Marijeneje Hwězdy k čeſeži swj. Maczereje božeje a swjatoho Prokopa woswjeczena. Tórm so do wyšokoſcze dotwari 1848, cžaſnik na nim so nastaji 1818. (Pokuſzowanjo.)

N o w i n k i a p o w j e ſ c ž e.

3 Lujicy a ze Sakskeje.

3 Budyschyna. Swjatkownu pojedzeli wudželi tudy w tachantskej cyrkwi nasch najdostojniſhi biskop swjate firmowanjo. W dżewjeczich běſche mjelečzaca Božia miſcha a potom džerjeſche k. biskop předowanjo pschi wołtarju. Firmujomnych běſche 311. Mjez nimi bě wjese tajkich, kij běchu z dalszych stronow sem pschishli.

3 Budyschyna. Zańdżenu njedzelu běſche nasch farať zaſy w Neustadtzu pola Stokpna, zo by w tamiscej wokolnoſczi hiſcheze pschebywachni czuſokrajnym dželaczerjam na železnich pschiležnosćz dał, zo bychu swjate sakramenty dóstacz a katholſkim Božim službam pschitomni byež mohli. A tomin bě tam zaſy sal měſchežanskeje tsélérnje wuzwolemy. Rjad bě kaž we koňschim lěže. Majprjedy bě spowiedź a w džesaczych ſemisze, na kotrež něhbže 60 dželaczerow pschinđe, a to zwjetſcha Čechow a Italskich, tola tež někotſi Polach a Němcy. Swjate ſcženjo a modlitwu po swjatym wopravjenju cziataſche duchowny w tych ryczach, w kotrejž běchu so ludžo spowiedali a kotrejž běchu pschitomni móeni. Skonečnje bě za Čechow hiſcheze czeſka rycz.

3 Budyschyna. Zańdżenu njedzelu bu w naschich cyrkwiach wozjewjene, kaf ma so jutſe jubilej biskopſtwa swjatoho wóteca swjecžicž. Džensia na pschedwycžorje so wſchudżom swjatocžije zwoni. Jutſe ſu swjedženiske Bože služby a Te Deum. Po wſchém katholſkim swěče je tym wotpuſk wozjeweny, kotsiž po doſpołnym pschihotowanju swjataj ſakamentaj pokutų a wołtarja dóstamu a za spomoženjo cyrkwię a za jeje widžominoho wjércha so modla.

3 Faseńcy. Tudy swjecžesche so zańdżenu njedzelu bamžowy biskopſki jubilej jara swjatocžnie. Dokelž redakcija schtwórk rano hiſcheze dopis nima, proſy wo njón za pschichodne cziſlo.

3 Kulowa. Na 21. meje, druhı dženj swjatkow, swjecžesche ſo we naschej farſkej cyrkwi a wosadze swjedženj 50lětnoho biskopſkoho jubileja naſchoho swj. wóteca a bamža Piusa IX., t. r. tón dženj, na kotrejž bu hrabja Jan Maſtař-Žeretti, nětčiſhi bamž, psched 50 lětami haſko biskop (spoletanskí arcibiskop) pomjenowany. We Sakskej swjecži ſo 3. junij (njeđzela mjez Božim czeſkom, hdžez ſo tež po cyklym swěče doſpołny wotpuſk

poštečji) hačo jubilejski džen, t. r. tón džen, na kotrymž Jan Mastai-Teretti bu hačo biskop swjeczený. My we Pruskej dyrbjachny ze swjeczenjom bamžowohu jubileja druhim krajam troch do předka khwatač, dokelž nje-wjedzachny, hač njenohl nam kamieni na pucž panycz a swjedzeň so začazacž. Na pschedwječoru zwonješče so pola nas wot 5 hač do 6 hodžin ze wschemi zwonami; na jubilejskim dnju pak, po wulkej Bożej mschi, wustaji so Bože eželo, zaspewa so dzakowny kherskich Te Deum, kotryž so we pschedpjelnnej cyrkwi wot wosady pod pschedwodom posawnow z hrimotatym wjeskym hlosom spěwasche, a da so z Božimi synou swj. žohnowanjo. Na pschedwječoru kaž na jubilejskim dnju poswětlesche so wjeczor wot $\frac{1}{2}9$ hač do 10 hodžin nashe městaschko a běchu wschelake rjane transparenty, bamžowy wobraz a wopon, widzecž. — Z Kulowa je so k bamžowomu jubilejej do Roma podal krawski Jan August Pětschka (Serb), 23 lét stary. Z Inspruka je wón do Kulowa pišal a syny jomu joho k rejzi potriebne papjery do Tienta pschi-pošali. — Hačo jubilejski dar za swj. wótnca je so we nashei wosadze 25 toleri skadowalo, kotrež so z druhimi darami z wrótkawskoho biskopstwa wot žonskoho towarzystwa k wudebjenju cyrkwiow („Paramentenverein“) we Neissu na cyrkwinu drastu nałożichu. Draſta so we mnichich kashczach z mjenami dawaczerjow we krajinje wjazanej knizh (albumie) na konci hapryla do Roma wotpósla, hdžej so jubilejske dary ze wschoho swěta we vatikanje (bamžowym hrodže) we wulkej wustajenicy zjawnje wustajeja. Dary klöschtrich knježnow we Lubanju, Marijnym Dole a Marijnej Hwězdze so tam wosobiuje khwala. Swjathý wótc kóždy džen poł hodžinu we wustajenych pschedbywa.

Z Lazka. Swjedzen 50letnho biskopskoho jubileja naschoho wjelumbo-wanego Swjatoho Wótnca Piusa IX., kotryž so tudy 22. meje, Swjatki wutoru džerješče, je so po powščitkownym pschipóznaczu prawje derje radžil. Běsche to přeni wjetšhi swjedzen, kotryž nascha bjesada swjeczesche. Hijo wjele nježeli do předka bě tak a hinač wuradžowane, dokelž nježachu so wschelake zadžewki wotstronicz a wschelake czežkoty pschedwinyc. Schtož pak běsche so wo předka jara czežke zdało, wupokaza so hačo cyłe pschihodne a praktiske. Swjedzenista zhromadžizna — wo tym wubjerk pschez jene pschinidze — mějesche so na rejwankej ūbi mylnka a hosceniarja k. pschedsydy Kummera we Lazku džerječ. K tomu bu tale ze schirjokowym hačzam a pletwami rjenje wudebjena, na poszčenje běsche rjany wobwencowaný wobraz Swj. Wótnca z lampkami wobdaty. Na dworje běsche mówna „meja“ postajena, na kotrež so bamžowa, žolta-běla khoroj zmahowasche; spomniena khoroj běsche ze ūfekoj khorhowju hijo dopołdnja Róženčanskij wěžu debila. — Hacžrunje běsche so ſrjež po-połdnja poczało deschęzowacž, zhromadžichu so tola sobustawy a hosczo jara nadobnje; wosebje běsche zwjeselace, zo bě so tež jara wjele žonskich a knježnow zechko, hač runje běsche to z cyła přeni raz, zo so pola nas žonske na tajkim swjedzenju wobdželichu. Wózny běsche nic malý ſal pschedpjelnjenu. — Něčto

do 6 hodž. wotewri pschedsyda bjesady, k. Kummer swjedženiku zhromadžizmu powitajo pschitomnych a napominajo k pschezjenosczi. Někto mějeshce k. kaplan Skala z Ralsic swjedženiku rycz, w kotrejž dopominajo na to, zo jatoho, wu-rubjenoho a po zdaczu ſlabohu bamža swjeczimy, pokazacz phtasche, kaf so we wſchitich najwažniſtich podawłach we žiwjenju bamža Piusa IX. pschedwiedźomnoſcz boža cyle jaſnje wupraja, kaf spodžiwnje wobhnadżene joho cykle žiwjenjo a ſkutkowanjo pschi wſchém horju a pschezczéhanju, a kaf wysche wſchoho ważne joho bamžiſtwo je. Cheemylí werni synojo swojoho Wóteca bycz, žada so wot nas po pschikkadze Swj. Wóta duch modlenja, zmuzite wuznaczo katholskeje werty, werna serbſka poniznoſcz, swerna pschezjenoscž. „Haj, naſch lubowany Wótcze!“ — ſkónči rycznik — „Snadny drje ſmy ſtaměk na móenym czele katholſkoho swęta, tola pak nie ſlaby. Ně, mócnje bija naſhe wutroby, z nowej mocu zahorjene za swoju swjatu wérnu. Ženak mócnje bija tež naſhe wutroby za Lebje, naſchoho wyschchoho Paſtryja. Rjemóžemy drje psched Lebje ſtupicz, toho dla pak njeje mjenje wérne te pscheczo, kotrež wuprajamy a ze swojim paczerjom ſczechujemy. A ſlubjenja, kotrež ſmy psched Twoj wyschschoměſchniſki trón póſkali, te hako Twoje poſluſhne džeczi tudy wſchitich wobnowjamy: Wuprajamy Lebi, Na-měſtnicek Chrystuſowomu najkruczjemu poſluſhnoſcz, swojoumu swérnomu Wócej najnutrniſchmu luboſcz, najhórje pschezczéhanomu Martrarjej wérne wobdžiwanjo. Haj, kaž nehdy Twoji swérni zaſtojnicy, tak tež my z radoſežu prajimy: „Rjewěny, hacž je w zařízenych časach žadyn bamž był, wjetſhi hacž Ty; wo tym pak ſmy pscheswědeženi, zo žadyn bóle. Lubowany njeje był!“ Na to zwijeseli knj. P. Wencel z Klóſchtra zhromadžizmu z wustojnej ryczu, w kotrejž pokazawſci na spodžiwnu pschezjenoscž wſchitich ludow a narodow w Jeruzalemje na tamnych zbožnych Swjatkach, woſebje k pschezjenosczi we wérje napominaſche, pschetož pschezjenoscž je wſchęt wulkich ſkutkow zaſkład a wumiénjenjo. — W raznej ryczi potom knj. wuczer Řeiber pokaza: „Schto je katholska cyrk?“ Na jeje rjanosczi, doſpołnoſczi a wysche wſchoho pschi-runanja wudokonjanej swjatosczi katholskeje werty a cyrkwe dopominaſche na najwjetsche zbožo, ſtan bycz tejele krasneje cyrkwe! — Wſchitke katholske kaſina serbſteje Lužich běchu zaſtuſjene. Z ſkutkowſtoho kaſina pschinjese pschedsyda k. Wawrik katholske poſtrowjenjo a wupraji radostne dopomijecza ze swojoho pschewywanja w Romje; toho runja poſtrowi zhromadžizmu ze serbſkim katholſkim „Budž khwaleñy J. Chr.“ w mjenje Žaseńcžanskoho kaſina pschedsyda k. Čeňſch, a w mjenje Radwořskoho k. wuczer Řeal, kiz swoju wjeſoſoſcz wupraji na dobrym serbſkim katholſkim duchu, kiz tu knježi. — Tež pschitomny k. kaplan Walter z Worklec zwijeseli zhromadžizmu z wustojnej a jara zojmiaſzej ryczu. Wſchitkum z wutroby a k wutrobie poſkaza na kſchczenskej mjenje Swj. Wóteca, „Jan“ a „Marija“, kotrejž ſtaj pod kſchizom Chrystuſowym ſtałoj, a z pschikkadow z młodych lét Piusa IX. a joho czesczomneje maczerje

wobroči so wosebje na wutroby pschitomnyh macežerjow, kotrež napominasche, zo bychu tež wone swoje džecži z časom k modlenju, tež za swj. Wóteca a cyku cyrkę, měče. — Skónčinje rycžesche tež naměstnik bjesady k. wuczer Žick a horšive ſłowa k zhromadžinje a wuprajitwski swoju wjeskoſež, zo su wosebje druhe towarzſtwa tak bohacze zaſtupjene, napominasche hiſhceže jum k pschecžnoſeži, ponižnoſeži a ſchulu podpjeracej domjacej staroſeži za mlodofež. — Swjedženska radoſcz wupraji so na to we khwalbnym khérliſchu „Tebeje my Boha khwalimy“, kotrež bu, pschewodžany wot hudžnikow, wot cykle ſchromadžinje móćenje ſpěwaný. Za cyklu čas ſchromadžinu, kotrež na poł tſecža hodžinu trajesche, a ſkoro cykl wjecžor zarža woſkoňoſež z njepſchecſtajným tſelenjom; naſche leſh drje ženje hiſhceže to ſkyſhale njeſſu, ſchtož je ſo 22. meje w nich dokonjało. Mjez tym běchu woſna domſkoho rjenje wobſwěcžene, wosebje luſbjeſche ſo rjany transparent, „K 50letnuomu biskopſkomu jubilejtu baniža Piufa IX.“ wot cželle Michała Wawrika z Khróſczie jara derje wudželany, z kraſnej bamžowej krónu a ze ſerbſkim napiſiſom: „Poſta lět paſthře poſtieža nam ſtadkej plódne paſtwiſhcež.“ — Wulký džel pschitomnyh wobdželi ſo potom na ſchromadnej wjecžeri, pschi kotrež buchu wjeſole ſlawy na ſwiatohu Wóteca, na naſchohu krala, biskopa, na pschitomne žónſke a. t. d. wunjeſene. Mjez tym bě ſo zacžniſto a pschitomni podačhu ſo na pucž ſrježža Lazka a Róžanta, hdyž bu wohnjoſtrój wotpalem, ſchtož běſche za mnichich cyle nowa a zajimawa wěc. Jara wobžarowacž dyrbimy, zo pschecželne poſtrawjenjo za ſwiedžení wot k. fararja Hórunika z Budyschina poždže dōſtachmy. — Pschiſpomnič hiſhceže chcu, zo buchu pjenježne ſrědki za ſwiedžení, za wotpoſlaniſo telegramma do Roma a za wohnjoſtrój pschecž ſkładowanja we wſchech wſach naſcheje wosady nahromadžene. Zbytne pjenježy tutoho ſkładowanja ſo najſterje na woselity jubilejſki dar za naſchu farſku cyrkę k wopomnjeſčiu na tónle žadny džen naſchohu swj. Wóteca nałoża. Wſchitkim dobročižnym pschinoſcho-warjam budž tudy zjawný džak wuprajet; toho runja tež ſwiedženſkomu wubjerkej, wosebje pschedyhdze bjesady, k. Kummerej, a joho ſwójsbje, kotsiž ſu ſwiedžení na cyle pschiſpóznaſomne waſchnjo pschihotowali. — Duž dha njech kčjeje, roſeže a pschibjera tež dale naſcha katholſka bjesada, njech ſkutkuje z njewuſta-wacej pröcu za naſchu swj. cyrkę, za naſch kraj a za naſch narod; njech haji a podpjera wérne katholſke živjenjo z dobrým ſerbſkim waſchnjom, pschetož pola naſ a za naſ roſeže a kčjeje prěniſche jeno na plódnej roli wérneje ſerbſkeje ponižnoſež.

3 Lazka. Z njeſmérnej radoſcu móžem ſoziewiež, zo je naſcha katholſka bjesada na telegramm, kotrež bu 21. meje Swjatomu Wótecej do Roma poſlany, hido 23. meje zas wotmořjenjo dōſtala:

„W Romje 22. meje. Wyſchjhi Viſkop wupraja tutym ſobuſtawam za pschipoſlane zbožopſchecža najwjetſchi džak a wudžela

jim najlubończi w schio swoje japończońskie pożehnianie. Card. Simeoni." Pschedsydze katolickiego kasiina w Kalbicach.

Telegramm, kiž bu wot nas pōslanym mējesche so we kacząnskej ryczi tafle: „Joho Swjatoszczi Bampie Piusej w Romje. K jubilejnej biskopstwo zaſtojuſtwa poniżne zbožo pschejo wupraja Naměſtnicej Chrystusowomu najkrucijiszu poſluchnoſćj, swérnomu Wócej najnutrniſhu lubońcę, Martrarjej najhórje pscheſejehanomu wérne wobdzianjo. Katolicka bjesada w Kalbicach w diöcesy Budyschin w Sakſcej."

Chrkwinski powěſtnik ze serbskich wosadow.

Z Wotrowa. (Mere, hapyrl, meja.) Kschejeni: Jan, Michał Krawać, zahrodnika we Wotrowie, l.; Hana, Miskawicha Riedy, zahrodnika we Žuricach, dż.; Miskawich a Jurij, Jana Schlija, khezkarja we Nowoměsze dwójnikaj. — Weronani: Michał, njeb. Michała Mietka, sedlarja we Kaschecach syn z Mariu, njeb. Jakuba Handricho, khezkarja we Kanecach dżowlu; Michał, njeb. Jakuba Scholty (Hajnka), zahrodnika we Wotrowie syn, z Madlenni, njeb. Miskawicha Kachela, zahrodnika we Worklecah dżowlu. — Bohrjeban: Hana, njeb. Petra Scholty, zahrodnika we Žurieach dżowlka, 74 l. 9 m. 22 d.; Hana, njeb. Miskawicha Kitta, murjerja we Wotrowie z nuznej kschejeniu kshezena dżowlka; Jakub Wöhna, skutn lekar we Wotrowie, 76 l. 10 m. 18 d.; Jan Schiman, wobydler we Žedlowie, 70 l. 11 d.; Maria, njeb. Petra Kuczanka, kublerja we Miloczicach mandželska, 69 l. 1 m. 28 d.; Hana, njeb. Miskawicha Scholty (Kashpora) wuměnkaria we Wotrowie wudowa, 83 l. 10 m. 6 d.

Darh a dan za chrkej we Baczonju.

Nawdaty kapital a dotal nahromadzona dan wuežinieſchtaj: 30,952 m. 60 p.

Zapisana dan 1. meje w dotalnych knižkach z nowa 533 m. 90 p. Wot hapyrla placzi so do nowych knižkow, w kotrych je po woziewienju w Bauhener Nachrichten, kaž pola drugich kapitalow, dan na polsztwórtu wote ſta ponizena.

K ejeſezi Bożej a k spomoženju duſchow su dale woprowali: k. farař Herrmann z Wotrowa jako jubilejski dar 30 m.; M. P. z Baczonja 20 m.; M. P. ze Židowa 6 m.

Hromadze: 31,542 mark 50 p.

W expedicijach Poſla je za 30 p. doſtač:

Pobožnoſć kſchizowoho pucza.

Z nakkadom naſchoho towarzſtwa ſu wuſchle a móža so za 20 p. doſtač:

Krótkie ſtawizny Noweje Krupki, wot J. Brouta.

Psche proſcheinjo.

Katolickie kasiino w Kukowje ſwiecej 3. junija 50letnji jubilej Joho Swjatoszczego Piusa IX., k czomuž ſobustawu drugich kasiinow najpschezelniſiho pschepróſchuje. Swjedzeń zapocząna so w pječzich popoldnju w towarzſtwowym lokalu pola pscheſkupa Delenczki.

Pschedsydſtwo.

Czjſtej Smolerje cnihičiſtečejenje w Budyschinje.

Katholicki Poroč

Wudawa so
prěnu a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Sudowy czasopis.

Wudawany wot towarzystwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Číslo 12.

16. junija 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a farška wosada.

XI.

(Pokračování.)

Biskop a tachant Jan Jakub Wóski z Bärenstamm, we Schrósczicach 1692 rodžený a wot lěta 1743 tachant, wumrje jako měščanský jubilar na 3. decembra 1771, swojeje staroby 79 lět 6 měsacow. Wón wnujedže na tachantsvíje wot 1753 hacž do 1755 k wjedzorej a k pošdnu dwaj pšchitwarkaj z wulkimi rjantmi w rotami a natvari 1768 seniorat; wón došta 1753 wot bamža jako prěni tachant biskopšku do sto jinosež (episcopus Pergamensis) a za swojich duchovních sežehowarjow prawo, biskopšku draftu z insulu a z biskopškym štabom nosyč, cžohoždla budyski tachant wot toho časa so mijenuje: Decanus et Praelatus insulatus; wón 1754 zašhmijatane cyrkwi naležnosćze we Różenicze a Ralsicach do rjadu stajesche, założi 1768 hacž do 1771 wotrowšku cyrkwe⁴⁹⁾, swjeczeńsche nowotwarjenej cyrkwi 1750 we Schérachowje⁵⁰⁾ a 1771 we Schrósczicach, běsche 1751 pšchitomny pšchi swjeczenju dwórskéje katholiskeje cyrkwi we Dreždjanach, we kotrejž wón wózym pödlanske woltarje swjeczeńsche, a došta za to k wopomíjecí wot sak-

⁴⁹⁾ Wulki woltar we nowej wotrowskéj cyrkwi da kublež Petr Wjacław z Kashee natwaricž, pödlanskaj woltarzej pał Madlena Burkmanowa z Wotrowa a ryghtar Michal Laras ze Žuric.

⁵⁰⁾ Wot 1866 hacž do 1869 bušťaj pšchi schérachowskéj cyrkwi pod fararjom Jakubom Žurom dwaj rjanař tormaj natwarjenaj. Ryčerške kublo we Schérachowje kupi budyske tachantsvíje we lécce 1736 wot českoho wjercha Lichtenstein za 37,000 schěnakow.

sko ho khrwjercha a pôlskoho kraľa Vjedricha Augusta II. hako česný dar „drezdžanskí wołtař“, kotryž we tachantskej cyrkvi na poľnôcnej strône stajiež da.

Nove piščeže a piščeželný khór we budyskej tachantskej cyrkvi natwarichu so 1642—44, nowa klétska 1786 a kraſný marmorový wołtař 1723 wot italskoho miſchtra Fossati z malim kumštnym swjeczežom wot Pellegrini: „Khryſtus podawa Pétrej klucze njebjes.“

Hížom we 30sôtej vójne bě budyske tachantstwo wot Jurija z Löben ryžeríške kublo we Zdžeri kúpišo, natvari tam 1718 nowy hród a we hrôzé kapaku, hdžez so wot leta 1721 kóždu 3. abo 4. ujedželu boža miſcha ze serbskim prédowanjom džerži, sprénja wot budyskich, wot leta 1862 wot radwórskich duchownych (Missionarius Sdirenſis). Kátholska schula założi so we Zdžeri 1834.

We klóštrje Marijneje Hwězdý natvari so 1687 nowa abtovna a 1737 nowe wobydlenjo za duchowne kniežny abo konventske twarjenjo. Wokoło 1725 pod abtissinu Kordulu I. Sommerec pschettwari so we klóštrskej cyrkvi kniežujuacy khór, kotryž so priedy pschez cyku navječzornym stromu božoho domu wupschestrje. Ke poľnocy pschitrófshený suny so khór bôle do sridža cyrkwe. Tež pschettwariču so na wjeczornej strône swiſle a nutškód do cyrkwe po tak imenovanym renaifançestylu, cyrkwinie w očna k wjeczorej pač buchu 1861, cylonu stwarej pschisprawne gothicę pschemenjene. 1757 postaji so rjany brunomarmorowy wulki wołtař z tabernaklom za 15,000 toleri. Marmor k tomu pschińdže z Tischnowic pola Brünna we Morawskiej.

Na 21. januara 1772 poskieži bamž Klementus XIV. na prôstwju duchownych kniežnow klóštrskej cyrkvi we Marijnej Hwězdž do społnych wotpust, Porcimkula pomjenowanym, za wschitkých tých, kij budža na dnju druhojho augusta we klóštrskej cyrkvi swj. wopravjenijo dostacž a wotpustne pacžerje spěwacz.

1743 wumrje we Radworju kanonik a farař Jurij Liska, kotryž je z kúlowskim kaplaniom Jurijom Wałdu († 1747) fundaciju z kapitalom 2200 tolerow za wissuženych duchownych założil. — 1759 na 9. meje wumrje we Budyschinje horliwy Serb, farař a kanonik Mjerežin Goliān, 67 let stary, we Wotrowje rodženy. Wón je za serbski lud wschelake kempchace a rozvucžowace knihi wudał a na čiſeženjo serbskich pišmow 1000 toleri wokazal.

1745 pscheda so z Kúlowa stary wołtař do radwórskej cyrkvi za 14 toleri.

1746 na 13. októbra kúlowská měščanška rada, měščenjeno a rjemješniſke jednoth nowowuzvolenej klóštrskej abtissinie Zózefje Elgerec svatočinje we Kúlowje hołdowachu. Na 12. októbra popoldňu poda so mlode kúlowské mužstvo (21 młodžencow) do klóštrra Marijneje Hwězdý, hdžez we pjatej hodžinje pschińdže a we korečnje pschenocowasche. Nazaſtra zahe ranu wotwjeze so knieni abtissina na wožu ze štyrimi konimi do Kúlowa, pschewo-

dzana wot duchownych knieżnow, wot kłoschtrskoho propsta, kłoschtrskoho bohota a feńclerja; na wobemaj bołomaj wzorow dżelsche młode mužstwo. Dopołdnia w 9 hodzin pschiidze czah do Kulowa. Na budyskim pschedmęscze jón powitachu serbsch herch z husslemi, tarakawami a dwemaj kózlatkomaj; pschi cyrkwi swjatoho kschija stejachu měschczanſka rada, rjemieskiſke jednoty a młodzi mīschtrjo z khorhojemi a němskimi hercam, kiz wjesele piſkachu. Pod zwijenjom wszech zwonow czechniedu wschitcy do města a knieni abtissina poda so sprěnja ze swojim pschewodom na faru, z tam pał pschi do farskeje cyrkwie, hdzej wschitcy we pschihotowanych, z czerwonymi płachtami wiudebnych ławkach poſlaknichu a nijeleżacu božu mīschu, wot knj. propsta dżeržaniu kschachu. Na njej so na piſchelznyム khörje rjana hudźba wuwiedze. Po bożej mīschu kłowskii farař Wjacſław Kobač kherlušč: „Pschiidž swjath Dacho“ (Veni sancte spiritus) zaſpēwa. Potom so ławki w stronu stajichu a wulkie blido, z rubom pschikryte, ze stólečkami so pschinjese, kiz so psched wulkim wołtarjom nastajichu. Na stronje stejeschke blidko z bożej martru a z dwemaj zaſweczenymaj swěcomaj. Za blidom na czechnym měscze sedzeschke knieni abtissina; psched njej stejeschke śleborna schfka, we kotrejż kralowska lisczina, zo je hnadna knieni jako abtissina wobkruczena, leżesche. Na prawich knienie abtissiny sedzachu kłoschtrski propst a duchowne kniežny, na jeje lewicach sedzeschta kłoschtrski bohot a feńcler; psched blidom stejeschke měschczanska rada z měschczanami a rjemieskiſkimi jednotami. Kłoschtrski feńcler so zbehny a dżerzesche krótku rycz na pschitownych měschczanow a potom wón kralowsku wobkruczaci lisczinni pschedežitasche. Měschczanski schrybař Anton Perr od (měschczanoſta njebe hiſceže zwoleny) pschi-stupi k blidej, pschiesche knieni abtissinje zbožo k jeje wysokomu zaſtojnſtwie a proschiesche ju, zo chyła ponizuje holdowanjo kłowskich měschczanow pschiruzacż. Měschczanska rada a wschitcy měschczeno wotpołozichu netk wóſje holdowanſku pschisahu a zawdachu knieni abtissinje, kłoschtrskomu propstej a duchownym niežnam ruku. Po dokonjanym holdowanju zaſpēwa kłowskii farař pschi wulkim wołtarju džakny kherluſč Te Deum (Tebje my Boha kwalimy); zwonka cyrkwie pał młodre mužstwo z flintami a z makymi kanonami tšelesche. Na to poda so knieni abtissina ze swojim pschewodom na radni khežu, hdzej so radna hromada wotdżerža a so nowy měschczanoſta H ad am a nowi radni knieža wuzwolichu, kiz buchu zdobom zhromadženym měschczanam prećkstajeni. Na radnej kheži zepſchihotowa so netk wobjed, pschi kotrymž so rjenje piſkaché a na torhoschę mōcne tšelesche. Po wobjedze powitachu wot kóždoho rjemieskiſtwa tjo mīschtrojo hnadnu knieni, poſkiezachu jej we starich rjemieskiſtich cynowych kanach rheinske a wuherske wino a proschachu ju za wobtwierdzenjo jich rjemieskiſtich wuſtarow a prawiznow, ſchtož bu jim ſlubjene.

Druhi džen, na 14. oktobra 1746, wopyta hnadna knieni hajnistwo a kłoschtrskie ležomnoſče we Nowej Wsy a wróci so potom pschiruz Kulow, hdzej ju znova z wjeselom powitachu a jej ze wszech stronow zbožo na pucz psche-

jachu, do Klóschtra. — Na tesame waschnjo město Kulow knjeni abtissinje Bernard je Kellnerec na 12. septembra 1786 holdowasche.

1747 na 10. februara podpisa saški kurwjerch a pôlski kral Vjedrich August II. pergamentowu liscziniu za město Kulow, kotoromuž dowoli, wot czuzoho štuu a wot czezickich wozow k wuporzedzenju mostow a drohow eko žadacž.

Hacž do lěta 1768 bě z Peterkec swójby z Kulowa pječ duchownych: 1. Dominik Peterka, prěni abt prämonstratenſarjow we Choteschowje (w Czechach) († 1740); 2. Jurij Peterka, kanonik we Essenje we Westfaliſkej († 1754); 3. Matej Peterka, farař we Schwadenje († 1755); 4. Matej Peterka, kanonik senior a Vicarius generalis we Eltenje we Westfaliſkej († 1768); 5. Jurij Peterka, propst we Mechnje.

XII.

1716 chyſche Lukasch Lawrjenc Zochomec, farař we Peicherwicu we Schlezyskej, we Němcach na Wornarjec kuble rodženy, we Němcach tsi kamjenitne mosty twariež a proschesche swojich krajanow, zo chyli potrebný kalk z Schocžebuza pschiwozycz. Němczenjo pak to zapovjeděchu, cžohogdla Zochomec wšchę pschijotowane kamjenje z Němcow zaſy wotwozycz da, z džela do Sulſchec, z džela do Hóſka. We Sulſchecach natvari wón rjanu kapalku z tórmikom,⁵¹⁾ we Hóſku pak kamjenitny móst pschez Haſchtrou. 1722 na-

⁵¹⁾ Sulſchowska kapalka je 36 stopow (12 metrow) dołha, 23 stopow (7 $\frac{2}{3}$ metrow) schèroka, 12 stopow (4 metry) hacž k tříše w hóſku. We njej wotdzeržuje so za lěto nimale 12 mjeležach božich mjschow a na svj. Marka serbske přidowarijo. We lěče 1842 bu kapalka powyšena a nowe wokna so zaſadžichu. Swj. Marka na woltarju dari 1862 svj. schulski direktor Ledžbor z Kulowa.

We Sulſchecach na Wornarjec kuble steji stara bróžnja, kotaž je so we lěče 1609 natwarila. Wo tej bróžni so baſta powjeda: Pschiudženj učdy do Sulſchec chyanovo, kž so we Wornarjec bróžni lehnuhcu. Hdýž bur wjeczor z pola domoj pschiudže, naſtroži so wón, dokelž chyanovo wulkı woheň we bróžni na huncie sežinili běchu, sej jesež wariež. Bur chyſche woheň wuhaſnyc, ale chyanovo jomu prajachu, zo ujetrjeba so do stracha dacž, pschetož joho bróžnja, kotaž je jich hoipodomała, njebudže nětka a ženje so wotpalič. We lěče 1764 wuádže we Wornarjec domskim woheň, kotaž wšchę twarjenja wot tehdy pôdlaſtejaceje korežm̄y hacž k Syleec kublej, a na tamnej stronje rěki wokolo Micžec tež nětore twarjenja do popjela pschewobroczi, stara bróžnja pak stejo wosla. Tohorunja 1767, hdýž so Wornarjec kublo znova wotpali.

1812 na 16. meje (na dnju svj. Jana Nepomucenskoho) dyri we Sulſchecach blyſt do Ryčelic kubla, kotrež so ze ſuhodſkej Brécecké hýži wotpali. Pschi tym bě taſka lijenica, zo haſchace mužtivo hacž do kolen we wodže stejſeſche. 1828 na 25. meje (na dnju svj. Hórbana) rozhíku na ſulſchowských polach krupy wjše žita. Wobaj dnaj, 16. a 25. meje, Sulſchowsch k wopomnječiu hako chytkinskej dnaj z kemšchemi swjecžuju. 1828 we nalečezu naſta we Sulſchecach pschez nahle taczo na wjeczor tak wulka woda, zo buchu wjše hýže, ſtvy a hródze pscheliwanee a ludžo we jwostach po deſlach khodžicž dyrbjachu. Polleit Wovček ſpopanu pschi tym we ſvojej pječy karpa.

twari so we farškej cyrkwi we Kulowje nowy hłowny wołtar, ke kotromuž farar Lukasch Lauerjeńc Sochomec z Peicherwic 400 tolerjow dari. Z napiszecza kletki da 1719 wudowa Dorothea Obstowa rjany wulki tſchijz z pjez bolesziniwymi potajnoſćzemi swjatoho rózarija postajiež. 1728 dosta farška cyrkwi kletku z klóštrra Noweje Čale, kotraž so 1865 za 90 tolerjow wobnowi.

Natwarichu so: 1740—43 wotpalena cyrkej w Njebjelcžicach, 1752—54 nowa cyrkej we Ralbicach, 1769—71 cyrkej we Khróſcžicach (tormi pſchi khróſcžanskej cyrkwi je z leta 1508), 1768—72 cyrkej we Wotrowje, 1776—78 cyrkej we Róženice (tormi so dotwari 1848). Schula we Róženice so natwari 1777.

1729 na 23. februara wunrje tachantſki senior Jurij Hawſchtyn Swótlif z Kulowa, 79 lét stary. Wón zestaja wſchelake serbske knižki a kherlufche, wuda 1721 łacionsko-serbski słownik (Vocabularium latino-serbicum) a wotkaza 3800 tolerjow k założenju noweje präbendy na tachantſtwje pod mjenom „Agoniae Christi“, (t. j. fundacija na bože miſteči k čeſecki Khrystosowohu ſmiertnoho ſtyska).

1740 wunrje Pětr Anton Nuł, farar we Kirchberku pſchi Wagramje a komiſſorialnu radžicéř wa Pfaffawje, z Kulowa, kotryž je 5000 ſchěnaſkow hačo fundaciju za tijoch kulowskich ſtudentow we pražskim serbskim seminaru a 4300 ſchěnaſkow hačo fundaciju za swojich kulowskich krejpscheczelow wotfazał. Daň z tycle kapitalow, we rakuskich papjerach założených, je z leta 1811 jara spanyla (hl. na str. 91).

1743 darjesche Domasch Koſacžk, farar we Wulkim Senicu we Morawskiej, w Kulowje rodženy, kulowskej cyrkwi swoju khežu ze za hrodu k powjetſchenju keřchowa. (Je tón džél, kotryž wot farſkeje ſchule hač k cyrkwinnej haſy doſaha). Domasch Koſacžk zapołoži tež 1748 pſchi kulowskej cyrkwi kapital wot 50 ſchěnaſkow, zo móhlo so ſchtwórk wjecžor we wojskich hodžinach k čeſecki Ježuſowoho ſmiertnoho ſtyska na malym tórmiku zwonicž. 1747 na 12. augusta zapołoži Boštij Nuł, farar we Želsu we Rakuskej, z Kulowa, pſchi kulowskej cyrkwi 5000 ſchěnaſkow kapitala, zo móhli so 6 kulowskich hólcych wot dweju cyrkwinnej wucžerjow (rektora a kantora) we ſchulſkich wědomoſćzach a we muſic和平 rozwučecz, pſchetož tehdom hiſhaze žane statne užowanjo k ſchuli njevě. Pomjenowani 6 hólcych ſpewaju pſchi pohrjebach a na božich ſlužbach, a doſtanje kózdy lětnje $8\frac{2}{3}$ tolerja, wucžerzej pak hromadže $72\frac{1}{3}$ tol.

1750 a we ſzehowachych lětach fundirowasche Mjerczin Bałcař (Balcer), farar we Grunawje pola Woſtrowca, w Bacžonju pola Khróſcžic rodženy, duchovne ſlužby za kapłanow pſchi cyrkwiach we Radworju, Njebjelcžicach, Ralbicach a Pfaffendorfu (pola Lubanja) z kapitalem po 1000 tolerjach, a wotkaza fararzej we Güntherdorfu 2000 toleri.

1750 załoži kanonik Jakub Anton Metzner we Budyschinje, z Kul-

lawa, dwoju fundaciju za swojich krejpscheczelow: hłownu fundaciju z kapitalom wot 4000 toleri, a pódlańsku z kapitalom wot 3000 toleri. Hdyż něhdź cyłe Metznerowe krejpscheczelstwo wotemrje, budźa po testamencze wszech fundowane pjenjezy kulowskim schulam pschipadnycz. Jakub Anton Metzner wumrje 1776⁵²⁾.

1750 na 22. meje cziniejsche so wustawa mjez kulowskim farjarjom Wjacławom Michałom Kobalcem a měschczanskej rādu kapłanowoho blida a piwowarjenja dla; przedy běsche 80 lēt docho pschekora. Po tej wustawie doftanie kulowski farar na kapłanowe blido z měschczanskej połkładnic lētnje 25 toleri, dójž so měschczanske dokhody polepskich njebudźa (pschetož we předawšich časach je 80 toleri a wjaczy zapłacżene bylo), a pódla te prawo, po nowym lēcze we měschczanskiej piwární połk wara piwa waricž, tola pak njejmē farar warjene piwo pschedacž.⁵³⁾ Tele prawo, piwo waricž, zo móhl so měschczanskemu kapłanej blidnuy napoj poſkicžicž, fararzej wužitka njeniese, ale wjele ežeże a schkodh; tohodla su cyrkwinsey předkstejerjo we lēcze 1864 wobzankli, měschczanskemu kapłanej na blidne piwo lētnje 15 toleri z cyrkwiniskej kassh wupłacžicž. Faršte prawo, piwo waricž, nětk wotpočzuje, dójž je winowata měschczanska rada z pjenjezami zarunacž njebudźe.

1758 na swiedżenju swj. Bonifaciusa (njedzeli do swjatkow) zabi Mjerczin Bječik nad Kózlikec hasz we Kulowje swoju mandzelsku Hanu Rosinu, 30 lēt staru. Zajath mordat bu k smierci zatepjenja wotsudżeny. Zatepjenjo so sta na 11. augusta 1758 wot woſwych hodžin rano hacž do dwanacžich pschipoſdnju we kožantym měschce, we kotrymž so k khodomu hréchnikej psyk a honacž pschityknyschtaj a kotryž so we kužole pschi Kózlikec mlynje do wody dele puſchečeſche a po khwilec zaſh so wonwucząhowsche. Wotsudżenoho, kotryž z pokutnej wutrobu wumrje, staj k smierci pschihotowałoſi farar Pětr Mark a kapłan Mjerczin Ruk (pózdnischi tachant). Ćzelo złostnika bu na schibjeńich pohrjebane.

1761 na 28. hapryla mori Jakub Michał, pomjenowaný Wornat, na budyskim pschedměſče we Kulowje swoju 26 lēt staru džowlu, kotrejž wón hłowu wotrézny. Bu na 4. septembra tohosamoho lēta na schibjeńich z kolom sfoncowany. Wot toho časa nastą mjez ludom ta bajka, zo na lubhoſcianśkim pucžu nimo schibjeńich w noch w dwanacžich hodžinach žona khodži, kotraž hłowu nima, ale ju pod pažu njese.

(Pokraczowanjo.)

⁵²⁾ Zoho tijo bratſia su: 1. H adam Mežner, propsi we Naumburku nad Kēviu a budyski kanonič († na 19. meje 1767, swojeje starobu 80 lēt); 2. P. Alberik Mežner, administrator we Róženicze 1765—67; 3. P. Mjerczin Mežner, jesuit. Žich wuj P. Ignac Mežner z Drežjan, cisterciensar we Nowej Cali, przedy khězorski wojał a húdzerski miſchr, doſta 1769 měschniſtu svojeſzizmu.

⁵³⁾ Hacž k lētej 1670 doſta kulowski farar na kapłanowe blido wot města Kulowa lētnje: a. $12\frac{1}{2}$ kórcia stareje měry (= $18\frac{3}{4}$ kórcia sakſkej měry) žita; b. $17\frac{1}{8}$ kórcia wotwa; c. 7 toleri we hotowych pjenjezach.

N o w i n k i a p o w j e s c z e.

Z L užicy a ze Sakskeje.

Z Budyschina. Wschudżom po cyklu katholiskim swęcze je 50-létny biskopski jubilej swj. wóta z wulkej wjeskoſežu so swjeczil. Tež nascha Saska nije do zady wostała. Kaž pola nas w Budyschinje a druhđe po Serbach — hladaj wschak do dopisow! — je tež we němickich stronach cyrkwiniske wobdželenjo na tutej swijatoczeńsczi jara wulke bylo, na psch. w Dreždžanach, Lipsku, Woſtrowcu, Seitendorfje (215 spowjednych), Königshainje (121 spowjednych a t. d. Hdjeg někak so hodjeſche, su tónle džen tež zjawnje swjeczili. W Budyschinje zhromadžihu so katholikowje z města a ze wšow wjeczor w towarzchni. Rumna sala bě hacž do poslenjoho města wobsadžena. W pschi-tomnoſczi wjſokodostojnych ff. kanonikow a wschěch drugich duchownych džerjeſche k. präses Dienſt swjedženſtu ryež a rogestaji ze znatej wuſtojnoscžu, kaž nětčiſhi swj. wóta je sylny we wérje, luboſcziwih tež napsheczo swojim psche-czivnifikam a kaž so samotnije na miloſez Božu nadžija. Na to bě džimadlo, wuwjedžene wot towarzchow. Hrajeſche so Tata Giovanni (nan Jan), we ko-trymž kruchu so skutkowanjo naſchoho swj. wóta w času joho měſchniſſeje swjecziny mjez kudsoni syrotkami wopisuje. Wschitko pschitomnym so jara spovobaſche, a někotrejžkuli ežucžinve wosobje pschi tym syłzycza we wočomaj tſchepotaſche. Tesamo drama su tónsamón džen tež hrali katholisch towarzchowje w Dreždžanach a Schérachowje. Tež katholikowje němiskeje Lužic su tónle džen swoje dobre zmyſlenjo rjenje wopokazali. We Woſtrowcu bě na „hutbergu“ a w Königshainje na najwyſchim kholmje wołoňoſcze wulki kſciž stajeny a z latarnjemi wobwěſchaný a wjeczor wobſwětlený a roznoschesche daloko do Čech a Pruskeje powojecz wo tymle swjedženju. W Seitendorfje wotdžerža so zhromadžizna katholiskich muži, a bu jednohłosne założenjo katholiskoſkoho kaſina — přenjoho w němickich stronach Lužic wobzamknjene. Tež dary luboſcze su ze Sakskej swj. wótej k joho jubileju ſali, kaž: cyrkwinſku draftu, kħeluch, ciborium atd. a na pjenjezach 7000 mark. — Z toho je widžecz, kaž jara su tež w Sakskej katholikowje za swj. wóta zahorjeni. Tajke wopokazma luboſcze su zwjedzelace swětke pruhi we powſchitkownej cžmě a woskhwěja spodživnje katholiske wutroby w hewak tač zrudnych, hubjenych časach, w kotrychž smy žiwi.

Z Budyschina. Dotalny njedželny předař a wucjer na seminaru, wjſokodostojny knj. Dienſt, bu w tychle dnach k powſchitkownej wjeskoſeži tež wot ministeria halo direktor tachantskeje schule wobkručený a budže 2. julija do nowoho zaſtojnſtwa zapokazany.

Z Kukowa. Kaž bě wschudżom so stało, hdjež katholisch kſcheczenjo žiwi su, kijc cyklo swoje cžmienjo a wostajenjo po sw. wérje zložuju, tač su tež tudomni wobydlerjo jubilejski džen wóta kſcheczanſkoho swěta, naſchoho nutrniſſe.

lubowanego Piusa IX. dobieje swiecili. Po napominaniu nadnogho knieza biskupa dosta jich jara wjeli swiatej sakramentaj pokuty a woltarja (w naszej kloschtskej cyrkwi be jich weseze pschez 500), a dokelz su wotpustki najskerje z wjetsha chudym duszham pchliwobrocene byle, je werno, sktoz westn rycznit wjedzor w katholskim kasinie naspomni, zo tseci junii tohole lata radozbyw dzeni je za zhromadnu zyrefej: za wojowacu, czerpiacu a so zradowacu. Wjedzor be swjedzinska zhromadzina w katholskim kasinie. Toho sobustawy njebechu ani pjeniez ani procy lutowali, zo bychu tonle czestnym dzeni namestnika Chrystusowoho po mazonce pschebrajnisi. Sal kasina — bohuzel pschematyz za tajte wujjadne zhromadziny — be rjenje wudebjem. Wosebje swjedzo bamzowe, do wobliuka stajene a z 50 lampkami wobswetlene — kotrez bescie hnadnej knienje w Marijnej Hwiedzje a Marijnym Dole darilej — so jara lubiesche. Psched domom be zaistupna sala natwarjena, na kotrej w przedku kchiz, z stopy wysoki, stejesche a wjedzor rjenje wobswetleny so pokazowaiche, a zady be wulki bamzowy wopon widzec. Na wysokej meji zmahowasche so bamzowa khorhoj, 16 khezi dolha. Ke zhromadzizuje be so nimu sobustawow a jich zonow a pschedzelow tez wjeli hosczi zeschlo. Z nich jenoz thchle kniezi wuzbehnu: hrabju Alfreda Stolberga, marijnhwiedzjanskoho probsta, Chrzcjanskoho kanonika a fararia Varta, brunjowskoho hradowskoho kaplana, kloschtskoho syndika Spama, pschedsydow ralbicjanskoho a jaescjanskoho kasina. Swjedzinski rycz mjejsche warkcjaniski kaplan Walter. Won pokaza wobraz biskopa we biskopskej drasczi, wulkadowasche wuznam tejesameje a nalozi to na sw. wotca. Na spodobne waschnio wuwjedze, kak wschitke biskopiske poczynoscze, kotrez pschez jednotliwe kruhi tohole wobliczenia so woznamienja, we dobowej mierze w zwijeniu netczischoho bamza so pokazuja. Wulki zaczisichez szzini tale derje rozmyslena a ze zahorjeniom dzerzana rycz na wschich pschitomnych. Powschitkownia khalba so jomu dosta, hdny be skonecziel. Rzecjanskii wuezer Kleiber ryczesche wo katholskej werve a trzechnie dopokaza, kak katholska wera wotroczstwo zaczeri a wernu swobodnosc zawiedze. Hiszczere wustupicu pschedsydy ralbicjanskoho, jaescjanskoho, tudomnoho kasina a nekotsi druzy. Be hizo w dzewjeczich, hdny bu zhromadzina skoneczena. Netko wobhladowachu sebi wobswetlenjo kasinowoho domu, kloschtska Marijnej Hwiedzy a wsw. Kufowa a Panecic. Wjeli transparentow, mjez nimi tez husto wobraz sw. wotca, be widzec. Dokelz wjedro howjesche, wobswetlenjo so jara derje radzi. Zo je so z wjesolozezu tez tselko, drje hakle spomnicz njetriebam. — Tonle dzeni zamieszcze hiszczere dolho we dobrym wopomnijeczu tudomnych wobydleri wostanje, a je wjeli pschispel, mjez nimi swetu a lubosc k wertcej sw. cyrkwe pschisporjecz. — Czescz tym, fiz tak swojego wotca czesczicz wjedza!

W. T.

Z Jasenicy. Tez Jasenicka kasino je njedzelu, 27. meje, 50-letyl biskopski jubilej naszeho swjatoho wotca na najswiatocznijszo swiecizo. Dopisuju jenoz powschitkownie, sktoz syn tam widzial a skyschal. Njany Jasen-

čanski hoscjenc běsche najkrasnišcho wopyšcheny tať z wonka, kaž tež w towarzstwowej sali. Běchu tu wopyšchene tsi khorhovje: hamžowa z napisom: „*Skawa Swjatomu Wótcej*”, sakska a serbska. Dale běsche tu widžecz pjecz rjaných transparentow, z kotrychž běchu wosebje tsi wumijeksh wudželane: hamžowy wopon, z napisom hižo znathu, dale tež sakska a serbski wopon z pschi-hodnym hróncežkom: „*Pſtrec uježje Serbow kraj!*” W sali samej, kotraž běsche jara bohacze z wěncami a pletwami wopyšchena, běsche w jenym woknje rjaný kſhiž z napisom: „*W tutym znamienju dobužes!*” Ze wſchoho toho spóznajem, zo tež někotri z Indu našchu rycz we pišmje derje trjebacz wjedža; dobra wola wſchak dokonja, shtož so na přenje poahladijenjo pſchejara czežke žda. Wyšche toho je sebi kafino rjaný wobraz swjatohu wótca wobstaralo. — Swjedžení sam zapocza so wokoło $\frac{1}{2}$ 7 hodž. Pschedsyda, k. Leisák wotewriwſki zhromadžiznu powita wſchitkých hoscži a sobinstawow a někto mějeshce knížez kaplan Schołta z Khrósczic swjedženſku rycz, w kotrejž na zajimawie waschnjo žiwenjo swjatohu wóteca we joho najwažnišich podawkach wopisowasche a k dalšhomu zmužitomu wuznanowanju katholskeje wery zbudžowasche. Na to knížez P. Wencel z Klóschtra we wustojnej ryczi pokaza wažnoſež, muznoſež a wuzitk hamžistwa za wſchě cžasy a ludy. Knj. kapl. Škala pak pokazowasche, kaf je Boža pschedwidžomnoſež našchoho swj. wótca pſchez wſchelake zaſtojnſtwa pſchihotowała, zo by w najčežším zaſtojnſtwie knížerſke samownoſeže ducha a wutroby mię. Knížez kapl. Walter z Worklec wopisowasche potom wobrjadu biskopſkeje swjecžizny a pokaza dale na minohich jara zajimawych a hrujacych podawkach ze žiwenja swj. wótca, kaf je Boža pschedwidžomnoſež wot džecžach dnow hacž do tuttoho cžasa Piusa IX. spodžiwnje wjedla, zakitala a pſchekrasnila. Škvorecji knj. wuczer Hück a z Malbic počazujo na wažnoſež ſchule a wocžehujenja wosebje za našcha cžasy na to spominasche, kaf ma domjace wocžehujenjo to podpjeracz a pozdžiſho zdžeržež a dale wjescz, shtož so w ſchuli pſchez duchownych a wucžerjom założi, a kaf dyrbi prawe wocžehujenjo w dchu našchoho swj. wótca so stacž. Na to poſtrowi zhromadžiznu pschedsyda z Šenkowſkoho kafina, k. Warwif, powjedaſche, shto je w Romje widžał a dožiwił a napominasche k nadobnomu wobdželenju na doſpołnym wotpisku za tydžen. Pisomne poſtrowjenja běchu tu wot k. fararja Šórniča z Budyschina, wot k. barona Kochowa z Dreždjan a wot k. fararja Dnežmana z Radworja. Wjecžor, kž bě so mijez tymi pſchiblžiſ, běsche pſchekrasnjeny z krasnym wobſwětlenjom hoscjenu (wosebje rjane běchu transparenty) a z hrimotačym třelenjom. Na koncu bě kaž we Lazku „*Tebje my Boha khwaliuny*” z pſchewodom ſpěwane. — Někto manž jeno hiſčeže pſcheczo pſchistajicž, zo by Žaseńčanske kafino na zapoczątku waschnjo tež dale kželko a wobſtala. Zhromadny duch, pſcheczenoſež a krute džerženjo na dobrym serbskim waschnju da jomu zaweſeže tež dale móć a kežew, to je znutskowne žiwenjo; tón abo tamón wopyt drje je zajimawý a móže k kežewej pſchino-

schowacž, pschicžina abo duscha zhromadnovo živjenja w kasiuje pač ženi był njeje, bycz njemóže a njebudze.

Z Kralbic. Kaž netko ze wšichčich serbskich wosadow skyschimy (hijo tše-
lenjo, z kotrymž, cyka katholska wokołnoſć na 3. junija ržesche, je za wſchit-
fich zrozumliwje doſez ryczało), je so wſchudżom jubilej Piusa IX. z hɔrl-
woſcžu a radoſežu swjeczil, kajkuž drje nascha Lutjica hishcze dožiwiła njeje.
Wšcho to pač je swěrny wothklos wérneje luboſeže a horliwoſeže był, kotaž w
kóždej wutrobje ſapasche. Dopokaz toho je wěſcze 3. junij pschinješ, pschetog
tehdom je naſch katholski lud žadny ſwjedžen ſwjatohho wóta nanajdostojniſcho
ſwjeczil pschez dóstaczo ſwjatych ſakramentow. W naſchej cyrkvi ſamej běſche
na 400 wosobow pola ſvj. woprawjenja, ſchtož je wěſcze jara wjele, hdyž
blízkoſć Róžanta wopominisch. Kaž ſo powjeda, je w Khróſczejach na 800—900
wosobow pola Božoho bliđa bylo. Tajkele dopokazma katholskoho živjenja
drje ſo hewaſ ſamej wot ſo rozemja; piſam to jenož, zo bychu pozdžiſche čaſy
ſebi prawje doſpolne pschedſtajenjo ſpodiwnoho ſwjedženja czinić moħle, a
zo bychu druzy njewobdzeleni ſpóznali, zo tutón ſwjedžen ſjeje był jenož zwon-
kowna hara bjez znutskownoho zakkada. Nam pač njeje je ſwjedžen a wopom-
nječo, kotrež z ujho za cykle živjenjo wobkhowanym, ſtajm naſtorf, po pschi-
kkadže ſvj. wóta kóždy čaſ ſo wopokazacž hačo katholikojo w duchu a we
wérnoſći.

Z Krupki. Kaž druhe lěta, tač bě tež lětsa ſwjatki tudý wjele Serbow
k macžeri Božej pschivnežowało. Woſebje bě wjele mlodých mužſkich, ſchtož
je wěſcze zjawný a rjany dopokaz, zo je hishcze nabožny duch pola Serbow.
K wobžarowaniu bě, zo žane serbske předowanjo njemějachu. Názymu budža
lubi puežowarjo k ſvjatej Mariji w Krupce jeje domi z džela rjenje wudebjeny
widžecž.

Ze wſchoho ſvěta.

Ko m. Mjez jubilejſimi darami namaka ſo jara rjany a z drohimi
kamienjenemii wuſadžených kheſlach piemontefskoho prynca Almadaea, předawſchoho
ſchpaniſkoho krala, z proſtwwu, ſvj. wóte cheył jón hačo znamjo ſwérneje kathol-
ſkeje wěry a pschivneſe k zhromadnemu wótej wšichčich katholikow hnadije
pschiwzacž a wotemrjetu mandželsku na Božej mſchi wopominacž. Bamž bě
pschi tyhle ſlowach prynca, kotrehož ſwójba je jomu tač wjele horja načiniła,
hač k ſylzam hnuty.

Wěſty francózſki hrabja dari hamzej ſudobja, wſhje z rhyž złota, kotrež
k wołtarju ſluſcheja.

Dar jendželſkich katholikow wunoſcha 400,000 markow. Kunjež tač ori-
ginalne kaž drohotne bě album, kotrehož kóžde jednotliwe ſopjeno bě papjernym
pjeniez, a korbik z cjerwienymi złotymi napjelnienym. Schtwore, hoſrcej wulſe
album z wjac hač 200,000 podpiſmami ſamotnje wot džeczi ze wſchech dželow
ſvěta, tež z Aſtri, pschepoda Ludwig Auer z Donauwörtha.

W i n. Niedawno je słowotny stawiznař Dr. O n n o K l o p p do katolickieje cyrkwi so wrócił a sw. sakrament firmowanja dostał. Wón je z Hannoveriskeje rodzony.

Par iz. Psched někotrymi měsacami, tak „Figaro“ powjeda, ležesche w kudobnej khejczowna wudowa na smiertnym łożu. Wjeczor předny jeje smiercze pschiidze trochu tolsty kniez a chyseče k njej. „Wona je moja macz“, wón praji. Khorej žouje so tón wopyt wozjewi. Wona pak so z prou we swoim łożu pozběže a da jenož jene znamjo, ale dość jasne a zrozemliwe. Ta macz nochysečne swoje džeczo — wotpadujenoho duchownoho — widzecz; pschetoz jeje syn bě předadwski wuwokany předar we cyrkvi Notre-Dame, někto kniez Loxson, starokatholicki farar a mandželicki knienje Merimannoweje. Wón džerži rycze wo wobnowjenju a porjedzenju swójbnoho žiwjenja.

Rusko-turkowska wójna. W Europje njeje ruske wójsko hiszceze Dunaj a turkowske mijezz pschekrocziło. Najsskerje so to w bližszych dnach stanje, do tež někto je tež russki khejzor Aleksander k njomu so podał, a woda we Dunaju — hacz dotal jara wulka — hladajcy spadnje.

Czim wjac su Rusowje w Afiije wuszkowali. Tam su z lohkim nadpadom silnu twjerdziznu Ardahan a tak wulki kraj, kaž nascha Saksa je, dobyli, hiszceze silniscze město Kars maju ze wšichcich stronow wobzamknijene a hido bliža so k Erzerumej, hlownomu městey Armeniskeje. Tam sedzi Muktar pašcha, kaž so powjeda, z mało wojakami. Z Trapezunta bě turkowske wójsko Erzerumej k pomocy posłane; ale hacz dotal njeje tam hiszceze dōschlo. Ismail kurd pašcha, kotryž z 8000 mužemi k Erzerumej so bližesche a na město Muktara rozkazowanjo nad turkowskim wójskom na so wzacz dyrbjesche, bu wot Rusow wot Erzeruma přjecz skłoczenym a wróci so po horach k Erzingianej k wjeczoru wot Erzeruma. Po wšichem zdaczu wěch we Afiiji — Turkam na schodou — koncej so khileja.

Lepje džerža so Turcy napshcęzo Czornohóream. Tam je so 55 hodzin dołho bitwa wjedla w tak mjenowanym dužskim paſu, z wopredka su Czorno-hory zbożownye wojowali, na posledku pak su so psched turkowskej mocu do swojoho kraja wrócić dyrbjeli. Na woběmaj stronomaj je jara wjèle padnychych. Tak k najmiejischomu powjedajú najnowisze powjescze.

Portugalska. W tymle kraju wobstoji zakon, po kotrymž biskopja je nož z kralowej dowolnoſežu do Roma pucžowac̄ smědža. Kardinal-patriarcha lišabonski proschesche dha krala Dona Louis-a wo tule dowolnoſež, zo by hamzej zbožo pschecz a wot njoho kardinalny klobuk dostačz mohl. Kral to pschizwoli pod wuměnjenjom, zo by kardinal-patriarcha tež Viktora Emmanuela wopýtał, kiz je joho pschichodny nan. Kardinal wozjewi to hymdom do Roma vatikanej a dosta wotmolwjenjo, „zo tajki wopyt so stacž njemôže.“ To wón kralej powje, a tón ménjesche, zo so tak tež pucžowanjo do Roma zanjehac̄ dyrbi. Patriarcha na to kralej wotmolwi, zo wón poddatym winu swojoho

domazwołstac̄a wozjewiec̄ budżet, na c̄jož Don Louis praji: „Nó dha pſchec radscho puc̄jujeże!”

Po įknóne=Amerika. Ž tam piſaju njekatholſke nowinę: „Archibiskop Wood a druzy romiſko-katolſcy duchowni su Philadelphiu wopuſtcežili, zo bydu banižowomu jubilejmu pſchitomni byli. Woni bjeru dar wot 30,000 dollarow ſobu; archibiskop Bayley z Baltimory pſchinjeſe 35,000 dollarow. Pater Kearney, hačo zaſtupnik kardinala McCloskey w New-Yorku, naſtupi z 50,000 dollarami ſwoj puc̄. Tež je 15,000 dollarow poſłanych bylo, kotrež su ſwētni ludžo pod pſchedſydwom kuieni Schermanowej, mandželskeje najwyſchſchego rozkazowarja wojſtrow we zjenoczenych statach, pſchinioſchowali, Wſho do hromady, ſchtož je ſo ze zjenoczenych statow a z Kanady (we jendželſkej połnočnej Americy) banižej poſtało, wunioſha wjac 300,000 dollarow.

Chrlwinſki poweſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Ž Budyschina. Kſcheženii: Marija, jaſtiwonika Roberta Peticha z B.; Ida, ſchewca Zana Riedela ze Židowa; Bertha, zahrodnika Reinholda Scholza z Hornjego Objelſka; Jurij, kublerja Handrija Gudy z Hornieje Šimy; Franc, wuežerja Emila Rößlera z B.; Roſalia, Burkharda Bitermuca z Hajnic; Hana, Józefa Strejczka z Džeznikec; Jan Pawoł, Karla Jacki z Moſlie; Otakar, zanfarja Haſe z Hajnic; Mift. Benno, kublerja Michała Miłunka z Dalec; Thella, policaja M. Neuziki z B.; Kamilla, ſchewca J. Elſnera z pod-hroda; Jan Mift., Pētra Augusta Schneidera z Moſlie; Bertha, Zana Strumpfa z Moſlie; August, murjerja Aug. Scholth z B. — Werowanii: August Dollman a Marija Brodžic z B.; Jan Helgost z Mirkowa a Hajza Nowakac z Bowiowova; Michał Rječka z Džeznikec a Marija Schenke z Bobole; Wóježek Pampuch z Dobržyna a Madlena Lehmannec z B. — Žemirježi: Jurij, s. Michała Pfeſarja na Židowje, 4 m. 13 dn.; Herta Klimanowa, hewač z Bronja, 71 l. 6 m.; Alwina, mandž. ſkarūta Straucha z B., 26 l. 6 m.; Hana, dž. Józefa Strejczka, 16 dn.; Józef, s. Józ. Lamla, 1 l.; Ida, mandž. molerja Oty Miloth z B., 36 l. 2 m.; Bruno, s. K. A. Wenela z B., 5 ujedž.

Naležnoſcze naſchego towarzſtwia.

Sobuſtawy na l. 1877: ff. 217. Khata Mjenjowa z Čejmjer; 218. Madlena Schponec z Maſsec; 219. Hanža Scholziec z Budyschina.

Dobrowolne darh za naſche towarzſwo: po woli ujeboh k. Žrouta 1 m.

Darh a dań za chrkej we Baczonju.

Naſwodny kapital a dotal na hromadžena dań wuežinjeſchtaj: 31,542 m. 50 p.

K čeſeži Božej a k ſpomoženju duſchow ſu dale woprowali: M. S. z B. 450 m.; Miklawš Hajna z Vorſcheže k wopomnijeežu biskopskoho jubileja ſwiatoho wóteca 80 m.

Hromadje: 32,072 mark 50 p.

W expedicijach Poſla je za 30 p. doſtacz:

Pobožnoſcž kſhižowoho puc̄a.

Ž naſtawdom naſchego towarzſtwia ſu wuſhle a móža ſo za 20 p. doſtacz:

Šrótkle ſtatwizny Noweje Krupki, wot J. Žrouta.

Cžiſež Smolerjec knihičiſeženje w Budyschinje.

Katholoski Posol

Wudawa so
prěnju a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósce a we knihařni
1 m. 70 p.

Sudowy časopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Cislo 13.

7. julija 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a ſarſka wosada.

XII.

(Pofraczowanju.)

1769 na 2. augusta dopołdnja w 10 hodzin bu we Wojerjech na rynku z mječjom wotprawjena Hańża, Jurija Hěrnachta z Nachlowa mandželska džówka, 19 lét stara. Wona bě na 30. augusta 1768 na dworje we Bulkich Zdžarach, hdžęz wona hako robocžanska holca bjez zdý ſlužebše, wovčeřinu zapalila. We njewjeſčinu dráſeže a debje ju k ſmírczi wjedžehu. Byli wona dracžowoho wotrocžka ſej za mandželskoho wzala, by jej ſmírtina ſchraſa ſpuſhezena byla, ale wona njechaſche. Kulowſki farař Mjerežin Nuk a kaplan Jurij Brückner ſtaj jej pschi ſmírczi k pomoci ſtaſoj. Teje češlo bu z dobor wot teju dweju duchowneju na wojerjowskim kerkowje ze wſchej cyrkwinſkej čjeſči poſrjebane.

Drjewjana ſarſka ſchula we Kulowje bě zapanyla a uichtó njechaſche nowu natwariež. Z dowolenjom patrónki abtissiny we Marijnej Hwězdze a budyskoho tachanta pschedachu ſo tohodla na 30. julija 1767 ſchulſke pola na jéracžkach, we hajinach a na zelenym pucžu (wot klóſchtrskoho abta Mateja Franca Ticina z Verchenſtein we Schpitalu pschi horje Pyrrhus we hornjej Rakuskej — Spital am Birn in Ober-Oesterreich — w léeže 1680 wotkaſane) za ſnadni ſumu 610 toſerjow, a natvari ſo z tymi pjenjezami nowa drjewjana ſchula, kotaž ſo po 13 lětach (1780) zaſy wotpali, tak zo wobě dwě, ſchula a pola, prjeež běſchtej. Wuczerjomaj, rektorej a kantorej pak

dyrbi so na węczne z chrkwinieje pokładnicy za zhujene pola lětnie 16 toleri danje zapłaczież. (Sl. na str. 64.)

1767 wumrje we Hodžiju khěžkar Jan Gelanski, kotrž we cuzych ryczach so sam tak wudokonjal bě, zo možesche bibliju čítacj a zrozemicz we serbskej, němiskej, Łacząnskej, francózskej, italskej a hebrejskej ryczi.

1777 na 25. decembra wumrje pošleni Łužiski bhoť Vjedrich Grolmus ze Stammer; na hejtmanowe město stupi krajny hauptman.

Sydomlětna wójna njez pruskim kralom Vjedrichom II. a rakuskej khěžorku Mariju Theresiju (1756 hač do 1763) je hornjej Łužicy žalostnie wjèle schkody pschinjessa, pschetož prusej wojach mějachu we zymje stajne wobydlo we Łužicy a Sakskej. Wobě dwě stej na pjeniezach a dawkach wočko 70 millionow toleri zapłaczież dyrbjałoj. Wszech drohi, pucze a mosty běchu ſkažene, pschedaní a kup so haczejche, drohota knježesche (korc žita placzejche 8 toleri) a wjèle wobydlerjow czechyjše do Polskeje a Ruskeje. Hdyž kral Vjedrich II. něhdý swojich pruskich wojakow we Łužicy wopyta a we klóschtrje Marijueje Hwězdy bydlesche, syny so wón popołdnju na halzu pschestareje krušhwiny⁵⁴⁾ we klóschtrskim dworje (njedaloko wrotow pschi hočym schodženiku) a piškaſje tam schtuczku na flecze. Potom póska wón swojoho adjutanta k abtissinje a da jej praciež: Hdyž je wona koncert slyšhała, dyrbi tež koncertne pjeniezhy zapłaczież, a žadaſhe wot njeje 4000 toleri. Wszech klóschtrské kniježny dyrbjacu cylu nóc móschynje zeschiwacž, zo móhle so poruczane hotove pjeniezhy wotedacž. Město Kulow dyrbjesche we sydomlětnej wójni tež wjèle dolha cžinicž: požeri wot hosceniarja Turija Žakubica 900 toleri, wot Kleczkec mlynkoveje Hoko weje 100 toleri atd. a zaſtaji za to měschčanske pola, ūki, haty a pastwy.

We Kulowskej cyrkwi poſkiežowaſche so po ſwj. woprawjenju njeſwieczené wino, za kotrež so z cyrkwiniskeje kassu lětnie nimale 32 toleri wudawaſche. Wot lěta 1770 to zaſta.⁵⁵⁾

Wokolo 1750 so we Sakskej zapocža, serbske žony za dójki pschivzacž. Tchdom bydlesche we Drežđanach schwedžinska knjeni ze Stene, kotrž so na zažnej ſmjerceži swojoho mandželskoho tak jara zrudži, zo tež jeje noworodžene džeczo ſmjerceži blízko pschividže. Dwórski radžicér Dr. Heiger powoła serbsku dójku a khore džeczo pschibjerasche a bu cžile a czerstwe, cžohoždla džakna knjeni tež dójch na cžas živjenja wuměnk dawasche. Sprěnja drežđansch knjenju, džeczo a lětarja wuſměšhadu; hdyž pak widžachu, ſchto so sta, počzachu

⁵⁴⁾ Kruschwina a dženja hiſčeze we klóschtrskim dworje steji. 1866 bjerjeſche z njeje pruski wojeristi wyschjeli nětore lopjischka hako woponinjeſti, zo je kral Vjedrich II. na njej ſedžal a na flecze piſkal.

⁵⁵⁾ We tachantskej cyrkwi we Budyschinje podawa so hač do dženjuiſhoho dnja tomu, kotrž je žada, njeſwieczené wino po ſwj. woprawjenju. Je to lóheny zaſtaneček z lutherſkoho cžasa.

woni strwotu a sylnosć serbskoho ludu wysočo wažic̄, a serbska dōjska je wot toho časa tež dženja hiſcheže wſchudjom pytana a witana.

1788 hrodžiſhće z blizka Budyschina (Protschenberg) jako Lutherſke pohrjebniſhće ſo zarjadowa.

1791 na 15. januara dyri we Kamjeńcu blyſt do tórmu wulkeje cyrkwe, kotryž ſo z džela wotpali.

XIII.

1780 na 15. hapryla wudyri we Kuluowje wulki woheń: wotpalicu ſo 237 domskich, 81 hródžow, 91 bróžnijow; wyſche toho radna khěža, piwarnja, měſchčanski mlýn, farſka ſchula,⁵⁶⁾ ſchpital, kaplaństwo a cyrkej ſwiatohho kſhiža. Kaplaństwo natwari ſo wot niesta bórzy drjewjane za 500 toleri, cyrkej ſwj. kſhiža pak 1780—1781 maſſivna z woporow a pſchinofchłow wſchelakich dobrocžerjow: ſakſkoho kthurwjercha Bjeđricha Augusta, hnadleje knjenje abbifum Klary Trautmanec we Marijnej Hwězdze, knjenje priorki Johannyn Welſec (z Kuluowa) we Lubanju, mnogich duchownych we Budyschinje a we Lžicy. Kletku do nowoho božoho domu dari 1786 budyski tachant z wulkeje budyskeje cyrkwe, hdžež ſo nowa kleteka poſtaſi. Na 22. januara 1782 k. biskop Schüller z Ehrenthal malu cyrkej ſwiatocžnje ſwječezſe. Póðla cyrkwe ſwj. kſhiža we Kuluowje a we dwemaj ſtomaj jeje nowotwarjenja (1780 a 1781) założi ſo z wotkazanja njeboh tachantskoho seniora a jubilar-měſchinika Jana Augustina Jakubeca ſchpital za khudých. Jan Augustin Jakubec, syn pjetarſkoho miſchtra Jana Jakubeca a Madleny mandželskeje, narodzi ſo na 5. oktobra 1700 we Bělscheſcah njedaloko Budyschina (joho staršej pſchedlischtaſtaj ſo pozdžiſhdo do Kuluowa), ſtudowasche we Praži na duchowniſtwo a wumirje we Budyschinje jako tachantski senior na 21. oktobra 1778. Wón je ſej na wěczne čeſny wopomnik we Kuluowje ſtajſik pſchez ſchpital za khudých, kotryž wón po ſwojej ſwijerczi natwaricž poruczi a bohacze fundirowasche. Wina kraſnoho Jakubecowoho wotkazanja bě tale: Pſchinidje uehdy k ułodomu duchownomu Jakubeczej we Budyschinje wandrowſki, joho proſcho wo jaſmožnu a kholowy, a proſcher dosta woboje. Popołdnju po pſchekhodžowanju dželše Jakubec do hofjeńca, ſchkleiniczku piwa piež, hacž zdobom tamón wandrowſki hawtowacy dō jſtwy ſo nits wali a zawała: „knjeni korežmarča, njehače mi tele kholowy wotkupicž? tajki . . . pop je mi je dženja darit!” Jakubec, we kućiku ſedžo a wjeho to ſkyſho, mjerzaſche ſo na čłowjeczi njedžat a pſchi ſebi ſlubi, zo njebudže proſcherjam niežo wjachy dacž, ale zo budže ſwoje jaſmožny hromadžicž na dobrý ſkut po ſwijerczi. K natwarjenju ſchpitala wotkaza Jakubec 5300 toleri, k zaſtaranju ſchěſcž khudých a za duchownego pređkeſtejerja ſchpitala 15,000 toleri; duchownomu wón tež zavostaji k wu-

⁵⁶⁾ Šchula bě 1767 z wunosckow pſchedathch tſjoč ſchulſkich polow nowa, ale drje-wjana natwarjenia byla. (Hladaj čiſlo VII. na str. 64).

žiwanju swoju knihownju, swój kielich a něchto domjaceje nadoby. Tónle fundirowany kapital bě so pšchez mudru staroſezíwoſcž budýſkih kniežich tachantow we lěže 1833, hdynž najwysche předſtejerſtwo ſchpitala wot tachanta na wrótſlawſkoho biskop a pſchenidže, na 37,500 toleri powjetſchil. Khudži, kij cheedža do ſchpitala pſchiwzacži bycž, zo móhli ſo na zbožnu ſmjerč pſchihotowacž, dyrbja we Kulowje bydlicž, 60 lět stari a hjez poroka bycž; pſchezeljo z Jakubecem a Brücknerec ſwójbym, kaž cži, kij ſu ſo wot lutherskeje wěry k katholskej cyrkwi wobrocžili, maju přenje prawo. Schpitalski duchowny a měſchežanska rada ſtajitaj namjety dla pſchiwzacža khudých, kotrež kniez biskop wobkrucži abo zacíſnije. Měſchežanska rada pſchehlada tež zliczbowanja ſchpitalneje fundacie. Na tym samym dniu, na kotrejž cyrkvi ſvj. Eſchija woswieczena by, (22. januara 1782), ſwjerzefše ſo tež nowy Jakubecowym ſchpital k čeſezi wſchitkých ſvjatych božich. Preňi duchowny předſtejer bě Mjercžin Žur (Sauer), dotalny druh kaplan we Kulowje († 1791); preňi pſchiwzacži khudži běchu: Korla Jakubec, Mjercžin Lulak, Petr Haſchka, Józef Lazarus (predy žid, † 1795), Korla Bell, wudowa Marija Richterowa. Věſche tehdom khětro tuni cžas: kore žita placžeshe 1 toleř 4 ſlēb., jahłow 6 tol., hejdusche $2\frac{1}{6}$ tol., khana butry nôrt, kloſtyr twjerdoho drjewa $1\frac{1}{2}$ tol., ſudercž ſu cžwa 9 ſlēbornych, kopa kału 8 ſl.

Khudym we Jakubecowym ſchpitalu pak ſo njeſpodobaſche kloſchtrſke pokutne žiwenjo; žadachni ſej, doma we ſwojich ſamilijsach wotacž a z fundacie hotowe pjenjež ſežahmež. Budýſki tachant Jan Józef Schüller a 1850 kardinal Melchior Diepenbrock we Wrótſlawje, po Jakubecowym testamencze najwyschej poľnomočnikaj fundacie,⁵⁷⁾ pſheměniſchtaj ſtary wuſtarf a pſchiſazſhtaj, zo 6 khudži dyrbja lětnje po pjenježach doſtač 30 tolerow a 12 khudži 20 tolerow kaž po dwěmaj lětomaj tež połmu draſtu; 14 khudži pak za lěto po 15—10—5 tolerach.

Wuradžowaſche ſo runje tehdom na budýſkim tachantſtwje, hdze móhla ſo za Lužicu normalna ſchula założić, t. r. ſchula, hdzež ſo nie jeno ſchulſke džecži rozwuežea, ale tež mlodži wucžerjo ſo wudospołnjeja. Normalna ſchula je tohodla tak wjele haſko wucžerſki ſeminar ze ſchulu. Namjety ſo cžinjachu za Scherrachow, Woſtrowe a Cžesku Lipu. Wucžah khudých z Jakubecowoho ſchpitala da doraz, zo ſo Kulow za normalnu ſchulu wizwoli, dokelž ſo tam njeſtrjebaſche nowa khěža natwaricž a dokelž množi we Kulowje rodženi duchowni hižom w předawſkich cžasach běchu pjenjež na ſchulſki fundaciuj ſkladowali, mjenujey: Jurij Leopold Jakubec z Jakobſthal, farař we Karlsbrunje we Rakuſkej, († 1727), Jakub Anton Kilián, tachantski ſenior

⁵⁷⁾ Po Jakubecowej poſlenjej woli je Loci Ordinarius, t. r. krajny biskop, poľnomočnik fundacie a móže ju wón po ſwojim ſpodbobanju pſheměnič, pomjeniſticež abo tež zběhmež. Hacž k lětej 1822 bě budýſki tachant Loci Ordinarius, wot toho cžasa pak je to wrótſlawſki biskop.

(je założil 4000 toleri, † 1759), Jakub Anton Mežner, kanonik w Budyschinie, († 1776). Nahromadzony schulski założenijski kapital wyczini 30,000 tol.; wot njoho pscheinidzechu we lécze 1833, hdyz pruskaj komisaraj, duchownym radziczeré Anders a kralowstki wyschi knieżerjski radziczeré Sohr z Wrótsława, z tachantstwom wo fundaciju jednascztaj, na wrótsławskoho biskopa 18,000 tolerjow; 12,000 tolerjow pak wostachu pshci tachantstwie hało wotstup za to, zo normalna schula je założena byla nic jeno za Kulow, ale za cyku hornju Łužicu. Wot wotstupjenych pjeniez natwari so 1836 we Budyschinje tachantska schula.

Nowa kulowska schula so na 5. oktobra 1788 z 200 dżeczimi wotewri we pschitomnoścej wjele duchownych kniežich z Budyschina; we cyrkwi swj. Kschija so swjatoczne kemsche wotdżeržachni a budyski kapłan Franc Jurij Łoč (z Kulowa, pozdžischo tachant, † 1831, stary 80 lét) z hlobokim hmežom predo-wasche. Schulski direktor bu schpitalski predfstejer Mjerczin Żur; pre-njej wuczerzej (candidati theologiae) běštał Jakub Macežik (wumrje 1832 hało ralbiežanski farar) a Jan Domaška (wumrje 1824 hało Khróśčanski farar). Wobaj wuczerzej bydleschtaj z direktorem we nowej schuli, hdźez so 1788 na třeſje wutwarł hało bydlenjo za nížszychho wuczerja za 1600 tol. postaji.

1783 na 18. septembra wotstupi pražski arebiszkop schtyri sakſke katoliske wosady we žitawskim krjesu, nad kotrymiz wón z časa założenja pražskoho biskopstwa (961) duchowne dohladowanjo měsche, mjenujacy: sakske cyrkwie a wosady we Woſtrowcu, Grunawje, Königs'hainje a Seiten-dorfje, budyskomu tachantej. Sakſki khrwjeſch Vjedrich August tele duchowne wuměnjenjo na 9. augusta 1784 pschipózna.

1789 we februarie załeże paduch we kulowskej cyrkwi do komorki wysche dżeczaceje hale a pokramy tam pjeniez Marinho bratstwa a wozdobu třeſkoho krała (22 wulkich tolerjow a 5 ſlēbornych schyldow). Złotnik je nje-znaty wostał. Woknie komorki so ze zamurowanjom pomjeniſchischtaj.

1789 na 25. novembra wumrje Jan Michał Budar, adwokat a herbski kniez nad Hornjej Hórkni, 76 lét stary, a bu we Budestecach pohrjebany. Wón je swoje cykle wulke zamóženjo hódnym kudsonim Serbam we Łužicy wotkazał. Němska ſlužowna holca bě so na jeho mjenniacy pola wyschnoſcej pschitodžila, hało by wón na sakſko khrwjeſcha swarjet, a dyrbjeſche wón lěto we jaſtwje sedzecz; tohodla Budar pshci ſebi pschisahasche, zo wot jeho zamóženja žadyn Němc njeſmě nicio ſzáhnyej. We lécze 1825 wucziniachu wuwikowane a nadanjenie pjeniez z Budarjowoho začoſtajenſtwa 60,100 tolerjow a doſta wot nich sakſka Łužica 24,700 tolerjow, pruska Łužica pak 35,400 tolerjow. We pruskej Łužicy bě w lécze 1828 Budarjowy kapital pshcz pschirażenu daní na 46,000 tolerjow narostł. Daní so lětnje mjez kudsonimi Serbami rozhželuje a we Wojerjecach a Nizkej z njeje so tež płacza někotre měſtna we hojerni.

1794 na 14. oktobra wumrje tachantski kantor a prjedawšchi radwořski farař Michał Jan Walda (z Čorneč), 72 lét starý, ſławny spisowar „Dězuſoweje Wincę“ a wuſtojny znoſchowar a pscheložer mnogich ſerbſkých kherluſchow, kotreymž wón gwjetſcha tež hłos pſchida. We Radworju, hdzej wón po ſwojej žadoseži pohrjebanu bu a hdzej we ſečze 1876 joho wopomnif na rowje ſo ponowi, założi wón 1768 z bamžowym dowolenjom bratſtw o Žežuſoweje ſmijertneje styſkuoſcje.

(Pofracjowanjo.)

N o w i n k i a p o w j e ſ c ź e.

Z Lüžicy a ze Sakskeje.

Z Radwora. Tež w naſhej wsy ſwježachmy 3. junija bamžowy 50-letny biskopski jubilej. Hžon rano zmahowaſche ſo khorhoj we bamžowych barbach z cyrkwinſkeje wěže, a ze bjesadneje ſtvoj pola Hórnichec běſchtaj ſerbſta a ſakſonſka khorhoj wutylknenej. Tež běchu Thomafeč, Polenkec a Schustrec domſke, z džela ze ſerbſkimi, z džela ze ſakſonſkimi a z džela bamžowymi khorhojemi wudebjene. Dopołniſche kemuſche džeržachu ſo we tym wot wyſchinoſcje poſtajenym rjedże, a kherluſche buchu z pſchewodom poſawnow ſpěwane. Wječor 7 hodž. běſche w rjenje wudebjenej bjesadnej ſtve wulka mnohoſez ſobuſtarow a hoſczi, a mjez nimi tež někotre žónſke. Najprjedy bu ſpěw „Hſchčeče kſcheczanſtwo je žiwe“ wuſpěwany. Tutoń, kaž wſchitke druhe ſpěwy buchu wot poſawniſtow wubjernje pſchewodžene. Ma to džeržesche naſh k. farař rjanu, pſchez hodžinu trajacu ſwjedženſku rycz, kotař ſo z tifrocznej ſlawu na Piuſa IX. ſkoneži. K tutej pſchizanku ſo ſpěw wot k. farařa Duežmana zefajam: „Hłos z njebla hríma“; a ze ſpěvou: „Toh' krala žohnuj Bóh“, kotařuž ſo ſlawa na naſchoho krala Alberta pſchizanku, bu ſwjedžení we bjesadze ſkoneženy. Pod zynkami hudžby podachu ſo netk pſchitonni kaž tež zwonka ſtejach pod zwonjenjom wſchěch zwonow pſchez wjes nimo kſchijneje cyrkwoje won na město, hdzej dyrbjeſche ſo woheňoſtrój wotpalič. Bjez tym zo hercy wjeſele piſkachu, ſo tón ſamý wotpali, a na to podachu ſo zaſy na druhim boku wsy nimo farſkeje cyrkwoje na nadowſ, hdzej bě wjele domow woſhwětlenych. Tež rjane woſhwětene transparenty wižachmy. Tač na farje pod rjanym wobražom Piuſa IX. čítachmy: „Khrystus je Tebje wuzwolił, zo hako křiž wot křiža by křiž nosył na zemi a njebesach dostał krónu swjatosće;“ pola Hórnichec woſkoło króny bamžowej: „Piusej IX., biskopej biskopow — hnadu a žohnowanjo“ atd. Wſchitke transparenty je tudomny mlodženc Hantusch, syn gmejnſkoho přeđekſtejerja, wuſtojne wudželaſ. — Tač je ſo bamžowy jubilej pola naſ ſwježí a ſo wſchitku derje ſpodobaſ. K.

Z Rjebjelježic. Hžo wjele cizých katholikow je ſo zwjeſelilo nad naſožnym duchom, kotrejž we Serbach knježi a ſo we tač wjele dobrých ſlukach wopokaſuje. Komu by tež wědomo njebylo, ſichto ſo we poſledních čžasach na

serbskich cyrkwiach stało: wschitke su so wobnowiske a z nowa wupyschile; ale jena z titych cyrkwiow, hacž runje z wonka slobu uajrjeušcha, je z nutška hisheče wobnowjenja žadna, my měnimi ujebjeležansku cyrkę. Woſebje trjeba wulki woltar porjedženja a tež pſcheče ſu khétero zeſtarjene. Tohodla eyla woſada ſo zwjeseli, hdyž knj. farar a knj. kaplan ſebi wotmyſliſchtaj, za wulki woltar pjeniez y hrom adžiež. Wona ſo ujekomdžesche z luboſeže k swojomu Božomu domu, k tomu tež swój pjeniez pſchispęć tak, zo je ſo hižo rjanu poczatk ſtał. Ale wjèle budže hisheče trébne, zo by wschitko z dostojuoſežu wuwjedžene bycz mohlo. Proſjnym dha lubych woſadnych ualežnie, woni nocheyli we ſpěchowanju tutoho dobroho ſkutka popuſchežowacž; wschaf je Boh tón knijež doſež bohath, wscho nadobnje zarunacž, ſhtožuli jomu k čeſeži ſo ſejini.

Z Woſtrowca. Rektor na tudomnej katholſkej ſchuli, knj. Józef Löbmann, kij je tu 21 lét doſho ſwérnje ſkutkowaſ, bu ujedawno za direktora zjenocžených katholſkych ſchulow w Lipſku pomjenowany. Do joho dotalnhoho zaſtojnſtwa zapoſkaza 4. junija žitawſki woſkreſny ſchulſki inspektor, professor Michael, ſwiatocžne knj. Gustava Goldberga.

Z Dreždžan. Džensa, 24. junija, je hnadny knj. biſkop w katholſkej dwórnej cyrkwi 423 woſobam ſwj. ſakrament ſirmowanja wudželiſ. Šama na ſebi to nahladna cžróda, pſchech paſtola mała pórupo 16,000 katholikam, kotrychž je w Dreždžanach živých!

Dotalny ujedzelný raušchi prédar, knj. kaplan Weis, bu za praeses-a congregationis a popoſkuiſhoho prédarja pomjenowany. Na joho město je pſchijchoł knj. kaplan Emil Hoffmann, kotrohož kaplanstwo hacž na dalsche knj. kaplan Józef Hirsch zaſtaſowacž budže.

Be wschoho ſweta.

Nom a Italska. Joho ſwiatocž bamž je wińſkoho archiſkopa Kutschlera we wulkim konſistoriju 22. junija za kardinala pomjenowan. Tu ſamu dostojuoſež je tež dostał zahrjebeſki (agramski) archiſkop Michałowicž.

Ruſki agent pſhi bamžowym dworje, wjerch Uruſow, bu 27. junija wot ſwj. Wótca w audience pſchijathy a pſchejeſche jomu zbožo k biſkopſtomu jubileju. — Z eyla ſo ſylnje piſa a powjeda, hało by Ruſka z jaſoſchtoſkim ſtolem ſo zaſ wujednacž chyka. Boh daſ, zo by ſo to ſkerje a ſepje radžilo k zbožiu wbohoho poſkoho ludu!

Italske kniježeſtwo ſwoje dotalne wurubjenjo cyrkwe z tym dale wjedze, zo nětko tež ſarſke ſubla, kaž prjedy wjetſche cyrkwinſke a klóſchtriske ſubla, pſchedawa a wuwikowanu pjeniez za ſo zdžerži.

Francózſka. Francózſki ſenat bě ujedawno z 150 hlosami napſchežo 130 woſzamkuł, zo ſmě marſchal-pſchedſyda komoru wot poſkancow rozpuchcziež. To je tež wutoru thdženja ſo ſtało. Nowy wólby budža w

oktobru. Hac̄ komora potom republikauskı a radikalnu wjetshinu zmieje, kąž nětko, abo bóle konserwativni, kniežerstwu pschejacu, šchtó chył to do předka prajic̄? Wszeché strony hido nuzne pschihoty ķ tutej wólbe cžinja.

Rusko-turkowska wójna. Skončnje su tola Rusowje rěku Dunaj pschejeli a so zbožownje do Turkowskeje nuts dódrelí. Maj prjedy je so to stało z rumunskoho města Braile do krajinu Dobrudžę. Tu maju nětko z wjetsha we swojej mocı. Wschudzom su ksheczenjo Rusow z wjesoloscžu witali. Tak je so tež w Maczini stało. Lud a duchowni w swiatocznym processione jim napscheczę czechnjechu, jedyn z duchownych dżerzeſche na rožkazowarja wójska rycę, poda jomu chleb a sel, a pod „hurrah“ wołanjom czechnjechu Rusowje do Bołharskeje.

Dale su Rusowje wot města Zymnich do města Sistowa pschez Dunaj so dobyli. To je jich wjèle prócy a ludži stało, ale pschez tola je so radžilo. Tam su tež pschez Dunaj most natwarili, po kotrymž bjez wopschedzacia nowe wójska do Turkowskeje so waleja. Rusowje su we tutej krajinie Turkow hido daloko zahnaли a po tkirócznym wótrym wojowanju tež za nich ważne město Tiruwa wobsadžili.

Na posledku je tež pola Turnmaguellia 60,000 Rusow Dunaj pschejelo, wězo wjèle ludži pschihadžiwski.

Wjenje zbožowni su Rusowje injez tym we Asii byli, hdjež hac̄ dotal dobywachu, a dyrbja nětko psched Turkami do zadu stupac̄. Ale, na kāk dołho?

Maly, ale khrobły lud Czornohorców je z nowa swoju staru sławu sebi wobkhował. Z Hercegowinu a z Albanije Turcy z 70,000 wojałami na nich (něhdje 25,000) so dobywachu. Džewječ dnów za sobu trajesche krute wojwanjo. Skončnje wſchęć Turkow hac̄ do poslenjoho muža ze swoich horow wutkózichu. Po doślinje rěki Zeth, po kotrejž Turcy czechuijechu, su wſchitke prózujeney, džery a jamy ze zabitymi a zatſelenymi napjelnjene a někotre města z czechlami czechče pokryte. Turcy czechlachu hac̄ pod kauony twierdžiznow Spuže a Podgoricy. Nětko je turkowske wójsko pola Podgoricy zhromadžene, a z hlownoho kwartira czornohórskeho wjercha Nikity (Mikkawšča) we Velej-Budžinje je turkowske lěhwo widžec̄.

Darh a dań za chrkej we Baczonju.

Nawdaty kapital a dotal nahromadžena dań wuežinjeſhtaj: 32,072 m. 50 p.

K czechzji Bozej a ķ spomoženju dříhov su dale wopravali: kniežna Hübnerje ze Žuric (w Lipsku) pschez knj. farara Hermanna 150 m.; J. M. z Cz. Hafo jubilejſki dar 10 m.; pschedataj kuponaj (statny a lužitski) 12 m.

Wot toho ma so wotezahnyę 60 m. za geometrijske džela ķ. Ranfta (wotdželenjo twaruno města za cyrkę), 15. měrcę zaplaćene.

Hromadže: 32,184 mark 50 p.

Wuporjedzenjo. We 12. čijile na 114. str. pod 1758 cžitaj: farar Petr Merk.

Czechzje Smolerje īmijicžiszczećnie w Budžinje.

Wudawa so
prěnju a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludowy časopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Jurij Lusčanski.

Cislo 14.

21. julija 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a faršta wosada.

XIII.

(Pokracowanjo.)

1799 na 18. meje wudwri we Kulowje boži woheń a wotpali so budyske pschedměsto, mntsckowne město z wuwzaczjom hornežeřiskeje haſy a fara. Halo tež faršta cyrkę do stracha pschindže, khwataſche farar Jakub Scholka do božoho domu, zbehny z tabernakla božoho syna, zebra wot cyrkwineje draſty tak wjele, hacž wón pod pažu njeſcz móžesche a poda so hórej plakajo do Noweje Wsy k bratrej; cyrkę pak wosta z Boha njezrajenja. Wo nowotwarjenjo faru wupukny mjez patronatom a wjeſnej wosadu zwada, kotraž 6 lét trajeſche; fara so kamjenitna natvari we lětomaj 1806 a 1807 a pschinoſchowaſche k twarej knjeni abtissina Vincentia Marschnerec 2000 toleri, wosada 3000 toleri, rucžne a wózne ſlužby njepſchilicžene. Farar a kanonik Jakub Scholka wumrje na 26. septembra 1807 na wiež, 52 lét starý.

1799 posadža so we Budyschinje kerchow woſko tachantskeje cyrkwe z kamjenjem a ſtajichu so poхrębne wopomniki k muri.

1800, 1801 a 1805 knježachu we Kulowje jětra, 1806 hlowjaca khoroscž; na nje wjele ludži wumrje.

1802 a 1803 natvari so we Wóſlinku nowa lutherska cyrkę z tórmom.

1803 na 9. decembra wumrje we Ronneburku pschi Altenburku hrabja Franc Xaver Solmš, 63 lét starý a bu we Kulowskej cyrkwi, hózej tež tjo z joho pschecželſtwa — nan, kotryž bě wot lutherskeje wěry k katholskej psche-

stupił, macz a bratr — wotpocząja, pohrjebany. Ze za kudsonych we Kulowskiej wosadze lętnie 12 toseri wotkazał. Pomijenowanym njeżenjenym hrabja Franc Xaver je pošleni katholicki swojego splahu był, pshetoż starschi bratja su po wobrócenju nana lutherscy wostali.

1804 bě wulka drohota, dokelž běchu we czasu žitnoho kieżewa wulke lisejich; kore žita pslaczesche 18 a 20 toseri. Khrurwjerch Bjedrich August da we Łuzjich 2000 kórcow žita za tuni pjeniez pshchedawacż.

1806 natwari so we Budyschinje pshci serbskej katholickej cyrkwi wulka fara (nětk pshenajata).

1806 na 20. decembra bu sakski khrurwjerch Bjedrich August z kralom.

1807 natwari so we Kulowje we budyskim pshchedměscze měscheżancki szpital. Kulowski farař F. Scholka k tomu 100 toseri dari.

1810 na 30. oktobra zbehny pruski kral Bjedrich Wilhelm III. we cyhni kraju wscie katholickie klóštry a duchowne kapitle. Bisopksi kapitel we Wrótslawje měsce pshci wuzběhnenjenu 7 infusirowanych prälatorow a 23 kanonikow; we Schlezyjskej zhulicu katholikojo 450 wulkich kniejsztow. Wot toho czasa so we Němiskej wokhudzenjo ludu zapocząna.

1811 natwari so w Kulowje škodańska kheža (Malzhaus). We septembrje tohosamoho lěta bě na njebju wulka rjana hwežda (komet) widzecż.

1812 na 11. měrca dōstachu we Pruskej pshczek kralowski zakoní židži z kshecžanami jenajke politiske prawo.

1813 na 16. měrca pshcipowjedzhtaj pruski kral a russki khežor francózskemu khežorej Napoleonie wójnu. We haprylu czechniesche zjenocżene pruskojske wójstwo ze Schlezyjskeje do Łuzicy. Na 15. a 16. hapryla 1813 pshciužechu pod wiedżenjom hejtmana hrabje Drłowa přeni kozačko, kherluscze spěwajo, do Kulowa a pokrańcchu z dobom schulskomu direktorej Pětrej Donatę slěborny dybzacżny czasnik a pieczęt z cynowej schiku. Na 12. meje 1813 stajichu 14,000 Rusojo pod generalom Lanskim lehwo k połnju wot Kulowa na lukač a polach pshci Pishczakc brožni a wostachu tam schthyri dny. Na 19. meje 1813 pshciužechu učkotsi wotstronjeni italscy wojaczy do Kulowa, buchu pak wot měschežanow zahnuaczi. Za nimi so honjesche Jakub Nowak, z kamienkskoho pshchedměsta, 26 lět starý, motrocž pola pshczkupeca Ziebigera; wojaczy jomu k rozmjenjenju dachu, zo dyrbi so wrózicż, dokelž pak dale hawtowacy za nimi běžesche, woni joho pshci nowym mošče wjecżor w dżewježich zatjeliču.

We meji 1813 pshciužje khežor Napoleon wot Dreždjan do Budyschyna. Na 19. meje na skale pshci Szczijecach, njedaloko dželby njepshceszelskich kozačow stejo, cjiniesche wón rozmjet k bitwie. Krawa bitwa pshci Budyschinje pshczino Prusam a Russam trajesche dwaj dnaj 20. a 21. meje 1813; Napoleon dobu. Na tachantskej cyrkwi bě nawěscheż pshchibita, zo, schtóž na torm pónđe, ze smjercu schtrafowanym budže.

Na 18. meje 1813 čehnjesche francózski general Ney z Hrodka do Wojerec, hdjež na 20. meje wjeczor tež francózski general Regnier pschiindže; wobaj so bórzy dale podaschtaj do Budyschina na bitwischczo. Pruski general Bülow, pola Barlina stejo, čehnjesche ze swojim wójstwom pschez Dahmu, Kulow a Kalawu do Wojerec, kotrež wón na 25. meje 1813 z kozakami wobsadži. Ale na 27. meje pschiczeže francózski marschal Oudinot, zahna kozakow z Wojerec, zaja jich wjèle a stajesche wobtwijeržene lehwo pschi Nowej Lucy. Na 28. meje mérjeschtaj so Bülow a Oudinot; wot 8 rano hacž do 11 hodžin so z kanonami sylnie třelesche, napošledѣ enſachu Bülowowe tři brigady do Starých Debric a do Khocžebusa. Pjekarški miſchtr Christian Brätorius we Wojerecach pschihladowaſche bitwie z woſnom na kubi swojoho domu a bu jomu wot kanonowewe kule Bruſow hłowa wotražena. Tohorunja wěſtej Schnipinje, kotaž na kubi žito do měchow ſypaſche.

Na 21. julijs 1813 bě Napoleon we Wojerecach na hrodze a wotjedże po wjeczjeri z dobom do Dreždjan. We měſacach augusta, septembra a oktobra 1813 ležesche wjèle wojerſtich dželbow wokoło Wojerec a Kulowa: Francózovo pod generalom Regnier a raguziskim wójwodou Marmontom, Würtembergarjo pod generalom Normannom, Rusojo pod generalom Štowajſkim. Wobydlerjo dyrbjachu pschez měru wjèle cyroby a pich pschiwožowacž; pschi tym knježesche hłowjaca khorosč a kozakojo wſchudžom franjechu. Lužiske krajne stawy we Budyschinje cžinjachu požęd wot 400,000 toleri pola pschekupca Brelinga we Dreždjanach.

Na 16. 17. a 18. oktobra 1813 bě wulka lúdowa bitwa pschi Lipsku, we kotrež zjenocžene rakuske, ruske a pruske wójstwa Napoleona, z kotrejmiž sakſki kral Vjedrich August z lěta 1806 pschez pschisahu zwijazaný bě, pschi ewinychu, tak zo francózski khězor z Němskeje cofacž dyrbjesche. Tatoňo sakſkoho krala wotwiedžechu na 23. oktobra 1813 do Barlina, na 4. měrca 1815 do Presburka we Wuherſkej a potom na hród Laxenburk pola Wina, hdjež wón hacž do 7. junija 1815 wosta. We času joho jaſtwa stejesche Sakſka pod knježtwom ruskoho wjercha Miklawicha Repnina a pruskeju połnomócnikow barona Recka a generała Gaudia. Wot 1. novembra 1814 hacž do 9. junija 1815 wotdžeržachu němcy a wſchelacy europiscey wjerchojo jaſtupeni pschez zapóſlancow) wulku zhromadžiznu abo žjěd we Winje, zo ýchu statne naležnoſeže Europh znova zarjadowali.

XIV.

We zjawnym liscze, winstajenym we hrodze Laxenburk pola Wina na 22. meje 1815, wotſupi jaty sakſki kral Vjedrich August Sprawny deſnju Lužicu a wulki džel hornjeje Lužicy (kaž tež druhe džele swojoho kraja, we wſhem wjac hacž połojuen kraleſtwa abo 373 □mil) pruskomu kralej Vjedrichej Wilhelmej III. Tu we tym liscze wuprají sakſki kral: „We zhroma-

dżiznje europijskich a němickich wjerchow we Winje je so postajišo, zo jomu, kralej, jenož pod wuměnjenjom, zo pomjenowane krajne kruchi wotstupi, druhe dżele sakſkoho kraja zaſy so wróczę dadža. Wsché prówowanja, tak wilke a bołoszgiwe wopory wotstronicę, su podarmo byle. Kral wotwazuje poddanow a wojałow wotstupjenych krajinow wot wotpołożeneje pschiſahi a porucza jim, zo su nowomu krajnomu kniezej swérni a poſkuſhni.“ Ma kóncu praji jat̄ starý kral: „Mój džak za waschu swérū; moja luboſež a moje hórce pschecža za wasche derjehicžo budža was stajnje pschewodzecž.“⁵⁸⁾ Pruski kral pschiwza we zjawnym liscze, we Winje na 22. meje 1815 wustajentym, předawſke sakſke krajiny a slubi, zo budże lužisku krajnu wustawu zdžeržowacž a kóždoho we joho wobſedzeństwie a we joho prawach zaſitacž.

Pſchi wottykowanju nowych mjezow mjez Sakſkej a Pruskej w lécze 1815 buchu Wóſlink, Wyſoka a Léſka na 4 njedžele pruske; kniez Bohuwér z Mayer nad Léſkej so pał prówowasche, zo wóſlicžanska (lutherſka) wosada pſchi Sakſkej wosta. Wón wumiěni za to swoje rycerſke kublo pola Schkeudiza a Lipska, kotrež k Pruskej pschiuńdže. Cžisow we wóſlicžanskej wosadze zwosta pruski.

Markhrabinstwo hornjeje Lužic mějescze z nanajstarszych ežaſow dwoje stawy: krajne a měſchczanske. Krajne stawy běchu: knieža, prälatojo, rycerjo a mužojo. Knieža běchu: wobſedžerjo knieſtrow Rinsbórka, Wojerecow, Mužakowa a Seidenberka. Prälatojo běchu: budyski tachant, klóſhtřſch bohotojo z Marijueje Hwězdhy, Marijnoho Dola a Lubanja. Rycerjo a mužojo běchu zemjenjo z rycerſkimi kubkami a wobſedžerjo wicěžnych kublow. Měſchczanske krajne stawy běchu: dwaj zapóſlanci z městow Budyschina, Zholerča, Žitawy, a jedyn zapóſlanci z městow Kamjencia, Lubija a Lubanja. Krajnu hornjołužisku wustawu wobkuczi we lécze 1319 czěſki kral Jan (hl. čiſlo 4, IV. na str. 30 pſchi 1319) z tymi prawom, zo smědža krajne stawy po swoim postajenju dawki wupisowacž a zbehacž, a zo wsché kralowske zakonje, předyhacž placža, wot krajnych stawow dyrbja bycž pſchipóznate a pſchiwzate.

Wot lěta 1815 dželachu so sakſke a pruske lužiske krajne stawy: sakſke maju swoje posedženja a wuradžowanja dwojcy za lěto we Budyschinje, na swj. Walporę (na 1. meje) a na swj. Hilžbjetę (na 19. novembra); pruske we měsacu novembra we Zholerču; delnjołužiske pał, kaž předy, we Lubinu (Lübben).

Wot hornjołužiskich městow pſchenidžechu 1815 do pruskoho kniežerſtwa: Luban, Zholerč, Rozbórk, Mužakow, Wojerecy, Ruland a Kulow, a tele katoloske farske wosady, kž we cykwinym naſtupanju pod budyskim

⁵⁸⁾ Sakſki kral Vjedrich August wróczę so na 7. junija 1815 z Lauenburka zaſy do Dreždzan pod juſtanjom swojoho ludu. Wón wumre na 5. meje 1827, 77 lět starý, pſchiflad kſchczaniskej pobožnoſeže.

tachantstwom stejachu: klóštr Lubań, Hennersdorf, Günthersdorf, Pfaffendorf, Jawornik (niemiske wosady) a Kulow, kotryž je nětk jenicžka katholicka serbska wosada we cylym pruskim kraju.

Hornja pruska Lužica pschizantny so 1815 k Merseburkej, hdjež krajny starschi z Kiesenwetter ze Zholerca a lutherski superintendent Bohl z Wojerec holdowancku pschizahu wotpolozischtaj; 1816 k Frankfurtej nad Wódru a Braniborskej, 1825 pač k Liegnizie a Schlezyjskej. Po sakso-pruskich mjezach zamjedžechu so člonich⁵⁹⁾ a postajichu so pomězní stražníkojo hacž k létéj 1833, hdjež so zhromadny němski člónski zwjazk zamjedže.

Na 25. juliya 1815 w noch wuskoči z jaſtwa na budyskim hrodže wuwołany rubježnik Wjacław Kummer, z Gutwüsty w Čechach, cžěški Wencel pomjenowaný.

1816 wuporjedža a woběli so w niutskach tachantska cyrkę w Budyschinje,⁶⁰⁾ założi so kupyel „Marienborn“ pola Smjecžkej a 1817 krajnostawski lutherski wuczeřski seminar we Budyschinje.

1817 na 8. februara zbehny pruske knježerstwo, napřečzivo slubjenjam we kralowskim patencze wot 22. meje 1815, klóštr Noweje Čale, 1248 założeny wot nijschnjanskoho markhrabje Heinricha. Krásne kubla a wobśedženstwa, 150,000 toleri we hypothekach a 129,000 toleri we hotových pjeniezach pscheňdzechu do rukow pruskeho knježerstwa, kž we klóštrje lutherski wuczeřski seminar a we wsi Lutherku wosadu założi. Daníške pjenezky kralowske knježerstwo nałožuje na cyrkwinę a schulské potřebnosti lutheranarjow a katholikow. Lutherška šhula we Wojerecach dostanje hačo pschidawſ za holežoho wuczeřja létneje 40 toleri a měschczanski kaplan we Kulowje z léta 1820 za němske předowanja létneje 25 toleri, kotrež pač buchu jomu 1876 pschez najnowsche njeſmilne cyrkwinę zaſhy wottorhnijene.

1821 na 2. junija wuńdże pruski zakon, po kotrymž so burske robočenjo z létnej pjenejnej rentu zaplaćicž móže (Separations- und Emancipationssedit). Wot toho časa so burske kubla z robocžanstwa wuswo-bodžachu.

1821 na 16. juliya wuńdże ważna bulla bampi Piusa VII., kotrež so zapoczyna ze słowami De salute animarum a kotrež katholicke wosady pruskeje Lužicy, tež Kulowsku wosadu, wot budyskoho tachantstwa wotdželi a wrótſlawskomu biskopej podcziſny. We njej řeka: „Z biskopskej cyrkwi we Wrótſlawje (Breslawje) zjenoczam tele wosady we Lužich: Nowu Čalu, Kulow, Günthersdorf, Hennersdorf, Ullers-

⁵⁹⁾ Wulke člonich běhu we Wojerecach a Ryhbachu, pôdlaňke člonich we Strójci a Niedzichowje. Člonicka droha wot Kulowa do Wojerec džěše píšež Němcy; stará droha wot Kulowa do Wojerec píšež Nydej bu pod cžěškej ſchtražu zaſazana.

⁶⁰⁾ Tachantska cyrkę bě we lécje 1813 na krótki čas wojeřski lazaret.

dorſ⁶¹⁾, kotrež hac̄ dotal wot tachanta kollegiatneje cyrkwe ſwjatoho Pětra we Budyschinje wobstarane buchu.“ We decembrie 1821 ſpoložichu Kulowſcy duchowni piſanu pſchisahu cyrkwinieje poſluſhnoſće do ruky wrótsławſkoho biskopa Emanuela Schimonſkoho. Konjecy, kiz z połoſych do Kulowa pſchisluſchachu, ale we Sakskej leža, pſchenidžechu 1822 z farſkim woſypkom (6 korew žita a wowa) do Nalbic.

Z mjenow lužiſkih woſadow, kiz ſo 1821 wot Budyschini wotdželiču a ſo z Wrótslawiom zjenocžichu, je widzecž, zo mjez nimi najstarscha cyrkfej we Jaworniku (poła Zholerca) nijeje mjenowana. Pruski kniježerſki zapoſlanc, Jurij Niebuhr, kotrež z japoſchtoſkim stołom we Romje we naſtupanju nowoſtogo wobmjezowanja biskopſkih woſadow po politiſkih mjezach jednaſche, bě na Jawornik eyle zabyl. Ta węc hafle jutry 1822 na ſwětko ſtupi, když farar we Jaworniku, Franc Józef Kretschmer, ſej wot budyskoho tachantſtwa ſwjatyh woli a chriſam, (kaž ſo pſchi kſchczęſci a poła khoryc trjeba), žadach. Budyski tachant Franc Loeck jomu wotmołwi, zo Jawornik, we Pruskej ležach, wjacy do Budyschini ujepſchisluſcha, wrótsławski biskop paſk ničo wo tym njewjedžesche, zo je Jawornik jomu pſchepodaty. Pſchez nowe woſebite jednanjo mjez pruſkim kniježerſtwom a bamžom ſo tón zmolk wuruna.

Pſchi jednanju wo wotdželenjo Kulowſkeje woſady wot Budyschini bohužel nijeje ani budyski tachant biskop Franc Loeck, ani Kulowſki farar Jakub Nuš, kaž cyrkwinie zakonje to poruczeja, wopraſhany a pſchetylſhany był, ale pruſke kniježerſtwo ſamostatnije poſtuſowasche, dokelž ſo zwjetſcha wot politiſkih zamysłow wjescz dasche. Tele wotdželenjo je Kulowſkej woſade najwjetſchu duchownu ſchku pſchinjeſſo; pſchetož Kulowſka woſada, kotrež 3000 Serbow a 1000 Němcow we ſebi ma, k ſponožnomu zaſtaranju ſlužby tajkih duchownych a wuežerjow potrjeba, kiz wobeju ryčow, ſerbskeje a němskeje, mócní ſu. To paſk je do čiſta njemózne, ze Schlezynſkeje duchownych a wuežerjow dôſtacž, kiz ſerbsku ryč zrozemja. Kulowſka woſada, we starých časach duchowne ſymjeniſtſczo (seminarium clericorum) mjenowana, njemóže wjacy ze ſebje ſameje ſwoje duchowne nabožne potřebnoſće ſpoſoječ a to čižim mjenje, dokelž nětčiſche politiſke a statne poſtajenja mložencam z Kulowſkeje woſady ſchtudowanjo we pražskim ſerbſkim ſeminaru wobčežuju abo zczyla njemózne čzinja. Zo by ſo tajkim zrudnym wobſtejenjam, kiz we krótkim z rozpadom duchownoho paſthyſtiwa hroža, wotpomhało, je ſo we lětach 1867, 1870 a 1871 z dovoſloſežu a pod ſobuſkuſkowanjom wýſoko- doſtojneju biskopow Förſtera a Förwerka we Wrótslawje a Budyschinje prócovalo, pſchez miloſć Jeſu Młajestoszow pruſkoho a ſakſkoho kraſa dokonjecz, zo by Kulowſka woſada we duchownych naležnoſćach zaſy z budyskim tachantſtwwom zjenocžena byla a zo by tón zwijazk, kotrež je wot

⁶¹⁾ Ullersdorf we hornjej Lužic̄ je filialna cyrkfej a pſchisluſcha do Maumburka nad ſewiſu we Schlezijſtej. Wot Maumburka założi ſo 1320 kniježnajc klojſtr we Lubanju.

1213 hacž do 1821, t. r. 608 lět wobstał, k spomoženju wopuszczeniu woſady ſo wobnowił. Wſchē cžinjene króczele paſt k nadžatomu kóncej njevjeđeču; poſlenje zapowiedne wotmołwjenjo rěkaſche:

„Berlin, den 13. April 1871. K. 759. Auf den von dem Herrn Bundeskanzler und mir gehaltenen Vortrag haben des Kaisers und Königs Majestät durch Ordre vom 25. Februar er. Euer Hochwürden Immmediatgeſuch vom 16. November v. J. um Abtrennung der katholischen Parochie Wittichenau von dem Verband mit der Diöceſe Breslau und um Wiedervereinigung derselben mit dem Domſtift Bauzen abzulehnen geruht, wovon ich im Allerhöchſten Auftrage Ihneſt hierdurch Nachricht gebe. Der Minister der geiſtlichen Unterrichts- und Medicinal-Angelegenheiten. An den katholischen Herrn Pfarrer in Wittichenau.“

(Potracžowanjo.)

Swjata Marija Lourdes-ſka, ſtrowjo khorhj.

7. Sławnomu ſpiſaczelej ſpodžiwnych podawłow w Lourdesu, Hendrichę Laſſerre-ej*), powjedasche z lěta 1867 jedyn nan z města Bordeaux hnuijacu ſtaſiſnu wo wuhojenju ſwojoho małoho syna z nałożowanju Lourdeſkeje wodh. Štaſiſna ma ſo z krótka taſle:

„Hdyž chyčhmy 25. wulkoho róžka 1865 wjecjerjeez“, taſt powjeda nan, „poča mój młodschi syn ſkoržicž, zo žaneje jědže požrjecž ujemóže. My to tón wjeczor jara ſedžbu ujemachmy; dokelž paſt tež nazajtra hinaſ ujebě, poſlachmy po lekarja. Tón naſchu ſtarosć změrowa praſicy, zo ſo za džení abo ſchytri wſcho zaſy da. A woprawdze móžesche džeczo za něſhco dnow zaſy jěſcž. Tola z khwilemi ſo hubjeniſtwo zaſy wróczęſche a wot ſpocžatka meje wjacy njepſchesta. Mój syn jeno hiſchče mloko a mjasowu juſchku pijesche. Wězo pſchi tym džení a hóle hiňeſche. Bě tehdom w jědnathym ſečze. Lečarjej — běch ſebi hiſchče jenoho pſchiwzaſ — ze wſchej prou žanohu wuſpěcha nje-dopřeſchtaj. Doſki čas bě pačhoff na wſach, zo by ſo ſtrowoho powětra na-ſrěbał, wjele zaſraſnijenych njedželi w Lichonſkých kupjelach — wſcho podarmo. Wzachmoj joho tohodla z macžerju zaſy domoj, zo bychmoj joho pſchi ſebi a na wocžomaj měloj. Pſchiindże tajſi domoj, zo wjacy na ſo podobny njebě. Bě tež wſchón zrudniſhki; z druhimi džeczimi žanohu towarzſtwa wjacy měcz njehaſche, ale khobžeſche poſpochi ſamlutki. Namaj z macžerju paſt chyčhche ſo wutroba puńtacž, hdyž na njoho hladachmoj; mój ſmoj tehdom wobaj ze ſtyknoscę do časa zefariſloj a zefchědžiwiſloj. — Alle hiſchče na jenoho ſtečzohu lekarja ſo wobrocžich, kiz bě jara wuwołanž; druheje pomocy na ſhěrokim ſwěcze njeznajach. Tón džeczo ſwěru pſchehladowaſche a wjiesche jara z hlowu a praſesche na poſledku widžo mój strach: „„Ja njepraju, zo wash syn dybci wumrjeez; je paſt jara, jara khory.““ Hdyž to ſlyſhach, bě mi, kaž by mi

*) Po joho knihach: „Notre-Dame de Lourdes“ ſu tute džiwý wopisane; jeno 6. je po Ségur-owych: „Les merveilles de Lourdes.“

nechtó mječ ž wutrobie klo. Wschaf jara derje wjedžach, schto che lekarž z tuthmi słowami rjec. Tola hischeze jene mi na myſle pſchimidže. Kaf zo ſebi tón pačoł jeno myſli, prajach lekarje, zo požeracž njemóže, dokelž za dolhi čas wjac̄ ſpýtał njeje. Vy traſch móhł, jeſi vy jeno cheył? „„Nę,““ wotmołwi lekar̄, „„to ſo moſcieže. Ža ſym joho ſchiju z wonka wobmaſał a z nutſka pſchepytal. Že nutſka wſchitko zaroſcězene, ſchtož jeno mała džerkla nic, pſhez kotoruž pſcheběhnje, ſchtož džecžo wupije. Břeſcz wone ničo njemóže, a býrnejz radſcho cheylo.““ — Tak dha běchu wſchě moje nadžije kaž z wětſicom rozdunijene, a ja běch khudſki, džili na jkhudſki na ſwěcze, býrnejz wſchohoho doſež měl. Schto pomhachu mi čaſne ſubla: ſwětke ſlěbro a czerwjené zloto, hdvž z nimi džecžo ſmjerceži wukupicž njemóžach? — Mój khory ſyn bě pak na wſchě wóſym měſacow do tutoho čaſa moše knižki wo Lourdeſu čítał a njebě je wjac̄ z myſlow ſpuschežil. A to bě jomu na zbožo. Hdvž nětk žadny lekar̄ pomhacž njemóžeshe, prajesche wón jedyn džení macžeri takle: „„Macži, wulſki pjenjež ſtaj z nanom podarmo na lekarſtwa wudaſoj. Póſcélataj miſe tola do Lourdeſa; tam budu zaneſeže wuhojeny.““ Macž mi to wu-powjeda; a ja ſebi hnydom wotmyſſlich, že ſynom do Lourdeſa puežowacž. Bě wſchaf zjawnia wěc, zo ničto pomhacž njemóže, ſchtož jeno Boh luby ſenjež na njebjeſach. Na 12. małoho róžka 1867 ſyñychmoj ſo na železnici a dojedžechmoj tón džení Tarbes, kotorž je nimale na pol pueža mijez Bordeauxom a Lourdeſom. Mój ſyn bě tola tak wjeſołh; hždo duch po puežu powjedaſche mi ſtajnje: „„Nano, nětk budu ſkoro zaſh ſtrony. Druzy ſu w Lourdeſu wuhojeni, a tež ja budu wuhojeny.““ W Tarbeſu wohladachu w hoſcžencu, hdjež pſchenocowachmoj, množu ludžo moje džecžo. Bě tak blěde do wocžow a wuſkhnjene hacž na kóſcz; mějeſche pak tak rjane waſchnjo a tak lubozne poſhlađenjenjo, zo ſo wſchitkim ſpodobasche. Wſchitcy ſo na nje prajchachu. Hdvž pak nazajtra běh džení ſwitaſche a mój zaſh dale jědžechmoj, pſchejachu namaj z wutrobu, zo býchmoj derje w Lourdeſu pobylou a ſtrowaj ſo wró-čiſloj. A tak pſchinidžechmoj ſkónečnje do Lourdeſa. Hdvž běhmoj najprjedy w hnadownej cyrkvi w kěmſchach pobylou a nutrny pacžer pſched macžerju Bozej wispěwaſo, dóñidžechmoj ſwiateje Marijnej ſtudnicžen a tam myjeſche ſebi mój ſyn ſchiju a wutrobu a wupi tež neſhco hnadowneje wody. Bě na nim widžecž, zo ma jara krutu dowěru, kajkaž ſo Bohu ſpodoba a wuſkyſhenujo namaka. Ža teje wulkeje nadžije njemějač, zdžeržach pak ſwoje dwěle pſchi ſebi. Běch neſhco cwibaſow ſobu pſchinieſk; ſkicžach jomu, hdvž bě ſo myč pſchepat, jedyn prajich: Špýtaj nětk jěſež. Wón wza jón, ja pak wocži wotwobrocžich; wſchaf njewjedžach, budžeſi ſmjercež abo žiwenjenjo. Tola žaneje khwile njetrajeſche, pocža wón wjeſele na minje: „„Nano, nano, ja móžu požeracž. Wſchaf ſym eži, nano, prajik, zo budże mi macž Boža pomhacž.““ Haj, mój ſyno, njemóžeshe hinač býcž. Tak drje prajach, dwělowach pak hischeze pſchech. Dač jomu hischeze někotre cwibaki, a tež te wón zje. Nětk

hafle wérjach; a spóznach zbožo, kotrež bě Bóh tón Kenjez na zaštupnu próstwu Lourdeskeje swjateje Marije nadobo mi njenadžich wobradžil. Swojoho syna mějach zašy, kotrehož bě pschi samym swjerež mi rubila. — Khoroséž, kotrež dwé lécze a 17 dnow trajesche, njeje so ženje wjací wróczila.“

N o w i n k i a p o w j e ś c z e.

Łužicy a ze Sakskeje.

Ł Budyschina. Zaúdženu pónadželu běsche za naschu tachantsku schulu, kotrež po nowym założeniu z měchczańskieje schtyriklassneje a z dwéklassneje połdnijowskeje schule wobsteji, wažny a swjatočny džen. Wona swjeczesche w pruhowaniskim salu we pschitomności nimale wšchich schulskich džecži, wšchich wucžerow, duchownstwa, schulskeje wyschnoseze, schulskoho pschedstejicžerstwa, tež někotrych wosadnych a hoscži wotkhad swojoho dotalnovo direktora, hižom dlešchi čas kanonika scholaſtikuſa wysokodostojnovo ſ. Pětra Scholty a pschikhad abo wyschnostne zapokazanjo nowoho direktora, wysokodostojnovo ſ. Dienſta. Najprjedy džerzesche po wósmich ſ. scholaſtikus w tachantskej cyrkwi schulsku Božu mſchu. Wokoło džewjecžich zapocza so swjatočnoſez w schuli samej ze spěwanjom; tež po někotrych naspominomnych rycžow so spěwasche. Tudy wustupi w mjenje kiježerſtwa, kiz bě wóslu nowoho direktora ze strony wosadnovo pschedstejicžerſtwa a tachantswa halo kollatury radh wobkruežilo, ſ. wokrjesny schulski inspektor Dr. Wild a džerzesche dlešchi zapokazanski rycž. Na to pschedpoda hnadny ſ. biskop ſ. Dienſtej vokaciju a rycžesche wosebje wo tym, ſchto ma a móže joho w nowym zaſtojnſtwe zbudžowacž a tróſchtowacž. Potom wupraji nowy direktor džakowne ſlowa schulskej a duchowniskej wyschnosezi a rozeſtajesche w swojej nastupnej rycži wjesela a żohnowanja prawovo ſchulskoho wucžerja; tež wobrocži so wón z pschihódnymi ſłowami ſ. schulskim džecžom a jich wucžerjam. W mjenje džecži powitaſtaj joho halo swojoho direktora ſchuler a ſchulerka přenjeje rjadownje, w mjenje wucžerow pak ſ. Schmiedek halo naſtarši mijez nimi. Potom rycžesche hiſčeže ſ. džecžom wutrobne a napominace ſlowa wotkhadzacy direktor, ſ. ſcholaſtikus Scholta, kiz bě pschez pjanacze lét tele město swěru wobstaral. Ze spěwom, kotrež pschez wschitkich rycžinow hluvko hnuži pschitomni wotroſzeni ſobu spěwachu, bu swjatočnoſez stončena. Bóh daj nowomu direktorej ſtrwoſez a móć, zo mohl swoje zaſtojnſtvo po swojej žadoseži ze žohnowanjom doſlo wjesež ſ. cžescež Božej a ſpomoženju naſheje schulskeje a tež naſheje cyrkwiniskeje wosady.

Ł Budyschina. Tudemne wokrjesne hejtmaňstwo wozjewja, zo ma ſo 9. ſeptembra t. l. we wšchich lutherſkich cyrkwiach ſakskeje Łužicy cyrkwiſki wopor abo ſkładowanjo džeržecž za twarjenjo noweje lutherſkeje cyrkwe we Łupoj. Kaž je znate, je Łupoj lutherſka serbska wjes, kotrejež wobydlerjo ſo do Münakaſala džerža. Wysche toho hromadži ſo we Łužicy tež piſnje za nowu lutherſku cyrkwe we Seitendorfje.

Z Grunawy. Tudy je zaúdženu póníželu po dleščej khoroszci k. farář Jan Heidrich zemřel. Wón bě hafle 43 lét starý. Wjach wo nim pschi-chodnije podamý.

Z Kulowa. Nasche město měsche lětsa wjesoku nadžiju, zo dwaj złotaj kwasaj wohlada. Jedyn dyrbjesche so we juniju a druhí we juliju džeržecž. Tola cžłowiek myslí, Bóh pak wjedże. Pschi přeisčim wobroczi Bóh tu wěc eyle hinak. Tydženj psched wotmýslenym kwasom skhorje mandželska, kotaž so hžo z eyleje wutroby na złoty wěne wjeselesche a wschitko ke kwasaj trěbne pschihotovaſche, bu ze wščemi swjatoſzemni doma wobstarana, wumrje a po-hrjeba so rnuje na dniu, na fotrymž bě swój złoty kwas džeržecž myslila. Tak dôsta město złotoho smjertu wěne. Nadžijamy so, zo je ju Bóh za to z nje-zaúdžitnymi wěncoum njebjeskeje krasnoſče krónoval. — Druhaj mandželskoj, Cžornakec z Kłeczke mlyna, běſhtaj zbožowniſchej a móžeshtaj 3. julija pschi dobréj strovosczi swój złoty kwas džeržecž. Dopoldnia bu jeju 50lētne mandželstwo po cyrkwiſkej pschilazni požohnowane a potom k džakprajenju spěwana Boža mřcha z Te Deum džeržana. Doma cžakaſche wjele wutrobných zboža-pschecžow wot pschecželov a znathych na cžesczenju jubilarow. Tež wšchelakich wopomnjeniſkich darow měschtaj so zwjesciež. Tež měščanska rada, kotrejž stan běſche jubilarſki mandželski stajnje był, wupraji swoje pschecža a darjesche k wopomnježu rjane swjecžo swjateje Marije. Pschi jědži pijesche so na stro-wotu jubilarow a wupraji so jimaj nutrne pschecžo, zo by Bóh jeju stare dny dchył žohnowacž a její živjenjo a strowotu zakitacž, zo byshtaj po 10 lětech tež strovaj a wjesokaj swój demantny kwas swjecžicž mohloj. Tola na zemi žane doſpołne wjeselo njeje. Tež jom měschesche so horki połon do khelucha wjeselov. Žena luba džowka jubilarow njemóžesche na wjeselu a cžesczi swojeju starsheju džel bracž, ale dyrbjesche mjez tym doma na khorym kožu we horkich boleszczach žałoszczicž. Bóh bě na jeje duschi spodobanjo měl. Zo by ju wudoſpolní a swoje złoto cžisczil, napołozí jej cžekli kſchij. Złoto cžisczí so we wohenju, lubowani toho Knjeza pak we kſchizkach a horjach. Khora njeſesche tež swój kſchij z podacžom do Božeje wole, dónž jeje zbožník njerjekuny: „Nětk je doſez, wone je dokonjane.“ Dwaj dnaj po złotym kwasu swojejú starsheju wumozí ju smjerež z jeje martrów, zo by z bójskim jehnječom rjeňski złoty kwas we njebjesach swjecžicž mohla. R. i. P.! — W.

Ze wſchoho swěta.

Němſka. Katholska cyrkje je wažnoho muža zhubila; biskop z Ketteler w Mainzu je zemřel.

Mühlheim u ad Rheinom. Po „Reichsanzeigru“ je do Mühlheima poſlamy professor Gerstäcker tam namačanoho bruſka z wěſtoscžu za kolorado-bruka požnał. Tón je neplam jara ſchłodny a hacž dotal jenož w Američu ſo nadefhol. Wschě podhladne pola buchu wot wojałow rozyte, z petrolejom

woblate a z wóhenjom wopalene. Na to je hícheje jemu rozworachu a z někajej řihu woblaču. Swérne wobhonjenja, hdže je tele zvěrjatko so jow wzalo, je hacž dotal podarmo bylo. Někotři praja, zo je to z amerikanskim tucžnom so stało, — druhim pak so to k wérje podobne njezda.

Nom a Štalska. Hladamyli na něčízchich ministrow italskoho krála, dyrbimy nimo wole prajicž: Šeštíž körjeū, tajki wiktorej. Pschedsyda ministerstwa, Depretis, starý to muž, njeje so haúbowal z wěstej mlodej holci do civilnoho mandželstwa stupicž. Minister wójny, Mezzacapo, je mandželstwo wojałow, kotsíž jenož cyrkwinisch so wérowacž dachu, za njeplacjive wuprajil, a dyrbja tohodla khostani bycž. Mandželska krála Viftora, hrabinka Rosina Mirafiori, njejmie so psched pryncom Humbertom a pryncešnu Margarethu anic pokazacž. Krála na hasy mało schtó postrowjuje. W posledních měsacach zhubichu so we wołnach wobrazy krála, wschudzom su jeničy podobizny sw. Wóteca widzecž. Same swjate wěcy nětko za wołnami wuštajeja. Tež w hosczenach zhubichu so w poslednim czaſu radikalne nowiny a wschudzom nadeidžesj katholické listy.

Přchi swjatočnoſczi w propagandze (w seminaru za missionarow) khvalba Piusa IX. we 47 ryczach so spěvaſche. Hacž tež w Barlinje abo hdže druhdže wuczeńju so namaka, kotrejž by w 47 jazykach so ryczał?

W Parízu je knježniczka Devade do klóchtra schla; jeje nan je radikalny muž a hlosuje pilnje za wýchitko, schtož je napřeczko katholickim.

Marseille. 21. hapryla je rabbiuar (prédai) židowskeje wosady marseilleskeje, Rubin Weil, so křečejez dał.

Rusko-turkowska wójna. Wot wudacža poſlenjoho Poſoła su so jara wulke wěcy stałe. Rusowje su wot hlownoho města Bołhariskeje, Tírnova, spějchnie k poldnju dale postupili; woni su 14. julija z wotdželenjom pěchow a jezdneje artillerije pod generalom Gurko wysoke balkanske hory pola Schipki překročili. Turkowje na tych stronach cofaja, a tež w Dobrudži. Rusowje su hižo město Ženi Sagra přchi železnicu, kž do Filipopla a Adrianopla wjedże, wobſadžili. Pósla su tež twjerdžiznu Nikopol přchi Donawje dobyli a tam 6000 Turkow a dweju paſchow (generalow) Achmeta a Hassana jatých wzali. Tam nětko druzi můst twarja, tak zo so přchecj wjac̄ Rusow přchez Donawu poda. Twjerdžizna Rushezuk je najskerje hižo cernirowana t. r. Turkowje njebudža won mōc. Turkowje seželi ze wýchech stronow nětko Rusam wójska napřecz, tež džel tych, kž bu z Čzorneje Hory wubith, tam czechni.

Rusowska nětko w swojich postupach jenož na Žendželčanow džiwa; cži maya wjele kbdžow (schifor) w zalivje Besika, a te zamža derje Konstantinopel wobſadžicž. Žendželska zjawiſje wjac̄ nje myſli, Turkow jako knježerjow w Europje zdžerječež; wona ſo méri, jim někotre rjane kruchi kraja a morja wzacž, schtož je předy druhim wumjetowała!

W Aſiji su Rusowje přchemalo wojałow měli; woſebje njebečhu ſo na-

džijeli, zo 20,000 Kurдов pšchez neutralnu Persisku na nich pšchicženje. Tež je Turkowska do rusoškoho Kaukaza wjèle emisjarow pôšlała, kotsiž ſu muha- medanske ludy k revoluciji naſchezuwali. A zaſtaranjo wulkoho wójſka je w horatych konjach cžežke! Tola ſu Rúſowje te wotdželenjo swoich wojaſow, kiz běhu turkowsku twjerdžizmu Bajazid wobſadžili, zaszy z wojowanjom wumožili; tale twjerdžizna je eyle zapuſčena. Z wažnych punktow maja Rúſowje jenož twjerdžizmu Ardahan; wot woblehotwania Karſa ſu dyrbjeli tak dolho wotstu- picž, doniž wjetſche wójſko na turkowskich mijezach njezměja. To budže někotry čas tracž. Na město wjednika Rúſow, Loriš-Melikowa, je někto wjerch Michal Mírskij poſtajeny.

W Kopenhangenu je mandželska komornika Berlinga k katolickej wérje ſo wróćila. Wona je präfektej katolickej wosady wjac kňžom k wobhodeniam za duchownych, wucžerow a ſchulerow w płacziznje 200,000 krownow darila.

W Bostonje (w połnöcnej Americy) je w jenym tydžienju 75 rozw- rowanjow bylo. Boston je za Ameriku, ſchtož Berlin za Němſku: město „intelligency“ (rožswetlenja).

Naležnoſeže naſchoho towarzſtwia.

S obuſtaſwju na l. 1877: ff. 220. Michal Vjedrich ze Smjerdžaceje; 221. P. Wencel Doiſcher z Marijnje Hwěždy; 222. R. N. Brauñacž z Kance; 223. P. Innocenc Jawork, administrator w Roženecze; 224. Jurij Kilarik w Roženecze; 225. Jakub Scholta w Roženecze; 226.—232. z Chróſcžic: Michal Słoden, Chrystiana Wingeroma, Jakub Brust, Jakub Zarient, Mich. Nowotny, Miſławich Cyž, Mich. Šerbin; 233.—236. Mich. Hermann, Madlena Domšchowa, Hanža Lebzyna, Miſławich Glaſow; 237.—239. z Čajece: Marija Schónowa, Jakub Kummer, Michal Kolla; 240. Hanža Nowotnowa z Hórkow; 241. Madlena Wičzažowa z Prawocžic; 242. Michal Vělž z Noweje Wjeſti; 243. Miſławich Ducežman z Budvorja; 244. Miſl. Žórdan z Čeječe; 245. Marija Domšchowa ze Žyje; 246. Šandrij Kschijant z Požee; 247. Jakub Wolent z Kovičina; 248. Hanža Šerichtova z Čybelnicę. Na leto 1876 zaplaćich u: 540. Jakub Král z Wěteńč; 541. M. Vělž z Noweje Wjeſti; 542. Marija Věrkowa z Chróſcžic.

Dobrowolne daru za naſche towarzſwo: Miſl. Žórdan 50 p.; Madlena Domšchowa 50 p.; Hanža Lebzyna 50 p.

Darh a dan za chrkej we Bacžonju.

Nawdaty kapitał a dotal nahromadžena dan wucžinieſchtaj: 32,184 m. 56 p.

K cžeſezi Božej a k spomoženju dužhom ſu dale woprowali: z wotkaſanja njeboh Marije Rencz o wjeſte rodženie Horničeve z Kulowa 100 m.; z wotkaſanja njeboh Petra Nowaka, Kublera z Kożar, 300 m.; njenjenowana B. na hóſtu za geometriſke džela inženira Ranfta 60 m.; jedyn ſužowanych ze Žyje 3 m.

Hromadž: 32,647 mark 50 p.

Dokelž na tych dnach, na kotrychž do Rožanta proceſſiony pſchikhodžea, byrnje w cyrkvi abo tola na kerchowje za wjehich rumu bylo, hufio wjèle ludži na kemſhach na administraturje, pola ſtudnie a t. d. pſchebýwa, a tam nimale koždy króčz ſo wſchelasi njeporiad pſchi tym stanje: dha ſo z tutym wozjewja, zo dyrbja pſchikhodniye wjehitej, hdyž je ſo ke miſci wotzwoňko, z administratury won; tam ſo durje zanknu a njebudža předy wotewrjene, donž wulka Boža miſcha z pređowanjom nimo njeje. P. Innocenc.

Póndželu, 30. julija, pónđe z Chróſcžic proceſſion do Aumburka.

Cžiſhež Smolerjec knihicžiſteženje w Budyschinje.

Katholicki Posł.

Wudawa so
prěnju a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludowy časopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Róla.

Cislo 15.

4. augusta 1877.

Létnik 15.

Kulow, město a faršta wosada.

XIV.

(Potracyzowanjo.)

Tak je kułowska wosada runja hažy, kotaž, wot živojho štormia wot samana, pomału wuskhnie; haj, wona budžiſche hajo dawno a eyle wuskhyla, njebudžiſche-li wysokoſtojny kniež tachant a biskop we Budyschinje, naſchu cyrkwinu nuzu widzich, ſo ſmilil, wot ſwojich ſerbſkih duchownych, kotrejch wjele wjach njeje, nam naſhwilnoho pomocnika pſchipoſlačz. Za tajku hnadu ſomu węczny džak eyleje wosady pſchipiſluſha.

1827 na 19. februara założi ſo we Drežđanach pſchez wukaz ſakſkoho kraja Vjedricha Augusta z bamžowym pſchipiwolenijom za herbſke ſakſke trajiny ja poſchtoſki vikariat z katholickim konſistorijom k wobſtaranju cyrkwinych a ſchulſkih naležnoſejow. Potom, hacž bě ſakſki kthurwjetich a póznitschi póſki kral August Sylny na 1. juniju 1697 we Badenje pola Wina ſo k katholickej cyrkwi wobrocžiſ, (joho syn, prynce Vjedrich August, pſchipiwa na 21. novembra 1712 katholicku wěru we Bologni we Italſkej), bě we Drežđanach P. Krola Moric Wota, z jesuitſkoho rjadu, joho domijsach duchownych a ſpovjedník. Joho pomjenowa w lécze 1708 bamž Clemens IX. za ja poſchtoſkiho präfekta we ſakſkej. Po joho ſmjerčzi (1715) pſchewidže duhowna moc na katholikach we ſakſkej na ja poſchtoſkih präfektow miſſionow we połnönej Němſkej, kž we Kölne a we Hildesheim je bydlo mějachu. Wot ſeta 1763 běchu we ſakſkej, ale hacž k ſetej 1827 bjez statnoho pſchipi-

póznacža, japoštołscey vikarojo: Augustin Eggš († 1764), P. Franc Herz († 1800), Alois Schneider († 1818), Ignac Mauermann († 1841), jožo starſchi bratr Lawrjeńc Mauermann († 1845), Józef Dittrich († 1853), Ludwik Forwerk († 1875), Franc Bernert. Statne pſchi spóznacjo dôstachu japoštołscey vikarojo we Šafkej z katholſkim konſistorijom a vikariatſkim ſudniſtwom na 19. februara 1827 pſtež wukaz krala Vjedricha Augusta.

XV.

1823 na 23. februara na dôpołdnischiach kempach, hdyž wſchitej we Božim domje zhromadženii běžu, we kotrymž młody duchowny, k. Michał Ducžman, prěnju Božu mšchu džeržesche, bu we Kchróſcicach na ſchuli Mađlena, wuczerja Józefa Fäkela mandželska, 78 let ſtara, (rodzena Dämmerec z Kulowa), zaražena. Mordar, cuži muž z imjenom Wolf, je pſchi tmy 430 toleri rubil a wuzna ſo pozdžiſho pſched ſudom, zo je jožo wotpohladanjo bylo, kublerku Pjechowu we Libonju ſkoncowacž, zo pač to czinił njeje, dokelž bě wona jožo jara luboznije horjewzała.

1823 na 27. meje bě za Kulow njebožowna a žadlawa noc; pſchetož wjecžor w džesacjich hodžinach wuńdže na badařskej haſy we kólni krawca Franca Kleinstoka, njedaloko kaplañſtwia, woheń,⁶²⁾ kíž za 4 hodžiny 229 domſkich, 303 bróžnjow, hródžow a kólnjow z cyła, 17 domſkich a 8 bróžnjow a hródžow pač z džela do popjela pſchewobrocži. We nutſkowym měſeže woſta jenož 13 khežow ſtejo. Woheń zanicži tež tſechu farſkeje cyrkwe, horni ſtol tórmia ze zwonami, kíž ſo rozeſchrjechu a we žahlych žołmach ſo dele ronjadu, kaž tež farſku ſchulu, farſke bróžnije a hródže. Zwony, hako býchu „wožemje“ prajiež chykle, ſo zaklinkachu, prjedy hacž ſo rozeſchrjechu a prjedy hacž tórm zapadže. Padanki tórmia z Boha chyrwini tſechu njerjehichu a njerozražehu tohodla cyrkwinh wjelb. Zapalenjo cyrkwi neje tſechi a tórmia ſo tač ſta: Wóſkar Korla Fäkel, z blizka cyrkwe z bydkom, mějeſche we ſwojim domje někotre dónički terpentina, kíž ſo zapalichu a do małoho tórmika na chyrwinej tſeché zleczachu. Běſche pač jara ſuchi čas a we tórmiku bě wjele starých hnězdow a pawęžinow, kíž ſo hnýdom zapalichu a woheń po tſeché k wulkomu tórmieji wjedžechu. Hdyž z małoho tórmika plomjenja wudyrichu, chyſche horni mlynk Rumm̄er ze Spal z wodu na cyrkwinne tſechu běžecž a haſhecž, ale njeznath we cžmowym tórmieji nje-miňesche won ſkody a rěble namakacž a nichto z města jomu k pomocj nje-pſchiidže, dokelž bě cykle město kaž plomjenjate morjo a kóždy ſo, swoje džecži a najnužniſhu domjacu nadobu plomjenjam wutorhnež chyſche. Palate

⁶²⁾ Powieda ſo, zo je Anton Kleinstok, 27 let starý a pieczę, woheń założił. Won je pječa džet prjedy ſwojich towarzichow na „czeſtwieny honacžl“ pſcheproſyl. Wopitc wumrje na 14. augusta 1828.

połče tuła zleczachu z wuhenjow kaž žehliwe zmije pschez loft hacž do Kulowca a Noweje Wsy, hdzež ludžo na tsechach sedżachu, wohnjowe schrje wuhaſnycz. Srijedža tajſeje njenuprajitneje žadławoſcze ležesche kułowiſti farat Jakub Nuk na ſmijercz khory a dyrbjachu joho pschez palace haſy na kožu na ſałowiſki pučz donjescz. Wón wumrie nozajtra, 66 lét starý.

Dzeń zrudobý bě wutora do Wožoho cžela; k węžnomu wopominieſcu ſwyczi ſo we Kulowje tónle dzeń halo lubjem ſwaty dzeń z połnymi ſemſchemi a z němſkim předowanjom.

Bóh wotpalenych njenopuszczeſi, to bě tež tudý wiđecz. Kuńez biskop Franc Loeck, w Kulowje rođeny, wozjewi z hnijatymi ſłowani we budyskich nowinach wulke kułowiſke njezbožo, wo mile dary proſcho, a wſchudžom wotewrichu ſo ruch a wutroby; pruſſi kral ſpuszczeſi měſtej na cyklo ſéto wſchē dawki. Bóh wobradži wobohim wotpalenym bohate žně: neplow (bérnow) bě tak wjele, zo njemožachu ſo we pincach ſkhowacz, a korc žita płaczeſche 1 toleř 8 ſtěbornych. Matwarichu ſo cyrkwinia tſeča z małym tórmikom a farſke hoſpodarſte twarjenja 1823 a 1824, farſka ſchula 1832, cyrkwinu tórm 1845 a 1846. Biedrich Gruhl we Małym Wjelkowje lijeſche 1833 z rozejchřeſte a wurjedženeje, kaž z noweje mijedże tsi zwony, kž 25—11—9 centnarjow waža a 1846 we tórmie napójſnjene buchu.

1825 na 4. septembra zběhny we pruſſej hornej Lužicy kralowiſki wukaz předawſche nuzowanjo, we farſkej woſadže a cyrkwi, hdzež z bydłom sy, byrnje farat lutherski był, cyrkwinu ſlužbu, imjenujcy: kſečezenjo, werowanjo a pořrjebanjo, woſtaracz dacz, abo, hdvž cužoho fararja k tomu pscheſproſyſh, woſadnomu fararzej za to zaplaćicz (Pſarrzwang). We Sakſkej ſo tele jarſke nuzowanjo we lécze 1863 zběhny.

1826 na 1. novembra wotewri ſo wo klóſchrje Marijneje Hwězdý wýſcha holeža ſchula a we Kamjeńcu Lessingowa hójerňa; we Kulowje twarjeſche ſchtifcjanſki wuczer Franc Schneider za město nowy wo- duſchiwo d z dubrjencjanſkoho pučza. (Starý dleſthi měſchcjanſki woduſchiwo pučniidže z Brěſčkow.)

1827 na 11. hapryla wotpali ſo we Budyschinje na zwonkownej lawkej haſy 195 twarjenjow. 1830 wotnoſy ſo we Njebjelcžicach padawý horni ſtol cyrkwinoho tórmu. 1832 a 1835 pschewobrōeſi ſo we Kulowje paſtwiſche žo (hdzež ſo předh z města ſkót hnajesche) a ſmaha pschi měſchcjanſkim ſelu, 53 jutrow po rozejheri, do pola. Město Kulow ma z cyka 550 jutrow (140 hektarow) gmeinſkich ležominoſcžow.

Nowe katholſke ſchule ſo natwarjachu: 1832 a 1868 we Kamjeńcu; 1834 we Njebjelcžicach a Zdžeri; 1836 we Budyschinje (tachantſka ſchula) a we Čojnječach; 1837 we Kulowje; 1838 we Worklečach a Gulshečach; 1845 we Ralbicach; 1850 we Koczinje; 1862 we Němcach; 1874 we Radworju.

1835 na 19. februara wuczeże ze strachom žiwjenja budyski gymnasialist Jakub Lehmann (Wiežaz) z Ralsic swojego sobuszhulerja Theodora Warnača (je w Kulowje rodżeny a netk farać we Wulkim Glogawje we Schlezyjskej) ze Schprewje. Wón dosta za to wot saksko kralowsko kniežerstwa slobornu dybzacznym czašnik z napisom: „Für Lebensrettung 1835”, kotryž jomu gymnasialny direktor Siebelis na 14. hapryla swiatoczniye pšepoda.

1835 na 18. julija wumrje, 76 lét stary, sławný serbski spisowar P. Cecelin Bostij Mět, we Kukowje rodżeny a 1777 do klóschtra Noweje Cale pšchivzany, wot lěta 1793 hacž ſ swojej smjerczi klóschtrski duchowny we Róženice, sprěnja hako kaplan, wot lěta 1817 hako administrator. Swojich wulskich zaſlužbow dla dosta wot saksko krala Vjedricha Augusta złotu medalju a wot krala Antonia złotu tyzku. Nahladne wudanki na czíšczej serbskich knihow dyrbjesche ſebi dobry a jara wuczeny kniež z maleje zdhy naſutowac; wot lěta 1817 dosta wón ze zběhnjenoho klóschtra Noweje Cale lětnje 200 tolerjow hako klóschtrski wuměnk: tež te nałoži na serbske pišmowstwo. Na 6. meje 1835 dzeržesche P. Cecelin we Róženice we pšchitomnoſci hnadleje knjenje abtissiny Benedikty Göhlerec a 12 duchownych kniežnow z Marijeneje Hwězdy, kaž we pšchitomnoſci knieza biskopa Ignaca Mauermannia z Dreždān, knj. kanonikow Miklawšcha Smolky a Michała Haſčki z Budyschina a druhich duchownych a swětnych kniežow z wołosnoſce, swój 50lětny měſchiński jubilej, předy wulkeje božje mřsje dwójcy we serbskej a němskej ryczi předowawſci. Pſchi wobjedže pſcheprosy wón wschnittich pšchitomnych kniežich na ſwoj blízki pohrjeb. Powjeda ſo, zo je P. Cecelin kaſtecz dleſhi čas předy smjerce hotowac; daſ a zo je wón proſyl, jomu korrekturne líſtma poſlenich czíšczejanych knihow wot czesczowanja Swjatych do kaſteča ſklaſez. Zo móhli němci dželacjerjo we budyskej czíšczejerni joho rukopis bjez wobcežnoſceje czitac; piſasche P. Cecelin wſcho z wulkej pröcu we frakturnych piſmikach. Wón zawiedže do serbskich knihow nowy wuporędzany prawopis, z kotrohož je ſo naſch netežiſhi serbski prawopis wudoſpołniſ. Cecelinowe najwažniſche piſma ſu: Kategiſmus kſcheszanskej wuczby 1809, ſtawizný nowoho zakonja 1814, pobožnoſć na ſwj. ſchodze we Staré ſkrupce a kſchizownoho pucza 1816 a 1822, Domafch ſempis abo kroczenjo za Chrystuſom 1823, Dulia et hyperdulia abo czesczowanjo Swjatych 1834.

1836 ryjeſche ſo we Kulowje we měſczejanskim leſu přeni tórf ſ palenju.

1836 na 28. januara bu we Komorowje pola Rakec wotrocž Michał Wornat, 32 lét stary, z mječzom wotprawjeny, dokelž bě wón ſublerja Jurija Michałka, z kotrohož mandželskej wón ſkradžu dzeržesche, zarazhł.

1839 we haprylu wotewri ſo železnica wot Dreždān do Lipska.

1842 załoži ſo knihicžiſtejerja we Wojerecach.

1842 na 25. januara puczowachu tſjo serbscy mužojo: kowarski miſchir Miklawſch Ledžbor z Kulowa (64 lét stary), zahrodnik Jan Deleńk z Peſtec

(56 let st.) a mlynški mischtr Jurij Wawrik z Kanec (26 let st.) pſchez Prahu, Win, Triest, pſches adriatiſke morjo, na kotrejž wulki straſhny wichor mějachu, pſchez Ankou, Loreto a Assisi do Roma, hdež woni na 10. měrca 1842 popołdnju w schyrjoch hodžinach pſchiūdzechu a hacž do schěstoho hapryla woſtachu. Woni wopytowachu we Romje wſchě cyrkwe a ſvjate měſtna, buchu wuzwoleñi, zeleny ſchmörtk we domje putnikow ſebi wot wyſokich duchownych po Chrystusowym pſchikladže nohi mycž dacž, ſlyſhachu we podzeniſkej khaſalcy ſvjatoho Pětra Božu mſchu, kotrež k. kardinal wječich Biedrich Schwarzenberg džeržesche, a buchu na 5. hapryla wot němſkoho ſpowiednika Huberta bamzej Gregorej XVI. předkſtajeni, kotrehož za ſvj. žohnowanjo za ſo, za ſwoju ſwójbu a za klóſchtr Marijneje Hwězdy proſhachu. Na 6. hapryla 1842 woteūdzechu woni z Roma, džechu pſchez Florenz, Bolognu, Mailand, pſchez jězor Lago maggiore a wyſoku horu St. Gotthard do Schwajcarſkeje, hdež woni we klóſchtrje Maria-Einsiedel ſwoju pobožnoſć dokonjachu, a wróczidlu ſo pſchez Bajersku a Čeſku na 21. meje 1842 zbožomnie do wótnoho kraja, wot pſheczelov a znatnych ſubožnje powitaní. Woni ſobupſchijeheschu pacérki a nekotre ſvj. relikiwie, kaž tež wotpuſkny liſt, kotrež jim a 12 pſheczelam doſpołnhy wotpuſk we ſmijertnej hodžinje ſpožęſi. — Mlynški mischtr Jurij Wawrik z Kanec činjescze we haprylu 1870 znowa pobožny puež do Roma, hdyž bě ſo tam wſchěchzromadny vatikanski koncil wotdžeržał a ze wſchěch dželov ſwěta 800 biskopow (tež ſaffki k. biskop Ludwig Forwerk, wot k. fararja Michała Hórniaka z Budyschina pſchewodženy, bě na konciliu) zechlo. Knjezej Wawrikej pſchizanknychu ſo z naſchoho ſerbſkoho kraja: kubler Michał Jawork z Miłocžic, kubler Jakub Bječ a kublerſki syn Pětr Woſenik (Věr) ze Bejic.

(Pofraczowanje.)

N o w i n k i a p o w j e ſ e ź e.

3 Lujicy a ze Sakskeje.

3 Budyschina. Knjez Luſčanski je nětko definitivne za präſesa w ſerbſkim ſeminaru w Praži a knj. Róla za ſerbſkoho kaplana w Budyschinje poſtajeny. Knj. Schönberner je dopołniſki a knj. Nowak poſołniſki předat w němſkej cyrkwi. Knj. Nowak jězdži tež kždy měſac do Zdjerje (dwě lěče ſu druzy duchowni z Budyschina to wobstarali) a do Lubija.

3 Budyschina. Z Würzburga dōſtachmy powieſež, zo je knj. Michał Pětrjenc z Čornec po wobſtatych universitnych pruhowanjach za doftor a řečař w a powyſhem. Po wotpołożenju trébnych ſtatnych pruhowanjow hce ſo we Serbach zaſydliež. Budže z radoſcu witany. D.

3 Budyschina. W tychle dnach je moleř W. Schwarz na hornjej lubi tachantſtwa ſtare, na plát molowane ſwječzo wuſlědžil, fotrež „Daniela w lawjacej jamje“ pſchedſtaja. Je to rjane džeko we duchu wuwołanoho

Pětra Pawoła Rubensa (narodž. 1577), jeli nic staršche, tola z najmjenišcha ze 17. lětstotetka.

Z Grunawy. Kaž hždo poslednje čišťo katholickoho Bósla wožjewi, je so řenjezej nad živjenjom a smjerežu po joho njewuslēdnej radže lubilo, pón-dželu, 16. julijsa, z tuteje čjašnoſće do lepskohho živjenja wotvołacž naſchoho wyšoko dostojoňho knj. fararja Jana Heidricha. Schtwörtk, 19. julijsa, bě joho po hrjeb. Z blízka a daloka wjele duchownych, wucžerjow a ludži so zejdž, zo výchu jomu poslednju čjeſč a luboſč wopokazali. Tež kralovskich a měščanskich zaſtojniskow z blízkich Oſtric wibžachmy. Dopoldna w džewjecžich poda so duchownstwo do cyrkwy a spěvaſche pschedpisane officium defunctorum. Na to zapocža so pohrjebny wobrjad. Kondukt wjedžejše knj. can. cap. cantor Kucžank z Budyschina, pschedwodžany wot ff. fararjow: kanonika Jungi ze Seitendorfa, duchowneho radžicžera Schneidera z Kulowa, Richtera z Königschina, Urbanka ze Bhorjelca, Müller a z Oſtric, Reime z Reichenuana, Krahl a ze Žitawy, Kupki z Nowoho Leutersdorfa, ff. kapłanow: Apelta z Wiese, P. Viktora z Marijnoho Doła, Róle z Budyschina, Wuttke z Königschina, Rönscha z Oſtric a tudomnoho administratora Horniga. Čjelo njeſechu z fary do Božoho domu a stajichu je na marij psched wulki wołtar. Cyrfew bě z pobožnymi pschedpelnjenia. Knj. kautor Kucžank spěvaſche za wotemrjeteho svjatocžne requiem, a mjez tym mějachu druzh knježa pschi pódlaſkimaj wołtaromaj mjeležjace Bože mſchě. Hdyž bě Božich službow kónc, čjitasche knj. administrator Hornig „běž živjenja“ njebožicžkoho fararja. Potom njeſechu čjelo z cyrkwy k rowej, hždež bu po cyrkwiniskim rjedže pohrjebane. Na wšichém posledku mjeſeſche oſtricžanski knj. farat Müller tak mjenowanu „jandželou Božu mſchu“.

Njeboh knj. farat Heidrich narodži so 24. junija 1834 w Kloſterfreiheicže pola Oſtric wot bohabojaźnej ſtarſcheju. Nan wumirje jomu psched 8 lětami, wboha, ze starobu nimale woſlepka macž pak psche jenitkoho syna placie, z koſtrymž bě wſchu swoju wjeſoſč a podpjeru za starý džen ſobu k rowej njeſla. Dokelž nan na nim woſobne duchowne dary a wulki luboſč k wuknjenju pytny, da jomu ſtudowacž. Z wulkej kwalbu dokonja ſwoje ſtudije na małoſtronſkim gymnaſiu a na uniwerſicie w Prazy. Skončnje, 18. decembra 1858, bu wuſwyczeńy, a ſwjeſeſche přenju Božu mſchu w cyrkwi marijnodolkskohho klóſchtra, kž bě wſchě čjaſh z wulkej darniwoſčju joho ſtudije podpjerał. Počzatk lěta 1859 pschediúž do Schérachowa za kapłana, 1862 do Budyschina za katecheta a wucžerja na präparandžę, 1865 za kooperatora do Königschina, 1868 za wyskohho kapłana do Oſtric. Hdyž 6. decembra 1869 oſtricžanski farat Kofka wumirje, administrator w Grunawje, hždež bě farat Mróž ſtajneje khorowatoſće dla na wumjeſk zaſchoł. Potom bu tam ſwjatocžne za fararja ſtajenj a wosta we thmle zaſtojnſtvo hacž do ſmjeřeze. Joho faraſtwo,

hac̄ runje krótké, je so tola wſchelako wuznamjowało. Pod nim twarjesc̄e ſo nowa fara, dale nowa ſchula w Grunawje a Schönfeldze; w l. 1872 da ſaiſku cyrkej nutſka a wonka rjenje wobnowjecz a w l. 1874 ſeřchow po- wjetſhicz. Hac̄ dotal bě njeboh knyeſt ſtajnje cžily a ſtrouy byl a hakle w poſledních létach pocza na plucach khorowac̄. Kaž ſo to husto ſtarwa, wón to pſchi předku ſedžbu njemějſche. Tola khoroſez ſylnje pſchibjeraſche, tak, zo pſche ſlaboſez husto Bože ſlužby pſcheturhowac̄ a na wſchém poſledku ſo leh- myez dyrbjesc̄e. Njemějſche wjacy z khoroho ſoža ſtanyc̄. Poſylnjeny ze ſvj. ſakramentami na puc̄ wěcžnosće 16. julija popołdnju $\frac{1}{2}$ hodž. ze ſwěta ſo miny ſwojeſt ſtarobý 43 lét. Njeboh farař woznije ſobu do rowa khwalbu wuſtojnnoho předarja, pſchecželnoho a dobrocžinovo knyeſta. Njech dha cžiſche wotpočuje we Božim ſwiatym mérje!

Ze Seitendorfa. Kaž bě zhromadžizna katholſkých muži w Seitendorfje na ſwjedženju pječđesatlétneho viſkopſkoho jubileja ſvj. Wótca wobzamka, tak je ſo ſtaло: Seitendorf ma nětko ſwoje katholſke kafino. Wone bu njedželu, 8. julija, (z wjetſcha po wuſtawkach ralbičanskeje hjesady) założene, a hnydom 85 muži k njomu pſchistupi. Za ſwojoho pſchedſydu wuzwolichu ſebi k. kaplana Žózefa Keila. Boh daš, zo by tele mlode towarzſtvo roſilo a pſchibjeraſko a móćenie ſtukowaſko k zdžerženju a ſpečhowanju katholſkoho živjenja w tamnyh ſtronach Lujzic̄!

Ze wſchohu ſwěta.

W i n. Rakuske knyejerſtwo, kaž ſo w nowiſhimi cžaſu piſa, chce ſchthyri diwiſije wojaſkow na turkowſke mijeyz poſtaſic̄. Schtó wě, hac̄ potom z někajkej winu mijeyz njepſchekroc̄i. Haj hdžej je cželo, tam ſo tež bóržy hodlerjo ſhromadža.

Ruſko-turkowſka wójna. Ruſke wójſko je z Dobrudže dale poſtuſilo a woblehnj z jenym wotdželom twjerdžiznu Silistriu na Dunaju a z druhim blízi ſo k Schumli.

Pſchez Balkan, tule wypoſtu horizmu, cžahnu poſpochi Ruſowje. Hijo je jón 40,000 Ruſow pſcheschlo, hac̄ runje ſu puc̄e nimo měry wobeženze. Z Filipopole wučžeta hdže ſchtó móže. Maſia ſtrach nic tak pſched Ruſami, kaž pſched turkowſkimi baſchibozukami. Hdž tueži wiđa, zo w jenym měſeče napſchecžo Ruſam wobſtačz njemoža, wurubja a zapala je a njepſchelutuju pſchi tym ani kreje turkowſkich poddanow.

Sulejman paſcha, kij dale Balkana rozkažuje, je cžežen poraženy poła Karabunara. Sulejman paſcha nadpadže z wulkej mocu wotdželenjo Ruſow, ſotij ſwoje ſehwo na drožy ze Eſtri-Sagry do Karabunara mějachu. Z wo- předka ſo zdaſche zo bitwa za Turkow dobrý wuſlěd změje, ale Ruſowje ro- winyku wjetſche ſyky pěſchikow a hrožachu prawy bok Turkow wobończ. Wot- dželenjo redifow pſchewza nahly ſtrach, woni bróni přječ ſmijetaču a cžekajo

storhnych tež druhe wotdżelenja wójska sobu, tak, zo z toho skonečnje powschit-
komne čekanjo nastą. Turcy zhubichu pschi tym 1500 ranjentych a morwych.

Ruſchežuł, turkowſa twjerdžizna na Dunaju, je nětko z wobeju stro-
now (z rumunſkeje a turkowſkeje) wobtſelaný. Cyła woſkołnoſć je do kra za-
walena.

Prędkowne dżele rufskoho wójska zetkachu ſo z Turkami pola Razgradu
na železnicy mjez Ruſchežukom a Schumlu. Zwiedże ſo bitwicžka a w njej bu
potſeleny wustojny diwisiyny turkowſki general Aziž paſcha.

Wot Plewiny buchu Ruſowje pschi nadpadnjenju wotraženi, zhubichu
na 2000 muži, něchtu wiſhikow a dwę kanonje. Woni nětko druhe wotdže-
lenja k ſebi ſežahuja a cheedža z nowa na Turkov wudhricz.

Czorňohorec ſu wiſhikte wobtwjerdženja wokoło Nikſhieža dobyli, ro-
ztorhali a rozmjetali. Braji ſo, zo Nikſhiež w bližichim čaſu ſo poda.

Z aſijskoho wójniſchęza njeje žana wažniſcha powjescz doſchla.

Darh a dan za chrkej we Baczonju.

Nawdath kapital a dotal na hromadžena dan wuežinjeſhtaj: 32,647 m. 50 p.

K čeſcegi Bođej a k ſpomoženju diučow in dale woprowali: M. H. z Konjic 6 m.;
N. z Konjic 50 p.; z Kalsic 1 m. — Be zawoſtajeniſta njeboh Madleny Hermannowej
z Khrócezie 200 m. — Wot Johanna Schülowej z Nieſh 50 p.

Hromadže: 32,855 mark 50 p.

Serbskim kwasarjam.

Serbske kwasy ſu, dökelž ſuji je wot swojich předownikow ſhowali,
ſame na ſebi něchtu jara rjane a kħvalobne. Tola dyrbinu wobħarowacž,
zo ſo mnogo kwasarjo pschi ſwiatym ſutku w cyrkvi t. r. pschi werowanju
paſt wobħdeleč njechadža, paſt njemóža. Haj ſame njeſchihódne węcy ſtarawaſa
ſo husto, tak na psch. njeporjadne reje, pscheinatne piežo a hracžo a wjele
podobnogho. Tež ſo stanje, zo někotryžkuli mlody čłowiek z džela ſwoju
ſtrowotu pschijadži. Denuž z luboſeže k ſwojim serbskim towarſcham a towar-
ſham dla tuto praju.

R.

Wozjewjam.

Z tutym wozjewjam, zo je dotalny redaktor „Póſka”, k. präſes Jurij
Kuſežanski, redakciu, kotruž je wot ſpocžatka lěta 1872 wustojnje a ſwēru
wjedl, nětko zložiſ. Pschedsydſtwo jomu w mjenje towarſtwa a węſcze tež
wiſhikich čitarjow wutrobnu džak wupraja a joho mjenou w džakownym wo-
pominježu džerži. Dobre poł lěta je dla pschedsydlenja k. Kuſežanskoho k. ſarač
Hórník na hwiſlinje Póſla redigowaſ a w wjacorych poſlenich čiſlach je k. Róla
we wudawanju pomhaſ. Wot dženſniſchoho čiſla je nětko k. kapłan Róla
redakciu dobroczinje na ſo wzak. Jomu pschedsydlo wutrobnje k dalewiedženju
dobroho a wuzitnoho ſutku: Daj Boh zbožo!

W Budyschinje, 30. julija 1877.

Pschedsydſtwo towarſtwa ſi. Chrilla a Methoda.

J. Kucžank, pschedsyda.

Czijſhež Smolerjec knihičiſchezeſenje w Budyschinje.

Katholicki pismo

Wudawa so
prčnju a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludowy czaſopis.

Wydawany wot towarzystwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Róla.

Cislo 16.

18. augusta 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a farska wosada.

XV.

(Pořacžowanjo.)

1842 na 18., 19. a 20. junija běšče přeni pruski biskop, knj. swjetczacy biskop Daniel Łatussek z Wrótsława we Kulowje, džeržesche cyrkwinu vísťacieju a firmowaše 800 wosobow. Wón bu z wulkej čeſečju powitaný a je hacž k smjerci džakne wopomnijeczo serbskou ludej wobkhował.

1842 w noch wot 2. hacž do 3. augusta wudhyri wulki woheń we Kamjencu. Nimalo cykle město so wotpali, tež radna khěža a katholicka cyrkej swj. Madleny we Schpitalu. Cyryk wot klóschtrskoho kniejstva so zaři natwari 1842 a bu na 22. julijsa 1843 wot knj. biskopa Lawrencea Mauermannia z Drežđan wosvjęzena. Wot lěta 1871 je pschi ujej stařny duchowny, kotryž wot klóschtra Marijneje Hwězdy swoju zdru dóstanie. Kamjenska radna khěža natwari so 1848 po nacížku twářskoho direktora Schramma ze Žitawy.

1842 wukhadža we Budyschinje přeni serbski czaſopis „Sutnicžka“, wudawany wot Pětra Jordana. Po Sutnicžce pschindžechu Šandrija Sejlerja z Laza „Džđenjske Nowiny“.

1843 bučku lutheranarjo we Rachlowje z Kulowskeje wosady wufarowani a do zdžarovskeje wosady zařarowani. Duchowne dawki wot ležomnoščow a wosypk dyrbja so pak dale do Kulowa wotložecz.

1843 wuporjedža a powyšchi so kapałka we Sulischecach z pjenježnym nałožtom 176 tolerjow.

1843 na 4. februarje przedowaſche we Kulowſkej farſkej cyrkwi franciſkanar Heinrich Goſler, prjedy lutherski ſudniſki aſſeſſor we Berlinje. Toho na pucowanju pſchewodžeskej prijedawſki tajny knježerſki radžicér Wilhelm ze Schüß, kotryž bě 1819 we tachantskej cyrkwi we Budyschinje katholſke wěrhwuznaczo wotpožiſ.

1843 na 27. julija wotpali so Jana Čjornakowy mlyn we Salowje pſchez to, zo so paležne kolo ſamo wot so zapali.

1844 na 19. decembra wjedžor po 10 hodžinach wumrje na mjaſowym torhochęzu na dompučžu budyski tachant knj. Matej Kucjanč, wot božeſte zajath, 68 let starý. Věſte we ſwj. wěrje wuczer̄ toho, kotryž to piſa. R. i. P.

1845 pſchihotowaſche radwořski kaplan Jakub Brýl, we Hrubjelſchicach pola Budyschyna rodženy, ſwój horco žadany zaſtup do rjada jeſuitow.⁶³⁾ Wón mjeſteſte wot lěta 1848 duchownu ſlužbu we Africh (Oran) mjez beduinami a 1858 we počnōcnej Americh we ſchulach a we wójnje pola katholſkich wojaſkow, kotrymž wón we němſkej, francózſkej a jendželskej ryži przedowaſche. Khorowatoſeže dla 1863 z Ameriki do Europy ſo wrózjiwſhi zetka wón we Parizu francózſkoho marſchala Peſiſſier, kotryž we času bitwy pſchi Budyschinje 1813 hač mlody leutnant bě we Hrubjelſchicach wobydlo měl. Brýl chyſte ſe z luboſeže k ſerbskemu ludej we Kulowje druhe kaplaſtvo na ſo wzacž, ale ſmjerč ſoho pſchekhwata: wón wumrje na 17. měrca 1865 we Thynawje we Buherſkej, 54 let starý.

1845 pſchendže Schérachow z čeſkoho knježerſtwa do ſakſkoho. Knježerſte ſublo tam je budyski tachant biskop Józef Ignac Freiſchlag ze Schmiedenthal 1736 wot wjecha Lichtenſtejna za 37,000 ſchěnaſkow kupil.

1845 na 18. hapryla założi ſo we Budyschinje wot pſcheczelow ſerbowſtwa ſerbska maczica hač towarzſtvo za wudawanjo ſerbskich ludovych piſmow. Na 17. oktobra 1845 wotdžerža ſo tam na tſelerńi přeni ſerbski ſpěwanſki ſwjetžen; ſpěw věchu wot Handrija Sejlerja pěſnjene, do hudebnej ſtajene wot Korle Augusta Kočora, tehdom wuczerja w Stróži, nětko w Řetlicach.

1845 bu katholſka wjes Bréſchki (ſtare pſcheydleniſchežo ze Spalow) z wojerowskeje wosady wufarowana a do Kulowſkeje wosady zaſtarowana, a 1867 Nowa Bujojna ze zdžarowskeje do Kulowſkeje wosady, pod tymiſamymi wuměnjenjemi, kaž 1843 Rachlow.

⁶³⁾ Hdyž knj. Brýl w meji 1846 do jeſuitſkoho konventa we Hradcu wotenžje, dyrbjeſte ſo wón prjedy pſched ſwětnej wjehnoſćži podpiſacž, zo žeňje do Šakſkeje ſo wrózjič njeſmě. Pſchez zaſtup do rjada jeſuitow bě wón tohoda na čas živjenja z mótnoho kraja zahnat⁹. Prěnje zahorjenjo za pſcheczelhaných jeſuitow dosta njebohi Brýl 1845 we Kulowje pſchez P. Ravignanowe zaklínne piſmo wo jeſuitach.

1845 (17. januara) zawiede kralowſki zakon we Bruskej swobodnoſcę rjemieſtniſtwu (Gewerbefreiheit) a założichu ſo we krótkim we Kulowje piwarcnia (Hoko), rezniswo (Hajno) a pjekařſtwu (Kreczmer), kiž ſo k starym rjemieſtniſtym jednotam wjac̄h njedzeržach.

XVI.

1845 jednaſchtej rakuſke a ſakſke kniežerſtwo we naſtrupanju khězorſkoho prawa, katholikow a jich cyrkwinie kubla we Lužicy zakitowac̄. Rakuſke kniežerſtwo wzda ſo swojoho starohho najwyšchego zakitarſkoho prawa z pſchepodacoho jednanja z lěta 1636 (hl. čjo. 7 na str. 63), potom hac̄ ſakſke kniežerſtwo ſlubilo bě, klóſchtraj Marijneje Hwězdy a Marijnoho Doła, kaž ta chantſtwo ſwj. Pětra we Budyschinje we jich wobſtejenju a we jich prawiznach zdžeržec̄.

1845 a 1846 natvari ſo wotpałeny tórm pſchi farſkej cyrkwi we Kulowje. Spódni džel tórma bě pſchi wóhnju 1823 ſtejo wostał, njemějſche pak w nutſkach žane ſkhođy. Dyrbjaču ſo tohodla ſchyri ſajlerje natwaric̄, do kotrychž ſo ſkhođy klaſež a na kotrychž zwonowý ſtol ſo poſtajic̄ možesche. Zaſkadny kamjení k tomu ſo połoži na 23. ſeptembra 1845 jara ſwiatoc̄znej. Kano w woſmich hodžinach zhrademdžichu ſo duchowni, zaſtupjeř klóſchtrſkoho kniežetwa (k. wyšji hajnk Hejdrich z Noweje Wſy), kulaowſki měchžanosta Engau, radni knieža, wjeſni zaſtojnich a twařſka deputacija na farje, z kotrejž ſo we rjnym čzahu do Božohho domu podachu, hdzež k. farar Měrczin Wawrij ſpěwanu Božu miſciu džeržesche. Wſchitcy ſemſcherjo czechnjechu potom k tórmę. Po wuſpěwanym khěrluſchmu džeržesche tam kaplan Franc Schneider pſchisprawnu ryc̄ a k. farar Wawrij žohnowasche po cyrkwinſkim waſchnju wulki granitowý ſchyriróžkath zaſkadny kamjení, kotryž ſrijedža wudypamu džeru z węczkom mějſche, do kotrejž ſo wſchelake piſma we blachowym kapſlu ſkhowachu. Kamjení, na ſylnych powiazačach wiſajo, puſhceži ſo na podmurjowane dno dele, pſchitomni zaſtojnich dachu na njón we njenje najſwj. Trojiceh tsi razy z hamoram. Džakny khěrluſch Te Deum ſtoněži žadnu ſwiatoc̄znoſcę. Popołdnju hotowaſche ſo za ſchulſku mlođoſć ſchulſki ſwježení, přeni a najrjeñſhi, pſchetož wjeſelo we cyłej woſadze bě powiſtitowne. Wječzor ſo město Kulow kraſnje poſwietli.

1846 na 9. oktobra dopołdnja w jědnac̄zich ſtaji klemptnářſki miſchtr Freudenberg z Wojerec na dotwarjeny nowy tórm koprowu pozłocžanu kulu (poł kóreca žita wopſchimacu) a železny pozłocžany kſchiz̄. Do kule ſkladžechu ſo tež piſma, kiž Boži woheň z lěta 1823 a twařſke naležnoſcę naſtrupachu.

Zwony czechnjechu ſo na tórm na 6. novembra 1846. Wot Biedricha Gruhla we Małym Wielkowje hiđom 1833 late, pſchivjezechu ſo wone na tjoch wuphſchenych wozač a buchu na puczu wſchudžom wot gmejnow pſche-

czelnje a swjatocznie powitane. Na kulowiskim rinku zaftachu wozy, k. farar Wawrij prêdowaſche a swjeczesche te zwony, kiz popoldniu w schtyrjoch hodzinach hizom na tormie wiſachu, pschetož miſchtr Gruhl a joho towarzchojo czezke dzelo horjeczehnjenja z wulkej wusckinoſcju wuwjedzeczu. Kózdy zwon so najprjedy jednorz zwonjesche, potom wsche tsi zwonu hromadze swoj lubozny harmoniski zynk (Es dur) pschez cyku hodziniu wot so dawachu. We hustych czrodach stejesche lud na kerchowje woſoko cyrkwe a zapewna zwieseleny a z mienym hlosom: „Tebe, Bozo, kwalimi.“ Wot lata 1823 njebechju kulowscy woſadni žadny drugi zynk z wjericha cyrkwe skyscheli, hacž klinkanjo dweju snadneju zwonezkow z maloho tormika: netk schumjesche do jich wsckow sklyny a zapachimy zynk kraſnych zwonow, kiz halo Bozi hlos z wysokoscze k wutrobam rhezachu — tohodla wschitej jussachu, Bohu so dzakujo. 1847 we decembrje staji so na torm wulki zelezny czaſnik ze schtyri tarzem, ktryž Hadank z Wojerec za 500 tolerow wudżelał bę.

Nowy kulowski torm, wot miſchtra Vjedricha Bamža z Wojerec z pjenzejnym nałożkom 6000 tolerow natwarjeny, ma pak wulki njeuwporjedzomny brach. Dokelž tormowe murje, město 60, jenož 50 kózci (34 metrow) wysoke su, njewiſaju zwony wsche wjericha cyrkwinieje tsehi, ale neschto niže: tohodla wupschěſtrewa so zynk zwonow k rannej, połnoch a połdnju, mjenje pak k ranju, a czi, kiz wot cyrkwe k ranju bydla, wot zwonjenja mało skyscha. Tormowy czaſnik je wysche zwonow postajeny a runje na nje sprénja czezmo dele dzęſche. Zo by so wot zwonow strach rozraženja wotwobrocził, wjedzeczu so 1849 schtryki a czezmo z rólkami w stronu; na 21. augusta 1875 roztorze so pschiwjaſk a padace czezmo pschelama kashcz a schypundowanjo, nje-wobschodzi pak z Boha zwony. Wschón strach tola njeje wotstronjeny, schtož byz móhlo, hdz by torm 10 kózci abo 7 metrow wyschi był.

1845 na jutrach daricu kulowskiej farskej cyrkwi wudowa Madlena Hoſkowa z Kulowa a dželaczerjo we schkleiczerni we Hajdemühlu (polo Hrodku) nowy schkleiczanu wiſath swęczeni, po placzynje 50 toleri.

1846 założi so nowa schkleiczernia we Piſanym Dole (Scheidthal) pschi Dubrjenku.⁶⁴⁾

1846 wotdzeržachu so we Žitawje, po 325létym pschitorhu pschez reformaciju, zaſy přenje katholske kemsche; 1877 natwari so tam nowa katholska fara.

⁶⁴⁾ We septembrie 1865 założi so we schkleiczerni we Piſanym Dole za katholſte dželaczerjom katholska ſchula z tifkrožnym rozwuežowanjom za tydzeń, katraž sprénja wot kulowskoho, pozdžischo wot fulschowiskoho wučerja zaſtarana bu. Fabrikſki wobſedżer poda k ſchuli ſwu, lawki, tepjenje a swęczenio; starschi dawachu lětuje 50 toleri ſchuleſte zdy; tachantſki koniſtorij we Budyschinje a kralowſke ministerſtro we Dreždjanach pschi-položiſte lětuje 20 toleri. Schula mjeſcie 11—20 džeezi a stejesche pod dohladowaniem ralbicjanſkoho knyeza fararja. Schula so z běhny jutry 1877 a katholſke džeezi dōſtachu wot kamejnskoho knyeſtwa poruczoſež, wóſlejanzku luthersku ſchulu wophtowacž.

1846 pschetwarichu a wuschérichu so we Žakubecowym schrifte we Kulowje schulstke stwy za 350 toleri, kij so ze schulstkeje poftadnich bjerzechu.

1846 běchu skazene žne; kóre žita placzesche 10 toleri, běrny huijachu a stot schorjesche. Z čzrodami pschindzechu proscherjo z Čech a z rudnych horow do serbskeje Lužic, jich wjele so žiwjesche wot wotrubow a wot travy. Wokoło Kulowa pak nichčo hłodu njerumirje, dokelž bursch kublerjo rad a bohacze khlēb a jačmožny dawachu.

1848 wukhadžachu z nakładem serbskeje Maczic prěnje katholske knižki: „Zutrowne jejka”, wot L. Jakuba Kuczanka spisane.

1848 knižesche we Hornjej Schlezyskej hłód a mór. Wjele týsac członjekow (mjez nimi 32 katholickich duchownych), kij 4000 syrotkow zawoſtajich. Schtyrnacže tajkich pôlskich syrotkow, wot 4 hacž do 12 let starých, pschindzechu na 22. decembra 1850, taſtiežku z imenom wokoło schije njeſo, do kulowskeje wosady, hdzej woni wot dobrocziwych ludzi pschiwzate a wočechnjene buchu a nowy nanowy a maczerny dom namakachu. Nekotři wot nich kaž rodženi Serbja serbski ryža.

1848 we měrcu a hapylu je we Němcach služowna džowka pječ ſkocž wohén zathyka (wotpalichu so we wschém 5 kublów, 4 kheže, 2 bróžni,⁶⁵⁾ tohorunja hížom předy (1845) tsi króž we Kulowcu, hdzej wohén poduscheny bu, a na 23. augusta 1860 z rachi we Hóšku, hdzej so mlyn a Hantec kublo wotpalischtej. Młónski miſchr Michał Żur (Sauer), 65 let starý, a dželaczeř Jan Fórmán (ze Salowa), 43 let starý, wot palachich třeſčiných waležkow poraženaj, so spalischtaj a na 24. augusta a 6. septembra wumrjeschtaj. Wot pschisažnoho ſudu we Krocžebuzu, pschi kotrymž kulowski farař F. Schneider hało napominat a tołmaczeř pschitomný bě, na 28. junija 1861 k ſmijereži wotſudžena, pschindže złostnica, Křata Nukowa z Kulowa, rođena Žurijancec z Nowoho Hóška, na čas živjenja do jaſtwa, hdzej wona za 5 let počutniwe wumrje.

1848 we božej noch (na 25. decembra) po dwanacžich hodzinach wotpali so we Kulowje Hauptmannec fórbarf, Žózefej Möllerej pschifluschaey. Čarska cyrké bě z ludžimi pschepjelnjena, kij so z gwałtom z durjemi won walachu a z džela z khorow dele ſkočžichu, pschetoz plomjenja běchu we cyrkvi widžecž.

⁶⁵⁾ Wotpalichu so we Němcach na 6. měrca 1848: tsi kheže Motca Marka, wudowý Wjacławowje, wudowý Vjedrichowje; na 21. měrca domske kublerja Pětra Hadama; na 26. měrca: 4 kubla Jakuba Handrijanca, Žurija Mitela (Vjedricha), Žurija Marka (Wornarja), Miklawšcha Debika (Furka); na 3. hapylu bu wohén, we domskim kublerja Žurija Schneidera (Křidovka) založeny, zaří poduscheny; na 17. hapyla: kublo Žurija Krala a 2 bróžni Jakuba Krala a Michala Nehorka. Stýs zaſtróžených wobydlerjow bě tak wulkí, že so woni njezvážichu, wniſkani do koža hiež; najnadmíňší žněk jich ze ſpanja wubudži; we wschém dworach so wodnjo a w noch ſtraže poſtaſachu; wjele mlodych a starých ludzi ſchorje a wotpalený kubleř Žurij Kral a joho mandželska Herta wumrjeschtaj na ſezhwnkach stroželov.

Woda bě zmjerznjena a sykawý njemóžachu wjele pomhac̄. Wopali so služowna žona, Hanža Möllerowa z Kulowa (prjedy mandželska njeboh kocžinjanskoho wucžerja Jana Scholty), pschi wotwiajanju škotu, a wumrje na 1. januara 1849, 51 lét stara. Tydženj prjedy wohenja bě 5létna Möllerec holečka Krystka (něk wudata Jakubecowa), hdžž wona z Dittrichec susodskim hólčkom hrajskach, huſežíšcho wołaka: „chcemoj hrajski wotwozyc̄, dokelž budže pola nas wohení“, tak zo ju nan tajkohho ſłowa dla ſchtraſowasche.

1848 na 25. februara wudyri revolucijs we Parizu, na 15. měrca we Winje, na 18. měrca we Berlinje, na 2. meji 1849 we Dreždžanach.

1848 we měrcu a haprly wotdžeržachu katholſcy poddani klóſchtra Marijneje Hwěždy we kocžmje we Pancžicach a we kupjeli pola Smječke zhromadžizny pod wjedženjom Rychtarja z Lejna, Mara a Kokele z Njebjelcžic, Žezorki z Jawora. Woni nastajichu 13 namjetow, mjez nimi, zo chedža duchownych a wucžerow ſej ſami woſic̄, a žadachu tutých namjetow pschiwac̄zo wot klóſchtrskoho knieſtwa. Na 27. haprly 1848 zejdžo so tójskto ludu we klóſchtrskim dworje, hnadna knjeni ſpuſteži wěſte dawki a lud wunjeſe jej mócnu Šlawu, na cžož wona tſi tuny piwa poſkic̄i.

1848 na 29. oktobra bě wulka serbska ludowa zhromadžizna we kupjeli pola Smječke. Założichu ſo tſi serbske towarzſtw: 1. ralbiežanske pod pſchedſydom Cyža z Nowoſtice; 2. khróscžanske pod pſchedſydom Žezorki z Jawory; 3. njebjelcžanske pod pſchedſydom Kokele z Njebjelcžic. Khróscžansch pſchicžezechu ſ tej zhromadžizne ze serbskej khorhoju (běleje, červjenéje a móbreje barby); ralbiežansch nastajachu tajku khorhoj wo wſy, serbske kofardy ſo noschachu a wſchidžim ſo ſpěwasche: „Hischéze Serbſtvo nježhubjene.“

1848 na 11. novembra wukhadža prěni katholſki čjasopis „Tutnicžka“, wudawany mot f. Jakuba Kuežanka w Budyschinje.

1848 na 8. novembra wunđe we Komorowje pola Rakęc wohení, kotryž 8 burskich kublów a 7 brózni zanicži. Buronka Roblowa bě euzownika na noc do swojoho domu wzała, dokelž we kocžmje reje běchu. Nazajtra čehsche wona jomu kufk termuſchowoho tykanca podac̄ a džejče ze ſwczęku do komorki, hdžž ſo len khowa. Len ſo zapali a njezbožo bě hotowe.

(Pofracžowanjo.)

N o w i n k i a p o w j e ſ e ž e .

Z Lužic a ze Sakſkeje.

Z Budyschina. Dolho hižo žadaché naſch lud za wjetſchej modlitnej knihu, w kotrejž bychu pobožnoſće za čjaſh cyrkwiſkoho lěta a naležnoſće čłowjeſkoho živjenja byle. Němſkich knihow drje je tajkich doſć, ale serbski lud njemože ſo z nich zrozeniliwje a tohodla tež nic z prawym duchownym wužitkom urodlic̄. Někto budže tale žadosež ſpoſojena. Za tſi njedžele budže „Nowa Žezuſowa winica“ we wſchelakich zwjazkach ſ dôſtačju. Dějena

hijo podawany wopschijeczo knihi hako pschiłohu k Póślej, z kotrohoż móže kóždy dowidżecz, zo je kniha na wužitnych powuczenjach a rjanych modlitwach jara bohata, a zo we njej wjach namakaſch, dygli we wſchelakich němſkich kni- hach, kotrež ſu mjez naſchim ludom rožſcherene. Nowa kniha wopschija 644 stronow. Piſmo je tajke, tajkež je naſchi woſebje młodſchi ludžo z Poſoła derje znaja a czitacž móža. Wulkoscz piſmikow we modlitwach je taſama kaž w znatnych Waldowych kniham. Tež zwonkowne wuhotowanjo knihow je jara spo- dobne a móže ſo z kóždej němſkej měricz. Nadžijamy ſo, zo ſo tohodla „Now a Fežuſow a winica“ rožſcheri a zakorjeni mjez naſchim ludom a zo ſtore plody za čjas a wěcznoſcz pſchinjeye.

Z Budyschina. Hnadny knj. biskop budże njedželu, 19. awgusta, w Scherachowje a ſchtwórk, 23. awgusta, w Klóſchtrje Marinej Hwězdze ſirmowacž.

Ze wſchoho swęta.

Němſka. Wot 10.—13. septembra tohole lěta budże we Würzburgu 25. hlowne ſhromadženjo němſkich katolikow džeržane, pſchi kotrymž přeni krócz tež rjane wumjolkſke cyrkwiſke węcy wustajene budža. Nadžijamy ſo, zo ſo wſchitko derje poradži. Wulkotne pſchihoth ſo hijo czinja.

We farje Mering poła Augſburga, hdźež bě farař Kenſle a z nim wjetſchi džel woſadnych „starokatholikam“ ſo pſchivalaſ, mnozy bjez wopschestacža z Bożej hnadu zaſ do klinu romſko-katoliskeje cyrkwoje ſo wróćeja. Z wopredka jenož 20 swójbow swojej cyrkwi swěrnych zwosta, džensa je jich hijo něhdże 160 swójbow ze 700 duschemi, kiz ſo ze ſwěru a pſchivisnoscžu k swjatej ka- tholiskej wérje wuznamjenja.

Roma i Italſka. Strowoſcz swj. Wótca je pſchi wſchej czopłocze a po mnohich wjetſchich a mieniſchich audiencach, džakowano Bohu, hiſhcež ſpo- ſkujaca. Kózde rano wón ze ſwojim statnym ſekretárom džela a pſchipuſheža k ſebi rjadne wophtanja.

Minister Rikotera je kralj Vittořej Emmanuelej brónje, kiz běchu nje- dawno ſicilianſkomu rubieżniķej Leone wotewzali, dar il. „Džiwny dar za krala!“ wuſowaju jene italſke nowiny.

Amerika. We Buenoš Aires je ſo zrudny podawki ſtał. Hdźi bratr Antonio, sydomdžesatlétny ſchędziw, Božu mſchu ſwjeczeńſche, zaſtupi euzh do cyrkwoje, džesche runu měru k woltarju a wotſeli na měchnika piſtolu a rani jomu ſchiju. Hacž runje ſylnje krawieſche, dokonczi pſchecy dōſtojny knjaz Božu mſchu, předy hacž ſo wotwiescz a zawiſacz da. Blōſtnik bu popanjeny a wuzna, zo na wſchej kſchidze, kotraž ſo jomu ſtała, mniſha ſu wina, a zo je ſebi tohodla wotmyſli, přenjoho mničha, kotrohož nadetidže, potſelicž; bratra Antonija zo anic njeznaje. Nowinu hijo piſaju, mordat zo je najſkerje wot ſträdźnych towarzſtwow najatý był.

Ruſſko-turkowſka wójna. Na wójniſčezach pſched a za Balkanom je tu khwili cžiho. Ruſka hotuje ſo, njezbožo pola Plevna w naſtawacej rozhudnej bitwie zaszy wurunacž. K tomu kóneč ſhromadžuje najwjetſche ſyły wójſka pſchi rěcy Tantrje, hdež ſo bitwa wočzatuje. Hłowny stan (kwar-til) je do Schwisschow pſchelozh, car pač je do cyka pſchez Dunaj do Rumunſkeje wotſchoł a ſydlı nětko ze ſwojim dworom w Carewic̄h. Cžerſte we ruſke wójſko czehnje wodnjo a nočy na zefylnjenjo wojerſkich mocow. Ga-ſacžka železnica pſchiwožuje teſamo z najwjetſhei ſpěſtnoſćju. Koždy dženj jędże 12 cžahow z 38 hacž 40 wožami a zliczbujemjeli, zo jedyn cžah jenož 1000 muži woſwoži, dha wſchēdnie 12,000 wojaſow na wójniſčezo k pomocy pſchilhadtza. To traje hido wot 2. augusta, tač zo za krótki čas wójſko wulfowjerſcha Miklawſcha najmjenje wo 150,000 mužow móže zefylnjene bycž. Tež druhe wojerſke woſdželenja w Boharſkej ſeželu džele wojaſow k hłownomu wójſku, a tač je widzecž, zo Ruſowje ſwoje moch wjac tač roždrjebječ noſhcedža, ale zo chedža nětko wójmu wjescž krocžel za krocželu, wójmu, taž ſo zda, dobywařſtu.

Naležnoſće naſchoho towarzſtwia.

Sobuſta w na ſte 1877: fl. 249. Jan Duežman z Bozanke; 250. Johanna Schüdhowa z Rieb; 251—260. z Kulowa: duchowny radziecer Fr. Schneider, kapłan J. Woečeck, kapłan P. Lipiež, Michał Hejdān, Jurij Balant, Jakub Hórnik, Michał Matko, Hana Bierſche, Katarina Schejbič, Michał Comak; 261—264. z Höſſa: Hana Hanto, Khatā Narežkic, Jakub Bur, Wóřišla Nowotnik; 265—268. z Kachlowa: Madlena Róolina, Michał Nowotnik, Jurij Scholta, Petr Młodžińk; 269—273. z Kočinje: wuczeč Žaf. Scholta, Jakub Comak, Michał Jakubaſch, Miſlawſch Groſa, Miſlawſch Scholta; 274—276. ze Salowa: Michał Balic, Jan Haſchla, Miſlawſch Scholta (Lipiež); 277—280. ze Sulſchec: Petr Scholta, korežmar, Hana Maticee, Jakub Kummer, Miſlawſch Micž; 281—284. z Dubrjeſta: Jakub Lipiež, Jakub Młodžińk, Michał Domascha, Jakub Nowotnik; 285—292. z Němcow: wuczeč Petr Rožmij, Hana Biedrichowa, Jakub Balic, Madlena Žuree, Hana Popjelina, Jakub Kral, Jan Schiman, Albert Comak; 293—296. z Kulowa: Jakub Matki, Miſlawſch Scholta, Jakub Wawriji, Petr Rječela; 297—298. z Noweje Wsy: Khatā Markec, Jan Scholta; 299. Miſlawſch Kubie z Bréžow; 300. Maria Groſic ze Scholežita; 301. Hana Mužitowa z Budyschinę; 302. Hanička Haſcha ze Gajdow; 303. P. Benio Kral w Džeggu; 304. 305. z Kalbic: Miſlawſch Weelich, Hana Bräuerec; 306—308. z Rjebežic: Petr Dornit, Michał Belf, Miſlawſch Chy.

Dobrowolne darh za naſhe towarzſtvo: Jan Duežman 1 m.

Darh a daň za chrkej we Baczonju.

Nawdaty kapital a dotal na hromadžena daní wuczinjeſchtaj: 32,855 m. 56 p.

K čeſkej Božej a k ſpomoženju duſhov ſu dale woprowali: N. N. 50 p. N. N. 1 m.
Hromadže: 32,857 mark.

Proceſſion do Krupki pónidže 5. ſeptembra.

Jakub Wujesč.

Hłowna ſhromadžizna

naſchoho towarzſtwa budže ſobotu, 1. ſeptembra, w ſalu tachantskeje ſchule popoſdnju w dwémaj.

Cžiſtež Smolerjec kuihičiſčezeſtve w Budyschinje.

(K tutomu cžiſtu jena woſebita pſchiloha.)

Katholicki Posad

Wudawa so
prěnu a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósce a we knihařni
1 m. 70 p.

Sudowy časopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michal Róla.

Cislo 17.

1. septembra 1877.

Lětník 15.

Kulow, město a farška wosada.

XVI.

(Pokraczowanjo.)

1848 na 30. novembra wotpalicu so we Koblicach pola Wulkih Zdžarov 20 burſkich dworow a 17 brózni. Wohení wuńđe pschez bura, kotryž do wroblow na brózniowej třesche třesche. Burſki hontvarí pschi Hródku zatřeli we tym samym času swojoho konja, pschetož wschudžom běsche swobodna hontva.

1848 dottiari so we Róženice pschez čěsliskoho místra Žózefa Schichta z Hirschfeldy cyrkwinh tórm, drjewo k tomu z dubrjenčanskoho leja běchu burja kulowskeje wosady darmo pschiwozylí. K. propst Benedikt Krón swieczešče na 22. augusta 1849 kulu, khorhoj a kschij, kij so pschi mokrojtym wjedrje zbožownje na tórm nařezahnydu. Twar, k kotromuž předawšchi klóšterski rendant Handrij Žezorka 750 toleri wotkažal bě, wuczini 2600 tol. Čsi nowe zwony, 2—4—7 centnarjow cžežke a po placzignje 700 toleri⁶⁶⁾, wot Vjedricha Gruhla we Małym Wjelkowie late, dosta róženčanská cyrkje pschi pschiležnoſci 50lětnoho jubileja hnadneje knjenje Benedikty Göhlerec na 29. septembra 1852. K. abt Klemens Zahradka z Osseka swieczeſche te zwony we Marijnej Hvězdě; poſlýchdu so na 2. oktobra we Róženice na

⁶⁶⁾ 350 toleri na nowe róženčanské zwony hjeresch so z woprwaných darow a z cyrkwiniejských pokladnič; 350 toleri doda knjeni abtiſſina we Marijnej Hvězdě.

tórm. We Ralbicach wuporjedža so 1848 na cyrkwi mały tórm z wułozkem 300 toleri. Kóždy 16 lét starý wsadny k tomu 4 sloborne placzesche.

1848 na 9. septembra wudhyri we Wulkim Číšku pola Wojerec we dworje polsenkarja Mateja Čžercžika (Brambórka) wohén, pšchez kotryž bu 8 burſtich kublów do popjela pschewobroczené. Pšchi tym žitwienjo pšchiſadžischté Madlena Mětowa, 44 lét stará, pšchez zaduschenjo we pinch, a ſlužowna džowka Hana Bubanec pšchez ſpalenjo.

1848 na 9. novembra wumrje we Lubanju kloſchtrſki propst Dr. Jan Mař z Rjebeležic, 83 lét starý. Wón je wulki džel swojoho zamoženja (10,000 toleri) młodym katholſkim Serbam wofkazal, mjenujc: 1. dwé ſtipendiji po 80 tolerjach létneje za ſtudentow na wyſokich ſchulach; 2. tři ſtipendije po 50 tolerjach létneje za młodzežicow, kiz we wuczeſtich ſeminarach, realnych ſchulach, hajniſtich, hewjerſtich a w druhich akademijach ſtuduju; 3. dwé ſtipendiji po 30 tolerjach létneje za tajfich, kiz rjemjeſlo wuknjeja. Budhſke tachantſtwo wudželuje tele ſtipendije.

1848 na 24. novembra cžekny hamž Pius IX. z Roma do Gaeth a wróci ſo zaſy do Roma 1850 na 12. hapryla.

1848 zawiedże ſo we farſkej cyrkwi we Kulowje na duchownu porucžnoſć nowa wrótſlawſka agenda, na měſeče dotalneje miſchnjanskeje, pšchi božich ſlužbach.

1848 podmurjowasche ſo padawé kaplanſtw o we Kulowje za 328 tol. a pſchida dobročer hiſhce na nuzne wuporjedzenjo 70 toleri.

1848 bě tuni cžas: kore žita placzesche 2 toleri, pſcheńcy 4 tol., jeczmienja 1 tol. 20 fl., wowsa 1 tol., jahlow 5 tol., hejdusche 3 tol., kana butry 12 fl.

1849 wurywachu ſo we Kulowje na polu tyſcherifſkoho miſchtra Zózefa Kretſchmera (pſchi dubrjencžanské drožh) urny (horuň) z kóſtkami a z popjelom z pohanſtich cžasow, hdvž Serbia hiſhce cžeka palachu a jich zbytki we urnach hromadžowachu. Schěcz tajfich urnow z kóſtkami, wjetſtich a mjeniſtich, a dwaj nopaſchkaſi k ſylzam žarovachých žonow khowaju ſo we Kulowje na farje we knihowni. 1771 wurywachu ſo tež we Wulkih Čdžarach pohanſke urny; mjez nimi bě dwóſka, we kotrejž ſo moſazny wrjeczenkojty grot z kóleſkom a pjerſhcejenje⁶⁷⁾ namakachu.

Wot lěta 1849 wotdžerža ſo wot budhſkich duchownych we katholſkej dwórfke cyrkwi we Dreždžanach kemiſche ze serbſkim předowanjom ſchtyri króč za lěto (prěnju njedželu adventa, prěnju njedželu poſta, njedželu

⁶⁷⁾ Němſti khežer Morla Wulki začaza we lěže 785 pod ſmertnej ſchtrafu ſpalenjo cželov: Si quis corpus defuncti hominis more paganorum flamma consumi fecerit, capite punictur (Capit. Paderbrun. c. VII). Z toho je wiđecž, zo wjše urny k najmjeiſhomu 1100 lét stare ſu, zwjetſchá pak ſu starſke.

do swjatkow a do swj. Michała). Tele kensche so wot katolickich Serbow we Dreždananach a we wokolnośczi jara bohacze wopytuja.

XVII.

1849 na 31. měrca rozwijała so w Kulowje królewskie sądnistwo, kotrež bě we lēcje 1824 wot kłóštrského kniejsztwa pruskemu králej pod tym wuměnjenjom wotstupjene bylo, zo dýrbi stajnje we Kulowje súd wostacž. Měsječezenjo pošlachu měščezanstu Hintzu a předkstejerja Waledu do Barlina k sądniskomu ministerej, joho proshéz, zo by wón po starym jednanju z lēta 1824 we Kulowje sądnistwo wostají, ale próftwa nicžo njepomhasche. Wobydlerjo města a wschitcy wosadni dýrbja nětk do Wojerec k sudej khodzicž; we Kulowje wotdžerži so za měsac jenož junfróz sądniski džen, na kotrymž so snadniſche węch wuežinja.

1849 na 4. meji nastaji so na wulkim wołtarju farfskeje cyrkwe w Kulowje nowy rjany gothicke tabernakel, kotrež bě Józef Salm z Nowego Ehrenberka pola Numburka wudypał. Tabernakel waži tsi centnarje, jež k schizom tsi locheže (dwaj metraj) wysoki a plací 91 tolerjow.

1849 wobstejesche we horniej Luszczy 22 serbskich towarzystw w z 1993 sobustawami. Prěnje serbske towarzystwo założi so na 24. junija 1848 we Radworju z 30 sobustawami pod pschedsydom Michała Czesla.

1849 na druhé meji wudýri we Dreždananach revolucija pod nawjedowanjom russkoho czekanca Michała Bakunina, adwokata Tschirnera z Budyschina a někotrych druhich saffskich wysokich kniezow. Woni założišu „provisoriske kniežerstwo“, ale na 9. meje, potom hač pruscy wojaczy z Barlina a Zholerca saffskemu králej k pomoch pschedzeli běchu, měsječe zbezkarjow hordosć zažny konc a woni z krejnej winu wobčeženi rozczekachu. Někotre dni předby revolucije bě adwokat Tschirner z deputaciju pola knj. biskopa Józefa Dittricha we Budyschinje na tachantstwje a žadaše wot njoho klucze tachantskeje cyrkwe; knj. biskop jomu wotmokwi, zo, měniši Tschirner, zo na klucze prawo ma, je sej z blida wzacž móže, dobrówlnje pak je biskop njewoteda, na czož so Tschirner z pschedwodnikami bjez kluczow wotšali.

W noch wot 29. hač do 30. meje 1849 po hermanku zařeze Bošlaw Schrenik z Horlic pola Hródku z wołnom do Kulowskeje farfskeje cyrkwe a počtrany tam z wulko wołtarja 6 rjanych poslěbrowaných swěczenikow (dar czeskeje hrabiny Hržanowej) a rozlama je na polu pola Kleczkoc mlyna na fruchi. Když pak paduch na 3. juliu 1849 te slevro, kaž wón měsječe, we Kalawje pschedacž chyrsche, popany joho žid Markus Schönlich a wotwiedze joho k policajej. Na měsječe kranjených swěczenikow darjesche 1852 wudowa Madlena Hołowa z Kulowa cyrkwi 6 żeleznych pozłoczanych za 34 toseri.

1849 we juniju a juliu kniežesche cholera we Schleszyjskej (we Wrótsławje wumrzechu za džen 300 ludži) a we Delnjej Luszczy, wosobniwe

Lubnijowje (7 mil wot Kulowa daloko). Hornja Lujica z Boha pščeslutowana wosta.

1849 we septemberje wotdžerža so we Sakſkej, we Lipſku, přeni pſchiſažny ſud, a na 22. oktobra we Budyschinje z 12 pſchiſažnikami nad tñomi nowiny-cíſiſčerjeremi: Winterom ze Stołpnja, Hohlfeldom z Lubija a Hiekom z Budyschima. Wſchitc tjo buchu hako njewinowacži spóznači.

Na 25. oktobra 1849 wza ſakſki pryne Albert we Budyschinje bydlo, hdžej wón pod nawjedowanjom knj. Smolerja ſerbſku rycž nawukny; wón wosta tam hač k přenjemu ſeptemberj 1850. (Woterdž do Lipſca.)

1849 bě z Boha zaſy tunje lěto: kóre žita pſacžesche 2 tolerjaj a mjenje, pſchenich $4\frac{1}{2}$ tolerja, jecžmjenja 1 tol. 20 nſl., wowa 1 tol. 5 nſl., jahlow $5\frac{1}{2}$ tol., hejdusche 2 tol. $22\frac{1}{2}$ nſl.

1850 na 9. februara nastajichu so we kulowſkej farſkej cyrkvi 14 rjane stationske wobrazy (czeſpjenjo Khryſtusowe), kotrež bě ſchytkařski miſchtr Korla Seifert wot Franea Buschnera w Drežđanach za 214 tol. molowacž dak. Knj. guardian P. Angelus Michal z Rumburka woſwjecži je na 26. oktobra 1853 z wotpuſkami.

Srijedu na 6. měrca 1850 wotdžeržachu so we Njeſwacžidle přenje ſkótne wiki. Tež we Vazu, Wulkich Zdžarach a Biſkopicach założichu ſo měſacžne ſkótne wiki, ſchtož wina bu, zo we Kulowje póndželske wiki (hl. na str. 31) bóle a bóle woſlabnjeja a zaňdu.

Schérachow a Warnsdorf we Čechach pozběhnjetej so 1850 hako měſcže.

We lécje 1850 wotkama so we Wojerecach tač mjenowana němſka cyrkvi, kotaž přeti pſchez tórm farſkeje cyrkvi natwarjena a padawa bě. Tórm ſo wuporędža 1851 a ſtaji ſo na njón nowa pyramida, z koporem pſchikryta. Twářski miſchtr bě Vjedrich Bamž z Wojerec. Tež nastajichu ſo we cyrkvi nowe wulke pſchczęce. Wſchě twářſke wudawki wuežinjachu 17,000 tolerjow.

1850 we ſeptembrje a oktobrje wudýri we Budyschinje na bohatej haſy hlowjaca khoroscž a cholera. Nimalo 1000 ludzi ſkhorje, tola jich malo wunrje. Gymnasium dyrbjelſche ſo na khwili zankučž.

1850 na 27. oktobra woſwjecži aremějčník Florian Birnbach z Noweje Čale nowotwarjemu katholſku cyrkvi we Krocžebuzu. Wona je 28 metrow dôlha, 15 metrow ſcheroča, $10\frac{2}{3}$ metra wysoka a natvari ſo z mlych darow.

Na kóncu lěta 1850 pſacžesche kóre žita 3 tolerje, pſchenich 4 tol., jecžmjenja 2 tol. $2\frac{1}{2}$ nſl., wowa 1 tol. $12\frac{1}{2}$ nſl., běrnov 25 nſl., khana butry $12\frac{1}{2}$ nſl.

1851 na 23. hapryla wotewri ſo pſchez knj. biskopa Józefa Dittricha we Budyschinje nowy katholſki wucžerſki ſeminar, kotrež ſo z wot-

kažanja knjenje z Hartmanoweje, rodženeje ze Schönbergec, (bě wot lutherskeje katholskej wěry pschěstupiša) założil je. Toho přeni direktor bě knj. Vózef Hoffmann, hacž dotal farař we Annaberku. We seminaru je mała kapalka.

1851 na 21. meje bu we Lubiju Jan Halschanz z Kettic, kotrež na 11. julijs 1850 swojej mandželskej z twarohowej pomazku jěd dal bě, z mječžom wotpřawjený. 15,000 ludži bě jo k psajihladowanju zesklo.

1851 na 27. meje swjeczesche knj. farař Mjerčin Wawrij w Kulowje swój 25lětny jubilej jako farař. Zadyn kulowſki farař njeje hdý tak dolho we ſlužbje był a tajki swjedžení wobeschlo. Wón wumrje 1858 na 12. oktobra.

1851 we řečzu natwari ſo na horje „Czornobóh“ hoſćeńc z wuhladnym tórmom. Czornobóh je 500 stopow (167 metrow) wýšci hacž hora „Landeskrone“ pola Zholerca.

1851 we wulſej swětowej wustajenicy we Hydeparku pola Londona ſo Lužiſki ſuſkijaný plášť, woſobniye zholecki, jara khwalesche.

1851 na nazymu poczachu ſo běrny zhnivacž; tež bě na polach wjèle myſchow a ſchlinkow, kotrež ſchadžate žito zežerjechu. Hribow bě tajka muhohoſz, zo je we Dubrjeiku we wulſich dónicach kruwom dawachu.

1851 w nocu wot 20. hacž 21. novembra tak wjèle ſněha napada, zo we Kulowje ničtó z domu wopſchiūc njemóžesche a žana ſchula ſo njedžerzesche. Wokolo Budyschina pschihabžichu we ſnežy 15 čłowjekow a 6 konjow žinjenjo. Na dompuęzu wot Róžanta, hdžez fermuſchowu tworu naſkupiſa bě, hacž do Ralbič zabludži ſo Madlena Waldžina, 40 lét stará, wosta we ſnežy tjaca a zmjerzny. 12 dnjow jeje czelo ujenamakachu. Na tym městnu, hdžez je wona na tak zrudne waſchnjo kónce wzaſa, jeje mandželski 1852 rjanu kapalku natwari.

1852 na 31. augusta wotpaliču ſo we Wulſich Zdžarach 21 ſublow z pödlanskimi twarjenjemi.

1852 na 29. septembra swjeczesche knj. kanonik kantor Michał Haſchka we Budyschinje, w Kulowje rodženy, swój 50lětny měchniſki jubilej; ze wšichc̄h ſtron dōsta wón wopokazma luboſče a czesczowanja. Wón wumrje na 27. januara 1854, swojeje staroby 75 lét. Věſche dobroczeř kulowſkeje farſkeje cyrkwię a navjedžity ſerbſki ſpifowar.

1852 darjesche měchcžanska rada w Zholercu do tamneje nowonatwarzeneje katholskeje cyrkwię tsi zwony wot 3 — 5 — 11 centnarjow, kotrež ſadank we Wojerecach lał bě (1120 toſeri po placžizne). Klóſchtr Luban darjesche nowe piſhczele a bamž Pius IX., kardinal Diepenbrock we Wrótslawje a knjeni abtiſſina Haňža Heinec we Marijnym Dole tsi rjane piſane woſna. Woſwyczena bu pomjenowana cyrkzej na 27. hapryla 1853 wot swjeczatohu biskopa Daniela Latussek a Wrótslawa. Katholska woſada we Zholercu wobſteji z lěta 1834, mějſeſhe ſprěnja nimale 300 duſchow, we řečže 1877 pak wjac̄y hacž 4000.

1852 na 18. novembra wotpali so we Šulowje Jakuba Małkoho Rózsliec młyń a papjernik.

Na koncu lěta 1852 placēsche kore žita 4 tol. $7\frac{1}{2}$ nsl., pschenicy $4\frac{1}{2}$ — 5 toleri, jecznjenja 2 tol. 25 nsl., wowa 1 $\frac{1}{2}$ tol., běrnov 1 toler, khana butry 12 nsl.

Śwjata Marija Lourdes-ska, strowjo khorhč.

(Pokraczowanjo.)

8. Jan Fosses w Arzacq-u seděsche po dołkej khoroszczi 1. augusta 1867 z wjedzora zaſy pſched khěju na kawcy a wolkherwesche so na eunim wěſiczkū, kiz z cžichā zaduwaſche. Nadobo pocža jomu wulka horcota do wocžow stuſac̄. Žaneje khwile njetrajesche, hrabasche joho zaſy zyma. A potom zabola joho hłowa taſ, zo ſebi w žiwej radže njebeſche. Wot toho cžasa njemějſeſhe wón ani wodnjo ani w nočy žanoſho měra a wotpocžinku wjach. Husto so jomu zdasche, kaž by so hłowa rozwalcz chyłka. Lěkar pomhac̄ njemožesche; to paſ cžinjiesche khorohó njeſczérpnoho. Bě předhy pſhcečelny, dobrocziwych čłowjek był; netř bu dženj a wobožniſchi, zo husto žane cžinjenjo z nim njebe. A hdyž z cžasami do toho pſchiidze, taſ wjele maja domiacych joho dla pſcheſnejchac̄, bě jomu to jara ſel a wón cžinjiesche ſebi pſchez to zrudobu a cžezkotu. Njedžele a měſacy so pominychu, z nim paſ so njechaſche porjedzec̄. Mazymu njejedžesche wón ſkoro niečo wjach, a, dokelž nimo toho hiſhčeje pſhcecy žanoſho ſpanja njemějſeſhe, joho moch hladajcy wotebjerachu. — Doho dwě džesči, syn a džowka, běſchtej woboj we czubje. Pſchiidžeschtaj paſ na khwili domoj k swojmu khoromu nanej. A hdyž jomu džowka zaſy Božemje dawasche, pocža wón tola taſ pſakac̄ a prajesche: „Moje lube džeczo, moj drje so tola tudy na zemi wjach widzec̄ njebudžemoj.“ — Wón njechaſche so tež lěkarzej naryczec̄ dac̄, zo by hiſhčeje jene lěkarſtwo ſpytał. „Pſhcežo dha dyrbjaſ hiſhčeje wjach do ſo pieč? Wém, zo mi pomhalo njeby.“ —

Za něſhto dnow pſchiidze czubník k nim na noc, — woni mějachu mjeniujcy korežmu. Khory ſeděſche ſtruchly za kachlemi a njeryczechue niečo. Hdyž paſ so joho czubník prafchec̄ pocža, ſchto jomu je, powjedasche wón ſwoju zrudnu ſtariznu, a zo drje je najdſleje z nim traſo. „„A wěſeži“, rjefny czuhy, „„taſ khětſe njeſměcze ſwoju nadžiju ſpuſhczic̄. Za běch runje taſki, kaž wy, jara hubeny. Tsi lěta poſpochi khoroszche lěkar ſe mni, ale podarmo. A hym wuſtrowjeny. Tola cžlowjefka mudroſez mje wuhojila njeje. Mějach na ſchiji zku ramu, kotaž so na ſwěcze jěſtſic̄ njeſchesta. Ta mi z khwilemi woprawdže ſurowu bołoseč cžinjiesche. Pobych w Cauteretſskich a tež w Lichonſkich kujpielach a wostajich tam ſwoje zamozjenjo, ſtrowota paſ so mi njewrózgi. Někotsi běchu mi powjedali wo Bugloſeſkej ſvjatej Mariji a jeje džiwach, druzy wukazachu mi Bardegeſke kujpjele. Tyh ja poſluchach; tola

upjese njemôžachu mje wo hojicž. Nětk ſyſchach wo Lourdeſſich džiwach, a boža hnada da mi tajſu do wöru, zo ſo za něčhto dnow do Lourdesa puſchejich. Hdyž na pucžu, kotryž wot měſta k próznejich dže, cyk ſyky ludu wuhladach, puſhibjerashe moja nadžija. Tež ja z nimi džech, wuspewach tam ſwoj paczeř, pijach wodu a myjach ſo z njej. A po khwilech bě rana zažita, žaneje boleſeže wjac̄ njemějach. Džech pak tež hiſcheže do hnadownoho města Bugloſe-a, a tam moja rana do chla wuſkhy. Hlejče, — rjekn̄ euzbnik dale, ſo wo košo ſchije rubiſhko wotwiaſawſhi, — tule bě moja zeſtarjenia a hrozna rana . . . Chceče-li moju radu poſluhacž, do wörcze ſo Lourdeſſej ſwjatej Mariji a džiceže k hnadownej ſtudni!“ — Toffeſej bě, kaž by jomu jandžel z njebiſes tutu powjeſcz puſchinjeſl. Wón bě wériwy kſhesčjan a bě wot małoſeže jara wulfu pobožnoſcz k macžeri Božej měl. Hdyž jomu euzbnik takle ſwoju ſta- wiznu powjedashe a ſkónečnje bluznu na ſchiji pokazowaſshe, naſta radoſtna nadžija we joho duſchi, zo budže tež jomu w Lourdeſu pomhane. Tola tuta nadžija ponuri ſo bórzyn zaſy do ſtruchloſeže a do tyſchnoſcžow. „Kač dha budu ja hubjeny, zeſlabnjeny člowjek wo ſwojich boleſezech do Lourdesa puſchinjez moc? A kač móhla, byrnjež ſo wjezcz cheyl, moja khora hlowa czumpanje na wozu zniſeſcz?“ Tute myſle poduſhchu joho radoſcz a pomjeſ- ſchichu joho nadžiju. Šwjata kniežna pôſta pak jomu, možemý prajicž, druhoho jandžela, a to bě jedyn joho znath, z njenom Duffau. „„Ja ſym tež ſpóznał“, powjedashe jomu tón, „„ſhcho ſwjata Marija Lourdeſſka zamogi pola Boha. Věch něčhto dnow pola ſwojich ſtarſhich w Lourdeſu. Widžach wulfu mno- hoſcz ludži k próznejich khwatač a zebrach ſo a džech puſhecy z nimi. Věch wſchak te dny tajſi někajſi khorowath. Hdyž nětk pobožnych pucžowarjow pič a ze ſtudnie ſo myč widžach, prajesche mi znutſkowny hlos, zo bych tež z do wöru piſ a ſo mył. A to ja ſežinich. A nadovo věch ſtrowý. Swoju khorowatoſcz tak khetſe wotbych, kaž bych ſo ſuſku ſlekt. — Mój luby Toffeſo, wér mi to: ſekarjo eži ženje pomhač njebudža, a byrnjež hiſcheže léto a džen i nim khodžil. Cheeſhli wuſtrowenyh bycz, dha dži k macžeri Božej do Lour- deſa!“ — A Toffeſ ſo wjac̄ njeſlijeſche. Na boleſeže a na ſlaboſež nje- džiwajo wopuſcheži wón džen do Měrczima 1867 ze žonu ſwoj dom a da ſo do Lourdeſa do wjezcz. Wjele, wjele je wón na tutym pucžu ſpytał. Hijo wſchón na ſmjerež podobny ſedžeſche wón ze ſtulenej hlowu na wozu. Hdyž joho w Lourdeſu ludžo, zeprětoho na žonu, pomału, pomału k próznejich ſtupac̄ widžachu, cheychu z wěſtoſežu wježecž, zo tón k próznejich wjac̄ nje- dónđe, abo zo z najmjeñſha ſo wot njeje njewrōči. Wón pak powjedashe radoſtnje ſam puſhi ſebi: „Nětk je najdše trało, nětk tam ſkoro budu, hdyž je ſo bójſka kniežna zjewila.“ A ſkónečnje wuhlada wón próznejicu a za- ſyſcha pluſkotanjo hnadownoho fužola. Hnuth wosta khwilku ſtejo. Hiſcheže wjele ſet požđiſho powjedashe wón ze ſylzami, kač jo jomu bylo, hdyž je próznejicu wuhladał: zo ženje w cirkwi na kempach to wicžuň njeje, ſhchož

tehdom. — Wón so pokläkný, a chęysche pacżerje spěwacž, njemóžesche pał ze słowami wuprajiež, z cžimž so jomu wutroba hřesche. Tola joho nutrne ždychowanja běchu lěpschi dopokaz joho dowery, vyžli ſłowa. A wón staný a myjesche ſebi z hnadownej wodu hłowu a ſchiju. A nadobo bu jomu lózo. Pobý pał wjeczor tež hřečče pola ſwiateje ſpowiedze, zo by so hódnischoho ſežniš dobrotoň najzbóžniſcheje kniežiný. „A netk budu zawsze ſowuſtrowjeny”, tał prajesche wón ſwojej žonje. „„Přewém haj”“, wotmokwi ta, „„budže-li naju proſtwa wuſtyschana abo wotpoſazana. Ta ſebi wuſtyschenjo hřečče tał jara wěſte nječinu.”“ Toffes pał njeda ſebi ſwoju doměru wjach z wutroby wutorhnyč, džesche nazajtra rano na Bożej mschi k woprawjenju a wupi potom zaſy něchtó wody ze ſwiateje Marijneje ſtudniczki. „A byrnjež něchtó rjeſt”, powjedasche wón poždžiſho, „zo je tnta woda z jědom zawaſta, „běch ju tola pił, dokelž ſo ze ſwiateje Marijnoho kužoła žórleſche.“ — A na poſledku ſupasche ſo wón hřečče w hnadownej wodže, nježitwajo na to, zo bě ta w tym cžasu — na Měrczina — hízo lód zymna. A w tutej ſupjeli bu wón wuſtrowjeny. „Hdyž běch z ſupjele”, powjeda wón, „ſtupaſche nowe živjenjo do mojich ſtawow. Prjedy njeſmědžach ſo ſwojeje hłowy ani dótkańc; netk ſo jeje dótkaſch a njemějach žaneje bołoscze wjach. Wſchitko woſkoło mie źdaſche ſo mi netk rjeñiſche býč, džali prjedy, Bože ſlonečko jaſniſche, pola a ūki mědviſche, cykli ſcheroſki ſwēt kraſniſchi. A džech a džakowach ſo ſwojej njebjeſkej dobrocžerých. Doſho, doſho tam kleczach; domoj pał ſo mi njechaſche. Běch najradſho w Lourdeſu wostał pſchi miloſežiwej maczjeri Bożej. Škónežinje pał mie moja žona nawabi, zo z njej džech, ležesche mi tež to na myſle, zo drje mie mój syn hízo ze ſtyſknoſežu domoj hłada. Woſladowach pał ſo, taž doſho bě próznieńcy wiđecž.“ — Wón bě tał wjesoły, zo njeſwiedžesche, ſchto z radoſežu zapocžecž. Pschińdžeschtaj ze žonu na maſku hórkú. „Žona”, pocža wón na nju ſo poſměwajo, „tebi drje ſo wěricž njecha, zo ſum wuſtrowjeny? Chci eži poſazacž, tał móžu zaſy běhacž.“ A wón běžesche w jenym ſtoku po hórcy dele; duçy k próznieńcy bě ſo hřečče ſlaboscze dla na žonu zepjeračž dyrbjaſ. „„Haj, haj, ſy wuſtrowjeny”“, woſaſche wona za nim, „„jeno zaſtań a wužitwaj rozmom!““ — A tał pschińdžeschtaj domoj, njemało wjehoły bě ſwěrny syn, zo mějeſche nana zaſy ſtrivoſo. Toffes bě wot toho cžasa hřečče pobožniſchi džali prjedy. „Pschińdu-lí hdy“, powjeda wón, „ſpýtowanja na myje, pſcherwinu je ſpominajo na macz Božu, kotoruž bych z hřechom zrudžil.“ — Wón ma hřečče jenu wulku žadoſcž na ſwěže: chce ſebi tał wjele wuzbylkowacž, zo móhl něhdy, ſo do Lourdeſa ſežahnywſchi, pſchi próznieńcy ſwoju njebjeſku dobrocžerku džen wote dnia kħwalicž a cžeſčowacž.

(Poſtracžowanjo.)

Psichiloha i číslu 17 „Katholickoho Posola“ 1. septembra 1877.

N o w i n k i a p o w j e s c z e .

3. Šužicy a ze Sakskeje.

3 Budyschina. Nazymu chee hnadny knj. biskop z Bozej pomocu tež we serbskich wosadach firmowacž. Sobotu, 22. septembra, wotjedze z Budyschina a pschijedze popoldnu w pjeczich do Kalbic, hdzež nazajtra popoldnia firmowanjo a cyrkwinska visitacia a pónidželu dopoldnia pruhowanjo z nabožinu w Kalbicach a w Schunowje budže. Wutoru, 25. septembra, rano wotjedze hnadny kniez do Róžanta, hdzež hnydom po pschihadze Božu mschu a za pol hodziny po Bozej mschi pruhowanjo z nabožinu dzerži. Popoldnu $\frac{1}{2}$ /4 hodž. wotjedze do Njebjelcžic. Srjedu, 26. septembra, dopoldnia firmuje w Njebjelcžicach, wotdzerži cyrkwinsku visitaciu, a popoldniu w tých zapožnje so pruhowanjo z nabožinu. Schtvrtek, 27. septembra, je firmowanjo a cyrkwinska visitacia we Schpitalu (Kamjencu) a popoldniu pruhowanjo z nabožinu. Piatt, 28. septembra, pschijedze hnadny knj. biskop popoldniu w dwémaj do Wotrowa. W tých pruhuje z nabožinu. Nazajtra je tam firmowanjo a cyrkwinska visitacija, a popoldniu w pjeczich pschijedze knj. biskop do Khrósežic. Njedželu, 30. septembra, je w Khrósežicach firmowanjo a cyrkwinska visitacia. Pónidželu, 1. oktobra, pruhuje so z nabožinu w Khrósežicach a Worklecah a popoldniu w Czornecah. Z Czornec wróciž so kniez biskop zas do Budyschina. W Radworju mjeſeche firmowanjo 2. oktobra bycž, dokelž pak by to do termusche padnylo, je na druhı, w tu khwili hiſčicze njeznaty čas wotstocžene.

3 Budyschina. Zańdžemu njedželu bě pola knj. seniora Hoffmanna jedyn z tamnych njezbožownych duchownych, kiz běchu „starokatholicki“ węch so pschividali. Je to węsty Weigel, wuczeń na realcy w Boženu w Tyrolskej, kapucinař a herwak wuczeny muž. Zańdženy wot professorow Friedricha a Měřnera da so wot „starokatholicko“ muczenja sobu storhivhež, a bu wot Reinkensa, tohole nowotarískoho biskopa, w Feuchtwangenu w Badenskej za fararja stajeny. Tola Boža hnada bórzy joho wutrobu hnu. Póznański swoje pschepstvijeno prosheshe swojoho provinciala za wodaczo a wo wrócenjo do katholickie cyrkwe. Próftwa zhubjenoho syna z radoscžu so wuſkyscha. Wón je zwolniwy, węstu počutu podstupicž, zo by k najmjeñšhomu z něcžim daty pohorsk̄ zarunał. Boh tón kniez chył tež wschtite druhe zańdžene woneki do swojeje wownczernje wróćzicž!

3 Budyschina. Nekotsi duchowni knieža ze Sakskeje, mjenujen k. seminarski direktor Blumentritt z Budyschina, a z Drežđan k. progymnasialny

direktor Maaz a k. schulski direktor Buć běchu w tychle prózninach do Štalskeje a wosebje do Roma zapuczowali a mějachu sobotu, 11. augusta, zbožo a wjehošošcz, zo swj. Wótc jich we wosebitej audiencjy pschija.

3 Budyschina. Zańdżenu njedżelu, 26. augusta, pschipołdnju $\frac{3}{4}$ hodž. miny so zbožnje a ze wschitkimi swjatosciami na pucz węznoſcze derje pschihotowany knj. wuczer emerit. Alois Eduard Neubner ze sweta. Wón narodzi so 7. měrca 1818 w Krupcy, studowaſche z wulkej kħwalbu w Litoměřicach, bě wot 1836 pomocny wuczer w Kumburku a wot l. 1838 wuczer na tačantiskej schuli w Budyschinje. Psched pječimi lětami nuzowaſche joho czežka khoroscz na wumjensk hicž. Ze drje mało wuczerjow, kiz tajku dōwěru a luboſcz mjez swojimi schulerjemi a drugimi ludžimi mějachu, kaž wón. Tohodla bě tež joho poħrjeb frjedu, 29. augusta, jara swjatoczny a wulkoſty, a pschewodžeri bě njepſchehladna mnohoſež. Njech wotpoczuje we Božim swj. měrje!

3 Marijneje Hwězdy. 22. augusta popołdnju po pječich pschijedże hnadny knj. biskop, pschewodžany wot knj. kantora Kuežanka do naschoho kłoschtra, zo by na drugi dženj swj. sakrament firmowanja wudželis. Hdyž bě biskopski wóz na wyschinje drohi widzecz, wutſeli so z böllerom a zwony kłoschtrſkeje cyrkwe witachii hnadnego knieza. Pod torožom a na dworje stejšeſte schulſka młodoſež z mnohoſežu ludu. Mjez schulſkej młodoſežu běſche tež 26 serbſkich holcžlow hako drugiki rjenje zhotowane. W cyrkwiných durjach čakasche kłoschtrſke duchownſtwo z knj. propstom, kiz hnadnego knieza z lačjanſkej ryczu poſtrowi, na fotruž knj. biskop runje tač wotmolwi. Na to spěwachu so we cyrkwi pschi powitanju biskopa poſtajene antiſony a modlitwy. Nazaſtra psched džewječimi džesche kłoschtrſke duchownſtwo, fotromuž běchu so tež duchowny radžiczer k. farař Schneider, k. präses Luscžanski a k. kapłan Scholt a pschizamkułi, po knj. biskopa, a wjedžechu joho pod zwonjenjom do cyrkwe. Po Božej mſchi wobroczi so knj. biskop k firmowanſkej młodoſeži a napominasche ju z rjanymi ſłowami, zo by wobſtajna byka we wuznawaniu kħeschčanskeje wěry a we swěrje kħeschčanskoho živjenja. 95 młodych ludži dosta na to sakrament firmowanja. Kħwalbu kħerluſch Te Deum ſkónczi tule swjatocznoſež. Popołdnju bě pruhowanjo z nabožinu w kłoschtrſkim wuſtarwie a w ſchulomaj.

3 Scherchaowa. Njedżelu, 19. augusta, bu jow 360 młodych kħeschčanow firmowaných.

3 Chróſcžic. Psched swj. Marije do njebjes wzacžom džesche wot nas procession do Welmsdorfa, a naderidže so k tomu na 50 ludži. Na swj. Mariju mějſche procession we Welmsdorfje rano we ſedmich spěwanu Božu mſchi, pschi fotrejj so serbſke kħerluſche z pschewodženjom piſħċezelov spěwachu. To móhlo so tež w Kumburku a w Krupcy stacž, a dyrbjeli tohodla wjednych processiona prjedy tych, kiz derje spěwaja, k Božej mſchi za serbſki procession

na khor skazac̄. Tak by spěv so dostojniščho wuwjesc̄ hodžil, hac̄ hdýž su spěvarjo po cylej cyrkvi rozpjerscheni.

Mikl. Kral.

Z Dreždān. W herbſkých krajach wudželenjo ſwj. ſirmowanja ſo po tymle rjedže ſta a stanje: njedželu, 26. augusta, w Birnje, ſrijedu, 29. augusta, w Freibergu, ſchtrwitz, 30. augusta, w Annabergu, ſobotu, 1. ſeptembra, w Plawnje, njedželu, 2. ſeptembra, w Cvikavje, wutoru, 4. ſeptembra, w Kamjenicach (Chemnici), ſobotu, 8. ſeptembra, w Grimme, njedželu, 9. ſeptembra, w Lipsku, wutoru, 11. ſeptembra, w Hubertusburgu, a ſchtrwitz, 13. ſeptembra, w Mischinje. Tež chec hnadny knj. biskop pſchi tutej pſchiležnoſći zwonka cyrkwiſkeje viſitaciije w katholſkých ſchulach z na-vožinu pruhowac̄.

Be wſchōho ſwēta.

Němſka. Wažne politiſke nowinki njeju; duž možemy hóle cyrkwiſke wopominac̄. Schto pak je tak mjenowane kulturne wojowanjo hízo dokonjaló? Pohladajmy do někotrych diöceſow! W Trierſkej je 149 farow njewobſadžených. W Kolnskej je 107 farow a 67 kaplanſtrow próznych, a tež je 120 duchownych wſchelakich klóſchtrſkých rjadow wupokazanych. W Limburgſkej je 18. ſara woſyrczena. W Paderbornſkej nima ſednū džel woſadom žanoho duchownoho, brachuje jich 64. W Münsterskej je 62 měſtow njewobſadžených. W Hohenzollerskej je pjatih džel farow próznych. W Bóznaňſkej je wot lěta 1873 hac̄ dotal 90 duchownych zemrjelo, džel je jich z kraja wupokazanych a někotři ſu wot knježerſtwa ſtajeni, kotrejž wěriwi njeſchiwiſuju. Tež we wrótſlawſkej a kulniſkej diöceſu je nuza wo duchownych. Tola pſchi wſchém tym woſtanu katholikowje cyrkvi ſvěrni a pohlađuja z nadžiju do pſchichoda.

Ruſko-turkowſka wójna. Na europiſkim wojowanischemu ſu cykly zańdžených tydženj žałoſnje krwawe bitwy bite były. Wunoschť cykloho prôcowanja Turkow njeje pak na ſpočatku tutoho tydženja nětko roždželenjo ruſowſteje armeje a zajeczo wójska, kotrež předy pod generalom Gurfu ſtejſe, ale je wobkhowanjo a wobkruczenjo pſchelyka abo hórfkoho pſchekhoda (paſa) w Balčanje pſchez Ruſow. Hłowna kwartira Ruſow běſche a je hiſcze w Gornim Studnje, k poſdnju wot Swiſčzowa. Sem pſchiblizowashe ſo na nich Turka z tříoch ſtronow, wot ranja (Mehemed Ali), poſdnja (Sulejman) a wjeczora (Osman). Najkrucžiſche bitwy běchu w hórfkém pſchekhodze, kotrejž ma wot wulkeje wšy Schipki ſwoje mjenou, dokelž Schipka na joho poſdnischem ſtroni je. Ruſowſka fronta mějſeſche tam něhdžé 4500 metrow w ſhérókoſci, po-wyſhenjo horow je tam 700 metrow wyſoke, hdýž ſo wot Schipki měri. Hórfke pucze ſu tam doſez̄ nahle. Ruſow bě tam najprjedy nimale 8000 muži, mjez tym zo mějſeſche jich nadběhovat Sulejman paſcha 12,000. Na 21. aug. nadpadowachu Turkowje Ruſow džesac̄ krócz za ſobu hac̄ do póznejše noč. Názajtra třelachu, ale njeſchtormowachu, woſebje poſtajichu dwě batteriji

kanonow a postupowachu z wukopanymi hrjebjemi. Na 23. zapocja so bitwa hijo rano w pjatej hodzinje. Mjez tym bě cyh korps Sulejmana doczahnył a wojsowaſche wtrobicze, ale Rusowje so derje dzeržachu. Popoldnju dostaču tež Rusowje pomoc; wotdželenjo tſelcow pſchijeha na kozackich konjoch, na wjeczor pſchiczeze jich cyla brigada ze 6 kanonami. Wojowanjo trajeshe hacž do połnocy, hdjž bě so měšacž zaczmił. Rusowje wostachu dobyczerjo, hacž runje hijo schyri dny czopkeje jēdže a nimale žanoho wotpoczinka njemějachu. Tež 24. wojsowaſche so cyh džen; 25. Turkowje z nowa schirmowachu. Na 26. pſchiczeze jara wobhroženym Rusam general Radeckij na pomoc. Tež 27. so hishcze kruce wojsowaſche na wschech stronach. Wot wjeczora tohole dnia hafle je tſelenjo tam zaſtało. Rusowje su swoje stejnischezo wobkhowali. Turkowje steja zdaleni wot rusowskich kanonow. (Snadž z nowa Turkowje wojo-wacž zapocžinu?) Ranjenych lieža Rusowje wot 21.—27. augusta 2480 muži, mjez nimi 95 wjſkow. Licžba morwych we wschelakich wotdželenjach wójſka njeje hishcze zestajena. Turkowje njeſju hishcze wozjewili, kaž wjeli su zhubili. Myſliciž so hodži, zo su na kóždym boku někotre tysach morwych. Mjez morwymi Rusami je tež general Dorožinskij, mjez ranjenym general Dragomirov.

W krótkim stupi tež rumunſke wójſko do wójny; 24. a 25. z. m. su někotre wotdželenja pſchez Donawu pſchekrocziłe. Tež Serbſta naſſerje w krótkim wójnu zapocžinje, dokelž je skónečne madžarscy zmyſlena Awstrija tola prajila, zo nochce serbſkomu sobuwojowanju napſchecžiwo stupacž. Hacž dotal bědhe Awstrija stajnie z wobſadženjom Serbſkeje w tym padże hrozyła. Duž drje je tola tutou khežor wot teju druheju khežorow někajke ſiwijenjo dostał. Wězo dhee tež Awstrija na kóncu tuteje wójny swój wužitk měcz. Kaž wulki tón budže, dyrbimy we měrje wocžakacž. A byrnje lěſta kónc njebył, hdjž cheedža Rusowje a tež Turkowje někto so na zymsku wójnu hotowacž, budže trje tola pſchichodne lěto kónc tón, zo Turkowje pſchehraja a worežizmu z wotſtupjenjom (komu? njeje nascha staroſež) krajow a z drugim zaplačež; pſchetož Turkowje su hijo hromadu zehnali, ſchtož su zamožili, Rusowje pak moža po času hishcze někotre razý težko wójſka do wójny poſlacz, kaž někto maja. Zo po-tajkim Rusowje w swojim času dobudu, to woni runje kaž kruce wérja, kaž Němcy, hdjž 1870 na Francózu czechmjechu!

Gričowje w swojim kralestwje so ſylnje do wójny hotuja. Hdjž cji trochu pomału z bojoſeze pſched móžnej ſchodu so wacža, su Gričowje na kupje Kreta (Kandia) hijo zbez̄k pſchecžiwo Turkam zapocželi.

Dary a daní za chrkej we Bacžonju.

Nawdaty kapital a dotal na hromadžena daní wužinjehat: 32,857 mark.

K ežeszej Božej a k spomoženju duſchow su dale woprowali: M. S. 1 mark.

Hromadže: 32,858 mark.

Katholicki Posł

Wudawa so
prěnu a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósce a we knihární
1 m. 70 p.

Sudowy czasopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Róla.

Cislo 18.

15. septembra 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a farška wosada.

XVIII.

Budyske tachantswo, kaž kloschtraj Marie neje Hwězdy a Marinoho Doła mějachu wot lěta swojoho założenja t. r. 640 — 605 — 619 lět došlo, na swojich ležomnośczech sudnistwo, kotrež swětni zaſtojnicy wjedzechu. Tele patrimonial-sudnistwo zahna so we lěče 1853 a tachantscy kaž kloschtrscy sudniſcy zaſtojnikojo pſchestupichu do kralowskeje služby. Kenjeſtwa dōſtachu pſchez to wulké položenjo, poddanam pač nakładże so wjetſcha cęze, dokelž běchu nuzowani, swoje sudniſke naležnoſće něk we Budyschinje, Kamjencu abo Woſtrowcu wobstarac̄ dac̄.

1853 zawiedže so we Sakſkej k wotprawjenju złostnikow padawa ſekera a potrjeba so přeni raz we Freiberku a Kemnicu.

Hdyž so ſakſki prýnc Albert z princeſſinu Karolu na 18. junija 1853 ženjeſche, dari jomu k kwaſej hornjolužiske rycerſtvo (hrabjojo Hohenthal, Stolberg, Riesch, Einsiedel a drugy) ſlěborny, kumſhtnje zdžělaný ſchkit ze ſe ſerbſkim napiſmom: „Stej Ty k nam kaž my k Tebi.“

1853 wobstarachu ſebi sydym rjemieſtniske jednoty we Kulow je nowu wulku cyrkwinu khorhej z wobrazomaj ſw. Józefa a Bonifacijuſa, kotrež ſo na 5. meje we cyrkwi ſwjatočnije ſwjeczeńſte a pſki proceſſionach ſo wot tijoch mužow (mlodých miſchtrow) njeſe. Stara khorhej bě z lěta 1708.

We nalečzu 1853 woldžerža ſo we Mužakowje po 307lětnym pſchetořu z nowa katholicka Boža ſlužba, prěnja na radnej kheji, pozdžiſcho

na farje. 1872 natwari so tam rjana cyrkę, kotaż 1873 njejelu do swj. Michała, na 24. septembra, woświeżena bu. Mužakowské kniejsztwo bě na hladne wopory k nowotwarej pschiniesko. Wjelb cyrkwe wotpoczuje na železnych wobručzach.

1853 na 14. julijsa wjecžor po 6 hodžin dyrjesche blysk we Hošku do bróžnje kublerja Jana Nowotnika, hdvž runje syno nutswozychu, a wotpali so jeho kaž suhodské Hanczke c kublo.

1853 we juliju natwarichu so we farškej cyrkwi we Ralbicach za 300 tolerjow, kotrež woſada składowala bě, nowe piſchežele. We Dreždžanach we nowym měsće zapocža so we tymsamym lécze 1853 rjana katholicka cyrkę z dwemaj tórmomaj tvaricž, kotaž na 30. novembra 1855 woświeżena bu. Prjedy běžte tam we wojetſkej kaſerni mała kapalka.

We wětſkojtej noč wot 29. hacž do 30. augusta 1853 tſjo paduſhi do ſenclije klóſchtra Marineje Hwězdý so nutšlamachu, železnu leſhcu (gitr) z drohi ze ſochorom wuzběhnu, a kranýchu na hotowych pjenjezach 816 tolerjow, kaž stare kacžanske liscžiny z létow 1264 (originalny zaſožeński liſt, wot bramborskeju markhrabjow Jana a Oty podpiſany), 1292, 1304, 1332 a 1413. We noč wot 7. hacž do 8. septembra kranýchu rubježnicy z farſkeje cyrkwe we Radworju ſleborny khelich a 4 cynowe swěczenki.

1853 pſchemieni so we Sakskej po zakonju wot 15. meje 1851 naturalny farſki a ſchulſki woſypt na pjenjezy. Za dreždžanski korc žita zaplačzi so fararzej a wucžerzej 3 tolerje 10 nſl. (Decem-Ablösung). Tež kublerjo kulowſkeje woſady so wot robocžnych a wičežnych dawkow do klóſchtra Marineje Hwězdý wotwiazaču, wěstu ſumu pjenjez do ſchlezyſkeje rentskeje poſtaſtach lětne zaplačzo, tač zo woni po 57 lět wot kniežich dawkow cyle wuſwobodženi budža.

Na koncu lěta 1853 placžesche kore žita 5 tol., pſcheńcy 6 tol. $27\frac{1}{2}$ nſl., jecžmjenja 4 tol. $7\frac{1}{2}$ nſl., wowa 2 tol. $2\frac{1}{2}$ nſl., běrnov 1 tol. 5 nſl., khanu butry 12 nſl.

1854 na 18. meje w noč w džesatej hodžinje wotpalicu so we ſeuſowje pſchi puežu do Salowa 18 bróžnijow; na próznym městnu natwarzachu ſo kheže a rěka nětk tónle džel města „ſalo wſke pſched měſcžo.“

1854 wo juniju a julijsu da pječkarſki miſchrir Bretschneider we Lubiju na lubijskej horje za 10,000 toleri železny wuhladny tórm ſtajicž, kiz bu we Mjeđižowje we lijerni lath.

We noč wot 8. hacž do 9. julijsa 1854 bě we Sakskej, wot Dreždžan hacž do Žitav, wulka ſijeńca. Na 13. julijsa pſchiběža woda z Marineje Hwězdý a z Kamjeńca do ſeuſowa a Wójerec, pſchesupi wſchě rěčne brjohi a ſtejſeche dwě stopje wyšoko na pódlaſkých kufach a polach; we Kočzinje, hdvž ſo čžorný a běžk Halschtrow zjednocžitej, zatepi ſo Jakub Pječž, 16 lět starý, hdvž won rano w ſedmich z dwemaj wołomaj z pola domoj je-

džeshe. Po powodženju běsche woda we řekach njecžista a jara zašvijerdžana, tohola slakný wjele rybow a rafow, kiz wokloňoscž wobjedoječíchu.

1854 na 4. septembra podachu so z Budyschina, Klukscha, z Klétnoho a Butojny 531 Serbow, kiz so k starolutherkej wěrje wuznawachu, pod wjedzenjom pastora Kiliána na puež do Teckasa we Americh. Woni sobu bjerjechu wjele domjaceje a ratařske nadoby, serbske cyrkvine a schulske knigi a na hotových pjeniezach 73,000 toleri. 80 thchle pucžowarjow we Žendželskej, Žirlandskej a na morjn wumrje. We Teckasu woni lutherku wosadu „Serbiju“ założišu. Powjeda so, zo so jim we Americh derje njevidže.

1854 na 30. septembra pschiidže přeni krócz procession pucžowarjow ze swjecžatom swjateje Macžerje Božeje ze schěscž družkami z Khróscžic do Kulowa k swjedženju swj. rózarija. Kulowski duchowny powita procession pschi cyrkvi swj. Kschija a pschewodži jón pod zwonjenjom wulkoho zwona do faršteje cyrkve, hdžez pucžowarjo rjane khěrlusche a litaniye spěwachu a druhí džení rano spěwanu Božu mischu wotdžeržecž dachu. Tónle procession tež džensia hisčeze do Kulowa pschihadžuje.

1854 we sčezu natvari so we Nowej Wsy pola Kulowa nowa rjana massivna kapalka. Nowschanscy skladowachu k twarej 67 toleri a činjachu rucžne a jězdne dželo darmo.

1854 na 29. oktobra wjecžor zadaji a zarazh we Luhu pola Smjecžec khěžkař Filip swoju mlodu mandželsku, kotaž rnuje we hródzi kruvh doješče. Mordar potom všcho tak zarjadowa, hako buchu so rubježních do domu ťamali a žonu skóncowali, džeshe we Smjecžkacach do korečmy a hrajesche Kharthy. Nazajtra, wot swědomja ťušanu, pscherézny sebi mordar schiju a wuzna so prjedy řmijereče swojoho hróznoho ſlukta.

1854 we decembrje założi so we Kulowje haptika.

1854 na 8. decembra kamž Pius IX. pschez bullu Ineffabilis swjatožnie a we pschitomnosći mnichů vikopow z cykoho swěta wuproji: zo swjata Macž Boža Marija je pschez woſebnitu hnadi Božu bjez herbskohu hrécha podjata byla. Njewoblaſowane podjecžo swj. Marije tohola njeje wjach, kaž předy, pobožne měnjenjo Kscheschánow, ale je nětk artikel swjateje wěry. Wažna kamžowa bulla, kotaž swjatej Macžeri Božej najrjenishu krónu poskicži a wobswědeči, zo je Marija wopravdže „Božeje hnady po kua“, pschešoži so do 300 ludowých rycžow, tež do naſcheje serbskeje rycže, a ſhwachu so tele pschelozki we wulkich rjanych wjažbach we vatikanskej knihowni w Romje.

Na koncu lěta 1854 placžeshe kórc žita 5 tol. $7\frac{1}{2}$ nsl., pscheiný 7 tol. $7\frac{1}{2}$ nsl., jecžmjenja 4 tol., wowsa 2 tol. $7\frac{1}{2}$ nsl. hročow 6 tol. 5 nsl., jaħlow 10 tol. $12\frac{1}{2}$ nsl., hejdusche 8 tol. $7\frac{1}{2}$ nsl., bérnow 2 tol., khana butry 15 nsl.

1855 wuńdże we Budyschinje prěnja serbska protyka „Pſchedženat“ a 1867 prěnja katholoska protyka „Krajan“.

1855 na 10. julijsa swjedzhe hradna knjeni Benedikta Göhlerec we Marinej Hwězdze swój 25lētny jubilej hako abtissina. Prjedy njeje swječeschtaj tónsamj jubilej prěnja abtissina, hrabinka Amabilija z Kamjeńca († 1295) a Kordula Sonnerec († 1749).

Na kóncu lěta 1855 běsche drohi cžaž: kórc žita pláčešche 8 tolerjow.

1856 na 13. junija wumrje we Budyschinje Hieronymus Hübner, 74 lět starý, předadwschi měřchnik. Wón wotstupi we lěče 1830 wot swj. wěry, wujedna so we khoroszji zašy z katholoskej cyrkwi a dosta předy swijercze dwójcej swj. sakramenty.

1856 na 1. oktobrje postajichu so we sakſkej Hornjej Lujic̄y schyri kralowske wočrjesne sudnistwa we Budyschinje, Kamjeńcu, Lubiju a Žitawje.

1856 na 7. oktobra wotpaličku so we Rakecach 35 twarjenjow. Wohen bě pſchez džeczji wuſchoł, kíž we kólni Michała Hadanka ze schtrychwančkami hrajkale běchu.

(Počraczowanjo.)

N o w i n k i a p o w j e s c ě .

Z Lujicy a ze Sakſkeje.

Z Budyschyna. Z klóštra Ossegga dōstachym powjescz, zo je tam k. P. Benno Michał Kral, w katholoskich Serbach derje znaty, w swojim nimale dokonjanym 80. lěče zemrjeł. Wón pſchebywasche w tuthm klóštrje wot 1. junija 1869. Wón lubowaſche serbski lud, kotromuž je dolho hako duchowny služil, tež w czubje; radowaſche so, hdyz někoho ze Serbow widžeſche abo něčkto dobre z wótenoho kraja zhoni. Tež zajimaſche joho nowisčhe serbske pišmowſtwo a wón bě tohodla tež swěrny ſobustaw naſchoho towarſtwa wot spocjatka a pilny čítati naſchoho Poſka. Tohodla po pſchyluſtynosczi wobscherniſho na njoho spominam. Njeboh P. Benno narodži so 1. novembra 1797 w Czermiericach. Wot lěta 1810 ſchitudovalaſche najprjedy we klóštrskim gymnasiu w Nowej Gali, wot jutrow 1815 poltseczja lěta w Budyschinje a wot jutrow 1818 ſchitudovalaſche jene lěto prawizniſtwo we Lipsku. Potom zaſtupi do cisterciſkoho rjada w klóštrje Osseggu, ſchitudovalaſche theologiu w Prazy a džerželše 5. septembra 1824 prěnju Božu mřchu w Dozejinskim wuſtawje w Drežđanach. W tym času bě mjenujcy joho starší bratr, k. P. Malachias, farař w Drežđanach. Hdyz bě P. Benno 4 lěta kaplan w Čechach był, pſchindže hako tajki do Marijnoho Doła a 1835—38 bě koooperator w Roženic̄e. Potom pobý kaplan w Marijnej Hwězdze a wot 1. oktobra 1842 běsche administrator w Roženic̄e. Tu bě pilny předař a ſpowjedník hacž do toho časa, hdyz dyrbjeſche wołhromjenja nohow dla do Ossegga so

psichesydlicz. We dalej wokołnośczi bę njeboh kniez hało psichesycznych a darsinu muż znaty a czesyczowany. — Z psichesyczneje rufi dōstam⁹ hiszczé tónle dopis wo pohrjeb je njeboziczych:

Dawno na nozy bēdny, skónečnje tež nutskownie khorič počza, tak zo wot swj. Bernarda (20. aug.) sem niczo wjacj jescz njemōžesche. Woloſeże dale a bōle psichibjerachu, hačz joho Bóh schitwórtk (6. septembra) wjeczor $\frac{1}{4}$ 8 wumoži. Njedzeli popołdnju bu z wobrjadami, kaž su pola Cisterciensow waſchnja, z wulkej swjatočnoſczi na klóschtrski kérchow pohrjebany. Popołdnju $\frac{3}{4}$ 3 woſachu zwony k poslednej ſlužbje, kiž mējeſche so zemrjetomu czinicž. W 3. pschinidze wypoſkodſtojnij kniez prälata z wulkej aſſiſtencu, psichewodzany wote wſchitkých psichitomnych klóſchtrskich bratrow a někotrych duchownych, kiž bēchu z wokołnoſcze ſem psichischli, a podachu ſo do kapitulnoho ſala, hdźez czelio na marach ležesche. Nětko zapoczątchu ſo pohrjebne wobrjadu, a hdźez bēſche ſo wuſpewało: Subvenite Sancti Dei, occurrite Angeli Dei (Pójeze na pomoc Swieczi Boži, pójce napſcheczo Žandželjo Boži) bu czelio wot noscherow zbehnjene a po kſchijnych khōdbach do cyrkwe njeſene a pſched woſtarjom ſtajene. Po wuſpewanju modlitwom džesche za czelom dolhi czah duchownych a minohosz z wokołnoſcze ſem pschinidzenoho luda na kérchow. Iduey ſo pſalmu ſpewachu a wſchitke zwony zwonjachu. Hdźez bę czelio do rowa puſcherezene a modlitwy wuſpewane, wróćzichu ſo zaſy do cyrkwe k wuſpewanju poſutnych pſalmow.

Nazajtra dopołdnja w 9. bēſche swjatočne relikwim, kotrež wypoſko dostoijnij kniez prälata z wulkej aſſiſtencu džerjeſche. Tež 3 Serbja, psichibuzni zemrjetoho, bēchu z Lužic ſem psichischedſchi tutym Božim ſlužbam psichitomni a možachu joho row wopytacž.

Z Budyschina. Naszych czitarjow budyskeje, radworskeje a ſ džela khroſcjanſkeje woſady czintym kędzbinych, zo je w 5. wólbnym woſrjeſu za ſakſki ſejm hało kandidat poſtajený k. gmeinſki předkſtejer a kubler Händrij Strauch w Kodecach. Wón je tež wot katholikow w serbſkich a němſkich nowinach derje poruczeńy.

Z Budyschina. 1. septembra, popołdnju w dwémaj, bę we ſali taſhantſteje ſchule hłowna z hromadzina naſchoho towarſtwa pod pschedsydom k. kan. kap. kantora Kucjanka. Wón ſpominasche najprjedy na woſkhad dotalnoho redaktora a poſtaſnika k. präfesa Kusczanſkoho. Redaktorstwo bę hižo ze ſpoczątkom augusta k. kaplan Róla na ſo wzaf. Poſtaſnistwo wjedzefche dotal naſhwilneje piſmawjedzér k. farač Hórnik. Duž bu najprjedy k. Róla tež za poſtaſnika wužwoleny. — Nětko rozpołoži dotalny poſtaſnik k. Kusczanſki, kajſe je zamoženjo naſchoho towarſtwa. Bę 1130 mark 32 p. we lutowańi. We k. 1876 mējeſche towarſtwo do kħodow z čaſopisā: 849 mark 22 p. a z protyki 168 mark 88 p., wſcho do hromadu potajkim 1018 mark 10 p. Wudawkow bę 829 m. 78 p. Tak dha bu we zandženym ſečze wužbytkowanym 188 m. 32 p., ſchtot ſo nowomu poſtaſnikoj pſchepoda. — Wudacz

ma so zašy protyka („Krajan“) a to prawje zahe. Tež bu č. farař Ducžman proscheny, zo by swoje „Ziwenjenjo ſvjatych“ dale piſal. Wón chce to w zymje čimicž. Po wſchelakich mjeniſtich wuradženjach so zhmoadžizna po hodžinje zaš rozeňdže.

Z Budyschina. Naboženska ſchula, kotaž je so za kathólske džecži po dléžihi čas we ſainicach džeržaka, je wot ſvјatkow z dovolnoſćju budeſtečanskoho ſchulſtoho pſchedſtejičeſtwa do Budęſtec (do noweje ſchule) pſche-położena. Žu wophtuje w tu khwilu na 25 džecži.

Z Drežđan. Hnadyň knj. viſtop je na swojim ſirmowanſkim pućowanju we herbfkých krajach wſchudžom z wulſej cjeſežu a luboſežu witaný był. Kaž daloko je znate, bu we Birnje 50, we Kémnicach 88, něſhto mało we Wechſelburgu a we Annabergu 219 (25 ze Gaffſeje a 194 z Čech) ſirmowaných.

Z Kulowa. Lubym ſerbſkym krajanam so najpodwołniſcho wozjewi, zo so we kulowſkej farſkej cyrkwi wobeňdžetej: 1. ſwjedžen lětnohu wopomnjecža cyrkwe=ſwječenja abo kermuſche na prěnjej njedželi oktobra; 2. ſwjedžen najſw. rózarija na druhzej njedželi oktobra. Bratſja a ſotry arcbraſtwa najſw. rózarija, kiz na tymaj ſwjedženjomaj abo we tydženju tejuſameju we kulowſkej bratſej cyrkwi k ſwj. woprawjenju du a wotpuſkne pacžerje ſpěwaju, dōſtanu dōſpołny wotpuſk, kotrež je wot ſwj. Wótca we liscinje, 11. julija 1671 we Ronje wuſtajnej, poſtieženy. Na wobimaj njedželomaj ſvjatoho tydženja so tež po dopołniſtich ſemſchach na Marijnym ſw. wotkarju pacžerki z wotpuſkami a brune ſkapuliru woswjecža. Čiſami, kiz chcedža pacžerki abo ſkapuliru woswjecžene měcz, dyrbja je mjez ſvjecženjom we rukomaj džeržecž, a ſchtóž chce ſkapulir wobwjeſheny měcz, dyrbi ze ſkapuliru we rukomaj k Marijnemu wotkarjej a měſchnikej pſchistupicž. We nětčiſtich zrudnych časach, w kotrejchž ſwj. katholska wéra so pſchecžeha a potkocža, chcemž k ſwj. kralowje rózarija a pomocnich kſchecžanow, z pobožnej, ponížnej a rožkatej wutrobu khwatač, zo by wona naš ze swojim płaſtežom zaſitała a napadu heſkoho njeſtcežela a joho wotrocžow wot naš wotwobrocžila.

Kulowska cyrkej je z milých darow pobožnych dufchow a pſchez ſprócnivofez naſtich lubyň miłosćiowych ſotrow nowu wuzdobi dōſtała: wſchitcy, kiz budža ju wiđecž, budža ze ſvjatym wjeselom napjelnjeni. Na jenej stronje naſchi njeſtceželjo naš hanja a pſchecžehaju, na druhzej stronje pač wiđimy bohaté wopofazma Božjej hnady a kſchecžanskeje luboſeže — to je tón pucž, po kotrejmuž my nětk khodžimy. Tym pač, kiz Boha lubuju a jomu ſluža, dyrbja wſchě węch ſpomoženju býež.

Ze wſchego ſvěta.

Pruſka. Kotry rozomny čłonjek chcył přeč, zo je tač mjenowaný „kulturkampf“ katholskej cyrkwi k wulſej ſchłodže; wón ma pač tež swoje

směšne strony, a spominju jenož na někotre pſchikkady z poslednjeju létow: Na W. bu namjet stajeny, zo by marku ſchtrafy placžit, dokelž bě joho džow-ežicžka na ſedanowym dniu ſchulu ſkomdžila; na tymle dniu pak žana ſchula ſo njedžerži. — Jedyn protestantski farar w Gothaſkej bu poſla ſwojich pſched-stajených wobſkoržený, zo lid hlupe věch wucži prajivſchi, zo je Khriftus džiwý ſtukował a wot ſmijerče ſtanył. — We St. bě kniežerſtvo křečežanſke rozwiczeñjo w farſkej cyrkvi začala, dokelž ſo to haſo privatna ſchula wob-hladacž ma. — Dla mocowanja biskopſkich prawow zaſudžichu fararja Ž. k ſchrečz měſacam jaſtwa, dokelž bě „starokatholifonu“ kaplanej R. začala, Božu mſchu ſwjecžicž a ſpowjedacž. — Žena deputacia z Dirſchaufſkeje wofady poda ſo kulumfomu biskopej, jomu ſwoju ſwěru wopokaſacž, a tjo wjednich tuteje deputacie buchu k pjanacze tolerjam abo k džesacž dnami jaſtwa zaſudženi, „dokelž ſu ſo na processionje pod hołym njebjom wobdzělesi.“ — Kaplan R. z G. njebě jenoho wot hréchow wotwajał, a wokrjesny ſud we Š. joho k 15 markam woſhudži. (P. Gabriel we Lincu dyrbjeshé z tejeſamejewiny tři měſacy w jaſtwje ſedžecž. Tov pak bě hréchnik jedyn měſcežanosta.) — Laiſki bratr Š. z K. bu wopokaſaný a potom wobſkoržený, zo je bjež dowołnoſeže kraj wopuſhežiſ, zo by wojerſtwu wucžeknył. — Wobſkoržichu jenoho duchownyho, zo je na něčporje Božu mſchu, a jenoho wucžerja, zo je popołdnju wulke kemsche džeržał. — Pſchez revoluci w l. 1830 ſu Polakowje право na ſwoju rycž zhubili, praji njedawno kniez z Buttkamier we raichſtagu; ale ſu traž tež Barlinſcy pſchez revoluci w l. 1848 ſwoje politiske prawa pſchihadžili? praschesche ſo Windthorſt.

Francózſka. Adolf Thiers, wuwoſany francózſki statniſ, ſtawiznać a wjedník konſervativnych republikanow, wumrje 3. tohole měſaca wjecžor w ſchrečzích, jatý wot Božeje ruki, w 80. lécze ſwojeje staroby. Wón narodži ſo 1797 w Marseillu. Joho nan bě zamkař. Wón ſtudowaſche prawo, a ze ſwojej prócu dobu ſebi wyſoke poſtajenjo, kotrež we wótenym kraju mějeſche. W mládſich létach ſpíſa ſtawizny francózſkeje revolucie, konſulata a přenjeho khežorſtwa, kotrež, hacžrunje w nich Thiers republikanam nimo wěry pouňha — tež ſamej wěrnoſci na ſchodus, tola jara ſo lubjaču a wulku khwalbu dōſtaču. — W l. 1832 bu Thiers minister nutſkomych naſležnoſcžow, w l. 1848 wjedžesche oppoficiu napſchecžo bonapartismu, za czož joho Napoleon III. po ſtatnym pſchewrótu z l. 1851 z kraja wupowje. Za lěto ſo zaſ wróčiwiſchi, wjedžesche čížice žiwenjo a hakle 1863 bu zaſ do komory wuzwoleñ, hdež bě pření ryežnik napſchecžo druhomu khežorſtwu. We francózſko-němskej wójni je ſo wón jara zaſlužil ſežiniſ ze ſwojimi jězdami po europſkich dworach, zo by njezbožownej wótežinje pſchecžela a pomocnika zbudžil. Wón pobu tež präsident francózſkeje republiky a taſki ſežini měr z Němskej. Joho naſtupnik w präsidentſtwje bě Mat-Mahon. Wot toho czaſa ſtukowaſche haſo krajinę poſlanc a senator. Republikanſka ſtrona je w Thiersu ſwojeho najwobrot-

nischoho a najnazhonjenischoho wjednika zhubiła, kotryž woſebje Gambettu wot kózdoho pschekhwatanoho wuſtupjenja zadzeržowaſćje.

Z Čech. Litomiriski biskop Augustin Pawoł Wahala je 10. septembra wjeczor we 75. lécje swojeje staroby wumrjeł.

Ruſſo-turkowſka wójna. Kaž z wjetſha, tak ſu tež w nowiſkich dnjach wſchelake nowiny někotre njenahladne dobytki Turkow pſchi rēch Lomje žałostnje jara pschekhna, a na bitwje wot Ruſow dobytej poſla Plewna 31. augusta a Łowac̄za 3. septembra lědma spominaju. A tola ſtej runje tutej bitwje jara wažnej. Bonej ſtej Ruſam zmóžnilej, turkowſke wobtwierdženja poſla Plewna woblehnycz a z czežkimi tſelbami wobtſelecz. A kaž najnowiſche powjescze powjedaju, je fo Ruſam wopravdže radžilo, 9. septembra na wjeczor w ſchecžich Plewno dobycz. Turcy we wulkim njeprorjedze czežlachu. Wězo je wjèle morwych a ranjenych na woběmaj stronomaj.

Wo Sulejmanu paſchi rěka, zo won z 22,000 mužemi z nowa na ſchipcyny hórfki pschekhod ſo dobyvacz chce. Kaž nowiny „Times“ wobkrucza, ſu tam Turcy we wosomdnijowſkim wojowanju na 20,000 a Ruſowje — po ſwojim wuznaczu — na 5000 muži pſchihadžili.

Czornohórcy ſu zas rjany dobytk ſežinili. Twjerdžizna Niſſhieč, kif je na dwě lécje nimale bjez wopſchestacza wot hercegowiſkich zbežkarjow a wot Czornohórcow woblehnjena byla, je fo jim na hnadu a njehnadu podała. 21 kanonow je jim do rukow padnylo. Niſſhiečansz wojacy a wobydlerjo dôſtachu dowolnoſez ſo do města Gacko ſežahnycz.

Z aſijskoho wójniſčeza je mało nowoho.

Maležnoſeče naſchoho towařſtwa.

Sobuſtaſh na lěto 1877: ff. 309. wucžer Hermann Brauner w Schunowje; 310—312. z Wotrowa: Jakub Eusejanſki, Miſlawiſch Scholta, Michał Jursch; 313. 314. z Krjepiec: Miſlawiſch Koch, Miſlawiſch Knežek; 315. Petr Röthig z Khanec; 316—319. ze Žuric: Miſlawiſch Chž, Jakub Chž, Petr Weelich, Jan Petasch.

Darh a daň za chrkej we Baczonju.

Nawdath kapital a dotal nahromadzena daň wucžinjeschtaj: 32,858 mark.

K czeſcež Bozej a k ſpomoženju duſchow ſu dale woprowali: M. R. w Schunowje 3 mark; N. N. z Ralbic 1 m.; z Ralbic 50 p.

Hromadže: 32,862 mark 50 p.

Na ſvj. Mateja po dopoſtniſkich ſemſchach pónadze z Budyschina procession do Filippovora.

Miklawiſch Bžedrich.

Wuporjedzenjo.

We 16. cžiſtu na str. 151 a na 6. ryncežku wot deleka cžitaj: poſdra kóre žita a na str. 153, na 11. ryncežku wot horjeka cžitaj: Wjèle tyſac cžlowjekow wumreje.

Katholicki Posol

Wudawa so
prěnju a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludowy časopis.

Wudawany wot towařstwa Ss. Chrylla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Rola.

Cislo 19.

6. oktobra 1877.

Lětnik 15.

Nowa Jezusowa winica.

Hdyž je nětko knihwajať tak wjese exemplarow noweje modleřskeje knihy
nawjazał, zo budže w tych dnach we wšchēch expedicijach Posoła na pschedaní,
pschisteji nam, zo wo tej knizy wobschērnischo porhezimy tón krócz a tež hischeze
pschichodnie.

Najprjedy dopokazajmy, zo je w Nowej Winicy wjac y rozwuczenjow
a pobožnoſćow džigli w dotal česčenéj Waldowej. Na prěnje pohladnjenjo
snadž to za njemóžne džeržis, luby cžitarjo! Wald ma 792 stronow texta,
nowa kniha pak 644. Ale hladaj bliże! Hacž runje su pišmiki hacž na džel
powuczenjow jeneje wulkoſće z Waldowymi, je w nowej knizy na kózdej stronje
pschemérne 6 rynčkow wjac, a pschi napišmach a wotdželach a druhđe njeje
w nowej knizy tak wjese próznoho města kaž w starej. A k tomu su rynčki
noweje knihi něšto schersche.

Wopschijeczo wobeju knihow nětko pschirunajch widžimy w nowej najprjedy
wjach powuczenjow; w starých knihach tež so namakace su někotre krótscho
a pschi tym lepje wuprajene, tak zo za wschelake nowe dozej města wosta, kaž
wo Božej mischi, pschi wschelakich swjedzenjach a pschiležnoſćach, psched modlit-
wami za khorych a druhe.

Tež masch w nowej knizy wjac y pobožnoſćow. Wschelake rozpo-
minanja su tudy, fotrež w starej knizy njeběchu. W prěnim džele spominam jenož
rozmnnožene pobožnoſće na Božej mischi, tež wjac spowjedných a wopravjeñskich.
Pschi schtworym nyščporje budže wschelakim spodobne, zo su psalmy a antifony

też Łaczących pśchistajene. W drugim dżęle, kótryž so runja prěnijomu do 7 pod-dżelow dżeli, namakaſch wjele węcow, kiz we Waldze njejſu. Taſ ſo pſchi róznych czasach wſchelake modlitwy, kaž pobožnoſć ſi Ŝežuſowej wutruhje a tež paſſion prěni krócz poſkieža. Pſchi pobožnoſćach ſi Swjathym je ſedźbnoſć na wſchelakich swjathych wobroczena, kótryž we Waldowych podarmo pytaſch, kaž ſi Aloisia, Bernarda a drugich. Waldowy ſchitwórth džel je wjele wobohaczeny a lepje zradowany. Tu podawaja modlitwy za wſchelake powołania a naležnoſće někotre nowe zaſtupne proſty, tohorunja pſchi woſebitych pſchiležnoſćach. Wjele doſpołniſche a w starzych knihach jara pobrachowace ſu ſkončnije modlitwy za khorych, za mręjaczych a pſchi mręjaczych, kaž ſkončnije modlitwy po morwych.

Potajkim drje kóždy po pſchehladanju nowych knihow poznaje, zo ſu doſpołniſche dyžli Waldowe a za naſch czas pſchisprawniſche. M. H.

Kulow, město a farſka wosada.

XVIII.

(Poſkraczowanjo.)

Na 3. meje 1855 bu we klóſchtrje Marijnoho Doła hrabina Henrietta Rossi, rodžena Sontagec, po cyklym ſwēże wuwołana ſławna ſpěvařka, kotaž bě we Mekſiku we Americy ženrijela, ſwiatocznje pohriebana. Hždom pſchi živých dňach bě wona proſyla, tam pohriebana bycz, hždež jeje ſotra Juliana Karolina klóſchtrſka kniežna je.⁶⁸⁾ Tež jeje mandželski, hrabja Rossi, wotpoczuje we cnyowym kaſchczu na jeje stronje we kaſpałch ſwi. kſhija.

1856 na 18. ſeptembra kandidat lutherskoho duchownſtwa Arthur Henrich Flemming z Čzopacha wuznaczo katholskeje wěry we Budyschinje zjawnje wotpołoži. Wón wumrje $25\frac{1}{2}$ lěta starý, na 14. ſeptembra 1857 na ſuchoczinu.

Na 29. januara 1862 pſchestupi Hańža Hilžhjeta Seiffartec z Von-

⁶⁸⁾ Hrabina Henrietta Rossi bě pſchez njezbožowne pſchipadnoſće swoje cyłe zamóženjo zhubila; zo by ſwojim tſjom džeczom (dwě džowec ſtej we Wuherskej z hrabiomaj Palsy a Eſterhaſy ženjene, ſtu je we Romic) něchtó zavostajic móhla, chyſche wona zuowa hało koncertna ſpěvařka wuſturowac. Wſchudže, we Europje kaž we Americy, ju z inſkazujom vitachu. Kóžde lěto pſchebýwaſche hrabina tydženj we klóſchtrje Marijnoho Doła pola ſwojeje duchowneje ſotry Juliany a rožznohnowaſche ſo z njeju a z drugimi kniežnami ze ſylzami, dokelž jej ežiche, měrnie žitwienje wobradzene njebe bylo. Hdyž bě hrabina we Mekſiku na zymnicu žemrijela, njechaſche pruſka wulká parolódž jeje ežeto za drohi pjeniez horjewzacz, pſchetož wiednik měnjeſche, zo je njeboha tholeri měla; ſchpatne hambórfke plachtowe lódzisko, kotrež wjele wjezby njezjeſche, ſmili ſo na proſtraje źrudzenoho mandželskoho. Tamna parolódž na atlantiskim morju we wichorach ſo rozbí; hambórfke lódzisko zbožownije domoj pſchiidže. Ćzelo njeboheje hrabiny wjezehče ſo we tſojim kaſchczu na železnich wot Hambórfka pſchez Barlin, Drezdžany, Budyschin a Lubij do Herrnhuta, a z tam na wozu do klóſchtra Marijnoho Doła. K pohriebej pôſta mæklenbórkſki w jeliwój woda ſwojoho adjutanta, kótryž na kaſchcz njeboheje hrabiny ſlěborny wěne ze złotym bauntom, na kótrymž kaſhny ſonett (pěſen) wudhypany bě, položi. Tónle wěne debuje tež dženſa hiſheže jeje kaſchcz.

dona, wuczerka we domje knjeza z Posern we Połcznich we Kulowſkej cyrkwi wot jendželſteje katholiskej wérje a zaſtupi pozdžischo do klóſchtra kudoho Žejuſdžecžatka w Achenje.

1856 na 14. decembra wumirje we Kulowje mlynſki Schreiber, 27 lét starý, kotryž wot paſznoho ſoła za piec pſchiuijeny 60 krócz ſo wobwjerca a pſchi tymi ſej ruci a nozy złama. — Na koncu léta 1856 běſhe tuſchi ežaſ: kórc žita placzeſche 3 tol. $17\frac{1}{2}$ nſl., pſchenych 6 tol. $22\frac{1}{2}$ nſl., jecžmjenja 3 tol. $2\frac{1}{2}$ nſl., wowa 1 tol. $17\frac{1}{2}$ nſl., jaſlow 6 tol. $22\frac{1}{2}$ nſl., hejdushe 5 tol. 20 nſl., běrnov 1 tol., khanu butry 15 nſl.

XIX.

Pſchi ſpočatku léta 1857 pořazachu ſo we wŷj Němcach čorne jétra; 8 woſobow na nje ſkhorjechu, ale z Boha nichto njewumirje. Tež wudhri tam ſkótñi móř, na kotryž 14 ſkocžatow ſlakny.

Na 24. februara 1857 džerjeſchtaj dwaj bratraj, Korsla a Jan Braunſtein z Kulowa, we Kulowſkej farſkej cyrkwi přenju Boži miſchi.

1857 na 17. měrca wotpali ſo we Hozyňje pola Wojerec 8 burſtich kublów a ſchula, na 10. hapryla dwaj dworaj; na 13. hapryla we Blunju 10 burſtich dworow a spali ſo ſobu 12 lét starý hólcž; na 11. meje we Małej Rydeji 8 dworow; na 3. augusta we Njeſwacžidle 19 twarjenjow a pſchiſadži ſchtykownik Müller, kotryž grat a węcy pkomjenjam wutorhnež čehſche, žiwjenjo; na 22. meje 1858 we Brětnje 13 kublów.

1857 běſhe žohnowane lěto: dreždánski kórc žita placzeſche 3 tol. $12\frac{1}{2}$ nſl., ale na polach bě ſuchoty dla tójſchto myſchi, kíž płodam ſchfodu cijnachu.

1858 ryjeſche twarski miſchtr Vjedrich Bamž z Wojerec we Čeſiowje přenju brunicu a 1864 kublerka Bobikowa we Smječkecach na hóreč. — We ſeče 1858 wuporjedža ſo kapala we Snischecach a ſtaji ſo na wołtar nowe rjane ſwiečo ſwj. ſeženika Marka, wot ſchulſkoho direktora Henricha Ledžbora we Kulowje molowane. We Salowje natwari ſo nowa kamienitna kapalka.

1858 na 6. oktobra ſwiečesche we Budyschinje taħantſki ſenior a přjedawſki přeđeſtejer pražskoho ſerbſkoho ſeminara Dr. Franc Pſchihonſki (Pribonský) ſwoj 70lětny narodny džen. Luboſcz a džakownoſcz ſakſkych duchovnych čehſche jomu joho wulkich zaſlužbow dla doſtojny woſomnik ſtajiež pſchez założenjo wuſtawa, we kotrymž móhle džecži taſkych starſkich, kíž katholiku ſchulu nimaju, wot džefatohp lěta wothladane byež a taħantſki ſchulu wophutowacž, dójž přeni krócz ſwiataj ſakmentaj poſkuhy a wołtarja dōſtanu (Kommunicanten-Anſtalt). Tónle Pſchihonſkowu wuſtaw, do ſotrohož knj. biskop Forwerk, k. Jakub Kucžank, k. Wels a druzý duchowni, kaž tež klóſchtraj Marijneje Hwězdy a Marijnoho Doła na-

hladne pšchinoschki woprowali běchu, wotewri so we kupjenej kheži pšchi swj. Miklawščku jutry 1859 ze 6 džecžimi. — Kulowſke ſchule běchu po čaſu na ſchěſč rjadownjow (klassow) z wjac̄y hac̄ 400 džecžimi narostke a hólcych a holc̄h we nich změſhane ſedzachu. Dokelž bě to za rozwucžowanjo ežeža, wotdželsichu so po jutrah 1859 we ſrénjej a wýſchſcej ſchulſcej rjadowni hólcych a holc̄h a jeno we najnižſcej rjadowni, we kotrejž so 6 a 7 let stare džecži rozwucžeja, měſhenjo woſta. We novembrje 1862 pšchicžechu do Kulowa na próstwu fararja a měſchčanſteje radu miloſčiwe ſotry z rjadu Borromäerkow z Neiſſy, wot kotrejž dwé halo pruhowanej wucžerčy z dowolnoſcžu swětnoho knježerſtwa ſrénju a wýſchſhu holežu ſchulu pšchivzaſtej, tſecža a ſchitwórt ſotra paf we měſče a na wſach khorých wothladaſtej. We lěču 1863 zavjedze so we holežej ſchuli rucžne žonjace džělo, t. r. ſchtrykowanjo, ſchicžo, wuſchiwanjo, a 1870 we hólczích ſchulach tur nowanjo. We tym čaſu, hdýž we naſcej woſadže miloſčiwe ſotry ſkutkowachu, naſce ſchule nanajrjeſtſho kčejachu, pſchetož wone džělachu z najwjetſcej ſvěru a pilnoſcžu, kaž z wídžownym Božim žohnowanjom a dawachu wſchitkim woſadnym, tež swětnym wucžerjam, krasny kħwalobny pſchiklad kſchecžanskich poccžiwoſežow. Za Boži dom a joho woſdobi z wulkéj luboſcžu a z muohimi woporami so starachu, a Bože džeežo kózde léto z bohathymi darami za kħudžinu do jich domjaceje kapalki pſchilidže a tam ſwěčki wjesela zaſwěčzi. Pſchi tym miloſčiwe ſotry ſchulſku woſadu a měſchčanow z dawkami njebočežowachu, dokelž lětna źda za ſchtryjoch jandželov miloſče tuňcha běſche, hromadže 300 tolerjow. Alle njepſcheczel čłowjecžoho ſplahu njemože dobrých ludži a ſkutkowacu kſchecžansku luboſcž zniſečz; čzrodžiſko tak mjenovaných „ſwobodnych murjerjow“ we Varlinje je dokonjało, zo duchowne knježenj a ſobuſtawh kloſchtrſkich rjadow njeſmědža wjac̄y we Pruskej kſchecžansku m̄lo doſcž we ſchulač rozwucžecž. Swětne knježerſtwo pſchikaza, zo miloſčiwej ſotrie naſchu ſchulu, we kotrejž běſhcej nimale 11 let dohó najswěrníſho džělaſloj, na 27. septembra 1873 w opuſchciež dyrbjeſchtej. Sylzy ſchulerikow a jich starschich, kaž džakownoſcž měſchčanskich zastojnikow jeju pſchewodžachu pſchez ſchulſte prohi a wopominječo jeju bohacze žohnowanoho ſkutkowanja we naſcej woſadže njezanđze. Pſchi ſpočatku lěta 1877 začaza swětne knježerſtwo naſchim tſjomi miloſčiwy ſotram, cuze woſy roczene a kħude džecži, kij tudomnu ſchulu wopytuja a halo ſpowiedne džecži so we ſvjatej katholſkej wérje wot duchownych rozwucžeja, hoſpodowacž a wothladač; tež ſwětnu hoſpozu a wothladačku kħudyh džecži we domje miloſčiwy ſotrow ſwětne knježerſtwo nje-pſchizwiſi. Boh nam pomhaj! pſchetož jelizo ſpěſhna pomoc njepſchindže, dyrbimy my we Pruskej ze ſwj. japoſchtołami wuwołacž: „Knježe, my kónč bjerjem!“ Z jeneje ſtrony honja so měſhnic, kloſchtrſkich duchowni a kloſchtrſke knježenj ze ſchulow, z cyrkwojow a z džela z wótnoho kraja, a z druhjeſ ſtrony do kraja pſchikhadžea lózofcž, njewéra, uiža a wokhudženjo ludu. To ſu

zawérno zrudne czaſy, kótrymž my napschecžo dženyj, a naſhi potomnich budža ſnano hiſcheže zrudniſche czaſy widžecž.

1859 pſchettvarichu ſo pſchi cyrkwi we kúlowje „farſke durje.“ Wuzki a nizki pſchikhód do Božoho domu, kaž nahły ſkhód na kočinjanſki khór ſo roſzchériftej. K tomule nuznomu twarej darjeſchtej Deje Majestoscz ſakſsa kralowna Marija 50 tolerjow a hnađna knjeni Gabriela Marschne rec we Mariijnym Dole 100 tolerjow. We tymſamym lécze wuporjedža ſo tež kúlowſka fara, kótraž bě nutſkach z džela rozpadała. Pjenježne twarne wudawſki wuzinjachu 243 toleri, k kótrymž paſ kúlowſki měſchęzanosta Mjerczin Nowotny ſlubjenu a winowatu tſecžinu njeſuboznje zapowje. Na starym kerchowje pſchi farſkej cyrkwi poſtaſi ſo nowy rjany železny kſhiž na graničnym ſtolpje z darow luboſcze (50 tol.) a 1861 da knj. pſchekupe Jan Hórnik wulki kraſny železny kſhiž na torhoſchęzu za 200 tolerjow ſtajicž, kótryž bu na 10. měrca ſwjeczený a je pycha naſchoho měſtacžka.

1861 zapocža kúlowſki měſchęzanosta Mjerczin Nowotny z dwémaj druhimaj měſchęzanomaj bje-wſcheje winy ſkóržbu pſchecžiwo farſkej cyrkwi a jeje zaſtojnifikam. Wón ſebi žadaſche patronatske право na cyrkwinſkej poſtaſnich, kaž roſzud wo cyrkwine dofhody a wudawſki. Skóržba trajesche dwě lécze a wjedžesche ſo pſche wſchě inſtancy we Wojerecach, Frankfurze a Berlinje. Napoſledk dobiu cyrkvi, ale dyrbjeſche advoſatam a na wulkožki 114 toleri za pſlačziež, ſchtož ju pſchi jeje khudobje do mizy ſtořeži. Njeprawda paſ žohnowanjo njeponjeſe: měſchęzenjo njechachu 1865 ſkóržbuwiedzerja a napschecžnika cyrkwi dale haſko měſchęzanostu měcž.

1860, 1861 a 1862 ſo we Marijnje Hwězdze klóſchtrſka cyrkje wuporjedža a ſo we nutſkownym na wjerchu kraſnije moſowaſche. Dokelž je cyrkje na tonidle a pod hórkú natwarjena, běſche wona khětro moſtra a plěſniwa, ſchtož ſo na murjach, deſleka kaž horjeka, we hustych zelenych blečkach poſazowasche. Bě tohodla trjeba, prjedy wſchoho na to dželacž, zo ſo cyrkje bóle wuſuſhi. We tymle wotpoſladanju wobry ſo 1859 cyrkje wonkach po dwémaj ſtronomaj k ranju a k poſnoch, a we podzemiskim mužywſokim wumurjowanym khodže, kótryž k wotwiedzenju wody ſlužeſche, zapali ſo ſylny wohení, kij cykly měſac wodnjo a w noč ſo paleſche. Z dobom ſo wotčako-wane ſežehwki ujewopofazachu, ale z ſétami wotebjera moſkota a cyrkje ſhmyje. Nutſkowne murje wulkožki Božoho domu ſo z wolijom wobarbichu, na wysokim gothiciskim wjerchu paſ we rjanych wobrazech ſo předkſtajeja, kaf Bóh Wótca ſwojoho Syna ſežele, hrěſchny ſwět pſchez czeſvjenjo wumozicž. Boha Wótca widžiſch wysche wulkožki woltarja a we jenotliwych wotdželskach wjerchu jandželow, kij grat Chrystiſowoho czeſvjenja (kſhiž, ſchwifadla, hlebiju, hamor, kleskheže atb.) we rukomaj džerža. Wſchě tele wobrazy ſu na wódrym podkožku z wóſkowatymi barbamí moſowane.

Tež tſi nowe gothicke wołtarje ſo ſtajichu, na poſném ſylnym cyrkwinym

stolpje khumštny kamjentny wudypk swjatoho Vostija a we lècze 1868 schtyraczce wulke stacionske swiecza⁶⁹⁾ z wuszhifneje ruki Józefa Antona Helicha z Prahi, kotrež je tež wobrazh na cyrkwinym wjelbje molował. Powiedza so, zo je knjeni abtissina na wuporjedzenjo a wobnowjenjo kloschtriskeje cyrkwe 24,000 toseri nałożila, je pač tež jena z najrjeñszych cyrkwów we ćylej Lujich. 1863 sakſki kral Jan pschijedźe, ju sebi wobhlaďacž.

1862 a 1863 wobeli a wobnowi so nutskach farfska cyrkę we Khróścziach. Kubler Michał Kołula (Swiniarski) z Pozdec wotkaza na słebornym wisanym swieczeniu 80 kórcow pschenych; 1865 postaji so na wulki woltar khumštnie swieczo Khrystusowoho do njebjes stpęcza, wat professora Chrhardta we Dreždjanach molowane, kotrež bě sakſke towarzstwo k wudebienju cyrkwów za 600 toseri pschedalo⁷⁰⁾ a kotrež hewał 2500 toseri placzesche.

(Pokračowanjo.)

⁶⁹⁾ Kóžde stacionske swieczo placzi 170 toseri, z woblukiem pač 200 toseri.

⁷⁰⁾ Khróścianka wojsada zaplacići sakſkomu towarzstwu k wudebienju cyrkwów za rjane swieczo 600 toseri: 300 toseri sładowachu so we wojsadze a 300 toseri doda wudowa Maria Donatowa (Rycerina) z Nutnich, kotrež bě někotre lèta předy scheszczył słebornych swieczenikow na wulki woltar darila po placzynie 95 toseri. Słebornych kóžiż na wulkim woltaru je dar Mikołajska Dusezmana (Ezumple) z Nutnich.

Swjata Marija Lourdes-ska, strowjo khorach.

9. Sobotu, 18. juliya 1868, psched wjeczoram wokoło scheszczych njeseschtaj dwaj muzej na stóleci 15létňohho blédroho hólczece po Lourdeskich haſach. Jedyni tuteju mužow bě džeszczoñnan, rekaſche Pucheon a bě z Gouze-a w Nijskich Pyrenejach. Bě zjawnia wěc, zo je džeczo khere, hubjene, a zo chce z dowěru pschi swjateje Marijnym kuzole strowotu pytacž. Wschak swjata Marija ze swojej mócenej zaſtipnej proſitwu wšchiftim pomha, kotsiž we wulkej nužy k njej so wołaja.

Jan — tač hólczece rekaſche — bě wat małoscze pschecj jara z czicha był, a wſchitc běchu pěknemu, podwólnomu džesczę dobri. Tola hido dñe lècze dolho njemóžesche ſkoro ničo wjacj zjēcza a slabnjeſche tohodla džen a bôle. Žutrowniczku toho samoho lèta do njszpora padže na woczi a njemóžesche stanycz. Macz wza hólczece na ruch a połoži joho na łožo. Nozyni jechaschtej joho wjacj džerzecz, a hdyz so poſhy, bimbaſchtej so jomu, kaž byſchtej złamancj byloj. Bě tač ſlaby na njej, zo njemóžesche jstwi pschenicž, a dýrbjachu joho wokoło noſyecz, kaž džeczo w zareczku. To pač bě wulka čežja za starszej, kotrejž so z rukomaj žinjeschtaj. Samoho njemóžazu hólczece wostajicž, a hdyz na stóleczku sedzecze, dýrbjeschce joho ſtajnje nechtó pschidžerzowacž, zo so njeby w hromadu zwyežł.

Horo a hubjenſtwo bi pač hiſhče wjetſche. Jedyni džen chyſche Jan nechtó rjec, — a njemóžesche wjacj jazyka w hubje wobrocziež. Bě woněmik. Ženo ze znamienjenimi móžesche hiſhče prajicž, ſhoto chce. Nětk haſke bě zrudoba a stručkoſez po chyém domje. Majbóle starschimaj zlé činjeschce,

hdyż njemóžesztaſ ze znamjenjow zhudacž, ſchto wbohi khory chce. Taſ czinjeſche wón tež ſkóne juniſa wſchelake džinwe znamjenja, kotrež ſebi nje-móžesztaſ rukožicž. Poſkazowaſche do daloka, czinjeſche, kaž by ſo z wodu woſkrepjał, kaž by pił, ſtykowaſche ruch, hibaſche z hubomaj, kaž by powjedacž chceł. A pſchi tym ſo wjeſele poſměwaſche. Hdyż paſ nan a macž prajeſchtaj, zo njerozemitaj, poſhmuri ſo joho bjezwocžo, a wſchitko jomu na plakano džeſche. Beſe widzeč, kaſ ſtyſku ſomu je. Štyſku paſ bě tež ſtarſchimaj, kotaſ, býrnjejz bóle rozm a pomjatki napinałoj, ſebi wumyſſlicž njemóžesztaſ, ſchto jeno tola lube džecžo chce. Taſ zaſidže tóſſchto czaſa, a kóždziečki džen czinjeſche Jan ſwoje znamjenja, tola bjeze wſchoho wuſpěcha, — ničtó njewje-djeſche, za cžim žada. Skónčnje pſchiidže nanej abo macžeri na myſle ſo joho wopraſchež, chceſi do Lourdeſa. A hdyż Jan tele praschenjo zaſkyſha, rožaſni ſo nadobo joho cykle woblicžo z radoſežn. Nětk běchu zhudali. — „Schto dha chcesh w Lourdeſu?“ — Wón wotmoſki ze znamjenjemi: „„So myž, picž, pacžerje ſpěwacž.““ — „A cžohodla to?“ — „„Budu potom kħožiež mōc a powjedacž.““ — „Schto dha je cži praſiſ, zo. budžes hōdžec w Lourdeſu wuſtroweny?“ — A džecžo poſkazowaſche z porſtom k njebeſam. Starſchej ſlubiſchtaj ſomu, zo chceſtaj joho do Lourdeſa dowječz dacž, wotſtorkowaſchtaj paſ tole, dokelž hifcheze ſamoj praweje dowerry njemóžesztaſ. Džecžo paſ jeju předy na poſkoj njewostaji, doniž nan 18. juſiſa woza nje-najima, na kotreymž rano do Lourdeſa wotjedžeschtaj. Hólcjec njebe z wjeſo-koſciu w noch ſpacž mohl. Hdyż bliże k Lourdeſej pſchiidžechu, pocža wón mijeležo: „Nano! nano!“, zo ſo tón zadžiwaný na njoho wobroči. „Nano, wěrno, ja budu wuſtroweny?“ prasheſche ſo džecžo do cyka zrozeniſiuje, a hibaſche z jazykou, zynka paſ hifcheze žanohu wot ſo dacž njemóžeszche. Nanej z radoſežu wutroba pukotaſche, a wón džafowaſche ſo Bohu za tutu přenju njenadžitu pomoc, a nabu ſam wjeſe wjac̄ dowerry. Do Lourdeſa dojēwſhi, donjeſeſchtaj nan a poſhonič hólcjeca pſched próznejencu. Wonaj ſo poſkak-nyſchtaj, a wſchitke tſjo ſpěwachu nutrniye pacžerje. — Pſchi próznejencu je kúpjel natwarjena, hdež ſo khori w hnadownej wodže kupaſa. Tam do-njeſeſchtaj taj dwaj člowjekaj tež ſwojoho khoroſho, wuſlekaſchtaj joho, a nan džerjeſche hólcjeca, dokelž ſebi ſam pomhačz njemóžeszche, do wody. A pſchi tym ſpěwachtaſ nan a ſyn bjez pſchetaſcza pacžerje, a woſlaſchtaj ſo k miſo-ſeziwej macžeri, wona chyka z nowa wopokazacž wulku mōc ſwojeje zaſtupeſneje próſtrow „Nano!“ pocža nadobo hólcjec z jaſnym hloſom. Nan ſo z wjeſo-koſciu poſtróži; pſchetož za dwaj měſacaj njebe tutoho ſlowežka wot ſwojoho džeſeza wóſte wuprajičz zaſkyſhaſ. — „Nano, móžeſt mje z wody wuezahnyč; ſyn ſtrowy.“ — Dwé ſylzy padžeſchtaj nanej z wocžow do tuteje wody, kotaſ bě ſomu pſchez Božu miſoſcž džecžo cžike a ryčace zaſy daſa.

Hólcjec ſo ſam zwobleka, a wonaj džeſchtaj njebeſkej macžeri ſwój džak woſložicž.

N o w i n k i a p o w j e s c e ž e.

3 L užicy a ze Sakskeje.

3 Ralbic. Běchu to dny pobožněje horliwoſcě a ſvjateje radoſcě, hdyž naſch lubowaný wyſchſchi paſthý wot 22. hacž do 25. ſeptembra w naſchej woſadže pſchebywaſche! Hijo doſko běchmy ſo do předka wjefelili a husto ze ſtaroſčinym wóćkom k ujebiu poſladowali, kotrež njechaſche pſchecatž krjepicž. A hlej! Pjatk ſo pocža wucžahowacž a wótry wěſik wuſuſhi zaſ trochu mokre pucze. Sobotu, 22. ſeptembra, popołdnju mějeſte naſch biſkop a tachant, wyſokodſtojný kniez Franc Bernert, přeni krócz do naſchej woſady pſchijecž; chechu jomu tohodla woſadni naſjwiatocžniſche powitanjo pſchijhotowacž. Duž poda ſo wjac hacž dwachcži jěcharjow na rjenje wupuſchenych konjoch biſkopej hacž bliže k Koſlowej napſhecžo, hdež hnadnoho knieza pſchedyda katholſkeje bjeſady, kniez miłyk Michal Kummer z Lazka we mjenje woſady powita. Potom jěchachu ſpěwajo kherlufche předy biſkopſkoho woza. Pſchi-ſpomnicž hnydom cheu, zo je kniez biſkop ſo z woſebithym pſchijpoznačzom wo rjaných konjoch ſerbſkich hoſpodarjow wuprajil. — Po 5 hodž. pſchijedje ſwjatoſčný čzáh do Ralbic, hdež pſchede wſu pſchi pyſčinych čeſtnych wrotach z napismom „Salve“ (vitaj) duchowniſtwo, woſadni a ſchulſke džecži z wucžer-jomaj k. Hicku a Kleiberom — mjez nimi pſchez dwachcži małych a wjetſich druzkow — ſwojoho wyſchſhoho paſthyrja wocžakowachu. Hnadm kniez biſkop, pſchewodžany wot knieza kanonika ſcholaſtika Scholty, bu tudy powitaný wot k. kanonika a fararja Bjenicha, na čož w raznej ryži za luboſčiwe čeſežomne powitanjo ſo wutrobnje podžakowawſhi wotpoſladanjo a powoſanjo wupraji, kotrež joho do naſchej woſady wjedže. Nětko ſo w ſwjatoſčnym čzáhu podaču wſchitcy do Božeho domu. Pſched wrotami na kerkow běchu druhe čeſtne wrota natwarjene, a z wěže zmahowasche ſo bamžowa khorhoj. W cyrkwi najprjedy k. farar modlitwu ſpěwasche, na čož biſkop woſadu po-žohnowa z tſikrōzny biſkopſkim požohnowanjom. Bórzhy bu nětko běla draſta z čornej pſheměnjená a ſtachu ſo, kaž to pontifikale abo kniha za biſkopow tak rjenje porucža, modlitwy a wobkhad po morwych. Na koncu wubželi hiſhčeje biſkop požohnowanjo z naſjwjeczisžim a bu zaſ pſchewodžany hacž na faru. Wježor zwjeſeli hnadnoho knieza ſpěwařſke to wa iſtwo z konjec a ze Schunowa z prawje pěknje wuwiedzenym zaſtanicežkom, pſchi kotrež pſchiležnoſči ſo wón na naipſcheczelniſcho z direktorem k. wucžerjom Braunerom a ze ſobuſtawani rozryježowasche a rjamy ſpěw pſchijpoznawasche, woſebje paſ na wažnoſč z hromadnoho ſkutkowania mjez duchownej wyſchinoſčju a poddatnymi pokaza. — Njedželu rano powitachu zwony proceſſionaj firmu-joſtih z Różanta a z Kulowa, na čož bu kniez biſkop wot duchownych — wyſche k. Scholty a Ralbiczanſkeju duchownej běchtaj tu k. duchowny radži cžel farar Schneider z Kulowa a k. administrator Jawork z Różanta — do

cyrkwię wjedźeną, hōdżę najprjedy mjesiącu Božu mſchu dżeržesche. W hnijacej ryczi napominasche potom firmujomnych po słowie swj. Pawoła (Efes. 4, 30): „Njezruđeće ſwjatohu Ducha”, z kajkej žadoseżu a horliwoſeżu dyrbja mócnu hnadu Ducha ſwjatohu dōſtacę a kaf dyrbja tule hnadu we wěrnym katholſkim živjenju tež wobkhowacę a rozmnožecę. Na to wudželi 477 woſobam ſwj. firmowanjo. Z nich běſche 73 z Ralbic, 59 z Różanta a 345 z Kulowa. Dokelž naſha mała cyrkę doſć niestna njeſtieža, běſche wulke zbožo, zo wjedro hojeſche, tak zo móžesche ſo na ferchowje firmowacę. Po dokonjanju ſwj. fir- mowanju zanjeſe biskop „Te Deum” a wudželi z Wožim Czérom ſwj. požohno- wanjo. Popołdnju po wobjedze dojedże do Kulowa na wopyt. Póndželu rano po kempach pſchedſtajichu ſo jomu zaſtupjerjo naſheje katholſkeje bjeſady a gmejnſcy pſchedſtejiczerjo, kotrymž ſo wón hiſhče junu podžakowa za wſchu wopokazani Luboſež a čjeſež a kotrýchž tež k dalschomu zaſtupowanju katholſkich naležnoſežow napominasche. Potom běſche pruhowanjo z nabožinu w Ral- bicach, pſchi kotrymž k. biskop tež ſam Luboſežiwe ſo džecji praſteſeſche a nutne napominanja za živjenjo dawasche; tež buchu najpiłniſhi wucžomch z knihemi a ſwjeczatkami mytowani. Tež w Schunowſkej ſchuli mějſeſche hiſhče dopołdnja pruhowanjo bjež. Tam czakachu ſchulſke džeczi ze ſwojim wucžerjom a z mnogimi wobydlerjemi Konjec a Schunowa pſched Konjecami. W ſchuli, kotaž běſche kaž ralbiežanska ſwjatocznje wuphſchena, powitachu džeczi z woſebithym ſpěwom ſwojoho paſthyra; tež w Schunowje pruhowanje hnadny kniež dležſki čzas ſam a ryczesche ſłowa mótcovſkoho napomina- nja. Popołdnju wobhlada ſebi kniež biskop Ralbic a poczeſci ſe ſwojim wopytom wobhdlenjo kapłana, wucžerja k. Hiciku a gmejnſkoho pſchedſtejiczerja Wałdu, a dobu ze ſwojim pſhczelnym, Luboſežiwy wobkhadom wutroby wſchitkich.

Wutoru rano wopuscheſi hnadny kniež Ralbic a poda ſo do Różanta. Na puču pſhijechachu někotſi z Różanta napſhęczo. W Różencze běchu pſchede wſu čeſtne wrata natwarili, hōdż k. administrator, k. wucžer, ſchulſke džeczi — mjez nimi zaś 8 druzków — a wjeſni czakachu. W cyrkwi wudželitwski biskopske požohnowanjo džeržesche Božu mſchu, na ezož běſche w rjenje wuph- ſhenej ſchuli pruhowanjo z nabožinu. Po pruhowanju wobhlada ſebi hnadny kniež nowotwarjenn ſchulu, cyrkę a hnadowny wobraz ſwj. Marije, kotrž ſebi da deſe podacę, zo by jón pokornje woſoſhi. Tež ſlawny kužoł ſwj. Marijineje wody da ſebi wotewrič. Popołdnju $1\frac{1}{2}$ hodž. wopuscheſi hnadny kniež biskop naſhu woſadu, pſhewodžany z naſhim kruhym ſlubjenjom: „Z wěru ſwjatej z mótcow waſhijnjom Woſwarzjo ſmy rjeſowſch”, pſhewodžany tež z pobožnym pſhczem: „Božo daj, zo doſke lěta Woſtanje ſchit mócný nam, Daj, zo paſthy ſwérny ſtadlo Wjedže ſwérne k njebjeſam.”

Z Njebeſeſic. Pſchi wjedrje, kotrež ſkoro njeſubozniſche bjež nje- móžesche, pſhiniđe 25. septembra knj. biskop z Różanta k nam. Woſada

njeda so pschez wjedro wottraſhiež, powita, wjedžena wot knj. fararja, swojego paſtryra, a pschewodžesche joho do Božoho domu, wottud pothm na kerchow. 26. rano džeržesche hnadny kniez we woſmich kensche, rožestaji na to woſadže winu swojego pschikhada we krasnej ryczi a wudželi na to swj. firmowanjo 51 woſadnym, mjez nimi bě 26 hólcow, 25 hólcow. K assistency běchu pschitomni: knj. can. schol. Scholka, knj. P. Wencel z Klóſchtra a knj. administrator P. Innocenc z Różanta. 27. dopołdnja jědžesche knj. biskop do Brunjowa, hdžez je we klapalec božu mſchi džeržak, pschiridze popołdnju w tjoč do Kamjencza, wotdžerža schulſke pruhowanjo a wudžela džens, 28. septembra, swj. firmowanjo.

Z Nadwora. W naſchej woſadže budże kniez biskop 17. oktobra firmowanež.

Z Kulowa. Z kuſowskeje woſady bě njedželu, 23. septembra, we Kalbicach 345 wot hnadnoho knj. biskopa Franca Bernerta firmowaných. Boni cžehnjechu rano $\frac{1}{2}$ /6 hodžin po prěnjej Božej mſchi z kuſowskeje cyrkwe z processionom a z dwěmaj khorhojomaj do Kalbic, hdžez do woſmich hodžin pschiridžechu a so swjatocžnie do rjenje wudebjenoho Božoho domu nutſwiedžechu. Po Božich ſlužbach, kž so dopołdnja we woſmich hodžinach započažachu a so w pschipołdnju $\frac{3}{4}$ /12 ſkončžihu, bu wot kuſowskohu fararja kuſowska deputacija (kk. Wadač, Lulák, Reichelt z Kulowa, Kummer-Kral ze Sulščec a Lipiež-Kaſchkuła z Kulowca) kniezej biskopej pschedſtajena, kotrež so we mjenje kuſowskeje woſady za dōſtatū hnadu swjatoho firmowanja džakowasche a hnadnoho knjeza proſchesche, Kulow a kuſowsku cyrkę z wopytanjom poczecžiež. Z wulkej dobrocžiwosću k. biskop tule deputaciju pschiriza a wot so puſheži. Po wobježde, wot knj. kanonika fararja Jakuba Bjeňcha darniwię wuhowanym, wotjedże k. biskop, pod pschewodom kniezow ſcholaſtika Pětra Scholty a kanonika fararja Bjeňcha, do Kulowa, wotſtupi tam we 4. hodžinie na farje, wobhlada ſebi farſku cyrkę, kotrejž nutſkowny twar so hnadnomu kniezej jara ſpodobaſche, wopyta tež wobydlenjo dweju kk. kaplanow a dom miloſćiowych ſotrow, kotrejž za wotczehnjenjo a wothladanjo někotrych ſakſkich džecži bohaty dar zaſtoſtaji, a wróci ſo wjecžor po $\frac{1}{2}$ /8 hodžin zaſy do Kalbic. Džak a Sława jomu! Bóh luby kniez zdžerž hnadnoho a dobrocžiwoho wychſchoho paſtryra na doſke ſtaſki pſchi cžilej ſtruwocže we pschewažnej duchownej ſlužbje.

Z Kulowa. Smjertne wotenidženjo Deje Majestoſče, ſakſkeje kralowny Marije, je naſche město a naſchu woſadu do hľubokeje grudoby pschesadžilo, pschetož njeboha knieni bě wulka dobrocžerka naſcheje farſkeje cyrkwe. We lěcze 1859 dari wona k nowotwarej rozpanjených cyrkwiných durjow a ſchodu na kočzinianski khór 50 toſeri a we lěcze 1872 runje tak wjele do naſchoho nowoho wuſtawa, we kotrejž, pod dohladowanjom naſchich miloſćiowych ſotrow, khude cuze ſpowiedne džecži na prěnje dōſtaczo swjatoho wopramjenja ſo pschihotuja. Zo bychmy ſwoj winoſtnej džak njebohzej Majestoſčeji po kſchecžanskim waſchnju

wopokaſali, wotdžerža ſo za jeje duſchu pónidželu, 17. ſeptembra, dopoſtnja we naſhej farſkej cyrkwi ſwiatoczna ſpěwana Boža miſcha z wotwiaſanjom pſched tumbu (absolutio); předy hižo běchu miłosćziwe ſotry we ſwojej domjacej kapalej Officium Defunctorum (cyrkvine paczerje za wotemrjethy) ſpěwale. Woſada, njeđelju z klétki we ſerbſkej a němſkej ryczi a na ſamym dnju pſchez zwonjenjo wſchěch zwonow k Božim ſlužbam pſchepronchena, zbrromadži ſo we bohatych ſyłach we Šenjezowej ſwiatoczy a zjednoczy ſwoje pobožne modlitwy z měſchinowymi pſchi wołtarju: Bóh chył najwyſhſzej kralowſkej dobroczerej, kotrejž na zemi wjèle pruhowane žiwjenjo wo wſchěch křeſćjanſkich pocięzwoſczech ſo jaſniuje ſwětlesche, najrjeñſhu nježhinitu krónu we njebiſach poſkiezje.

Z Dreždžan. Kralowſki dom a z nim cyły kraj hľuboko žaruje: Jeje Majestosć zwudomjenia kralowna Marija bě na zahorjenjo plucow ſkhorjela a je ſchtwórtk, 13. ſeptembra, popoſtnju z krotka po pječiſich na ſwojej winich pola Wachwie zbožnje ze ſweta ſo myňla. Jeje Majestosć, kralowna Marija Anna Leopoldina, bayerska prynceſna (krala Maksimiliana Žózefa džovka) narodži ſo 27. januara 1805 a bu 24. ſapryla 1833 z naſchim njeboh kralom Vjedrichom Augustom II. zwěrowana. Wona bě ſotra Jeje Majestosće naſcheje kralowny maczerje (narodži ſo 1801). Z wědomoſcžemi nadobnje wobdarjena a ze ſylnej wolu a woſebitej raznoſcži wuhotowana, pytaſche tola we pobožnoſezi a we poczinkach wutroby ſwoju najrjeñſhu woſzobu. Z hnijacej luvoſcu pokaſowasche we wſchěch čžasach ſwernu a nutru pſchiwiſnoſež k ſwojej druhej wótczinje, k Šafffej. Jeje zbožowne mandželſtwo z Joho Majestosću kralom Vjedrichom Augustom njebe ſo džeczini žohnowane. Po zrudnej ſmjerze ſwojoho kralowſkoho mandželskoho († 9. augusta 1854 we Tyrolſkej) bě njebočiſka we čžichej ſamtonoſczi paſt we Dreždžanach we kralowſkim hrodže na augustusowej haſh paſt na ſwojej winich pola Wachwie žiwa. Mjelečzo dobroty wopokaſowacž bě jeje wjefoſcž; wuzitne towarzſtwa a wuſtawy mějachu na njej pſchech woporniwu zakitariku; khor, khudži a nuzni ſobuželnitu tróſtarniežu a miłosćziwu pomocniemu. Jeje wopomnječzo wostanje žohnowane.

Z Dreždžan. Doſpoſloſcze dla many hiſćeje pſchistajicž, zo je w Lipſku 398, w Cwikawje 124, w Grimme 16, we Wechſelburgu 8, w Miſchnje 22, w Plawinje 21, w Šubertusburgu 8 firmowaných bylo.

Z Dreždžan. Wječor 16. ſeptembra je nahleje ſmjerze wumrjeſemeritirowany rektor Franc Kretſchmer z Oſtric (narodži ſo 1800 w Ringenhajnu w Čechach). Wón je nan po Němcach wuwołanoſho komponiſt Edmunda Kretſchmera. R. I. P.

Ze wſhoho ſweta.

Ruſſoturko wſka wójna. W Bolharſkej ſo biez pſcheſtače ſwojuje, ale powjescze ſu tak zaměſthane, zo je husto cžežko prawdu wupiſacž. Druhdy

piša so vo bitvach, kijž byše ujeisu; na papjerje je wjese wjac h забитых a ranjených wojakow, dýžli na bitwischežu. Tola je tale wójna surowa a krawna. Wobě stronje pschihotujetaj so na zymu a na dalsche wojowanjo, nic na mér. Rusowje maja, kaž je so pokazało, pschemalo wojakow na Turkowsku, kotaž je skradžu wot Žendželjanow a druhich mócnje podpjerana, a tež hubjených hlownych wjedžicjerjow. Wóndanjo bě mlôdschi general Skobelew najważnišče našpy (schancy) pola Plewnej dobył, ale dyrbjesche je zaž Turkam pschewostajicž, dokelž starý general Lewicki žadanu pomoc njepošla. Tutón je nětko wotkádzený. Khežor je k hlownomu wójstu za to generała Todlebena pôštał, kijž je z krymiskeje wójny znaty. Duž drje Rusowje stónczne Plewnu wobdadža a dobudu. Schipkowksi pschelhód su Rusowje mužnje wobróli psched Sulejmanom. Tež na ranshim boku je Mehemed Ali kruch dale wotczahnyk! Za to w Dobrudži general Zimmermann (Rusa, byrnie z němškim imenom), něshťo wójška pschidostawšchi, do prédka stupa. W Afiji powjeda Muhtar pašcha wo dobjezach, ale wjese na joho powjesežach njeje; na jenej stronje steja Rusowje w Turkowſej, na druhzej napaduja Turkowje rusowske krajinje — Čzornohórcy su někotre městacžka dobyli a wobdadžili. — Serbska so drje předy na wójne njewobdželi, doniž Rusowje Osmana njepšchewinu a dale k połdnju do prédka njepoñíža.

Naležnoće našchoho towarzstwa.

Sobustawh na lěto 1877: ff. 320—323. ze Stoneje Vorščeže: Jan Mětovski, Jan Kętan, Miklawš Hajna, Pětr Delank; 324. gymnasiasť Miklawš Rachel w Litoměřicach; 325. 326. z Budyschina: Hana Mrózec, Hana Mecheleč; 327. Miklawš Wenka ze Serbských Pažlic; 328. Franc Gähler ze Bojdowa; 329. Jakub Kliment z Pösfec; 330. 331. z Róžanta: Jakub Blažek, Jurij Kélan; 332. Michal Čej z Nowej Smerdžaceje.

Na lěto 1876: k. Miklawš Wenka ze Serbských Pažlic.

Darh a daní za chrkje we Baczonju.

Ramđath kapital a dotal nahromadžena daní wucžinjeſtaj: 32,862 mark 50 p.

K čeſeſzi Božej a k spomoženju duſhov w dale woprowali: Pětr Bart, knježi hospodař w Schunowje 110 mark; njemjenovana 30 m.

Hromadže: 33,002 mark 50 p.

We wšchech expedicijach „Posola“ je (abo budže w krótkim) na pschedan:

Nowa Jezusowa winica.

Po rjedze Waldowceje winich wobdželał a wudał

Jurij Luszčanskij,
präses serbskoho seminara w Prahy.

W najlepšim wjazku a najlepšej koži 5 markow, w koži ze złotym rězkom 4 m. 75 p., w placze abo papjerje z kožanym krybjetom 4 m. 50 p., z barbjenym złotym abo zelenym rězkom 4 m., ujewiażane 3 m.

Hlowny sklad tuthych knihow je pola Jakuba Wienki, zwóruka tachantskeje chrtwie w Budyschinje.

Katholicki Posłanie

Wudawa so
prěnu a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósće a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludowy czaśopsis.

Wudawany wot towarzystwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: **Michał Róla.**

Cislo 20.

20. oktobra 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a farska wosada.

XIX.

(Pokračování.)

We tym samym lěcje 1865 da wumjeníkar Jakub Duczman z Chrósczic
jecz cyrkwinych zwonow za 800 toleri we Małym Wjelkowje pschelecz.⁷¹⁾
1876 natwarichu so w Chrósczanskiej cyrkwi pschez mischtra Ernst Schindler
z Kamjencza za 10,000 markow (3333 tol. 10 nsl.) nowe rjane piščezce.⁷²⁾
Nowotwór stareje, we lěcje 1727 horjezwiedżeneje faru z hódnymi
bydkami za dweju kapłanow wobliczeny na 30,000 toleri abo 90,000 mk.,
taž powjetšenjo po hrjebu iſchęza so tež pschihotuje.

1863 na wětškojnym dniu 26. januara wudyri we wojerowskim psched-
měscze w Kulowje we brózni, hdźež so torfowý popjel we dónicy khowasche,
woheń; wotpalischu so we Kulowje njedaloko Kleczkac mlyna 1 kheža a
2 brózni, we Kulowcu pak pschez leczathy wohei Mytelec burske kublo a 8
khežtarjow. — We lěcje 1863 w noch wot 12. hacž do 13. oktobra bě Boži
wohei we Kalbicach, hdźež so wotpalischu Lubkac kublo, 2 kheži a na blízkej
jarje hródże a brózni.

⁷¹⁾ Wulki zwón waži 23 centuarjow (1150 kilogrammow), srjenjej 14 a 7 cent-
narjow (700 a 350 kilogr.), dwaj posleniej staj mjeništej. Wsché ſ zwónu maja rjane
harmoniſte zynczenjo we Es-moll.

⁷²⁾ Na dobrovolnych darach za nowe piščezce so we Chrósczanskiej wosadze ſlado-
wachu 1600 markow, mjez nimi wot kujeza hrabje France Stolberga nad Worslecam
a wot Hansa Nowotnoho z Prawoczie po 300 markach.

1862 załoži so we Budyschinje towarzstwo swj. Cyrilla a Methoda k wudawanju serbskich katholickich knihow. Z načladowom pomjenowanego towarzstwa wukhadža wot leta 1863 časopis „Katholicki Pošol”, luby pschezel naschich serbskich domow, a wot leta 1867 katholicka protyka „Crajan”, swěrny a witany pucznik za cyrkwinie a swětne živjenjo cykloho leta.

We juliju 1863 puczowachu schesęgo Serbja do Welschradę we Morawské k 1000letnemu jubilejyu pschikhada s. słowjanskeju japoschtolow Cyrilla a Methoda (też patronow naschoho katholickeho Pošla), mjenujich: k. tachantski vikar Michał Hórník z Budyschima, pschekupe Jan Hórník a joho mandzelska Wórschla Domanic z Kulowa, Michał Hórník z Khrósczic, Jakub Ryćzer ze Swinarnje, Mikkawskij Biedrich ze Smjerdzaceje. Woni běchu na 8. a 9. julija we Welschradě, hdyž bě z cyla 200,000 puczowarjow, a mjez nimi 1200 duchownych, ze wschelakich słowjanskich krajinow we woſebitých narodnych draſtach pschikhadzowalo, a zapisachu swoje mjená serbscy a čeſceny do wopomjeniſtich knihow. K. Michał Hórník bě z čeſkimi, polſkimi, słowakſkimi a morawſkimi duchownymi pschi wulſich kemſchach assístant a tež ſobustaw deputaciye, kofraž ſo čeſkomu biskopej Širſikej z Budzejowic (Budweis) pschedſtaji.

XX.

1863 zapocja ſo Kulowska farška cyrknej wuporjedječ a wobnowječ; wona bě hýzo dležjhi čas wobſcherniſchoho wobnowjenja jara potriebna. W nutſlach bě Boži dom wot procha, kura a staroby cyle zac̄zornjeny; zwonka paſ pořazachu ſo na tormje, třeſče a murjach čežke ſchody. K tomu pschindže, ſo na 27. augusta 1860 wulki wichor wjetſhi džel cyrkwineje třeſchi wotkryl bě.⁷³⁾

Rajivožniſhe a najprěnsche praschenjo bě: zwotkel ſo pjenicy k muznomu wuporjedzenju cyrkve wozmu? Cyrkwinie a swětne kaziye pschedpiſaju, ſo, hdyž cyrknej ſama dosahace zamóženjo wobſedži, z tutoho twarne wulkoſti ſo pschizwolicz dyrbja. Kulowska cyrknej paſ je khuda a njemějſche wjac̄ hač nimalo 1900 toleri zamóženja, kofraž we ſwojej dani we zjenoczeňſtvoje z druhimi cyrkwinſkimi dohodami z móſhniczki a z pohrjebow lědmo dosaha, zdru cyrkwiných ſlužownikow a potřebne wudawki za wotdžerženjo wſchědných Božích ſlužbow zaplačzic̄. Nowe cyrkwinſke wěcy, na pschiklad: duchowna draſta, woſtarjowe ſchaty, woliž za wěčnu ſwēcu, njemóžachu ſo z cyrkwinſkoho zamóženja kupowac̄; ſmilnoſč dobročiživých duschow z blizka a z daloka dyrbjeſche tudy z muzh wupomhač. Farai běſeſhe ſtajnij cyrkwinſki proſhet a namaka z Boha tež pobožnych dobročerjow, kiz bójſkoho wumiožnika we joho nahocze zwoblekowachu.

(Poſractzowanjo.)

⁷³⁾ Tež na 7. decembra 1868 a na 17. decembra 1869 je wichor cyrkwinii třeſchi roztorhat a na njei za 200 toleri ſchody načinil. Sylny wichor na 7. decembra 1868 bě wot ſlavoho zemjerženja pschedwodžen; wón je we ſeſach wjely týſac ſchtomow a na puczach ſamějne ſchize ſpovalaſi.

Nowinki a powieści.

Z Lusatia ze Saksieje.

Z Budyschyna. Niedżelu za tydzień, 28. oktobra, woświeceżi nasch hnadny k. biskop nowu kapalku w Reichenbachu we Vogtlandze. Budża tam nětko kóždu drugu niedżelu kemsche; hacż dotal běchu tam za lěto jenož dwójcy.

Z Budyschyna. W poslednim čzisle běchym hnadnho k. biskopa po Serbach hacż do Kamjencia pschewodzili. Też na dalszim pueżowaniu joho wschidzom z wulkej čeſčę a luboſcę witachu. W Kamjenciu wudżeli wón pjatki, 28. septembra, 65, a we Wotrowje sobotu, 29. septembra, 61 (25 mužskim a 36 žonſkim) woſobam swj. ſakrament firmowanja.

Z Chróſcžic. Też we nashej woſadze bě ſo wysokodostojnemu k. biskopej pschi pschiležnoſczi joho pschihada k wudżelenju swj. firmowanja jara ſwiatocžne powitanjo pschihotowało. Wokoło 20 jěcharjow joho na Chróſcžanskich pomjezach poſtrowi a hacż k wsi pschewodži. Tu joho ſwiatocžny proceſſion ze 3 duchownymi, ze ſchulſkimi džecžimi z Chróſcžic, Čorneč a Workle — mjez nimi tež 10 małych družków — wocžakowasche. Po někotrych ſłowach powitanja czechniſche nětk pod pschewodom wulkeje mnichoſcze ludu a pod ſpěwanjom z hrdzbu pschewodžanych kherluſchow nasch wychſdi duſchowpaſtýr do naszeho Božego domu, fotrohož wěža ſo we pschy ſmahoſcach khorhojow hordžesche. Niedżelu na to, 30. septembra, wudżeli k. biskop po wulkej biskopskej Bozej miſci, pschi fotrejj nashe ſpěwařſke towarzſtwo wuſtojnje ſchtyrihlosne ſpěvyanje, a po hnijacej ryczi 230 woſobam swj. firmowanjo. Ma wječzor dowoli ſebi zaſy nashe ſpěwařſke towarzſtwo k. biskopej k wopokaſanju ſwojeje czechocžownoſcze někotre ſpěvy pschednijecž. Poniželu wopyta k. biskop horjeka ſpominene ſchule a tu wón na konci tež ſam pruhuwaſo ſo wo poſracžowanju ſchulſkeje młodocže we Chróſcžanskej wucžbje pschepofaza a jeje pilnoſcž z kniſchami abo ze ſwjeczatkom wopłaczi.

Z Radworja. Srjedu, 16. oktobra, pschiję k nam hnadny knj. biskop. Cyka woſada ſo na tóule džen radowasche, wſchak na nim ſwojemu wychſchomu duſchipaſtýrzej swoju luboſcę a pschivisnoſcę zjawnje poſazacž móžesche. Hnijdom po wobjedże ſo na wsi jěcharjo na rjenje wupychenych konjach hromadźowachu a czechnjechu do tſjoch z dwemaj khorhojomi hnadnomu kujezej napſcheczo. W Kheſnie joho wocžakowachu. Bě jich 12 porow. W ſchtyrihloch pschiję biskopski wóz do Kheſna. Kubler Cyž z Radworja powita knj. biskopa z krótſkimi ſłowami, a potom puſchczę ſo ſwiatocžny cžah do Radworja. Tam běchu knj. farai, cyrkwinien a gmeinien pschedstejiczerjo a kniezaſi wucžerjeſ ſe ſchulſkimi džecžimi pschede wsi ſo zechli. Mjez nimi bě tež ſydom mlodych družków. Mnichoſcze ludzi jich wubſtupowasche. Zwony ſo zazwonichu, a krótko

na to bě mjez nami nasci lubowany knj. biskop, pschewodžany wot wysokodo-
stojnouho knj. kan. kap. scholaſtika Scholty. Knj. farar powita joho we mje-
nje wosady, na ežož wón so z wutrobnymi ſłowami podžakowa a pschitomnych
napomina, zo bychu, kaž jich wótcowje, tež woni so swěrnię ſw. katholſkej
cyrkwi a jeje duchownym paſtryjam džerzeli. Potom podachu so wſchitce we
rjnym rjedże a khrlusche ſpěvajo do cyrkwi, hdžej pschedpiſane modlitwy so
ſtachu, a wottud na kerkow wonka pschi kſchiznej cyrkwi. Z wěže a wjele do-
mow zmahowacu so dolhe khorhoje. Halki w ſcheczich bě tuteje ſwiatocžnoſeže
knj. i Wježor pschinjeſechu radworsc ſpěvarjo pod nawodom ſ. wuczerja Scholty
hnađnowu knijezej hſchče źaſtań ežko. — Na zajtra wudželi knj. biskop 109
woſoba w ſwj. ſakrament firmowanja a wotdžerža w ſchuli pruhowanjo z na-
božiny. — Rjech nasci Lubowany knj. biskop hſchče wjele króz ſajkomu ſwia-
tomu ſkutej do naſcheje wosady zawiata! !

Z Kukowa. Morwy wotpuſk, t. r. ſwjedženj, na kotrymž po wot-
loženej ſwj. ſpoviedži, po doſtatym ſwj. woprawjenju a po wuſpěwaných wot-
puſtkuſych pacžerjach so doſpołku wotpuſk za khude duſche we ežiſcžu
woprowacž móže, wobenidže so we kulkowskej farſkej cyrkwi njeđželu po dnju
wſchěch khudych duſchow, na 4. novembra. Na týmle ſwjedženju budža
po dopołdnischiſtich kempach, runje kaž na dnju ſwj. rózarija, pschi Marijsnym
woſtarju pacžerki a ſkapulir wofwyczene.

Kſchecžanska Luboſež nas najſylniſcho napomina, naſchim drohim wote-
mrjethim ſtarſhim, bratram, ſotram a pschecželam z duchownymi darami,
wosobnię z modlenjom a z wotpuſtkami ſ. pomocy ſtacz, zo móhli pschez Božu
miłość, kaž pschez njeſkonečne zaſtužby Ježuſa Khrystuſa a joho ſwiatych po-
loženjo ſwojich ežiwiłow abo z cyka wumrozenjo z nich dôſtač. Ha ſtož nam
Kſchecžanska Luboſež porueža, to wukaza tež ſwiate piſmu; wone praji: „Swjata
a ſpomožna myſl je, za wotemrjetyh ſo modlicž, zo bychu wot hréchow wot-
wiażani byli.“ Kchwatujiſtih tohodla wſchitryjenje ſtudni Vójsleje hnady a
namaczejnyh ſej ſwój porſt ze ſwiatej wodu, kotraž, z freju zmieſchana, z psche-
ktoſteje ſtrony kſchizowanoho zbožniſka wuběžala je a kotraž khudym duſcham we
płomienjach tróſcht, woſchew a wozboženjo poſſicža. Daj jim, ſenježe, wěžnyh
wotpocžink a wěžne ſwětlo ſwěcž jim! Amen.

Z Prahi. W naſchim ſerbſkim ſeminaru ſtudują w nowym ſeče ežile
młodžencojo: August Nowak z Dreždjan, bohoſlowe (student duchownſta) w
3. ſeče; Pawoł Richter z Freiberga bohoſl. w 2. l.; Franc Löbmann ze
Schérachowa, Jurij Kummer z Łazka, Jakub Kilarz z Lufęza a Alek-
ſander Hartmann z Kamjenich, bohoſloweojo w 1. ſeče. Gymnaſyjastojo ſu:
Jakub Bart z Kukowa we 8. ſeče; Gotthelf Berndt z Kloſterfreiheit pola
Woſtrowca, Franc Čzornak z Barta a Jurij Libšch z Milocžec, w 7. ſeče;
Jakub Doleńčka z Kukowa, Julijus Junge z Woſtrowca, Miklawſch Bje-
drich z Pefke, Michał Chž ze Schunowa a Filip Rězał z Bělžec, w 6.

lécze; Ota Kleiber z Różanta, Mikoławsch Żur z Worklec, Franc Kunath z Wostrowca a Jan Riedl z Drežđan, w 5. lécze; Pawoł Kaiser z Lösnic pola Drežđan a August Ebermann z Altstadta pola Wostrowca, w 3. l. a Michał Wjesela z Kulowa w 2. lécze. Jako nowi su posledni tſjo zaſtupili. Mjenia Serbow, kotrejž je 12, su schéřscho cíjskézane. Kaž je znate maja tež praſzey Serbja towarzſtwo, kotrej ſo „Serbowka“ imenuje. Sobustawy maja winowatoſež, ſo we ſwojej maczérnej ryczi widoſpołnječz a w luboſeži napsheczo ſwojemu ludej pschibjeracž. Z tymle létom je „Serbowka“ hžom 31. létuſt naſtupila. Boh daj, zo by tež pschihodnie kežela a roſtla kaž za prijedawſche ežasy. Lubi ſerbsch ſtarſchi paſt ujed jej z kóždym nowym létom tež nowych ſynow ſezeli.

Be wschodnego swęta.

Barlin. Protestantſki „Reichsbote“ pſchinjese tu zajimawu powjescž, zo je w jenej barlinskej ſchuli židowska wuczeřka ſchěſež měſacow do khoſkheſczaňſte rozwuczenjo dawała a zo je we druhej ſchuli přeni wuczeřeyle poſkěto evangelske džecži w nabožinje wot Židowki rozwuczenecž dał, dokelž dže, kaž měnjeſche, w lécze ſtary zakon ſo pſchewzacž ma. Je drje hiſcheže wjetſha měſchenica móžna?

Kaiſerſwerth. „Düsseldorf. Bltsbl.“ piſa wo němſkej khěžorcy a wo katholſkim poſtrowjenju: „Tež tudomna katholſka khorownja ſuń ſo z wopytom Zeje mojefoſeže naſcheje khěžorki khwalicž. Witoru ſtupi wona do klóſchtra z rjanym poſtrowjenjom: „Budž khwaleny Jězus Khryſtus.“ — Schto k tomu tamni liberalni ſchulſey inspektorowje praja, kij ſu tu a tam katholſkim ſchulerjam teles poſtrowjenjo zaſkazacž chyli?

Rom. Přinc Amadeus, prijedawſchi ſchpaniſki kral, zrudny pſche ſunjerč swojeje mandžuſkeje, chec ſo na měſchnika wuſwjeczicž dacž. Wón je pječa w tym naſtupanju hžo na bamža piſał.

Ruſko-turkowſka wójna. Ruſke a turkowſke wójſta mějachu w poſlednim ežaſu we Bołharskej napsheczo zhromaduomu njepſhečezej wojowacž, napsheczo deſhečezej a ſněhej. Tohodla bě na khwilu krawa hra injez nimi wopſhestala. Nětko drje je ſo ežasy wuwjedriko, ale hiſcheže nihdže w hromadu zrazykli njessu. Njech tež Sulejman paſcha ze ſchipkowoho pſchekhoda piſa, zo Ruſow z tſjóch ſtronow z wóhnjom swojich kanonow wobzamkujenych džerži, pſhecy tola paſt do předka ſo njehmuje.

Turcy pječa Blewno bjez zadžewkow z cyrobu zaſtaraju. Ruſojo ſebi potajſkim njemyſleja Oſmana z hłodom k pſchepodačju nuzowacž. To ſpouzajemy tež z toho, zo general Gurko Scheffetowiy dowoz do Blewna ſedžbu njemějſeſhe, ale ze 4 pólkami (regimentami) dragonarjow a z wotdželenjom jězdnych pionerow k poſdnju k trojanſkim pſchekhodam njedaloſko Łoweža wotczahny. General Gurko chec drje paſt z nowa do Rumelic ſo dódriječ, paſt

turkowskomu wójsku pucž zastrupicž, kij by wot Płowdžiwa (Filipopla) Osmanej pašhi na pomoc pſchińcž dychło.

Z aſijskoho wójniſcheža ſo offiſialnie z Koraſala wozjewja: „Po-
wſchitkumne wudyrjenjo na wójſto Muktara paſche zapocža ſo 16. oktobra.
Z dobyčom hory Awiſie bu Muktarowe wójſto rozſchęžepjene; te do Karſa
czekace wotdželenjo, cziſcze zbita, zhubi wjele morwych, wjacu tysac jatych a
ſchtyri kanony. Te na prawym boku ſtojace tsi turkowske diviſie buchn ze
ſwojich poſicioru zehnacži a mužowani, wječor ſo podacž. Wjez jatym je
ſydom paſchow (generalow). Dobytych je 32 kanonow a wjele drugich wój-
ſkich wěcow. Muktar je do Karſa czeknył. Rusowje ſu pomérnje mało
pſchiſadžili.

Z Ameriki. Z czrōdami ſu miłosćniwe ſotry a ſobuſtawy drugich kongre-
gacioru, kotrejž ſpomožne ſtukowanjo je hiſhče we wſchitkikh wopomnječu,
ſo pſchez morjo do Ameriki podaše a tam za ſwoje džélo nowe polo namaſkaſe.
Wjez nimi je tež mlođa Lužicžanka, džonka zaſkužilovo wučerja A. Seiferta
we Schērachowje, z kongregacie „f naſhej Lubej knjeni.“ Nam ſtaſ ſo
dobrocžitwie dwaj liſtaj, kotrejž je wona z Ameriki dom na ſwojej ſtarſchej
piſala, pſchewoſtaſiļo. My dha ſo njekomdžinu, ſchtožkuli ſo nam po-
wſchitkumne zajimawa zezda, z njeju naſhomu ežitarſtwu wozjewicž.

Prěni liſt je z hapryla tohole lěta a powjeda wo jeje pſcheydlenju do
Ameriki. 14. měra wopuſcheži wona z drugimi ſotrami ſwoj flóſchr w Koſeſ-
feldže (we Westfalskej), poda ſo do Hollanda k wupokazanym ſotram we
Steylu, zo bychu tež wone z nimi do Ameriki wotjèle. Wottud jědžechu do
Rotterdam a, a ſyſchiwſki Božu miſchu a ſo woprajiwſki džéchu na parolódž
(Dampffſchiff). „Hodžina k wotjědzenju ſo pſchiblizeſe. Čeſečowna macž z
nami wofsta, kaž dołho móžno bě. Ale bórzy dyrbjachny ſo z njej rozžohnowacž.
Ze ſylzojthmi wocžemi za njej hladachny. Powjazy, z kotrejmiž bě lódž k krajej
pſchicžinjenia, ſo rozwjazachu, a pomału wot brjoha wotjědzechu. My wſchit-
rjenje horjeka na lódži ſtejachny a z rubiſčkami čeſečownej macžeri na „božemje“
kiwachny. Za polvra hodžiny pſchińdžechny z rěki Waal do počnoucnoho
morja. Prěni napohlad morja bě wulkotny. Za krótki čas dale nicžo widzeč
njebe, hacž njebjio a woda. Woda mějeſche z dobom cziſcze hinaſchu barbu.
Lódž pocža ſo kolebač a žolny (zmoh) buchu pſchecy wjetſche a rjeňſche.
Móřské ptaki (móvy) wobletowachu naſchu lódž a zwostachu nam ſwérne hacž
do Ameriki.“ 19. měra wuhladachu krydowe ſtaty Fendželskeje a zajědzechu
do plnymouthſkoho pſchislawa (Hafen). Tam wostachu hacž do 21. měra,
dokelž lódž ſo z wuhlom zaſtaracž mějeſche. „Muňoho naſhich ſotrow a drugich
pucžowarijow móžachu tu trochu wotdyhnyež a ſo wofſchewicž, dokelž běchu
hijo na dotalnym pucžu na móřsku khorosč ſkhorjeli. Mje bě, džakowano
Bohu, tale khorosč hacž do Ameriki pſchelutowala, haj mi bě wjele hubjeňſcho,
hdyž na kraju ſtipichny, hacž hdyž ſo wjezechny.“ Potom jědzechu w bližkoſczi

jendželskoho a schottlandskoho brjohu do nješměrnoho morja. 23. měrca pschi-połdnju pocža morjo njeměrne byčž, a 24. měrca naſta ſylny wichor. Wón ſo nazajtra zlehny, zo by 26. měrca z čim vjetſchej mocu wudyrí. „Sotry za cyku nóc wóczęko njezandželichu, ale ſo modlachu. Krupý džechu, ſeklate hlyſki lětachu, hromy ržachu a zmohи hroznje wo kódž ſo wocžepowachu. Schtož pſchibite njebeh, po jſtwie ſtakashe, žolny pſchez kódž ſo valachu nimale do ſamoho wuhenja, a wulka plachta na kódži ſo roztorže. Kódž ſo ežum-paſche, we kožu kóždy z jenoho boka na druhu pſchelétoſashe. Vě to, kaž by khěža wot zadu do předka a wot jeneje ſtronu na druhu injetana byla. Rano pſchi ſnědaniu wſcho po blidach rejwashe, a schtož ſchtó jěſcz chyſche, dyrbjeſche z ruku džerječz a ſo ſam zeprěwacž Haj, lubaj ſtarſchej, na morju ſo tak prawje moc Boža póznaſe, tu čłowjek z lohka pacjerje ſpěwacž naſwukuje.“ 28. měrca bě morjo zaš wocžichlo. Na wjecžor 3. hapryla wuhladachu ſvěch města New-York. Ale hakle nazajtra wjecžor na kraj džechu. Tam hido miłosćziwe ſotry na nje czakachu. Hdyž běchu džení pola nich wotpocžnyłe, zaš dwě noch a džení po železnicu jědžechu do města Cincinnati. Tam jich ſotry po nje pſchindžechu. „To bě radoſcz a wjefoſcoſz, lubaj ſtarſchej, kotaž ſo wopisacž njeſa. My móžachmy jenož Bohu lubomu knijezej ſo džakowacž, zo bě naš zbožownje do Ameriki pſchivjedl.“ Wone džechu do ſwojoho domu do Covingtona, kotrež město je wot Cincinnati jenož pſchez řeku dželene. Sobotu, 14. hapryla, buchni někotre poſtulantki (kž do longregacie zaſtupicž chyſchu) kłóſchrſcy zwoblegene. A dokelž to prěnje zwoblegjenje bě, kotrež je tale longregacia „naſcheje lubeje knijenje“ we Americy niela, jedyn biskop (bratr tamneje kłóſchrſkeje wýſchſcheje) tu cyku ſwiatocžnoſcz na ſo wzę. Poſtulantki běchu ſchtyri: jena z Ameriki a tsi z Němcow, mjez nimi tež naſcha krajanka, kotaž nijeno: Maria Culalia dôſta. „Lubaj ſtarſchej, Boži nje-trjeba mje staracž. Bóh tón Knijez je nam tu w Americy wſcho tak rjenje pſchihotowan, zo to w Němcach rjeutſcho byčž ujemohlo. Mi z cyka njeje, haſko bych tak daloko wot wótcnoho kraja prječ byla; wſchaf ſym mjez tými ſamymi ſotrami, kotrež ſym w Němcach póznała. Naſcha wýſchſcha je kaž macž, kotrež my z dowěru ſo wucžekacž ſměny. Wona tež z tajkej luboſcžu za mnje ſo ſtara, kaž je to ežesčzowna macž Girolana we Koſfeldze ežiniła. Naſcha wýſchſcha je mi prajiła, budžeſi ſo mi ſtyskacž abo hewaſ ſchto po-brachowacž, dyrbjała k njej pſchincž a jej to wuſkoržicž. Potajkim, luba macži, z luboſcže k ſwojemu powołanju ſym Tebje a luboho nana wopushežila, ſym do wukraja ſchla, a jow ſym zaš nowu macž naſchla. O Bóh lubi Knijez budže nam wſchě wopory nadobujiče žohnowacž.“ Z tajkimi ſłowami wona ſwojej ſtarſchej tróſchtuje. Potom dale piſa: „My móžemy tu w Americy wjeli dobroho ſtukowacž a ſmy pſchepoſazane, zo je Bóh najmuđrſche wot-pohladanjo měl, hdyž je naš z Němcow wuhnacž daſ. Nam dželo džení a bóle pſchibywa. 1. mjez wozmu ſotry dwě ſyrotowej khěži — jemu z 208 a

swj. Józefowym dom ze 60 dżęćzimi — na so. Tu je tak wjele dżęćacż, zo dośćz sotrow do Ameriki pśchińcę njeniōże.“

W drugim liście, w lécze piśanym, powieda woſebje wo swoim dżęle. „Hacż dotal sym z wjetſcha na klawirje hracż wucžiła. Wurazh pſchi tym su wſchē jendželske, a je mje to tohodla wjele prócy stało. Hdyż běch do Ameriki pſchisħla, bě tu hiſčę mało sotrow, a wyschisħha druhħi nijewjedžesħe, hdże sotrow nabracż, tak wjele bě dżęćacż. Pſchi tym dyrbjach też w naſħej kapałek a w drugich farſkiх cyrkwiach na piſčęze hracż. Nětko pač je tu sotrow dośćz, a móju ſo tohodla bôle na swoje noviatske dżęla zložież.“ Z cyła je też z tohole liſta wiđiecż, zo ſo jej dléhe a lepje we Americy lubi. Wona piſa: „Wój, lubaj starščej, pſche minje ani kufka ſo boječz njetrjebataj. Bóh je w Americy za naš jara derje ſo staral. Ta wiſchedniſe ſo zbožniſcha czuju a dale a bôle ſo dohľadami, kač džakowna Bohu býeż dyrbju, zo je mje swětnym stracham wntorhnył a do kloſčatra zawiedł. Spokojtaj dha ſo a njeronitaj wjac žanhych ſylzow. Wiſchedniſe chcu za Waj ſo modlicż, a Bóh luby kniež Wamaj wiſchē wopory nadobniſe zaplačež.“

Naležnoſće naſchoho towarzſtwia.

Sobuſtawu na lěto 1877: ff. 333. Michał Wołenik (Czoch) z Kukowa; 334. 335. z Budyschina: Maria Rječzyna, Maria Kalic; 336—340. z Wotrova: August Richter, Michał Symant, Michał Czj, Petr Smola, Michał Wenf; 341. 342. z Kaszbec: Jakub Ryncežla, Jakub Scholta; 343. 344. z Khaneč: Madlena Naglowa, Petr Libiš; 345. Hana Čemjerečka z Nowodwora; 346. Jakub Kranežik ze Žuric; 347. Handrij Scholta z Matseč.

Dobrowolny dar: Maria Rječzyna z Budyschina 25 p.

Darh a daní za chrkeſ we Bacžonju.

Naſvadat kapital o dotal uahromadżena daní wucžinieſtaj: 33,002 mark 50 p.

K čeſezi Bozej a k spomoženju dujchow ſu dale woprowali: Pſchez k. fararja Herrmannia: Hana Hübnerec ze Žuric (tu khwili w Lipsku) 150 mark (druhi taſki dar); njeniōzowana z Chróciež 1 m.; njeniōzowana z Chróſež 3 m.

Hromadže: 33,156 mark 50 p.

We wiſchēch expedicijsach „Poſola“ je (abo budże w krótkim) na pſchedaní:

Nowa Jezuſowa winica.

Po rjedze Waldowoeje winicy wobdziała a widal

Juriij Luszczanski,

präfes ſerboſtoho ſeminara w Prazy.

W najlepšim pnyſchym zwijaſku a najlepšej koži 5 markow, w koži ze złotym rězkom 4 m. 75 p., w placze abo papierje z kožanym khribjetom 4 m. 50 p., z barbienym żolnym abo zelenym rězkom 4 m., njeniōzowane 3 m.

Hłownym ſtad tutych knihow je pola Jakuba Wjenki, zwónka taħantſkeje cyrkwi we Budyschinje.

We wiſchēch expedicijsach „Poſola“ je za 2 pjeniežtaj na pſchedaní:

Schtwórcz hodžinħ do ſwjatoho ſakramento.

Għiſsej Smolerječ knihejjisżejnejne we Budyschinje.

Katholicki Posł

Wudawa so
prěnju a třećeu sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósce a we knihařni
1 m. 70 p.

Sudowy časopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschiuje.

Redaktor: Michał Róla.

Cislo 21.

3. novembra 1877.

Lětnik 15.

Nowa Jēzusowa winica je za nasch čzas pschiſprawniſcha.

Tele wuprajenjo móženij derje naschim cžitarjam a woteberarjam Nowej Winicy k. präseja Eusejanſko ho derje dopokazacž, schtož jeje w opšiſjiecžo a schtož rycž nastupa.

W naschim času je trjeba, zo kóždy katholicki křečejan swoju wěru derje znaje a tež derje zaklitač wě. Wosebje dyrbi wjedźečž, cžv̄hodla katholicki runje tajše Bože služby w swojej cyrkvi maja, kafsimž wón po cyrkwińskiej kazni abo po swojej dobrej woli pschitomny je. Hdyž pak kóždy doma a wosebje děkawie dñi do katechismusa hladacž njemóže, posluži jomu derje, hdyž w cyrkvi snadž psched kemšhemu abo psched myſhporemu dobre powuczenjo w swojich knihach pschecžita. Z tym wobkrucži so we znaczu swojeje wěry a swojeje pobožnoſeze. Tele powuczenja pak su w nowych knihach wjèle pschiſprawniſche dýžli w starých, kaž tež wjèle dospołniſche. Pohladajcze jenož na te rjane wukładowanjo ceremonijow Božeje mšchi, a potom na druhu pobožnoſež na Božej mšchi, kaž ju měchnik spěva. Tale Boža mšcha hodži so tež na řeči na někotrych ſwiedženjach, hdyž so wěste wotdželenja na swojim měſeze do njeje pschitstajeja, kiz so pschi tyčle ſwiedženjach namakaja; tak na Bože čélo, kermuſchu atd.

Powuczenja, pobožnoſeze a napominanja za ſpowjedž (tež za generalnu) a ſvjate wopravjenjo su tohorunja jara pschiſprawne. Špowjedny ſchpihel je po křaznach zefajany, kafsiž so lepje w pomjatku zdžerži, tak zo lóže naukuňiſch, w swojim času tež bjez kníhi swoje ſwědonijo pschepytowacž. Po wopravjení-

sfich pobožnoſćach je tež jara pschihódnia wotpuſkna pobožnoſć z trébnym rozwuczenjom.

Tosamo płaciž wo nyschporach. Zo su tam ſac̄zanſke pſalmy, ſmy hižo prajili. Woſebje ſubi ſo nam nyschpor k czeſezenju ſwj. ſakramento woltarja a k czeſeſći Žežuſowoho czeſpjenja.

We róznych časach je nowſhi ſwiedżeń wutroby Žežuſoweje. Zo tež pſchi ſwiedženjach Swjathych nowa kniha wjac̄h podawa, ſmy powiedali; mjez druhimi je na ſwiatohu Žózefa wjac̄h pobožnoſćow. Tu je za naſch čaſ, kotrež tak wjele wabjenjow a ſpytowanjow we ſebi ma, tež pobožnoſć k ſwj. Aloifiej jara pſchiſprawna. Na wotpuſk „porciunkula“, kotrež ſo w starých kniħach njewopomina, nijeje zabyte.

Jara trébne za naſch čaſ, w kotreñiž tak wjele młodych ludži z lohko-myſlenja do mandželſta zaſtupuje, nienujemy tež powučenjo za naučenju a njewefetu a druhe.

Skončnije je wužitne a pſchiſprawne, ſhtož ſo tam khorym a iich wot-hladowarjam praji, kaž tež ſo woſebje za naſche poſtwjeczorh druha pobožnoſć za wotemirjetych, t. j. bohoſćizivu róžowc abo rózarij, derje pſchihodži.

Nětko dyrbju hiſheče z krótką powiedac̄, zo je ryč Ņoweje Winicy za naſch čaſ wjele pſchiſprawniſcha dyžli w starej. Wot 1785 wſchak je ſo naſchja pišmowią rycę wjele porjedžila, woſebje w nowiſhich čaſu; wona je wjele doſtojnicha dyžli w starých kniħach, hdež bě wjele němſkih a poněmſkih wuražow, kotrež dla ſo nam Němcy jenož ſměja. Tež we modlitwach pſchiſteji nam čiſta ſerbſka rycę! Hdyž naſchi ludžo w kniħach huſežiſcho lěpſchu ſerbſku rycę widža, njebudže ſo jum te abo druhe ſłowo wjac̄h džiwnie zdac̄! Kunje kaž rycę, tak je tež prawopis (orthografiјa) nětko lěpſchi dyžli w starých kniħach; to bě trjeba porjedžić, kaž ſu tež Němcy swoje piſmo a prawopis wjele porjedžili. A naſchim młodym ludžom, kij ſu w ſchuli z nowiſhich kniħow čítač ſauknyli, kaž ſo to za ſchulu ſluſha, budža hižo nětko prajic̄: W nowych kniħach ſo wjele lěpje číta, dyžli w starých, hdež žane prawidla (regle) njepłacža. Pſchiſkladu hubjeneje rycě a hubjenje ſerbſkoho piſanja namakam w starých kniħach na kózdej stronje. Wzmimy ſermuſchu (Waldowa Winica str. 515) k pſchiſkladej: cyrkwe budža horjetwarjene, t. r. die Kirchen werden hinaufgebaut werden, mięsto: ſo twarja, werden (ježt) gebaut; wopor wobrychtowali mięsto: woprowali; zo by Wože ſłowo předknijesene bylo, daž Gottes Wort vorgetragen werde, m.: ſo wužiło (abo podobnje); w tej cyrkwi, kotreje nütſhwieczenjo wopomijene budže, t. r. in der Kirche, deren Hineinweihung gefeiert werden wird, m.: kotreje poſtwieczenjo ſo wopomina. Wopak piſane ſłowa, tež po starym prawopisi, ſu na kózdej stronje Waldowých kniħow. Hladaj do Nowej Winicy, a hórzy dowidžiſch, zo je tu pſchiſtojnicha ſerbſka rycę a pſchiſprawniſchi prawopis.

Tón króč a hižo wondanjo ſmy Nowu Winicu jenož z Waldowej pſchi-

runali, dokelž je ta mjez starymi serbskimi modlerskimi najdospołnišcha. Po tajkim naščhe wuprajenja tež płaczą wo wschodnich druhich njedospołnišchich. Tak nijenowna wotrowšta Winica z lěta 1836 ma jenož 254 stronow, Chróścianška 517 stronow, stare ralbiežanske (na zmólskach najbohatsche) jenož 222 stronow modlitwów; potajkim móža te jara mało wopšijecž, a k tomu maja z džela wjetše písmo. Wone běchu dawno za njedosahace spóznate. Tež khérlsruchow maja wone mało, mjez tym zo ma zasý Walda jich pschez měru wjele, kotrež so ženje njespewaja. Tohodla pschihotuja so rjane spewáške knihi w tym samym formacze kaž Nowa Winica, kotrež změja wschodě khérlsruche mjenišchich starých knihow a k tomu wschodě wažniſche z Waldowych a někotre nowe.

Hischče něcht! Hdyž wo rjanoseži wopšijecža a rycze Noweje Winicy sijn rycželi, skuscha so tež spomniež, zo jeje zwonkownoscž khwalbu zaſluži. Pschede wschodě dyrbimy knihicžiſhcerňu k. Smolerja khwalicž, kotrehož písmuſkiſtajerjo a cžiſhcerjerjo su jara kědžbniſe a derje swoje dželo wobstarali. Rjana dobra a běla papjera je z tudomnyh zjenoczenych papjernikow. Wjazanjo knihow wobstarataj tudomnaj knihivojazarej. Ma požadanoſe može ſo drohotne wjazanjo w ſomocze a ze ſlěbornymi abo pozłocžanymi zankami, n. psch. hafu dar za njewjesty atd. dōſtacž.

M. H.

Kulow, město a farška wosada.

XX.

(Počræžowanju.)

Ze ſlaboho cyrkwiſkoho zamоženja njemóžachu ſo potajkim wułozki za wuporędzenjo a wobnowjenjo farſkeje cyrkwie wzacž. Pschede pſchi tajkich wobſtejenjach pruski zaſon wot 11. hapryla 1846 k naſoženju, po kotrejuz pſchi njedosahachym cyrkwinym zamоženju patron a cyrkwiſka wosada twarne wułozki zaplaćcžiſtataj. Patronina naſheje farſkeje cyrkwie, hnadna knjeni abtiſſina we klöſchtrje Marijeneje Hwěždy, bě z dobom podwołna, zaſonuſki twarne pſchiniſtě, t. j. tſecžinu wschodních wudančow, poſtiežiſt. Kunje tak podwołna bě w jesna wosada, kotaž z 12 wjetſhich a mjeniſhich wsow wobſteji. Kjepſchizwolnoſcž pſchecžiwo twarjenju a zaplaćenju naſtawacyh wudančow namaka ſo pſchi měſcze Kulowje, nic drje pſchi měſczejanach, kotsiž běchu derje zmysleni, ale pſchi měſczejanosežje Mjerczinje Nowotny († 1867) a pſchi někotrych, kijž jomu pſchivisachu. Pschede wschodě z tym ſo wuzamоžwachu, zo wot duchownych předſtejerow wozjewjene ſchkoď we a na Božim domje hiſchče dotal tajke njeſu, zo dyrbiale wuporędžane bycz. Tohodla wotpóſla kralowske kniežerſtwo we Liegnizu wokrjeſnoho twarskoho miſchtra Baumgarta z Wojerec do Kulowa, kotrež na 30. julija 1861 wschodě ſchkoď na cyrkwi, duchownskich a ſchulſkich twarjenjach ſwěri pſchehlada a na piſa, ſchtož dyrbialo ſo nuznje wuporędžicž. Tež we naſtupanju nutſkomnoho farſkeje cyrkwie wón wobſwedeži, zo ſo woſtaru, kletka, khór a

piśmę czele we tak skażonym a hubjonym wobstejenju namakała, zo dyrbja cyłe ujepchistojne a Bożego domu njedostojne mienowane byę. Ma zakładże tajkohu wopschisahano ho wuprajenja wołrjesnoho twarskoho mischtra poruczi nětkr alowiske knieżeństwo we Liegniku, zo dyrbja so nuzne twarby na cyrkwiniskich twarjeniach hnydom wuwjescz. Hżom prjedy pał bē tosamo knieżeństwo pshifazalo, zo dyrbja so wot města Kulowa schtyrjo, a wot za farowanych wso w jednaczo twarscy wubjerkownicy wuzwolici. Na przedku tuthy 15 twarskich wubjerkowników stesche naměstnik hnadneje knjenje abtissiny, knj. wyschshi hajnik Bernard Heidrich z Nowej Wsy.

Tak zdachu so wschitke zadżewki pshewinjene, kotrež wuporjedzenju cyrkwe napšcęczo stejachu, tola pał woprawdže dołho hisczeje tak daloko njebe. Ze strony měschčanosty Nowotnogo mienujich nēt so nac̄išny, zo dyrbja so wudawki k postajenym twarbam z cyrkwiniskoho zamozjenja zapłaczież, dokelž, kaž měschčanosta leſtnje, ale nic po wěrnosczi rjekny, kulowska cyrkę jara bohata je. Duchowna wyschnośc we Wrótsławie dyrbjesche potajkim cyłe wobſedzeństwo kulowskieje cyrkwe pshewytacż a z toho wobſchér-noho pshewytanja so wupokaza, zo cyrkę z cyka 1900 tolerow na hotowych pjeniezach wobſynje. Wot tychle pjeniezow pał bēchu hżom 114 toleri we skóržje zežranych, kotrež we lēce 1861 měschčanosta Nowotny z dwemaj towarschonaj pshewiwo cyrkwiniskomu kollegiju zapoczął a po dwemaj za wosadu stysknymaj lētomaj pshēhrał bē. Wot cyrkwiniskoho zamozjenja wostachu potajkim 1786 toleri; na próstwu cyrkwiniskoho przedſtejersztwa pshizwoli duchowna wyschnośc we Wrótsławie, zo smędża so wot tamyck 1786 tolerow hisczeje 363 toleri k wuporjedzenju cyrkwe bracż, tak zo nēt cyłe pjenieżne zamozjenjo kulowskieje cyrkwe z 1423 tolerow wobſteji. Kac dyrbi so tohodla lutowacż a z proscherškim kijom po kraju a wukraju wokoło běhacż, zo móhlo so najmuznišim potriebnosćam cyrkwe a Božich službow wotpomhacż!

Na 10. haprylu 1863 wuzwolichu pjatnaczo twarscy wubjerkownich wuzschii wubjerk, wobſtejach z wyschshoho hajnika Bernarda Heidricha z Nowej Wsy, tycserskoho mischtra Pētra Hejdana z Kulowa a wyschshoho scholty Pētra Bička z Kulowa, kotsiz dyrbjaču pod sobusktowanjom ſararja cyrkwe wuporjedzenjo wuwjescz.

Męzej tym leſsche nowy cžecžki kamień na puczu, kotrež dyrbjaču kulowscy měschčenjo wotſtronicz. Brasheſche so mienujich wopjenieżny pshinoſch k města Kulow. Měschčenjo zadachu, zo dyrbi so jich dżel, kaž hewaſ, z měschčanskiej kassę zapłaczież; wot měschčanosty Nowotnogo pał so napšcęcziwi: „měschčanska kassa je jenoj za měschčanske, nie za cyrkwiniske potriebnosće. Też staj w Kulowie dwaj lutherſkaj měschčanaj, kotrąž hżom zakonczej winoſtaj njeſtaj, katholickim cyrkwiniskim twarjenjam pshinoſchowacż; katholicki měschčenjo dyrbja potajkim wschitke wudawki k wuporjedzenju cyrkwe ze swojeje móſchinje zapłaczież.” Pshewiwo tomu bu nac̄iſnijene: „dwaj

lutherstaj měschčanaj tržebataj faršku cyrkę i křečeženju swoich džecži a i po hrjebanju, kaž to cyrkwienske knihe dopołazaju, staj tohodla tež pſchez začon i pschinovšhowanju wudawkom džecžanaj. „Siedyrbjałoi si pał tola woprawdze i tomu winowataj bycz, dha dyrbjal so jemaj jeju snadny pschinostk z měschčanskeje kassj wupłaczież.“ Dolheje a z wulkej njeļuboſćju wjedženeje wójny njebe žadny kónc, dónz kralowske kniežerſtwo we Liegnitzu na 2. měrcu 1863 wotſudzi, zo dyrbja so wudawki pſchi cyrkwienskych twarjenjach wot katholſkich woſylerjow města Kulowa, a nic z měschčanskeje kassj, zapłaczież.

Pſchecživo tajkomu poſtajenju kralowskoho kniežerſtwo wobceždowachu so na 17. hapryla 1863 měschčenjo pola ministerſtwa we Varlinje a z Boha tež do buchu. Pſchetož minister duchownych naležnoſćzow, zastupjeni pſchez tajnoho radžiczerja Brüggemann, wotſudzi na 28. říjobra 1863: „zo stare dopokazane prawo, na kotrež so kulowſkych měschčenjo powołaju, a po kotrež wſchē wudawki na cyrkwienske twarjenja su stajnje z měschčanskeje kassj wzate byle — tež dale płacži a so pſchemienicž njeſmě.“ Tele wotſudzenjo ministra je jara wažne, płacži za wſchē cžasj a poſteža kulowſkim měschčanam wulke položenjo. Měschčenjo su z wjetſcha khudži, ale měschčanska kassa je zamožita, dokoł wobsedži lěs, pola, luki, haty, eko a druhe dokhody.⁷⁴⁾ Hdyž měschčanska kassa i swojim a cyrkwienskim potřebnoſćjam wjac̄ njeſoſha, potom hakle su měschčenjo i pschinostkam ze swojeje moſtňuje winowacži.⁷⁵⁾

Ale pſcheničniſchežo cyrkwie njebe hiſchče doſpołnje wujedžene: we kuežku ſtejſche nowa paſaca kopschiwa. Kaž horjeka ſponinjene, bě woſtrjeſny twarski miſchtr Baumgart z Wojerec wobſtejenjo woſtarjow, klétki, dupy, tabernakla a druhich i Božim ſlužbam potřebnych wěcow za jara zrudne a hubjene wuprajil. Twarscy wubjeſkownich chychu wobnowjenjo tuthych ſwiatych wěcow pſchez runomérne povſchitkowne wobdželenjo na wudawkach wuwjescz, měschčanosta Nowotny pał tomu so ſpjecžesche, prajich: zo wobnowjenjo woſtarjow, klétki, dupy a t. d. i nuznym twarbam njeſchijſcha.

Wubjeſkownich nět na namjet fararia žadachu, zo by so i nojujetiſhomu cyrkwienski pſchinostk wot 363 tolerjow na wuporjedzenjo woſtarjow,

⁷⁴⁾ Město Kulow na ſetných dokhodach nimale ma: z lěsa 1000 toleri; z polow 350 tol.; z lukow a trawniſchežow 633 tol.; z hatow 212 tol.; z cloniſtw a wot ſtotu, cžegich woſow a na 5 hermanekach 343 tol.; z kaplanoweweje danje 45 tol. (měschčanski kaplan za to doſtanje jenož 40 toleri); ze zwónkoweje danje $3\frac{2}{3}$ tol., na druhich wſchelakič dokhodach 710 tol.; na dani wot 5300 toleri kapitala 346 toleri, wo wſchém hromadze ſetnje nimale 3642 toleri na dokhodach. We ſečje 1866 je město rādu ſteži za 2100 toleri načupilo a z načladom 500 toleri pſhetwarilo. We ſečje 1876 mějſche město Kulow (kralowske dawki ſobu pſchilicžene) 26,808 markow na dokhodach a 22,457 markow na wudawkach, tak zo 4351 markow zbytka bě.

⁷⁵⁾ We ſečje 1877 so bohužel ſpyla, wažne ministerialne wuſudzenjo wot 28. říjobra 1863 ſpowrōcziež a je hiſom namjet ſtajeny, zo kóždy měschčanski woſadnik cyrkwiue twarne wudawki ze ſwojoho zača zapłacziež dybri.

klętki, dupy, tabernačka, wulkohu ćschija a wobrazow Świątych nałożić. To so pač njesluboznje zapowje. Njewosta tohodla nieżo wylsche, hacž za wobnowienjo k Bożim službam pščislusłachych pšchedmjetow dobrówolne daru hromadžie.

Z klętki stajesche so na wosadu we serbskej a němskej ryczi próstwa, bójskomu wumóžniķej wopor pščinieſež a joho wobydlenju we nashej cerkwi wudebicž. A tale próstwa z měščanskoho horta njewosta njewuslyshena: wchitcy pščiindžechu — z wuwzacżom jenož někotrych — a położichu swój wopornu dar z luboſeżu k nohomaj zbožniķa dele. Z cyka je so nahromadžilo 440 toleri 12 nsl. 6 pj.⁷⁶⁾ Też měščanska rada z měščanskoho zamóženja 100 toleri pščizwoli, ale jedyn so tajkomu pščizwolenju po starej zaſakloſczi stajesche. Haj tónsamón kralowskomu kniježerstwej piſasche, zo nuznoſež nutškownoho wobnowjenja farſkeje cyrkwie ze stronu wosady pščispóznata njeje a zo měščanska kassa mało, cyrkwinſka pač jara wjese zamóži. To donoschowanjo so drje hačo njewérne wotkry, ale ſlubjeny dar, 100 toleri, z měščanskeje kassu ženje njeje wupłaczeny był.

Z darow luboſeże wobnowichu so: wulki wołtar, 4 pobočne wołtarje, dupa, tabernaček, wulki napšhecžo klętcy wiſacy ćschijz, wobrazы Świątych. Wulżki za tele wobnowienjo z pozłoczeniom wučinjachu 505 toleri, tak zo my 65 toleri 12½ nsl. dolha mějachny, schtož pač naš jara njezrudzi, pšchetoz dobry bohuspodoxny ſkutk bē pod minohimi zadžewkami ale tola zbožownje a k pomschitkownomu wjeselej dofonjam.

We tym času, hdvž so kulowska cyrkiew wuporiedża a wobnowi, t. j. we měsacach junija, julija, augusta a septembra 1863, wotdžeržachu so na njedželach, świątych a džěławych dnach kemsche z němskim a serbskim przedowanjom we małej cyrkwi swj. ćschija pšched budyskimi wrotami; toho runja też ze serbskim przedowanjom na njedželskich a swj. dnjach we kapałce we Sulſhacach za Sulſhowskich, Salowskich a Lubhoſczanskich. To so pač někotrym kulowskim měščanam, pšchefupcam, pjekarjam, rěznikam a korezmarjam njeſpodobaſche. Wjesci ludžo mjenujec nětko do nutškownoho města mało khodžachu, ale po kemschach z dobom domoj so wróczęchu, a tohodla bē wifowanjo jara ſkabe. Witkowarjo dha fararja naběhowachu z próſtwami, zo chył kemsche ſterje ſlepje zaſy do wulkeje cyrkwie pščepołožicž. Z toho so spóznaje, zo město Kulow samo wot so wobſtač a so zežiwig njemóže bjez pomocy wjesnych wołyderjow.

⁷⁶⁾ Wuměńšar Miławſch Serbin, pomjenowaný Marcžik, z Hosska woprowaſcie 50 toleri, wudowa Madlena Hołowa z Kulowa 25 tol., gmeinska kassa we Sulſhacach 20 tol. Hnadna knieni abtiſſina we Marijnej Hwězdze a někotri euzh tež bohacze pščinoſchowachu. Klóſčtrskie kniežený a kulowskie miłosćiwi sotry wobnowichu cerkwinu draftu; knj. propst Dr. Khrystostom Eiſelt dari dwě rjanej ežerwjenofuknianej khorhoji ze świeſzatami k Marijnomu wołtarzej.

Bjenježne twarne pščinofški za wuporjedženjo a wobnowjenjo Božoho domu we lěcje 1863 běžu:

1. wot patronata, wot města Kulowa a wot zaſarowanych wsow hako zakoniski pščidželk	875 toł. 7 nřl. — np.
2. z cyrkwienskoho zamóženja	363 „ 10 „ — „
3. pščez dobrowoſne nadanjo nahromadžene	440 „ 12 „ 6 „
	do hromady 1678 toł. 29 nřl. 6 np.

Wudawki pak wuežinachu:

1. molerzej Schröderej z Kinsbórka za wubělenjo cyrkwe	248 toł. — nřl. — np.
2. tomu ſamomu pščidawku	10 „ — „ — „
3. Žózefej Rožawej z Kulowa za pščekryčo cyrkwineje třeži	81 „ 21 „ 9 „
4. kamjenje-rubarzej Lebz̄y z Ruknich	154 „ 17 „ — „
5. na twarny material (cyhle, kalk, drjewo, deski atd.) a pščinwoženjo, murjerjam, cžeflam, tyšcherjam, pščinofšherjam	745 „ 3 „ 3 „
6. Schröderej z Kinsbórka a Roženthalej z Kulowa za wobnowjenjo a pozloženjo nutškownoho cyrkwe	505 „ — „ — „
	do hromady 1744 toł. 12 nřl. — pj.

Po tajkim bě 65 toleri $12\frac{1}{2}$ nřl. wjac wudawki w hacž dohodow. Rozdželk wurunachu kulowski farat a někotſi dobroczerjo. Pšči wobnowjenju a pozloženju wołtarjow a wobražow we kulowskej cyrkwi knj. schulſki direktor Hendrich Ledžbor ze swojej wuſchifnoſću wjele pomhaſche a je ſej z tym wulski džak cykleje woſady zaſlužil.

W lěcje 1863 ſo we kulowskej cyrkwi tež němcža nřki mužacy khor z pščitwarkom podleſhi, dokelž cyrkwinie měſtna za woſadu wot 4000 duſhov wjac n jedoſahachu. Wuſožlow bě 254 toleri, kiz ſo z rozpſchedatých cyrkwinych měſtow wuwirowachu.

Swjata Marija Lourdes-ſka, ſtrwojo khorých.

10. W lěcje 1866 mějesche w francowskej wsi Žulosu Latapie=ec ſwojba zrudne hody. Druhdžom wobradžesche Bože džecžo — a jim bě kſchizk do domu pščiſchol. Pſchetož jich 15lētna Madlena bě ſkhorjela na ſuchocžinu (Auszehrung). Lědina móžesche ſvjate dny hiſčeze ke mřchi dóničz, zo by tam we ſwojim horju tróscht a woſchewjenjo pytała pola Žežus=džecžatka . . . Wot jich domu hacž do cyrkwe njetrjebasche nichtó wjac dweju minutow, wona pak poł hodžiny. Po čžaſu dyrbjachu ju do cyrkwe noſhež, dokelž

njechaſche Božich ſlužbow parowacž. Hdyž pak bě ſo poł lěta wot hōd minylo, njeſmēdžeſche khora wjach ze jſtwy.

To bě ſkónc junija 1867. Wſchitkón čas hacž do nazymy noſchesche jej nětk jeje ſpovjedník kōzđicžku njeđzelu ſwiate woprajenjo domoj. Tych, kotsiž za Božim synom džecžu, hnuwaſche wulcy jara Mladlenina pobožnoſć a ſcěrpnnoſć.

Wona chyſche radý wumrjecž, dokelž ſo bojeſche, zo je druhim na zádžewku a k wobczęznoſćzi. Tež bě ſo lékarzej hižo wulki pjenjeſ podarmo wudal. — Schtyri měsach dolho wažeſche ſo khora mjez živjenjom a ſmijercžu. Potom prasheſche ſo nan druhoho lékarja za radu. Tón pſchińdže a prajeſche, zo holečka za ſchtyri dny wumrje. Tohodla dachn ju nazajtra ze ſwiatym ſakramentami mrějachy doma wobstaracž. „Wbohe džecžo“, žałoſczeſche nan, „taſle zahe dyrbisich wumrjecž!“ Tola Mladlenina žadoſć za ſmijercžu bu po dōſtacžu ſwiatych ſakramentow hiſheče wjetſha. Kunjež hafle 16 lět byla, njebež ju žel mlodoſho živjenja. Wona bojeſche ſo zloho ſvěta a joho ſphytowanjow, a ſlubi najzbóžniſchej kniežnije, zo chce, je-li wotkhorje, ſama kniežna wofſacž a bycz njeviſta Khrystuſowa. Tola ſurowa khoroſcž njebež z dobom hiſheče wuzahadžala. Pomalku wona člowejkej row ryje, a dolho traje, předy hacž joho miloſciiva ſmijercž do njoho połoži. Tež Catapie-ec Mladlena wofſa hiſheče pſchez lěto žiwa, ſkhyňjeſche dale bóle, a bě na poſledku jeno kóſcž a koža.

Pſchi ſpočatku lěta 1869 mjeſeſche wona rjany ſón. Běſche jej wo ſnie, kaž by jej něchtó z jeje znathych prajík: „Dži k próznených; budžesich wuſtrowjena.“ Tute ſłowa ju taſ pſchewzachu, zo wona hiſheče ſpicy zaſy a zaſy prajeſche: „„Budu wuſtrowjena.““ To jeje domjachy ſkyſhachu. — Hdyž pak wona wotueži, počzachu ju hoſoſče, kotrež bě cžichi ſpar na khwiſku změroval, z nowa pſchimacž a wobkuſowachu kaž zly cžeriv poſlenje koruski mrějaceje kwětki. Tola kaž kwětku nôcna roſa wokſchewja, taſ bě tež Mladlenu ſón wokſchewil a nowu nadžiju w jeje wutrobie zbudžil. Pſchechy a pſchecy mjeſeſche na myſſach ſłowa: „Dži k próznených; budžesich wuſtrowjena.“ Wězo bě to jeno ſón. Ale zavérno! tež Boh tón ſenjez na njebiſach ſczele ſony. Hřeſhnikow wón hujto a čaſto wo ſnach k pokuze napomina, ſprawných pak tróſchtuje.

Něchtó dnou poždžiſho prajeſche Mladlena hiſheče trochu bojozniſte ſtarſhimaſ, zo chyſla radý do Lourdesa k ſwiateje Marijnemu ſužoſej. Man a macž ſlibiſhcej, zo chetaj, hdyž budže dobra pſchiležnoſć, jeje žadoſć do-ppjelnicž. To pak trajeſche hiſheče njeđzele a měſacy. Skónczne běſhcej dwě pſchecželnich zwólniwej, zo chetej z Mladlenu do Lourdesa pucžowacž. A duž ſei wotmyſliſtu, zo ſo 29. hapyrleje — jedyn ſchitwórk — na pucž zebjeru. Šedma móžeſche khora tutoho dnia docžafacž. A hdyž bě ſkónczne zaſwital, ſadžichu ju na wóſlicu, dwě pſchecželnich pak džeshtej porno njeje. Za poſkra hodižny věchu w Lourdesu. Ma pucžu z města k próznených zlěze khora

z wóslicy a dżęſche zeprjeta na jenu swojeju towarzchów pěſchi dale. Rjana nadžija nastą w jeje duschi, hdyz bě k hnadownej cyrkwi dóſchla. Zaſtupi z duriemi, wobnowi swój ſlub, zo chce kruježna woſtač, a proſcheſte za wuſtrowjenjo cžeka, jelizo je ſpomožne k zbožnoſćzi njeſmijertneje dusche. Potom džęſche po ſczejczy dele k próznejenych, ſpěwaſche tam doſki čaſ pacjerje a wupi dwě ſchleſicy hnadowneje wody. A nadobo bu jej ſlepje; wona ujeprajesche paſ ani ſlowežka wo tym a ſpěwaſche ze ſwojimaj towarzchomaj pacjerje z nutnej a dowérnej wutrobu . . . W dwemaj chyſte hycz, tu ſo pocza thetro deſhežik hicz a towarzchey dyrbjeſtej z Madlenu wot próznejenych na horu do cyrkwe cžeknycz. „Madlena“, prajesche jena, „dži ty přenja; moj pſchiudžemoj za tobu.“ Madlena džęſche, nadobo paſ ſo zaſy wobroczi. „Ale . . . ſum wuſtrowjena! . . . pójtej, pójtej, hewak mje njedoſeſhniſtej!“ Wětr hōwreſche, a deſhežik taſ jara ſchumjeſche, zo pſheczelnicy Madleninym ſłowam njezrozemischtnej. Widžeſtej jeno, zo ſo wona poſmiewaſo na njeju wobroczi a potom po horje ſpěchňe dale kchwataſche. A to ſo jimaj džinno jezda. Madlena ſama njevjeđeſche z wopředka, ſchto je ſo z njej ſtaſo. Mějeſche nadobo dobrý dych, wſcha boloſez bě ſo z wutrobua zhubila, a do mucžnych ſtaſow bě nowe žiwenjenjo pſchischi. Njeuprajita radoſež pſchewza jeje duschi . . . Hdyz pſheczelnich do cyrkwe dónidžeſtej, namaſtachet Madlenu pola ſwjatoho Marijnoho woſtarja klečzo, ſylzy ronjachu ſo po jeje ſicomaj. Towarzchey poſlaſkuyſtej ſo z cžicha z boka njeje. Doſka khwila ſo miny. Na poſledku ſo zaſ zebraſchu, a wopushežiſhu hnadownu cyrkę. Wonka wuzna Madlena pſheczelnicomaj, zo je wuſtrowjena, zo nima žanych wjac boloſezow. Tymaj ſo njechaſche wěričz, ale dyrbjeſtej wěričz, dokež Madlena młodna, rjana a runa kaž ſweca pſched nimaj ſtejeſche. Prjedy bě byla blěda a wſcha ſulená. Njeſměrna bě radoſež dweju towarzchów; wſchak wěrny pſheczel, prawa pſheczelnica ſobu cžuje zbožo naſcheje wutroby. A hdyz bě přenja, najwjetscha radoſež nimio, myſlachu ſej na dom. Towarzchey chyſtej Madlenu zaſy na wóſliu měč, wona paſ prajesche: „Syńtej ſo wój jena horje; ja pobehnu.“

Nazajtra hižo dželaſche ta, kotaž bě zawiſerawſhim z poſlenimi mocami ze ſmjerču bědžika, na polach ſobu. Wulke bě tohodla džiwanjo po cylej wſy, a wſchitej ſpóznachu z hnutej wutrobu, zo je Boža móre na zaſtupnu proſtuſtu njebjefkeje macjerje zjawnje ſo wopokaſała. —

N o w i n k i a p o w j e ſ e ź e.

Z Lujicy a ze Sakskeje.

Z Budyschina. Zaſdženiu nježelu mějachmy zajimawu wopyt, wýſoko- doſtojnnoho priora trappiſto P. Franca z Marijneje Hwězdy poſla Banjaluki (we Boſniji). Wón je rodženy Němc z Khežorskeje a pobywſchi farať zaſtupi

psched schtyrnacze lëtami do tohole kritocho rjadu. Psched wosom lëtami założi z 4 mužemi spomnjenym klóschtr, kiž tu khwili hižo 60 sobustawow lieži.

Ze Schérachowa. Tu je na sto džeczi na wosypich (Masern) scherješ, duž dha je schula zamknijena.

Z Marijnoho Doła. Nasch klóschtr kupi w lécze 1870 kniejsztwo Tischnjo w na Morawje za 480,000 schéšnakow, a w lécze 1875 požada so wot njoho pschinostk f naboženskomu fondej (z kotohož so duchowni atd. placža). Dökhody z kubla Tischnijowa wobliczachu na 23,000 schéšnakow, wudarwi pschedz 22,000 schéšnakow, taž zo 550 schéšnakow čistý wuzbytk wosta. Mjez wulkožkami bě zwiedżene 6500 schéšnakow na twarjenja a, schtož klóschtr we Sakskej nastupa, bě jenož spomijene, kielko z njoho jomu so danje placži. Naměstništvo (Statthalterei) njepštipózna wulkožki na twarjenja a postaji pschispěwsk f naboženskomu fondej na 2900 schéšnakow. Appellacia pschedzíwo tomu f ministeriu kulta podata bu zaežisnijena. Ministerium pschi tym praji, zo je klóschtr winowathy, tež swoje dökhody we Sakskej wozjewicž, zo by so posudziež mohlo, hacž dökhody po wotežehnjenju dawka f naboženskomu fondej hischenje dösaħajju f rjadnomu zežiwenju klóschtrskich knježinow (jich je 46). Na tajke wusudženjo wobczežowasche so klóschtr pola dalscheje instancy, žadajo pschispózniaczo wulkožkow f twarjenjam a phtasche dopokazacž, zo winowathy njeje, swoje dökhody we czym kraju wozjewicž. Alle tež tele wobczežowanjo ničžo njepomhaſche, roždudženjo ministeria a naměstništwa bu wobkruczene a klóschtr f zapłaczenju nastatych khóstow zasudženy.

Ze wshoho swěta.

Trier. Prěni katolicki duchowny našcheje diöcesy, kotrež je hač wojak skužicž dyrbiš, je njeďawno pschedzony był. Z króika na to pak dyrbjeſche so zas schesch njeđeli döško na manövrač wobdželiež, po kotrež bu na podwyschka powyšcheny.

Póznaní, 13. oktobra. Wo ekskommunikaci (wuzamknjenju z katolskeje cyrkwe) dösež znatoho Sułczynskoho so z liberalneje strony pisa: „Hdyž zańdženu njeđelu kapłanaj Hauschild a Zygmantowski Bože cęelo wustajeschtaj, poda so czuž muž, kiž, do döshoho płascheža zawały, předh pschi pobocžnym woltariku z nutrnoſću so modlit bě, do kapale, z kotrejž w měřnisszej draszeje a ze zaſwěženjej swęczku wunidže, na kletku zańdże, a ekskommunikacy dekret pschedzitawski swęczku na kruchi rozlama. Na to we swoim płaschežu cyrkew wopyšczi.“

Mníchow. Bajeřske knježerstwo je netko z hromadženomu sejmju wozjewiło, že je powyšenjo wšichcich wobstejachich dawkow wo 40 procentow nuzne. Želizo sejm to pschizwoli, potom dyrbi so, hacž runje nihdže ničžo f zaſluženju njeje, nimale wo połocju wjac dawkow dawacž, hacž dotal. A tomu pschinidu hischče tež wobczežne dawanja za schulu, gmejnu a t. r. — Tež nascha Sakska zmieje wjeselo, nowe powyšchenjo dawkow dožiwig. Krajne železniczy su w zar-

dżenym lécze 4 milliony, leży 2 millionaj mjenje njeſle, hacž je ſo woblicžiło, runje tak tež horniſtvo a dołodne dawki; napszecžo tomu paſ ſu matrikularne pschiſpewki t „raichej“ wo wjac ſtowthſacow pschiroſte. Tohoſla ma dołodny dawki wot 6 na 11 ſimploſ powyſhemy bycz. — Hdy dha po prawom budże pola nas lepje? Žně drje, džakowano Bohu, ſu lěſta dobre bylo, ale hewaſ nihdže žana zaſlužba njeje, dawki roſtu, ſtojace wójſka wſcho zežeru a do pschi- dołnoſeže hladajo manu znutſkownych mučenjow abo zwonkowneje wójnu ſo bojez. Manuſi starym wěſhčenjam wěricz, dha naſcha nadžija na lepſche čaſy na ſlabymaj nohomaj ſtoji. Taſke starodawne wěſhčenjo praji:

„Si Marcus paschabit,
Si Antonius pentacostabit,
Si Joannes in Corpore stabit,
Totus mundus „Vae!“ clamabit.“

Serbski: „Hdyž ſwj. Marka jutrońcžu, ſwj. Antonia ſwjatońcžu a ſwj. Jana ſchęzenika na Boże cęſeo budże, potom budże wſchón ſwēt „běda!“ wołačz.“ Stoletna protyka poſazuje, zo to w lécze 1886 ſo ſtanje. Potaſkim měla prawa nuza a běda hakle za džesacž lět ſo zapoczęć. Wocžałajun wſcho ze ſejérnoſežu, wſchaf wylsche człowięſtſkoſtne thchtowanja hiſhčeze Bóh tón ſenjeſ ſteji.

Mnichow. Arcybifkop Hrjeboř ze Scheer je wumirjeſ a 27. oktobra z wulkej cęſcžu pohrjebanu był.

Ruſſo-turkowſka wójna. Hižo njedawno bě w Aſiji wójnske zbožo ſo na ruſku ſtronu wobročiło a we poſlenich dnach je ſo to tež na europejskim wójniſhčežu ſtało. Z roſjudnym dobyczom, kotrež je General Gurko we bitwie pola Telischa ſezimił, je nic jenož wjele jatych, kanonow a wójnskeje nadobry do rukow Ruſow pschiſtſko, ale z nim je, ſhtož ma ſo hiſhčeze wylſche wažicž, jenitke zjenoczenju Oſmana paſche we Plewnje ze Srijedcom (Sofiu) ſo pscheterhko. Plewno potaſkim niemóže wot wonka wjac ze cyrobu zaſtarane bycz, a budże prjedy abo poſledy z hłodom ſo podačz dyrbjecž. Tónle dobyck ma ſo ſylnej a rozhladnej ruch staroho Totlebena, ale tež wuſhiknoſeži pola Telischa rožkazowacoho generała Gurka pschiſipiacž. Je to tónsamón general, kotrež w lécze z wulkej throbloſcžu a z mało woporami Balkan pschekroczi a dale Balkana nekotre města dobywſchi hakle na wylſhchi rožkaz ſo zas na tu ſtronu Balkana ſezahny. Wón, kaž tež Loris-Melikow, Heimann, Lazarew atd. na aſiatſkim wójniſhčežu ſluſcheja do najwoſobniſkich wojerſkich naſjedowarjow naſchoho čaſa, kotrejž by kóžde wójſko, nic jenož ruſſe, z dowěru na ſwojim čzole widžało.

W Aſii Turkowje hiſhčeze pschech do zady t Erzerum eſtupaju, a Ruſowje za nim. — Z hłownoho kwartira czorноhórſkoſtneho dónidze 16. oktobra zrudna powjeſcz. Žedyn z najthrobliſtſkich czornohórſkich rožkazowarjow, wójwoda Marko Miljanow, kotrež njedaloko Danilowgradu ſtojeſche, bu wot ſwojego pschiwuznoho z wjeczenja (rachi) poſfeleny a je cęzey ranjeny hižo

wumrjeł. Mordař je jaty. Marko Miljanow płaczesche nimo Petrowicza za najlepšeho generała a bę lubowanym wot cyłego wojska. Wón so też jara wuznamjeni w poslednich dobytych bitwach z Ali Saibom paſchu a jomu bę dowérjene ważne rozkazowanjo na albanſkich pomjezach. Čjorna Hora ze wſchem prawom hukobko żaruje psze ſłowotnoho muža.

Chrſtwinſki poweſtnik ze ſerbiſkich woſadów.

Z Budyschina. Kieženje: Filomena, Franea Kopsta z Hajnic. Józef, Józefa Čapka z B. Hana Marija, Koralie Augusta Lvara. Martha, Ernsta Kubien. Karl, fedlarie Jozeta Čimbureka. Karl, wiezjerja J. Augusta Englera. Marija Martha, murjerja Jana Wjeraka. Jan, Michala Nowaka na Židowje. Marija, tſchikryjerja B. Augusta Löfflera na Židowje. Klara, kožuſnika J. J. Klinfta. Pawol, J. Augusta Bohota. Žda Hajna, korezmarja Jurija Krala z Newic. Martha, częle Petra Pēicha z Nadžance. Wierczin Jurij, hofzencarja Jakuba Lukascha. Hana, cyhelnika Pawola Stolle z Tſela. Marija, krawſtoho miſchtra J. Bezule. Martha, Koralie Gruhla. Józef Pawol, rycznika a aſſeffora B. Seiferta. Pawol, Józefa Spitanka. Klemens, kħiżnira Jana Huſtiga. Klemens, cigarownika K. Jakuba Krala. Martha, Jana Spitanka. Wóježek, A. Pampucha. Theresia, krawca Jana Adamsa. Pawol, Jana Kerežnera na Židowje. — Weronau: Wilhelm Freuel z Hajnic a Marija Wagnerc. Anton Mauder a Marija Graſic z Hajnic. Stanislaw Pele z Debrec a Marija Langerec. Michał Ernst Barth z Bžerje a Marija Riedlę z Borskeče. Bětnat Petr Delenk a Helena Haufic z B. Karl Lechner a Marija zwudoſwena Barjenkowa z Džejnikec. Karl Koſtler a Hana Pueſec z Hajnic. Józef Jurſchina a Marija Kamicek z Hajnic. Piware Kazimir Raub z Grobſchonaua a Klara Straußec z Quibja. Cigaronnik Karl Meſſerjmidt a Chrýſtianka zwid. Schneiderova. — Zemrježi: Marija, dwójn. džožežička zwonika J. Wienki, 6 m. 14 dn. Madlena zwid. Jānichová, 81 l. 6 m. Marija Koſtie, z Džejnikec, 63 l. 7 m. Jan, syn Handrija Mófta, 1 l. Hana, dž. częle Petra Glawſcha na Židowje, 1 l. 8 m. Helena, dž. Petra Budy z Džejnikec, 7 m. Michał Scherak z B. (z Pancziec), 63 l. 4 m. Ernst, f. Jana Müllera z Ějenjerc, 6 m. 9 dn. Jan Almeri z Bžerje (wumrje w tačanſtej chrſti), 74 l. Franc, f. wiezjerja Möſlera, 4 m. Eduard Neubuer, wiezjer emer., 60 l. Gustav, f. Adolfa Wenclagę, 4 m. Moric Kumpf, schulec z Kinsborka, 11 l. M. dž. K. Aug. Lvara, 3 m. Jurij, f. Handrija Budy z Hornjej Kini, 4 m. 1 dn. Augusta, Miklawſcha Schustera z Běležec, 2 l. 7 dn. M. Madlena Gäblerec z Baſdowa, 43 l. 9 m. Wacław Komarek, 25 l. Michał Kraja z Běležec, 80 l. 7 m. Marija M., Jakuba Lalkuſha z podhroda, 10 m. Petr Wjerab z Kini, 73 l. 9 m.

Darh a dan za chrkej we Baczonju.

Nawdaty kapital a dotal na hromadzena dan wuczinjeſchtaj: 33,156 mark 50 p.

K ejeſeži Božej a k spomieniu duſhownu ſu dale woprowali: N. pszez k. fararja Herrmannia 6 m.; dan wot Marije Weſhowej 60 m.; kupony ſamijeſte 6 m. 25 p. a rentki 5 m.; dan do 1. novembra w starych knižkach 555 m. 70 p., w nowych knižkach 16 m. 18 p.
Hromadže: 33,805 mark 63 p.

We wſchęch expedicijach „Boſota“ je na pſchedan:

Nowa Jezuſowa winica.

Po rjedże Waldoweje winic wobdzelał a wudal

Jurij Eufcjanſki,

präſes ſerbiſkoſe ſeminara w Prazy.

W najlepſichim phſchnym zwiaſku a najlepſieſi koži 5 markow, w koži ze złotym ręzkom 4 m. 75 p., w płacie abo papierje z kožanym kribjetem 4 m. 50 p., z barbienym żółtym abo zelenym ręzkom 4 m., niewiązane 3 m. Tež wobſtaraja ſo na požadanju w najkrótkim časzu zwiaſki w ſomoče a z drohotynymi zantami a wſchę druhę.

Hlownym ſlad tutych knižow je pola Jakuba Wienki, zwonika tačanſtej chrſcioje w Budyschinje.

We wſchęch expedicijach „Boſota“ je za 2 vjenježkaj na pſchedan:

Schtworez hodžinh do ſwiatohho ſakramento.

Cžiſkež Smolerječ Inhičiſkeženje we Budyschinje.

Katholicki Posł

Wudawa so
prěnu a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósce a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludo wyczałopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michal Róla.

Cislo 22.

17. novembra 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a farska wosada.

XXI.

Keletka we kulowſkej farskej cyrkvi bě jara hubjena. We lěcže 1728 ju ſtaru z klóſchtra Noweje Čale darichu; woſtloſowe wěčko wyſche klettí bě wot ezerwjoſ pſchetocžene a hrožesche na předarja dele pančež. Wuporjedženjo njeđa ſo dale woſtronicož. Měſchęzanscy zapoſlanci (Stadtverordnete) jeno- hloſnje a tſjo wot 5 radnych kniežich (Taubert Raditzky, Haſchka) tſeeži króč z nowa woſzankuſhu, z měſchęzanskoſho zamoženja 100 toleri na nuzne wuporjedženjo we miſtovnymu cyrkwi poſtiežiež. Znaty muž pak zaſy na- pſhecož worasche. Wón piſaſche na 2. januariu 1864 kralowſkomu kniežerſtvu we Liegnicu, zo měſchęzanska kassa khuda, cyrkwiſka pak „jara bohata“ je, pſhetoz wona dōftawa woſkazanja po 200 tolerach. Tale toſta ſta da ſo lóhcy woſpſchikryž a na ſwětko ſejahnyž.⁷⁷⁾

Konec zrudneje wojny bě, zo my z měſchęzanskeje kassy niežo njekrydžechmy, ale zo kralowſke kniežerſtvu nam dowoli, we wosadze domjacu koſlektu

⁷⁷⁾ Někotři, kti tu wěc ujezrozemja, wopacžnje měnja, zo wěc žne fundacije na Bože mřchě do cyrkwiſkeje kassy pſchitidu. To tak nije. Wěczna fundacija, na Bože mřchě je ſwojbině založenjo; ſtěna dan ſo na drobne rozdžela po poſtajenjach fundatoria a cyrkvi wot njeje wach njeſpřipadnje, hač uňhže 2—8 abo 12 ſlěbornych za ſvěch, víno a cyrkwinu drastu. Schtož ſo do cyrkwiſkeje kassy woſkaza, uježmje z wotedawanijom a woſebitnymi winowatoſezemi wobeženje byc; wiſaju taſke wotedawanja a wiſowatoſez na fundaciji, njemože wot njeje cyrkvi wužitka měcž.

za wołnowienjo kletki wotdżerżecz. We přenich dnach meje 1864 na hromadžichu we Kulowje radni knieža Taubert, Haščka, Čornak, pokladník Žákel a khěbjetarjej Dubau a Mikel 45 toleri 21 nsl. 11 pj.⁷⁸⁾, a na wsač rychtarjo 18 tol. 9 nsl. 9 pj., hromadže 64 tol. 1 nsl. 8 pj., na jašmožnach; předy hžom bě njebohi krawski mischtr Jan Kokert z Kulowa 10 toleri na kletku wotkazal. Wuporjedzenjo so sta, a zapłaciej so za nje 91 toleri.

Mohlo so džitue zdacž, zo jedyn kniež so stajne spjecžesche, hdvž měščezansch zapóšlancu dobrowolnym dar z měščezanskoho zamodenja na cyrkwinu wuzdoru pschizwolichu, pschetož njepscheczelstwo pschecživo cyrkwi samo njemóžesche tola tajkoho spjeczenja wina bycz. Pótajnoscz so wujasni, hdvž do lista pohladach, kotryž měščezanosta Nowotny na 25. februara 1864 měščezanskim zapóšlancam pschipošlaš je. Wón bě hžom 40 toleri hačo dar z měščezanskeje kassu dóstak; wón sej žadasche znova 50 toleri a wospjetowasche husto, wosobnie wołko hód, taikeli namjety. Zo by so měščezanska kassa njewoskala, tohodla wón pschizwolenomu darej do Božoho domu njepschihloſowa. Kusť sebiežnosče najstérje za tym so khowasche, nic sam njepschecželski duch pschecživo cyrkwi.

Dwanacze wołna we kulowskej fariskej cyrkwi, we lécje 1747 zaſchleńcowane, běchu z časow wulcich wóhnijow we létach 1780, 1799 a 1823 khetro wobſchłodžene, běchu slepe a z džela rozbite. Twarscy wubjerktownici na 16. meje 1864 wobzanknuhcu, zo so cyrkwinie wołna wobnowicž dyrbja, zo by swětko do Božoho domu pschihško, nie pak wot zwonka kur, proch a deshcž. Pschecživo tutomu wobzanknenju zaſy jedyn ryczesche, duž kralowske kniežerstwo da tu wěc pschęz wotkresnoho twarskoho mischtra pschepytacž a porucži, zo so do wołnow nowa schleńca zaczahnuć ma. Bohuwérej Bergerej z Kamjenica, kotryž 1861 we klóštriskej cyrkwi Marineje Hwězdy nowe wołna zaſtajał bě, so dželo pschepoda. Alle něk schęzipanjo zapocža. Dwaj mužej z Kulowa a jedyn z Wojerec (dwaj tyšcherzej a jedyn tobaczej) so pola kralowskoho kniežerstwa wobcežowachu, zo wukrajinik we Pruskej džeka a kralowski rjemiesnissi dawak njewotedawa. Dželo njemóžesche Bergerej zaſakane bycz, ale wosada dyrbjesche za joho dželo wot 16. augusta hač do 27. septembra 1864 schthri tolerja dawka wołkožicž. Wołna su we wołoji a cymu hwězdojte zeſtajene a maju horjeka we gothicckich pschelamankach pišanu schleńcu. Tsi stare kulojte schleńezki z lěta 1747 ze swj. Ma-

⁷⁸⁾ We Kulowje, wosobnie we pschedmiejčach, zmjeticha khudoba knieži, ale tž khudži rad woprowachu. Budova Žankowa (Mikšicžina) rjeknu tím, kž hromadžowachu: „Vyh wam rad slěborny krósh dala, ale ja mam jenoj 9 pjenięžlow.“ Mjericžin Wjetšch we kózlikec hša rjekuh: „Nicžo nimam a njemóže wam nicžo dacž“; po khwili wón pschiběza, prajich: „Syn hšaže krošlik namakal, tu jón měječe za Boži dom.“ Wojsmjo zamozieži měščezenjo, kž rjemiesniskojo su a khěže a pola maju, nježsu nicžo woprowali, ale morkotali; jich mjená, kž wot hromadžerjow napisane su a we fariskich aktach steja, nječamny wozjewicž.

cíerje Božje, svj. Jana Kříženika a svj. Jurija, so do voknou wokoło wulkoho wołtarja zašly zašadžichu. Bergarej so zaplačí 193 toleri a murjerjej, cíželi, zamkarjej a klempnarej za pódlańskie dželo 70 toleri. Wysoke wołno zadý wulkoho wołtarja, kotrež jako pišany rub wosadžane je a we kotrymž wutocžena liežba „1864” steji, płacići we schleńcach 35 toleri. We tym wołnje bu na 3. juliju 1867 z třešenjom z mjerđow 25 schleńcow rozařených, hdyž wusluženi wosadni wojacy lětne wopominjeczo bitvy pola kralovskich Hradcow (Königgrätz) z kenschemi swjecžachu a farač pschi wołtarju runje Gloria zašpěval bě.

Manajhubjenische we kulowskej farskej cyrkwi běchu piščežele (z leta 1716). Staré, wot cíerwjom pschetocžene a z roštorehym dujadkem cíjinachu wone jenoj tak došlo někaf službu, hacž stary Schneider živý běše a je płataſche; po jeho smjetci (1864) piščežele cyle rozpadžechu a žadyn harmoniski zvuk wjach wot so njedachu. Dyrbjachu pak we Budyschinje we tachantskej cyrkwi nowe piščežele so twariež; na ponížnu prostwu kulowskoho fararja knj. biskop Ludwik Forwerk a wyškodostojny konfistorij we Budyschinje na 24. januara 1865 pschizwolischta, zo tachantske piščežele, 24 klinežatych registrów wopšimace, wot kulowskeje wosady za 300 toleri so načupicž móža. Za tak tunje pjenježy njeběchu drjewo, cín a rjana piščeželova křeža zaplačene. Na 10. meje 1865 wobzanknichu patron, twarscy wubjerkownicy, měščezansey, wjesni a cyrkwinsey zaſtojnich jenohloſnje, namjet tachantskoho konfistorija z najhlubšchim džakom pschizwacž; knj. propst Dr. Křiſtofom Eisel we Marinej Hwězdze bě hžom předy jako wustojnovo twarskoho miſchtra Bohumila Šanka z Kamjencia porucžał, kotrež na 29. hapryla 1865 tachantske piščežele na drobne pschepyla a za dobre wuprají. Kulowskí měščezanosta Nowotny, na termin na 10. meje 1865 pscheproſcheny, njepščinidže, ale z pišmom protestirovaſche.

Z toho bě spóznacž, zo budža wosadže pschi načupjenju piščeželov mělynske kamjenje na pucž walene. A tak so sta. Nowotny zapowje pjenježne pschinoschki z měščezanskeje kassu, a kralowske knježerstwo we Liegnitzu na 19. julijsa 1865 wotfudži, zo dyrbi předy wschoho pschepytane bhež, hacž Kulowske staré piščežele so wuporjedzecž njehodža.

(Pokracžowanjo.)

N o w i n k i a p o w j e ſ e ž e .

Z Lujzic̄ a ze Sakskeje.

Z Budyschina. Móžemy dženska cíitarjam našehoho Póšta zajimawu nowinku zdželisž: jedyn z našich duchownych je swjecžatka ze serbškim i modlitwami wudał. Swjecžatka su z wuwołanoho lithografiskoho wustawa Ž. Kravogla w Innsbrucku a rjenje wuwjedžene. Su tele schyri: Swjata Maria, Chrystusowa macjer; Maſcha Luba Knjeni wobstajneje pomocy; Čeſečenjo wutroby Ježuſowej; Jan džel pěſton. Wschitkini swjecžatkam su na třioch stronach něfotre — na nje so poczahowace — rjane wotpustkne

modlitwy a zdychowancza pschitajene, którež swojeje krótkoscze dla z lohka z hłowu so nauknu a wot wschitkich, wosebje pak wot dżeczi a młodych ludzi we duchownych należnosćzach spewane bycž móža. Czischcz je jaſny a jara spodobny. A swjedzatku: Czeſečenjo wutroby Žezu ſoweje je krótka ſtarwizna tohole częſczenia a k swjedzatku: Nascha luba ſenjeni w obſta jneje pomocy ſtarwizna tohole swjedzatka podata a pschi tym tež poſpomnijene na dżewiecždonowsku pobožnoſć k częſczi macjerje Bożeje. Budžaſi tele swjedzatka Serbam so lubicž, a je wysokodostojny wudawań zwolniwy, hiſcheje druhe na podobne waschnjo zhotowacž dacž.

Z Budyschina. Niedżelu, 4. novembra, swjeczeńſche k. kantor Jan Karl Wolf swój pječidźeſatleſny wuczerſki jubilej. Ze wſchęch stronow dosta wón k tomule czestnomu dnju wutrobne zbožapſhczecza a woſobne a żadne dary, kaž wot kieži duchownych a wuczerjow złoty czafnič z ręczazkom, wot jenoho privatnego towarzſtwia ſchleńczam pokal ze ſłebornym, z mutſka po- złoźanym węzkom a t. r. Wjeczor pschitnejſehu jomu zaſtańežlo, wot joho kollegi k. Schmideka pschihotowane. Toho Majestosēž kral Albert spožecž jomu czestny kſiž zaſlužbnoho rjada, ktryž jomu k. woſkresny hetman a k. can. cap. senior Hoffmann pschepodaschtaj. Bohužel zadžewaſche rheumatiska bolesć k. jubilara, z połnej wjeſołosęžu na ſwiatoczeńſci tohole dnja so wobdželicž.

Z Wotrowa. Niedżelu, 4. novembra, wjeczor bu naſcha wjes z wulkim njezbožom domapytana: Boži woheń spali nam ſchęſz kubłów a jemu khežku. Wón naſta po dżewiecžich we brózni hiſcheje njezenjenego kublerja Wětra Bryla (Nowaka), najſkerje bě wot złostniſſeje ruki założeny. Bryl sam bě w Khanecach na kermuſchi, a wobě ſlužownej dżowey hižo ſpaschtej, tač njeje nichto niežo wjac na dworje czinič měš. Płomienja ſylnje wokoło so hrabachu, a za krótko rękaſche, zo pola Faſic (wobſedzér: Mikkawſch Hejdān pom. Bryl) a Bjeńſchec (wobſedzér: Jakub Bałcar) so pali; bórzy bě tež widzecž, tač Bórkmanec (wobſedzér: Mikkawſch Čgoruak) dwór wſchón w wóhnju ſteji a tač Hrehorjecy (wobſedzér: Michał Cyž) so zapaluja. Wěſik wot ranja dujeſche a płomienja walachu so pszechy bliże k farje. Dokelž fararec brózni z Hrehorjec domskim nimale w hromadu wiſy, poczachu tež na farje rumowacž. Mjez tym bě so hižo z drugich wſow wjele pomocników zechlo, a wosebje miłocžaſka a haſchtrowska ſykawa wſchę moczy napinaschtej, fararec brózniu płomienjam wutorhnycež a tač k najmjeńſhomu na tule ſtronu dalshe njezbožo zadžewacž. Nekotſi Haſchtrowscy zaſlezechu na brózniu a poſpochi na kſežu lijachu a ſykachu. Wodu hjerjechu z fararec ſtudnie. Wſchę druhe lěta mjeſeſche wona we tymle času mało wody, tón dżeń pak njebe móžno, ju dowuczeracž: Boža ruka bě tu zjawnie widzecž. Mjez tym bě so tež wěſik wobrocžil a pocza wot poſdnja ducž. Tač bu z Bożej pomocu na tu ſtronu dalshe njezbožo zamjezowane. Hižo prjedy bě woheń z Faſic dwora pucž pschekocžil a Ŝelakec (wobſedzér: Michał Cyž abo Ŝenec) twarjenja zapopadnyk; horjeka wot Bórk-

manec bu dele zehnathý k Linartecom (wobsedžerka: Hana Böhmowa) a jenož krutej wjedzornej swisslowej seženi nowoho pschitwartha pschi Mrózkec dworu ma so džakowacž, zo so Boži woherí na tu stronu dale njewupſchěſtreje a tež naſchu cyrkę do popjela njepſchewobrocži. — Wotpalili ſu ſo potajkim 1. Brylech, woni ujeſſu ſkoro uicžo rumowacž móhli, a jím ſtaj ſo tež konjej a nimale wſchón druhí ſkót ſpalili; 2. khuda Kachporec dželaczeiſta ſwójba (ze ſchěſz małymi džecžimi) na Brylec wumjeńku; 3. Beňſchech, woni ſu hiſcheze ſetſa na 600 tol. pschetwarili, ſkót je jím wostał hacž na učotre ſwinje, wot druhich wěcow je malo zwotnoſchene bylo; 4. Falic dwór z cylymi žněmi we bróžni a z druhimi wěcam i we domſkim; wobſedžer bydli na Cyžec kubli; 5. Borkmanech, ſkót bu plómjennjam wutorhujen, hewaf paſt nimale uicžo; 6. Grehorjech, jím je ſkót wostał, něhdže 10 kúrcow žita a něčto druhich wěcow; 7. Linartech a 8. Helakech abo Heiſech, jímaj je ſo wſho ſpalilo. Schtož wobſedžerja poſlednjoho kubla naſtupa, knjezi někajka njewěſtoſež. Helak je teſamo Heiſej pſchedaſ, gmejna je paſt tomu ſo ſtajaſa, a pſchedau ujeſe hiſchče na ſudniſtwje pſchipóznata. — Z toho je widžecž, zo je niža jara wulka a zo ſo z pomocu koundžiež ujeſmje. Nadžijany dha ſo, zo ſo zuata woporniwa luboſež mjez Serbami z nowa hacž na najrjeuſchó poſaza, a zo kóždy khwatacž budže, po ſwojej zamóžnoſci horjo wotrowſkih wbohich wotpalených k najmiejſchomu z učem woložicž.

Z Worklec. Z pſchecželnoho liſta zhonichuny, zo je workleczanſka hrabina ze Stolberg we Alžiru (we Afriky) džowecžku porodžila, kij je we ſwj. kſchezenych imeno Monika dóſtała. Alžirske město Vona rěkaſhe zaſtarſku Hippo a tam bě ſwj. Hawſchthu biskop. Joho macž bě ſwj. Monika. K wopomnječu toho je to džecžalſto runje tele imeno dóſtało.

Z Dreždžan. Z nowa cyla Sakſka žaruje. Jeje Majestoſež kralowna macž Amalia Augusta je 8. novembra wjedzor 6 $\frac{3}{4}$ hodž. po krótkej khorosce ſbóžnje ze ſweta ſo minyka ſwojeje staroby 75 lét 11 měſacow a 26 dnou. — Hizo rano wotebjerachin jeje moc, a pſchipoſdnju miny ſo jej pomjatſ. Pschi jeje ſmjerétnym ložu pſchebiywaschtaj jeje synaj, Joho Majestoſež kral Albert a pryne Jurij ze ſwojimaj mandželskimaj, dale wjelwójwoda toſkanſki, arcywójwoda Karl Ludwik a dwě wnučiče: toſkanſka prynceſna a Mathilda. ſwj. ſakramenty bě wona ſrijedu z rukow ſwojoho ſpójednika, t. Pothoffa, dóſtała. Božemje ſwojej ſwójſte prajila ujebě, dokelž bližkeje ſmjerće ſo ujenadžiſeſhe. Lubowaná macž naſchoho krala bě džowka bayerskoho krala Maſſimiliana I. a narodži ſo 13. novembra 1801 w Mnichowje bu, 21. novembra 1822 z tehdomnym pryncom Janom zwěrowana, a z tohole mandželſtwa wuńdže džewjecž džecži: prynceſna Maria, něčiſhi kral Albert, něčiſha genueſka wójvodžina Hilžbjeta, pryncaj Ernst a Jurij, prynceſni Sidonia, Hana, Margaretha a Sofia. Wot thyle ſu hiſcheze ſiwi: naſch kral, pryne Jurij a genueſka wójvodžina. 1872 ſwjecžeſte njebocžicžka a kral Jan pod wulkim wobdželenjom

cyłego kraja swój złoty kwas, hało wudowa bě 4 lęta žiwa. Wona njeje ani hało pryncepsa ani hało królowna nihdżę na zjawnie wustupiła. Swoje dżęło a swoje cyłe zbożo pytasche a namaka we domiacym, swojsnym žiwjenju, we wotkubłanju swoich dżeczi a we czichim wudżelenju wschelačkich dobrotów. Wschę dobre poczinki staroſćziveje maczerje pěſtonjeſche tež na królowſkim troni. Smiećz tak duſhneje maczerje je dha hłuboku ramu jejé królowſkim dżeczom zaſadźiła, a ſchto je wona hało krajna macz była, to kóždy swérny Saſka we żohnowanym wopominieczu wobkhowa. — Pónidzeliu, 12. novembra, wjeczor bě jejé pohrjeb, a wutoru, 13. novembra, wotdżerża ſo za nju w Dreždananach a po Lužicach ſwiatoczne requiem. W Budyschinje mjeſeſche je pſchi wobbdżelenju wjele ludzi k. can. cap. senior Hoffmann.

Be wſchoho swěta.

Pruska. Limburſki biskop, Dr. Blum, bě wot pruskoſo ſudnoho dwora zefadžený a kapitel napominany, zo by administratora wuzwolił. Tón paſ ſo ſpjeczi, pſchipóznajo Bluma hiſcheze za ſwojego biskopa, kiž won tež woprawdze je. Pſchetož žane pruske ſwětne zaſtojniſtwo nimia prawa, duchovných z jich chrkwiných miestow zefadžic.

Czeka. Džen 24. septembra bě za Filipsdorf a cylu woſkoňoſez radoſtny džen. Kaž je znate, twari ſo pola nas hižo ſydom lět doſko rjana cyrkej, kotaž ma Bożej rodzieſcerz poſwieczena bycz a kotaž po ſwojim wulfotnymi twarui wozdoba cykleje tudomnieje krajinu budže. Twarjenjo je hižo tak daloko doſpělo, zo možesche cyrkej zběhana bycz. Tónle podawki zawida winu k rjanej ſwiatocznosći, kotaž ſpomineny džen ſo wotbu a kóždomu, kiž ſo na njej wobbdželi, zavěſeſi we dobrym wopominieczu wostanje. Dokelž wjedro hojeſche, bě wobbdželenjo wulke. Hdźż z injerzlow ſo tſelicz pocza, bu znamio naſcheje zbožnoſeſe, ſwj. Eſchij, z wjele wěncami wudebjeni, horje ſczechniſieni a na woběmaj kóncomaj tſechi wobkuczeni. Potom wustupi wyskodvoſtojny k. Franc Storch, kotaž bě hacž dotal z woſebitej pilnoſeſu a wutrajnoscju twarjenjo wjedł, a wobdaty wot dželacžerjow pſchitomnymi z krótkimi, ale ryczniny ſłowami wuznam tuteje ſwiatocznosće rozeſtaji. Won prají njez druhim, zo poſladajo na minjenych 7 lět z wjefoſoſeſu wuznacž dyrbí, zo je Bóh na zaſtupnu proſtwu najjeſciſcieje kniežyny Marije zapocząte džęło nadobnie žohnowaſ a jomu njeſtraſiue wjele dobrocžerjow dobył, kiž ze ſwojej darmiwoſeſu tele džęło možno ſziniſi. Z luboznymi ſłowami džakowaſche ſo wſchem dobrocžerjam, kiž na někajkeſkuſi waschnjo k tomule twarjenju pſchispěchu, a wujesje jim tſikrōznu „ſlawu“. Na drugi džen ſweczeſche ſo w hnadownej kaſpalci z džakownoſeſe wulka Boža miſcha. Wſcho twari ſo tam po wukazanju twarca Hampela, kotaž ſo ſwedeſzenjo dacž dyrbí, zo ſwēru na to hłada, zo by twarjenje we wſchę dželach ſo radziło. Tajke prócowanjo je jomu Boža rodzieſcia hižo netko woplaczila. Hdźż won prjedy jenož mało dželacž mě-

jeſte, je wón w tu khwili z dželom tak pſchewzathy, zo je ſebi woſebith wóz kupiež dyrbiaſ, zo by wſchě požadanja, kotrež na njoho ſo ežinja, dopjelnicž moſt. Z twarjenjom ſo nětko jara plníje dale pokraczije. W najblížichim ežasu budže třečha pokryta. Wona pſchiūdže na 7000 ſchěnakow, kotrež hiſcheže połonne nimamy, hacž runje je lětſa wjelc darow ſo zefchlo, hacž w zańdženych lětach. Nadžiamy dha ſo, zo darmiwoſz mijez wěriwymi njeopuscheži a zo wſchitey wěrni čeſczowarjo maczerje Božej ſo po ſwojej zamoznoſci ſo prćowacž budža, tele twarjenjo k zbožownoumu koncej dowjesež.

Schwajcarſka. Statua geniſſka cyrknej je njezbožo waſala. Dwaj jeje fararzej waſdaschtaj ſo ſwojohho zaſtojniftwa a wrózefchtaj ſo do klina katholiskeje cyrkwe. Sczinischtaj to z pſchepokazanja, zo by założenjo statueje cyrkwe jenož z politiſkih winow ſo ſtało, nic paſ z naboženskoho pſchewvědeženja, kotrež měſchčanscy zaſtupjerjo ani nimaju.

Jendželska. Tu chce něhdže 700 protestantſkih fararjow wo ſwojich woſadach ſpowiedź (po katholiskim waſchnin) zavjeſež. Pſched 25 lětami bě jedny protestantſki farař, kotrež ſpowiedź zavjeſež, a pſched 10 lětami ſpystacu to hido 483. Wo měſeče London wotdžerža ſo njeđawno wulka zhromadžizna protestantow, kž jara na zavježdenjo ſpowiedź ſtawachu projicy: „Ma-li ſpo-wiedź ſo zavjeſež, potom my radſcho huydom katholikam pſchistupim.“

Ruſko-turkowſka wójna. Powſchitkomna ſedžbuſež je na Plewno wobročene, kotrež je nětk wot Ruſow do ſpołnie wobzamkujene. Osmanej paſchi ničo druhe wýſche njewostanje, hacž ſo podač abo ſo pſchebicž ſpystacž. Ale na kotrej ſtronu? K Orhanji nije možno, pſchetož eyla droha je w ruſiſkih rukach a na někotrych měſtach ſylnie wobſadžena. K ranju tež nije možno, pſchetož tu ſteji hłowna moc ruſka. K wjecžoru paſ Ruſowje, zaſtocožiſhi drohu k Widinej, ſo huydom jara ſylnie wobtwierdžihu, zo tež tu Osman njebudže hjez pſchewulkih woporow ežeknycž moc. W kóždym padże paſ — ujech ſo poda abo pſchebije — je Osmanowe wójſko zniežene; pſchetož hdž ſo pſchebije, žhubi zavěſeži k najmjeñſhomu poſoju mužtwa a ſuadž eyla artiſleriju. — Ruſke brónie ſu nowe dobyčzo ſežinili, dōſtaſwſhi město Wračenju do ſwojeje mocu. Bě tam wjelc cyroby za Turkow na hromadžene. Tele město leži jenož 11 mil wot ſerbſkih pomjezow, a je potajkim Ruſam z lohka možno, ſerbſkomu wójſku ruku podač.

Na aſijskim wójniſchežu je 4. novembra bitwa byla poſa Deve-Bojuna pſched Erzerumom. Wojowanjo trajeshe wot rano džewjeczich hacž k wjecžor ſedmim a bu z tym rožudžene, zo Ruſowje lewe kſhidlo Turkow wobenđzechu a jich ſrijedžizmu porazychu. Turzhi čeſkachu k Erzerumej. Muhtar paſcha, turkowſki rožkazowar, to ſam ujeprěje a zwaluje winu na někotrych bo-jažliwych wýſchých. Ruſowje dobyčhu tu 40 kanonow. Muhtar-paſcha ſo nětk w Erzerumje wobara. Ruſowje chcedža je woblehnycž. Erzerum ma něhdže 60,000 wobydleri, mijez kotrejmiž je jara wjelc katholiskich Armenjenow.

Aśia. W Indijskiej najeplaśna mnichostę ludzi z hłodom m'reje. Niekto je so wupokazało, zo je w niektórych krajuach Indie, jendżelskomu kniejsztwu pśtissiūschacych, 750,000 z hłodom zahtylo. Wobydlerjo tamnych krajinow su jenieczcy na so samych pśchipokazani; bohata Jendżelska njeczęzini za tychle swojich poddanow nimale czisceje niczo. Ze-li suchoty dla w tychle krajinach njeplodny čas, nastanie hłod. A pśchech tola by jendżelske kniejsztwo z mudrym zarjadowaniem tónle wbohi lud pśched hłodom wobarnowacę móhlo, hdj by wuzbytk dobrych lět w žitnych lubjach khowalo. To pak so njestanje; wjele wjac ma jendżelske kniejsztwo wšče mysse na to złożene, kaf by z tohole kraja za so najwjac wužitka sczahnuć móhlo, a pśchewostají lud swojemu wośudej.

Naležnosće naschoho towarzstwa.

Sobustawy na lěto 1877: ff. 348. 349. ze Smječkic: Maria Lehmannowa, Jakub Přech; 350—356. z Budworja: Jakub Scholta, Michał Scholta, Jakub Mark, Jakub Burich, Jakub Barjeik, Mikołaj Schewe, Mikołaj Bryl; 357. Jan Mark z Wutoležic; 358. Michał Buka z Luszcza; 359. Jurij Pielat z Worklec; 360. Mikołaj Golkta ze Starej Czehelich; 361. Jurij Grochmann z Luha; 362. Jurij Kofla z Nowej Wieski; 363. Franc Žávich z Budyschina; 364. Wórschla Leitschowa z Njebjeležic.

Dary a daní za chrkę we Baczonju.

Nawdath kapital a dotal nahromadżena daní wuczniujschtaj: 33,805 mark 63 p.

K ejezci Bożej a k spomoženju duschow su dalej woprowali: po testamencze njeboh hajnku Jurija Buka ze Scherachowa 300 m.; hajcze jedyn kamjenski pśchedathy kupon 10 m.; Jan Wawrik z Drežožan (přež k fararja Herrmann) 15 m.

Hromadje: 34,130 mark 63 p.

W expediciach „K. Pošta“ su na woħladaļo a kózde po 5 pjenieżkach na pśchedan:

Swiecžatka ze serbskimi modlitwami.

We wšichch expediciach „Pošta“ je na pśchedan:

Ulowa Jezusowa winica.

Po riedže Waldowej winic wobdzelał a wudal

Jurij Eusejanski,

präses serbskoho seminara w Pražy.

W najlepšim pśchnym zwiażku a najlepšej koži 5 markow, w koži ze złotym ręznom 4 m. 75 p., w placze abo papierze z kožanym krybiectom 4 m. 50 p., z barbienym złotym abo zelenym ręznom 4 m., njezajzane 3 m. Też wobstaraja so na požadanjo w najfrótskim čaju zwiażki w formacie a z drohotynnymi zaufkami a wšich druhé.

Hłowny skład tutych kruhów je pola Jakuba Wjenski, zwóitka tachantskej cerkwi w Budyschinje, kotoruż maja so też wšichitke placzenja za nje wotedawacę.

We wšichch expediciach „Pošta“ je za 2 pjenieżkaj na pśchedan:

Schtworez hodzinų do swjatohho sakramenta.

Zutje, nježelu, 18. novembra, je we Lazku katholicka bjesada.

Pśchedsydztwo.

Na iwj. Sandrija pónidże po dopoldnijskich Božich službach z Budyschina procession do Filipsdorfa.

Czischęz Smolerje cnihičijszečeńje we Budyschinje.

Katholicki Posol

Wudawa so
prěnju a třećeu sobotu
měsaca.

Placi lětnje
na pósce a we knihařni
1 m. 70 p.

Ludowy czasopis.

Wydawany wot towarzystwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Róla.

Číslo 23.

1. decembra 1877.

Lětnik 15.

Kulow, město a faršla woſada.

XXI.

(Pokraczowanjo.)

Hízom na 4. meji 1865 běchu wučerž Finka, rektor Weikert a kantor Schömmel po dlěžším pschehladowanju kulovskich piščejelov wuprajili, zo móžno njeje, na nich hracž, a běchu to tež z pismom dopokazali. Runje tak wusudžichu kantor Hirsch z Wojerjec na 30. julijsa, Bohumil Janč z Kamjeńca na 2. augusće a wokrjesny twarski mischtr Berring z Wojerjec na 25. augusta 1865⁷⁹⁾, a buchu wšich tele techniske wusudženja kralowstwu we Liegnicu pschedpołożene.

Mjez tym bě nam kažane bylo, tachantske piščejele rozebracž a wotwozpež. Janč poda so z Kamjeńca do Budyschina a rozkladže a zapakowa wot 26. hacž do 29. julijsa 1865 piščejele, kž so na 5 wulstich wozach wotwozpež a na 30. julijsa popołdnju w dwěmaj hodžinomaj do Kulowa pschiūdzechu. Kulowske piščejele wotkamachu so na 8. augusta 1865, potom hacž rano wot 5 hacž do 6 hodžin pschi spěwanej Bożej mischi posleni krócz na nich so hrało bě. Tich dótkaďko (Klaviatur), wot hracža eyle wotpochimane, so na farje hafo wopominjenka skhowa.

⁷⁹⁾ Zmolom potom hacž wokrjesny twarski mischtr Berring nā 25. augusta 1865 kułowske piščejele pschehladał bě, wuñdže wječor w sedmich na kamjeńskich hrjebjach woheň a wotpali so 16 ze žujeni napjeluienyh bróžnjo.

Przedy hacž tachantske piščežele we Kulowſkej cyrkwi ſo ſtajichu, dyrbjeſche ſo piſčeželny khor piſhetwaricž a zwora ſampundowacž; tež dyrbjeſche ſo za dujadlo nowa komora wyſche wulſeje hale natwaricž, ſchtož ſo ſta we twarbie gothicſkeje kapalki z wjelbom na železnych ſchinach.

Na 6. septembra 1865 zapocza Bohumil Žank we Kulowſkej cyrkwi swoje dzelo a přenju njedželu adventa 1865 rano w 5 hodzin piſhi ſpěvanej Bożej miſchi zaklincža přeni krócz piſčeželowy principal=register k wilkomu wjeselej zhromadženice woſady; na 3. decembrje bě tež gamba=register hotowy. Něk twar wotpočzowasche hacž do 14. meje 1866, cyle dokonjanu bu na 29. oktobra pomjenowanohho lěta. Do piſčeželov daschtaj k. Handrij Haſchka, přeni khebětar a piſčekupe, a joho mandželska Khatyrna nowy cinkowý pozawniowý register za 68 toleri zaſtaſiač.

Wažny twar we Kulowſkej cyrkwi doſho hiſhce ſiebě dokonjanu, hacž njewjapcy nowa hora ſo napschežo ſuny. Znath muž, měſchežanosta Nowotny, bě we novembrje 1865 kralowſkomu kniježerſtwu we Liegniku dopowiedžil, zo tachantske piſčežele niežo njeplacža, zo stare a ujeknicžomne ſu a zo hōdno njeje, na nje taž wjese pjeniez wažiež. Piſchipóſla ſo kralowſkomu kniježerſtwu techniske wuſudženjo Bohumiſla Žanka wot 29. hapryla 1865, we koſtrymž ſo wuprají, zo tachantske piſčežele dobre a jara tunje ſu: ale kniježerſtwo tele wuſudženjo njeſchiwza, „dokelž Žank wukrajuik je,” a porucži na 25. novembra 1865, prusko ho namjedžitoho muža z Glogawa, Hirschberka abo z Buncława powołacž, kotryž we Budyschinje piſčežele piſčehladacž ma. Něk bě dobra rada droha, dokelž ſo budyske piſčežele hizom we Kulowje twarichu.

Na 9. januara 1866 proſchesche farař kralowſke kniježerſtwo, wot nowoho piſčepytanja tachantskich piſčeželov, kij z dzela hizom we Kulowſkej cyrkwi ſtajene ſu, wothladacž, dójž cyle hotowe njeſiu; farař pař dosta za to wot kniježerſtwo we Liegniku na 25. januara a na 17. měrca 1866 wótry porok. Na 27. hapryla 1866 kniježerſtwo dowoli, zo seminarſti wucžer Baumert z Ryckbacha njedokonjane budyske piſčežele we Kulowje piſčehladacž ſmě, hacž ſu dobre abo nic.

Bóh tón knijež pař běſhe tež pôdla ze ſwojej pomocu. Na 5. měrca 1866 bu měſchežanosta Mjerečin Nowotny ze ſlužby puſčeženym a k. Emil Heidrich z Nowej Wsy joho ſczechowasche jako měſchežanosta; z nim ſo wróciž złoth zbóžny mér do Kulowa.⁸⁰⁾

Na 22. meje a na 17. novembra 1866 piſčniúđe seminarſki wucžer Bau-

⁸⁰⁾ Piſhi zavjedzeniſtich Božich ſlužbach na 5. měrca 1866 bě cyrkje wot modlerjow piſčepjeljenia; wjecžor měſcheženjo k čeſčezí nowoho měſchežanostu na rinku a we pôdlaſtich hafach kheže poſvětlaſhu a běchu wjehelake transparenty, tež z kaſatym napiſiom, widzeč. Emil Heidrich bohužel wumrje na 26. měrca 1867, starý 30 lét; Mjerečin Nowotny wumrje na 3. decembra 1867, starý 53 lét. Wot 6. julijsa 1867 je k. August Wels Kulowſki měſchežanosta. Bóh daſ, zo wón njebyl kaž Nowotny!

mert z Rykhabach do Kulowa, spręnia njedokonjane a poždžijscho dokonjane piščežele piščehladač. Dokelž hžom joho přenje wusudženjo (wot 22. wieje 1866) jara kħwalobnie wo piščeželach so wupraji, dowoli kralowske knježerstwo na 9. junija 1866, tsecżiġi wċiċċiċi piščeželowych wudawkow z mēshċeżanſteje kassu wzacż a dżelacżerjam jich poſleni tseciż vđel zaplačjeż.

Piščežele su w pređku we tſjóch schosach 10 metrow wysoke a doſahaju hač t wjerċej cyrkwi wjesba; tač mjenowanij „horni stoł“, kotryż we tachantſkej cyrkwi za d̄y piščeželov stejeſħe, dokelž tam na městnoſći pobrachowaſche, je horjeka poſtajem, hōżeż wón też piščiſluſha. Na 15. septembra 1867 piščińđe njebohi t. biskop Ludwik Forwerk do Kulowa, naſhe nowe piščežele ſej wobħladač.

Kupne a twarſke wudawki pišči piščeželach będu:

1. kuþ we Budyschinje	300 toleri
2. piščiw oženjo wot Budyschina do Kulowa na 5 wulkih wožach	55 "
3. pódlaſke twarjenja (komora za dujadlo, ſchpundowanijs, gitr atd.)	480 "
4. twarſkomu miſtrey Jankej z Kamjenica	350 "
5. nowy pozaſnowy register (dar knjeza Handrija Haſchki z Kulowa a joho mandželskeje Schath)	68 "

hromadže 1253 tol.

Ze starych piščeželow buchn do nowych piſhestajene: na wjerċu piščeželow kumſchtu wěnc z najswiećiſchim mjenom Jezuſowym a we přeniu ſcholu na wobimaj bołomaj piščeželow wudypana wuzdoba.

Na kóncu lěta 1864 placžeshe kórc piſčeńčy 4 tol. $7\frac{1}{2}$ nsl.; rožki (žita) 2 tol. 25 nsl.; jecžmjenja 2 tol. $7\frac{1}{2}$ nsl.; wowa 1 tol. 20 nsl.; jaħlow 6 tol. 25 nsl.; hejdushe 4 tol. 25 nsl.; kana butry 18 nsl. — na kóncu 1866 pač: piſčeńčy 5 tol. 10 nsl.; rožki 3 tol. 20 nsl.; jecžmjenja 2 tol. $17\frac{1}{2}$ nsl.; wowa 1 tol. $22\frac{1}{2}$ nsl.; jaħlow 5 tol. 20 nsl.; hejdushe 4 tol. 20 nsl.; kana butry 20 nsl.

N o w i n k i a p o w j e ſ c į e.

Z Lujzic a ze Sakskeje.

Z Budyschina. Hač dotal bě osseggski prälat tež visitator wobeju klóſchtrów we Lujzic. Po najnowiſčich zakonjach pač njeſmje w Sakskej žadyn wukrajan zjawnie zaſtojnſtwo mēcz. Tohodla je z Roma na žadoſež ſakſkoho knježerſtwa ſo poſtajilo, zo by město visitatoria wobeju kūžiskeju klóſchtrów w tu kħwilu knj. propst we Marijnej Hwězdze, Dr. theologiae Jan Khrystofom Eifelt zaſtawał. Połnomoc t tomu je hžo wot budyskoho wokrjeſnoho hetmanſtwa dóstal. Kaž je znaće, bě ſakſki ſejm pišči swojich wuradžowanjach mócnje za to ryežał, zo by naſprawniſcho bylo, hdj by budyski tachant tele za-

stojnſtwo na ſo wzal. To by ničo nowoho njebylo, pſchetož hižo pſched 300 lětami bě ſo tachantej Janej Leifentrитеj a joho naſtupníkam tele право na klóſchtr w Lubanju a Marijnej Hwězdže wot bamža (pſchez nuncia Melchiora Biliu) a khežora Rudolfa dało. Klóſchtr Marijnoho Dola ſluſchesche tehdom hiſheže pod pražke archybifkopſtwo.

Z Budhſchin a. Njedželu, 18. novembra, wječor ſwjeczeńſche towarzſtwo katholickich rjemjeñſkih ſwoj założeníſki ſwiedzeň. Towarzſhnia bě jara woptyana a woſebje tež z pſchitomnoſczu hnadnoho knj. biskopa poczeſczena. Wokoło ſchecžich wuftupi ſenior towarzſtu a ſpomni na wažnoſcz tohole dnja. Na to ſo wot rjemjeñſkih džiwađko hrajeſche; najprjedy „Kronen und Psalmen“, podawſ z diokleciantskih pſchecžehanijow kſchecžanow, z lěta 305, wot Dr. Wala dramaticen wobdželany, a potom „Ein Pagenstreich“, kž jara k ſmječn wabjeſche. Hraczey ſwoju pſchiftuſhnoſcz wuftoinje dokonjaču, ſtož pſchihladowarjo z pſchileſkowanjom džakownje pſchipóznachu. Na poſledku běchu reje za ſobuſtarow a pſchecželov towarzſtu, a družy ſo hiſheže doňho bjeſadnje zabawicu.

Z Boranec. Njedželu, 25. novembra, dopołdnja do džewječich wudyri na naſchim knježim dworje (wobſedžer knj. Gießner) Boži woheń. Wotpali ſo palernja, bróžnja a hródze; domſke pař a deleńca a twarožkańja ſtejo woſtachu. (Tež we Wownowje bě nazajtra Boži woheń a ſpaliszej ſo dwě bróžni.)

Z Marijneje Hwězdžy. 21. novembra wotpołozichu w naſhei cyrkwi we pſchitomnoſczi k. viſitatora ſužiſkeju klóſchtrów, propsta Dr. theol. Khrýſtoſoma Eifelta, a hnadneje knjeni Kordule ſchtyri knježny: Marja Beatrix Melzer z Georgſwalde, M. Hilžbjeta Sitte z Kunnersdorfa, M. Hildegardis Mundt z Frielingsdorfa (w rheinskej provincy) a M. Lidwina Rachel z Lazka ſwoje klóſchtrſke ſluby. Poſlednja je Serbowka a lajſka ſotra (věla knježna). Hako kralowſki zastupnik bě pſchitomny budyski woſtejný hetman, knjez z Beuſt. Z druhich pſchitomnych naſpominiu knj. dwornoſtego pređarja Potthoffa, kotohož ſotsina džowka Hildegardis bě mjez profejkami. Dokelž ludžo wo tule ſwjatočnoſcz wježdžachu, bě ſo wulka mninohoſcz druhowérimych a wežipných zechla. Hacž runje wjele wjetſchi džel tychamých pſchistojnje ſo zadžeržachu, bě tola bohužel mjez nimi tež tajſich, kž katholickim na poħorsk̄ bonbons a druhe podobne wěcy zjawnje a bjez stracha a hańby jědžechu. Tajey ludžo jow njeſluſcheja a nimaju ſo džiwiacž, hdyž jich za ruku wozmu a z durjemi won wuwjedu. Tajka njeſchistojnnoſcz njeſmje ſo změrom pſchenječacž, to žada ſebi dōſtojnnoſcz a ſwjatoſcz Božoho domu. — Prjedy hacž ſluby ſo wotpołozichu, džeržesche knj. propſt dolhu, ale derje rozumyſlenu ryež. Z njej won dopokaza, zo ſejeñſke rady, kotrež klóſchtrſke knježny a družy rjadnikowje džeržecž ſlubja, čłowjeſku ſwobodnoſcz njeptolčoža, ale ju wjele wjac wudoſpołnia poſtiežo jimi ſwobodnoſcz džecži Božich. Cyla ſwja-

woźnoscę sta so po wukazanju cistercienckoho rituala, a wszechitkikh pschitomnych hladajch horjepokubla.

Z Łukowa. Zańdżenu njedżelu mjeſečne fukowske kaſino swój pjaty załóżenski swjedżeń. Z hoſćow ma so woſebje naſpomnicz brunjowſki k. hrabja Alfred Stolberg. Zbožopſchejace liſty dónđechu wot czeſtnoho pschedsydy tuhole kaſina, k. hrabje Frane Stolberga z Alžira, wot k. majora z Ročow, k. dwórnego pređarja Potthoffa a wot seitendorffskoho kaſina. Wježor 3/45 hodž. wotewri pschedsyda zhromadžiznu, powita najprjedy hoſći a wopomina potom wsche radoſczíwe dny, kotrež je fukowske kaſino we tymle lěcze mělo. Potom stany wysokodostojny kniez P a ryčeſche wo strachach, kotrež katholſkej cyrkwi we Němcach hroža. Katholſcy maju ze wschemi zakoniskimi ſredkami za ſwoju wěru wojovacž; maju, zo bychu k tomu podobni byli, so njez ſobu we wěrje poſylniecz. A dokołž tajke wotpohladanja katholſke kaſina ſpěchujia, wón so wjeseli, zo je mjez Serbami tak wjèle katholſkich bjesadow. Tež k. hrabja Alfred Stolberg a k. kapłan Walter tomule towarzſtwu pschedy rjeñſhi rožkžew pschedeschtaj, prajicy, zo chcyło ſo dopjelnicz pschedeczo seitendorffskoho kaſina, zo by fukowske pschedec „žive bylo, roſto a kęželo“ („vivat, crescat, floreat“). We woſmich bu zhromadžizna ſkončzena; ſobuſtawu a hoſćo woſtachu pał hiſhcze doſhi čas we zajimawej zabawie hromadže.

Z Miłocžic. 13. novembra bě pola Jaworkęc žadna ſwiatocžnoſć, kotař wobimaj: hoſpodarzej a czeladnicz wulku čeſeč czini. Kubler Michał Jawork wuhotowa ſwojej ſlužownej džowcy, Hanje Ledžborec z Kožaric, kwas, kiz bě połnych 25 lět na tymle kuble ſwérniſe ſlužila. Tež ratařſke towarzſtwo w Pančžicach poda jej czeſtny dar, mijenujcy khofejowy ſervis za 6 woſobow a dwě wódnej khanje.

Z Woſtrowa. We rozprawje poſlednjoho čiſla, naſtupacej woſtrowski Boži woheń, namaka ſo we tym zmólk, zo tam ſteji, zo je wsche miłocžanskeje woſobnje halschtrowska ſykawa fararjec bróžnju a z tym jich domiſke, haj tež najlepſhi a najdrohotniſhi twar cykleje wsh, dom Boži, psched ſpalenjom zakitała; to njeje halschtrowska, ale je khanjec žanſka byla. Halschtrowscy ludžo běchu na třeſche a duž móžesche ſo za to měčz, zo tež jich ſykawa deleka džela. Khanježanſka je tež njez wschitkimi, nehdže dwachyžimi, najprěnja pschi njezbožu byla. Deleka pola Kac̄hporec je woſobnje khroſcžanska khwalobnje a zbožomnje dželała, pola zwóńkec najbóle mała klóſchyrska. — Zo ſo njeby zdało, zo my nam poſkiežemu pomoc doſež njeſchispóžnajemy, dyrbi ſo prajicž, zo je tamna rozprawa hnydom po njezbožu, hdžež hiſhcze jednotliw wſcho nadrobne doſež wjedžecž njemóžesche, a nic k woſjerwjenju piſana. Tola pał proſymy, jelizo je móžno, za woporjedzenjo ſpomnjenego zmółka. Boh zaplaćz wschitkim hromadže a jednomu kóždomu woſebje wschitku luboſeč a pomoc, kotař bu nam we tamnej ſurowej, zrudnej nocę kaž tež netk po njezbožu hacž dotal tak bohacže wopokazana.

Ze Žitawy. Budyske tachantstwo twari nam rjanu faru. Zeje zwonkowny twar je hižo hotowy, a k lětu budže z nutſka wutwarjena. Bóh dał, zo bychom ſkerje a ſlepje tež ſwój Boži dom měli, pſchetož žane kujſiske mięsto — tež nic Budyschin — nima tak wjele katholikow w ſwojich murjach, kaž Žitawa.

Ze wſhoho ſweta.

Pruſſia. Niedawno jachu w Berlinie wěſtoho Polaka, dokelž je pjecza thězora Wylema a Bismarka zatſelicž chcył. Někto pak je ſo wukopalo, zo z tej wěci cžiſcze hinač ſtój. Tónle Polak, z imenom Luijowski, bě pſched někotrym čaſom k wjaſlennemu jaſtronu wotſudženym, wuſtajiwſki wopacžne zaſtojnske liſcžiny. Wón pak cžekny, cžahasche pod cužym imenom po Poznianske a wojeba wſchelako ludži. Potom napiſa dwaj liſtaj policajnomu pſchedſydže do Berlina, zo někajki cžlowjef, fotrohož podobu podrobnischo wopija, k wuwiedzenju tamnoho wotpohladanja do Berlina pſchijedże. Wopisanjo tuteje woſoby hodžesche ſo cžiſcze na njoho. Tu pak dopomni ſo jedyn z pſchepytowacych ſudnikow pſhi zatykujenju Luijowskoho na podobiznu cžlowjefa, fotruž bě wěſty rycznik ze Schönlanke, zjebany wo někotrych tysac markow, ſudej pſchipofał. W podobiznje póznaču Luijowskoho, a tač cžaka něk na njoho zaſlužene poſtoſtanjo.

9. juſija tohole lěta bě wot 813 farow archidiocesy kólnijskeje „kulturkampſa“ dla hižo 107 farow bjez fararjow. Mjez tymi je hiſhce ſaſlých ſchěcž farow ze ſmijerzu ſwojich fararjow woſyroczenych. Kaž to ſkonečni?

Francózſka. W wbohej Francózſkej zas w ſchitko ſo mucži. Wólby do parlamentu ſu za kujejerſtwu zlé wupanylo, duž radikalni republikanarjo (Gambettislowje) z wulkej throbloſcži wuſtupuja. Woni ſu nowomu ministeriu, kotrež je ſo zefajito, hižo do předka wojnu na žinjenju a ſmijerž pſchipowjevželi, jelizo we wſhém z nimi njepoſídze.

Kaž nowiny „Français“ piſaju, je marſhal Mał Mahon k někotrymu ſenatoram prajík, zo w tymle tydzenju ſo roſjudži, hacž z cžecžu na ſwojim mięſcze woſtač ſmije abo nic, a pſchipomniš, zo za wěc wojuje, kifž nic jenož Francózſku naſtupa, ale tež druhe kraje, zo pak ſo zda, halo bychu cužy wjerchowje to ſpóznač a zapſhiumyč njechali.

W Parizu ſo pſched někotrymi njedžeſemi miłoszjiwa ſotra Simplicia ze ſyrotkami ſwojoho wuſtawa pſchekhodžowasche. Z dobom bě z pobocžneje haſy ſylne woſanjo ſkyſhcež, a wſchitej kſchicžo: „Skaženy pſyk!“ do twarjenjow rozcžekachu. Woſamknenjo pozdžiſho wuběža pſyk z pobocžneje haſy a cžerjefſe runu měru na wbohe ſyrotki. Ale miłoszjiwa ſotra dže rožnijemdromu pſykej na pſhiecžo, wali ſo na njoho a werga ſo z nim tač doſlo, dóž wſchitke džecži w bližkich domach ſo wukhowale njeſju. Potom pſchitndžechu ſkyrobi mižowje a zabidhu to ſkočzo. Miłoszjiwa ſotra pak bě hroźnje na cykym cžele rozeſchnowaną: z woblieža, rukow a ramienjow krjew z řekami běžesche. Na poſ morwu

njeſechu wbohu ſotru do ſyrotkoweje kheje, hdzej wona pod njeſtaſnymi boſoſzemii pſched někotrymi dnami wuuirje — haſo w o por nadobne je ſuboſcze k bližſchim. Zeje poſrjeb pſat, 26. oktobra, a ſemſche za nju we cyrkvi St. Germain-des-Prés w Parizu běchu wulſotne.

Amerika. Hdzej pſched něſchtō lětami wěſty Mr. Sczepan Girard, kiz zjawnje Boha přejeſche, měſtej Filadelfii wulku móć pjeniez k natwarjenju ſyrotkoweje kheje wotkaſal bě pod wumjenjenjom, zo žadny duchowny do njeſe nohu ſtajic̄ a žana nabozina w njej ſo wuc̄ječ ſjeſmuje, najwyſiſhi ſudny dwór penniſylwanski tele wotkaſanje zwročiſi prajich: „Penniſylwanski zakon uje pſchiſpoznaje žane bjezbožne towařſtvo; wón dowola jenož założenjo wědomnoſtnejch, naboznych a dobrocžeſtſkich towařſtow, a njedopuſczeſi, zo by na božniſtvo, pſchez bibliju wozjemwene, zjawnje hanjene bylo. Wuc̄jeſnja, w kotrejž njewěra ſo wuc̄zi, by tomule wotpohlađanju ſlužila a hóležata na puc̄ do jaſtwa a hóležata na puc̄ proſtitucie (njepočciwoho žiwenja) wjedka.“ — Žara wěrno!

Asia. W Indii hłód ſo hiſhčeje pſchec̄ roſſhérja. Wina je, zo tam žito haſle kónc februara dózraje. Saint-Sire, katholſki miſſionar w Madurje piſche wo tym „Univerſu“: „Běſche pola naš mało plódnoho časa, a tohodla je tu wulka niža. Z Dindigale podach ſo do Vallakudy a na 21 mil dolhim puc̄u nadenđzech z najmjeňſha 10,000 hłodu mrějachy wobydlerjow, kotrymž knježerſtvo wſhědnje ſnadniſhku podpjern dawa. Wbozy ſu prawe koſtliwych: koža jenož a koſež. Na puc̄u wuhlađach čeſlo žónſhčežinu, kiz bě z hłodom ze mrjeką; druzy njezbožowni ležachu na droz̄y, njemožo pſche ſlaboſc̄ ſwoj puc̄ dokonečic̄. Čyka čzróda bědných ludži, mjez nimi tež něſchtō kſhēſežanow, padac̄he mi k nohomaj. Proſchachu, zo bych jim pomhał; hižo tři dny žadnu podpjernu njedostachu a nimaju tohodla ani ſkibki khléba. Tich žaſoſc̄ roztorha mi wutrobu. Tónle lud je z hłodom tak zeflabjeny, zo njeje k žadnomu džélej podobny. Nimo toho je mjez nimi kholera mudhyřka a zymnica a druhé hrzne khorosče, kotrež dobre žně mjez ludžimi džerža. Smjetnoſc̄ je nadě wſhě po myſlenjo wulka. Ženož w Kornutskéj province, kiz ma 1,500,000 wobydleri, je hižo 500,000 woſobow wumrjelo. Sedyn z naſchich miſſionarow mi zdželuje, zo je we jenej kſhēſežanskéj wšy žiwyh woſtało 80 ludži z 1000. Po měnjenju druhoho miſſionara zwofstanje, hdzej hłód pſhestanje, we wſach, wot hłownych drohov zdaļenych, ſedmia jedna tſečina wobydlerjow.“

Ruſko-turkowska wójna. Najwažniſhi podawf, kotryž je we tutej wójniſe ſo ſtaſ, je dobyc̄zo twierdžizny Karſ w Armjeniſkej (w Asii). Tele pſchihadženjo ſo Turkam z niežim wjac zarunac̄ njehodži. Ruſowje započaſchu wjeczor 17. novembra wojowarz a nazajtra rano we woſenich bě dobyc̄zo dokonjane. Najspodžiwiſche je, zo woni jenož z 18,000 mužemi na wobtwjerdženja čerjachu, w kotrychž bě něhdže 20,000 ſtreweje poſadki. Turkow nimo khorých a ranjenych bu jatych 17,000 m., mjez nimi 5 paſchow

(generalow) a 800 wychłkow. Město, twierdżizna z wjac dyżli 300 kanonami, tseliwo, cyroba a t. r. nimale ujewobshodżene do russkich rukow pshnudżechu. Plan k schtorowaniu Karja bě wudżelał Loris-Melikow. Tón je někto k Erzerni mje pósłany, zo by Muftara pašchu wobšeħał, kij je so tam wobtwierdžił.

Naležnoścze naschoho towarzstwa.

Darh k dale wobstaranju: Za s. wóta 1 m. 90 p. za pshedate pobožnoścze w trupežanskich thapalkach.

Darh a dań za chrkej we Baczonju.

Nawdaty kapital a dotal uahromadżena dań wuczeńjeſtaj: 34,130 mark 63 p.

K ečeſzi Wožej a k spomoženju duſchow su dale woprowali: N. N. ze Seitenendorſa 1 m. Gromadze: 34,131 mark 63 p.

Za dwę ujedźeli wunidże

„Krajan“, protylka za katholickich Serbow 1878.

W expedicjach „K. Poſla“ su na wołađanjo a kóđe po 5 pjeniežkach na pshedań:
Świecežatka ze serbskimi modlitwami.

We wszech expedicjach „Poſla“ je na pshedań:

Nowa Jezusowa winica.

Po rjedze Waldowej winich wobdzelał a wudal

Jurij Lusčjanski,

präjes serbstoho seminara w Pražy.

W najlepšim pjskym zwiažku a najlepšcej koži o markow, w koži ze złotym ręzkom 4 m. 75 p., w placze abo papierze z kožazym kribjetom 4 m. 50 p., z barbienym żolnym abo zelenym ręzkom 4 m., njezajzane 3 m. Też wobstaraja so na požadanjo w najfrótskim časzu zwiažki w formoce a z drohotynymi žankami a wszech druhé.

Hłowny skład tuthych kruhov je pola Jakuba Wjenski, znóńska tachantskeje cyrkwe w Budyschinje, kotoromž maja so tež w schitke placzenja za nje wotedawacž.

We wszech expedicjach „Poſla“ je za 2 pjeniežkaj na pshedań:

Schtwórcz hodžinh do swjatoho sakramenta.

Bulšowane aktie katholiskeje towarzchnje: 192. 15. 164. 88. 2. 178. 120. 9. 130. 118. 183. 126. 43. 168. 100.

Za školow a wokolnoſcę.

Nowa Jezusowa Winica je we wschelakich zwiažkach pola mje stojnje na pshedań. Scholz, knihiwajač.

Cjishęž Smolerjec knihičschejeźnie we Budyschinje.

Ratholski Posł

Wudawa so
prěnu a třeću sobotu
měsaca.

Plaći lětnje
na pósce a we knihární
1 m. 70 p.

Ludowy czasopis.

Wudawany wot towarzstwa Ss. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Rola.

Cislo 24.

15. decembra 1877.

Létnik 15.

Kulow, město a farška wosada.

XXII.

We Kulowje běshtej hacž dotal dwě pohrjebniščezí: wulki kerchow wočko farſkeje cyrkwe, 1 jutro 35 □ prutow (30,41 arow) wulki, a mały kerchow pódla cyrkwe swj. Kschija psched budyskimi wrotami, 67 □ prutow (9,47 arow) po rozſherti. Hdyž so na 29. januara 1865 knjeni hajnkowa Hana Heidrichowa z Nowej Wsy⁸¹⁾ pohrjeba, ujemnenowaný, ale derje znaty muž kralowskoni knježerstwnej we Liegniku zjewi, hako běchu so z rova njezhnite stawý cžela wurykle. Po dležším tu a tam pišanju porucži kralovské knježerstwo we Liegniku na 3. haprylu 1865, zo na wulkim kerchowje wočko farſkeje cyrkwe žane cžela so dale pohrjebacž njesmědža a zo farař za kóžde cželo, kiz so tam pohrjeba, 50 toleri schtrafy zaplacić dyrbi. Wot tajkoho wusudzenja knježerstwa powoła so farař na ministra duchovnych naležnošćow we Barlinje, kóžž na 16. meje 1865 dovoli, zo dwě lěcže dołho so pohrjebacž móža wulke cžela, kiz pschedz 14 lět stare su, na wulki kerchow, a male cžela niže 14 lět na mały kerchow. Po dwemaj lětomaj zakaza minister na 8. hapryla 1868 znova wsché pohrjebanja na wulkim kerchowje a dovoli pohrjebanjo wulkich a malých

⁸¹⁾ Zeje syn Emil Heidrich bě po novym lěče 1865 za novoho Kulowstoho měšťanostu wuzvolený byl, stupi na 5. měrca 1866 do služby a wumrie, 30 lět starý, na 26. měrca 1867.

cželov na malym kerchowje pola cyrkwe swj. Echijza jenož na tak dolho, dójž njeje nowe a wjetše po hrjebniščežo wot wosady nakupjene.

Na 15. novembra 1869 wuzwolichu so wosadni zapóslanczy za kúp nowoho po hrjebniščeža (měschčanosta August Wels, mlynki mischr Miklawšč Čornak a tycherški mischr Petr Hejdan z Kulowa, wyschšchi šcola Miklawšč Brézán z Dubrjenka, kubler a rychtar Michal Scholka z Höffa). Wupytachu so k po hrjebniščežej tsi kruchi pola hosczenicarja Jakubeca, schtykarja Richtera a schewca Möllera blízko pschi kamieniſkich wrotach, kotrež kralowski medicinalny radziczer Dr. Wagner z Liegniza na 11. měrca 1870 pschehlada a za dobre spózna.

Nowe po hrjebniščežo je 2 jutrie 132 □prutow (69,90 arów) wuske a placziczu so za te tsi kruchi role 956 toleri 21 nsl. Kúp so wobkruči na 9. decembra 1870 wot ministra we Barlinje a na 10. februara 1871 wot duchowneje wyschchnoſeže we Brótſlawje.

Dokelž mały kerchow pola cyrkwe swj. Echijza za po hrjebanja wjac̄ n jedosahsche, dowoli kralowske kniežerstwo we Liegnizu na 3. aprylu 1871, zo mózachu so cžela hac̄ do 31. oktobra 1871 na wulkim kerchowje wołoko farškeje cyrkwe zaszy po hrjebac̄. Hako poslenja tam swój wotpocžink namaika wudowa Jozefa Rochawowa z Kulowa, 77 lét 10 měsacow stara, kotrež na swojim dolhim khorym koždy dženj wodnjo a w noči Boha proschęſe, zo mohla hiſcheže na starym farškim kerchowje po hrjebana być. A Bóh tón kniež je jeje nutrnu próſtwu wuslyšchal.

Murjerſke dželo na nowym po hrjebniščežu wuwiedźe w lécze 1871 mischr Hugo Wels z Kulowa. Rjana murja z cyhelow, 360 metrow dolha, wobdawa swjate kwestno, do kotrehož ze železnyimi wrotami so khodzi. Na wobemaj stronomaj wrotow wišatej dwē železnej taſlicznych z latym a pozłoczanym piſmom. Napis prénjeje taſle rěka: „Swjata a spomožna mysl je, za wotemrjetych so modliscz, zo bychu wot hréchow wumóženi byli“ (2. Maff. 22, 46). Napis druheje taſle rěka: „O Mensch, hier lerne, was du bist — lerne hier, was unser Leben ist — ein Sarg nur und ein Leichenkleid — bleibt dir von aller Herrlichkeit.“ Nimale na kóncu hréchowho khodu po hrjebniščeža steji na granitowym stołpu wulki železny Echijz, kotrež je wumjekar Miklawšč Čzorlich z Němcow k wopomijecžu na swojoho 1870 we Francózskiej zemirjetohu syna Miklawšcha stajicž dał. K nohomaj Echijzowanohu zbóžnika wiſa taſliczka z napisom: „Daj jím, kujeże, węczny wotpocžink“, schtož je stajna cyrkwinia modlitwa za tých, kiz na po hrjebniščežu we Bohu wotpocžują. Tu pschi tym Echijzu masz krasny wuhlad do wołknoscze: widžiſch wupſchestrjene płódne hona, rěku, kłoschtrſke haty, měschčanski lés, wosadne wsy; k połnočy stupaja eži napſchežo Wojerecy z tórmom a z hrodom, a k połdnju we módrzej dalokoſczi budyske hory. Tórmaj kulowskeje farſkeje cyrkwe a cyrkwiežki swj. Echijza pohladujetaj na po hrjebniščežo

a na tych, kij su něhdyn we žiwyh dijach jeju Boži dom z pobožnoścju wo-pytowali, hačo byschtaj jim hiſhceže junfrócz „Božemje“ prajicž chyloj. Zady Božeje marty na koncu srénjoho khodu zapoczą 1876 gmeinſki předkſtejer ř. Jakub Scholka, pomjenowany Wówczerk, z Kocziny na rowje luboje mandželskeje Khatyrny († 29. měrca 1875, swojeje staroby 29 let) rjanu ka-pašku we grichiskim stylu twaricž, kotaž w l. 1878 cyle dokonjana budže a wjach hacž 1300 markow placzi.

Poſlenju njedžalu oktobra 1871, kotaž na 29. dženj pomjenowanego měſaca trzech, bu nowe po hrjebniſhcežo woſwjeczene. Po cyrkwinnych wuſtajenjach ma prawo, po hrjebniſhcežo swiecžicž, jeno biskop; dowolnoſcž a połnomoc̄ ſo woſwjeczenju bě paſ knj. wrótslawski biskop kułowskemu fararzej dał. Po woſpewanym myſhporu podachu ſo pschi najrjeñſhim wjedrje a we dołkim czahu, kotoruž ſwj. kſchiz z khorhojemi do předka džesche, tſjo kułowsen duchowni, měchęzanscy a woſadni zaſtojnicy, jednoth rjemieſtnikow, tſelcojo we uniformje, wuczerjo ze ſchulerjemi a wulka muhohosz žhromadženoho ludu pod mócnym zwonijenjom wſchitkich zwonow z farskeje cyrkwe na nowy kerchow. Potom hacž procession na po hrjebniſhcežo pschiſhoł bě, zarjadowachu ſo wſchitcy wokoło wulkoho kſchiza, psched kotorymž druhí mjeñſhi, drjewany a nijebarbjeny kſchiz z tſjomi ſwecžkami do ženje třknemj bě. Tónle, tak rjec, nahi kſchiz dyrbjescze ſpominacž na nahotu a khorobu człowjeka, hdyž ſo narodži a wumrje; tſi ſwecžki na kſchizu paſ dyrbjachu ſpominacž na najſwj. Trojicu, na ſwětko ſwiateje wěry a na njeſmieruoſcž człowjeczeje dusche. Knieža wuczerjo ſpěvachu ze ſchulerjemi a z ludom pod pschewodom pozawniow rjany kherluſh: „Stała maczeć bołoscziwa.“ Po cyrkwinnym waſchnju bu kerchow y kſchiz najprjedy woſwjeczeny a potom po hrjebniſhcežo. Klecžo psched ſwiatym kſchizom ſpěvachu duchowni a lud po rjedże litaniye wot wſchitkich Swjatych; na koncu tychsamych stanu měchňnik a z prawej ruky znamjo ſwj. kſchiza czinjo modlesche ſo: „Knieže Božo, zo by ty teſe po hrjebniſhcežo žohnowacž a ſwiatoszicž chy!“ a lud wotmokwi: „Proſymy cze, wuſlyſh naš!“ Někto džechu duchowni, wuczerjo a ſchulerjo po cyklym po hrjebniſhcežu a měchňnik zwokrjepowa je na wſchek stronach ze ſwiecženej wodu; pschi wobkhadu paſ ſpěvaſche ſpěvařski khor Davidowy pjezdžesaty psalm: „Směl ſo nadomnu, o Knieže, po twojej wulkej ſmělnosći.“ Po dokonjanym ſwiecženju džeržesche ſarać předowanjo we ſerbſkej a němskej ryczi, we kotorymž wón wukładowaſche, tač kſchesczam zbožnje wumrječu mōže, a kajke winowatoſcze my napſhcežo ſwojim lubym wotemrjethm dopjelnicž mam. Ma poſledku prajesche ſo najwutrobiňſchi džak patroncy farskeje cyrkwe knjeni abtissinje Edmunda May we Marijnej Hwězdze, měchęzanskim a woſadnym zaſtojnikiem taž wſchitkim tym, kij ſu z wulkej prócu a czežkimi woporami twar po hrjebniſhceža dokonjeli; jim pscheſeſche předat bohate žohnowanjo Bože za čas a wěcznoſcž a hačo najwažniſche,

schtož kschesčjan kschesčjanej pšchecž može, zbožnu smjercž. Swjate rózarije spěwajo, wróciž so swjedženſki čžah zaſy do farſeje cyrkwe. Hako preni bu na 1. novembrje 1871 na nowym pohrjebniſčezu pohrjebanu Michał, woſym njedželi staru syn khežkarja Jana Francka z kamjeniſkoho pſchedměſcza we Kuluſe.

Wudawki pſchi twarje nowoho pohrjebniſčezu běchu:

1. tſi kruchi pola	956	tol. 21 nſl.
2. twarſkomu miſtrey Welſej	1551	" 3 "
3. podlanſke wudawki (zapis, ſchtempel, zru-		
nanjo zemje, ſchtony atd.)	357	" 10 "
4. ſtuđnja a železna plumpa (1877) . . .	86	" — "
5. czorličowu ſwj. kſkiž	85	" 15 "

hromadže 3030 tol. 19 nſl.

(Poſtracžowanjo.)

Swjata Marija Lourdes-ſka, ſtrowjo khorých.

11. Dotal ryežachmy jeno wo tajkich džiwač, kotrež ſu ſo w Francowſkej ſtale. Tola luboſć Lourdeſkeje ſvjateje Marije ſaha daſe, dyžli krajne mježy du. Wjèle tħſac bleschow z hnadownej wodu napjatych ſezele ſo ſeto wot ſéta do czuzych krajow, a hdžekuli khorí z dowěru Lourdeſku wodu trjebaja, býwaja wuſtrowjeni. Njeje čłowieka, kiž by wuſtroszany njebył, maſi jeno prawu dowěru. To čheyli wſhityc wopominacž a njezabýwacž, kiž ſu w kajkežkili nužy.

Hak je ſo ſvjata Marija Lourdeſka njedaloſko wot naš w němſkich a rakufiſkich krajinach wopokažala hako „ſtrowjo khorých“, powjeda w Inſbruku wukhadžacy čžaſopis „Monat-Rosen.“ Smy ſej z loňſchoho lětnika tele džiwy napiſali:*) Žedyn muž w Bamberku běſche w wulkim strasche, zo na jene wóczęko widženjo zhubi, nałożowaſche paſ dowěrniſe Lourdeſku wodu a bu wuhojeny. — Žedyn čłowiek w Neumarkče bě z ruky do mlynskoho koła pſchischoſ a mjeſeſche ſurowe boſoſče, dokelž ruka nimo mery jara zacękaſche. Mlačachu a myjačhu paſ ju z Lourdeſkej wodu a zapocząču 9dnovſtu pobožnoſć. Dopołdnja bě ſo njezbožo ſtało, a popołdnju w tſjoch bě hižo ruka wuhojenia. — W Swjathym Miſławſhu bu mrějaca žona, kotrež hižo ničjo wjacy wo ſebi njeſtedžesche, z Lourdeſkej wodu zaſ wožiwenia. — W Dedheimi, buſchtaj jedyn na prawu nohu do cyla woſhromijený čłowiek a jene džecžo wuſtrowjenaj. — W Ingolſtadeče dôſta jena 70 lét ſtara žona widženjo zaſy. — W Vincu mjeſeſche jena ſchwalcža lěta dolho wulke hlowyholenjo; z Lourdeſkej wodu paſ bu jej pomhane. W tymſamym mjeſče bu jene džecžo, kotrež mjeſeſche w

*) 8. 9. a 10. džiwy je wopisaný po Ségur-orwym originalu: „Les merveilles de Lourdes.“

ſchiji straſchnu khorosz̄, za něchtó dnów tež z Lourdeſſkej wodu wuhojenc. — Žena miłosz̄iwa ſotra we Woſtrihomje mějsche dołhi čzas zły kaſchel a bu wuſtrowjena z naſzowanjom Lourdeſſkeje wody a 9dnjowſkej pobožnoſc̄u.

Tute a druhe džiw̄y ze wſchelakich krajow ſu čeſcz a khwaku Lourdeſſkeje ſwiateje Marije roznieske ſcheročo — daloko. Z Lourdeſſkoho fužoła, do pyrenejskich horow ſkhowanoſho, piya khorı ze wſchęch wulſkich katholſkich narowow ſtrowotu, zo by po wſchém ſwēcze z džiwami wobkruczene bylo po- tajnſtwo, kotrež bójſka knježna něhdı na Starej Skale ſtejo wuprąji, hdnyž kheſtnatomu razej Bernadetče ſo zjewiwiſhi džeshe: „Sa ſym ujewoblaſkowane podjeczo.“ —

N o w i n k i a p o w j e ſ c ě .

Z Lujicy a ze Sakskeje.

Z Budyschin a. Ře husto trébnym domiacym kniham ſluſcha protyka a wona je z tym wužitniſcha, hdnyž w ujei węcy ſo namakaſa, kotrež mōžesč w běhu lěta zaſy a zaſy pscheczitac̄. Tajſe wužitne węcy wopſchija tež katholſka ſerbſka protyka „Krajan“, wot f. Skale a někotrych joho ſobudželaczerjow wuſtojnje ſpiſana. Byrnje ſebi hižo předny ſnadž druhi kupil, njedyrbisč hvež „Krajan“ hycz; pschetož wón je twój najblížſhi pscheczel! Po protyčnym džele, kotrež je kaž hewak zefajany, namakaſch tam pschede wſchém dołhi naſtaw̄ wo hnadownym měſcze Marpingen, wo tamniſkich zjewjenjach a na to ſežehowachych podawatkach. „Dwě kralownje“, ujenujcy njeboh Marija a Amalia ſtej rjenje wopominanej. Dale je tu wopisané ſiwiſenjo Bernadetty ſoubirous, kotrež je zjewjenja we Lourdes měla. Jara hnijacy je tež naſtaw̄. Zjewjenja f. Marije w ſetschwakſe we Wježornej Pruskej, kž ſo lětſa ſtačju. Za naſch čzas jara pschisprawne je wotmołwjenjo na to: Šu katholikowje njepſcheczelojo ſtata? Někto ſzehuju: Nabožne drobnoſti, t. j. 10 powuczachych podawatkow a wuprąjenjow. Naſtaw̄, kotrehož dla budže ſetuſcha protyka woſehje hóDNA, zo ſo w ſerbſkich domach woblkhowa, rěka: Šeſto maſch čžinieč, hdnyž ſy něchtó jědojte zjědł, hdnyž je eże něchtó jědojte kuſnylo abo hdnyž ſy ſo ranik, a hdnyž ſo něchtó mordwy hycz zda? Skonečnje dawaja „Směški a wſchelfizny“ czròdku jara dobrých žortow. Duž ſměniuſi tule ſerbſku protyku kóždomu poruczec̄.

Z Budyschin a. W tyhle dnach zeznachmy ſo z wunamaſanjom, kotrež po cyhym ſwēcze ſpodžiwanjo zbudžuje a najſkerje wulſku pschichodnoſeč ſchu ma, z tak ujenuowanym telefonom. Cyła pschiprawa je jara jednora a ma wulkoſeč a podobnoſeč dweju čzaſnikowej (zegerjowej) wichtow, kž ſtej z doſkej ſchnoru mjez ſobu zjenoczennej. Z tajſej pschiprawu móža ſo ludžo, a byrnje wjèle mil wot ſo zdaſeni byli, z lohka rozryhczec̄. Ty ujenujcy kóne tuteje pschiprawy wozmiesch, džeržiſh jón něhdze 1 abo 2 cólaj wot huby a potom ryciſh jaſnje do tam ſziniſeneje džerki. Džerži něchtó hdže druhi kóne

tuteje pschíprawý k swojemu wuchej, dha chku twoju rycz skyschi słowo wot słowa a, sy-li jomu znath, tebje hnydom z hlosa pónnaje. Też kózde zaśmiecjo a zdychnjenjo z lohka so pytnje. Posłucharzej je, hako by ryczach w pôdlańskej jstwi był. Chcesz-li na skyschene wotmolwicž, dość je, zo pschíprawu wot wucha k hubje pschinjefsch a bjez komdženja ryczisch, kaž khéte sebi wěsty sy, zo prjedawšchi ryczach pschíprawu k wuchej wzał je, zo by wotmokwjenjo za-skyschał. — Wunamakař telefona je po prawom němski wuczeť Reiß z Friedrichsdorfa pola Homburga. Ale nictó joho wunamakanjo ledžbu nje-mějeſche, dójj wěsty Amerikan toſamo tež njewunamakař a swětej njewožjeri. Žow so z nowa zwernoſeſi, kaž dołho ſchto z daloka njepſchiniúdže, to w Němcach z wjetſcha žaneje wažnoſeſe nima.

Ze wſchoho swěta.

Němſka „Kulturne wojowanjo“ we Bruskej so poſpochi zhórschuje. Bruskomu knjezeſtwu njeje doſč, duchownych pschěſtupjenja mejskich zakonjow dla khostacž; ale wone khosta hižo tež tajke woſoby, kotrež knježim „pschěſtupni-kam“ něſhto poſkicząchu, kaž je ſo tele dny we Póznaňskej ſtało. Tam wotſudzi wokrjeſny ſud duchownego Cieſlinskoho, dokelž bě trójeſy předowaſ a jene džeczo wukhceſik, k najwyjſhſej možnej pokucze 1200 mark. Pschi tym pak buſhtaj tež wotſudzenoj, „dokelž běſhtaj wukonjenjo njedowolenych cyrkwiſkich wobrjadow ſpěchowaſoř“, kubler Rabow k pokucze 600 mark (wón bě tamnoho pučjowacoho knjeza darmo hoſpodowal) a kubler Gomerſki k pokucze 400 mark (wón bě tohole knjeza jumu k bliđu pscheproſyl a powozyl).

Z Pelplina piſaju: „Naſhomu hnadnomu knjezej biskopej njeplacži ſo wjac žana mzda. Njeſadowno dyrbjeſche tsecži krócz czazan̄ bycz, ale pola njoho žaných wěcow ujenamakařu. Nětko wotčahnych jomu z pačta, kotrež ze ſwojoho kubla ma, 17,500 mark, dokelž bě prózne faru njewobſadžiſ, a hiſhčeze z druhim poſkostanjom jomu hroža. My dopomimy ſo jow na jara hnadny ſiſt z lěta 1864, hdyž ſo jomu rjad czerwienoho wojoſka I. klasy ſpožeſi, we kotrejž ſo wupraji, zo je hnadny k. biskop rozeniał, we czechskich czasach khězorej dacž, ſchtož je khězorowe, a Bohu, ſchtož je Bože, a zo je ſebi tohodla džak wótcžiny a pschípóznačo wſchěch wěrných wótcžincow zaſlužiſ. Tehdomu vyhokočeſceny ſchedžiwo a joho zmyſlenjo je teſamo woſtało, ale zakonje ſu ſo pschěniěnaje. Kij ženje we ſwojim živjenju njeje khostany był, jomu bjeru ſo nětko na koncu joho živjenja wſchitke ſredki k zeživjenju; kij hako mlođi muž we czechskim czasu z dobrej wolū a wjeſele do rjadow wojowarjow za wóteny kraj ſtupi, wón je hako 83létnej ſchedžiwo nětko do rjadow njepſcheczelow wótenoho kraja ſtajeny.“ Wboga Němska!

„Bohabojaźnoſeſz je pocžatf mudroſcę“ je prjedy pschi wotkuſlanju a rozwieſzenju džecži přenja zaſada była. Nětko pak je ſwět himajſhoho měnjenja, a jědojte plody z toho ſu tež hižo wiđeež. We Braunschweigu je ſo poli-

cajstwu radžilo, pašmo młodostnych, schulu hiſchcje wopytowacych paduchow wiſlędziej, kiz běchu z wiſkej leſču z 50 ſkładow wiſhelake wěcy ſpakoſczili. Te běchu pak ujez ſobu rozděleli pak k „daram“ nałożeli pak do „młodych njewjeſtkow“ roždawali.

Schwarzka. Majdróžſki ſchtudenteji cykloho ſwěta ſu bjez poſhiby kandidatowje „starokatholſkoho“ duchownſtwa we Bernje. Za profesorow starokatholſkeje ſakultety placzi kanton Bern kóždolětnje něhdže 50,000 frankow (nórtow). Tichy pſchednoſchi wopytujetaj z kantona Bern jenož dwaj ſchtudentaj, a jimaj ſo tež 2000 frankow k stipendijam dawa. Tak dha kóždy tejule ſchtudentow lětne 26,000 frankow ſtójí.

Italska. Swaty Wót je ſtraſhnuje ſchorjeſ. Lékar' njedowoli jomu ſojo wopuſhćeſicj.

We Romje ſu ſo liberalni z wólbow te generalnej radje jara naſtróželi: nimale wiſhudžom ſu bamžowſych dobyli, we ſamym Romje je wot 16 wólbow džewiecj klerikalnym kandidatam pſchipanylo.

Endželska. 21. novembra je mlody wójwoda Norfolk, přeni zemjan jendželskoho kraleſtwa, z Lady Floru Hastingſec zwěrowany byl. Tak wiſkotna ſwjatočnoſć ujeje wot časow reformacieje wjac wiđzana byla. Poſlanci japoſchtoſkoho ſtoła pſchinjeſe mlodomu porej bamžowe požohnowanjo a romſki prälat mějſche Božu miſchu. — Kaž je znate, wjedże zaſtupnik norfolkſkoho domu z lěta 1483 titl přenjoho wójwody, přenjoho markiſa (markhrabje), přenjoho hrabje a přenjoho barona wot Endželskeje. Po dwórnym ceremoniellu pſchinívje norfolkſki wójwoda přeni po kralovſkich pryncaj. Nětſiſchi wójwoda, jara horliwy katholik, je 30 lět stary. Jomu ſluſheja rjane a wiſke krajiny. Po fiſkuſowych registrach ujeju jomu tele ležomnoſće ſóžde lěto 265,000 £. St. (5 1/3 millionow mark). Wón ſydlí we ſtarym arundelſkim hrodze (we hrabinstwie Sufſex).

Ruſko-turkowſka wójna. Plewno je padnylo. 10. decembra zahe rano wudyri Oſman paſcha ze wiſhei mocu na ruſke poſſicije. Naſta krute, jara krwawe wojowanjo. Turkow padachu cykle rjady. Hdyž do zadý wuſtupowachu, poſtaji ſo Oſman na jich čoło, zo by jim ducha dodał. Padže ranjeny. Turcy dha ſo zaſrvečiſu woſajo: „aman! ekmeſ!“ (miłość! podawamy ſo!) Hdyž běſtej dwě reduče wobſadženej, wozjewiſhu turkowſych wiſchſchi, zo ſo wójſko podawa! Město a turkowſke wójſko poſſicza we wiſchěch ſwojich džělach wobraž najhroznisheje bědy. Wiſhudžom hłodni, ranjeni a khorí za pomoc woſaju, wiſhudžom knieži běda a ſuijercz. Bajathch Turkow je něhdže 40,000. Podrobnoſće ujeju hiſchcje dōſchke. — Z powaſenjom Plewna je Turkam žaſtoſna rana zaſadžena. Statny Oſman njemóžſe tele město dlěje zdžerzeć. Z Plewnom je cyka wjedzorna Volharſka hacž k Widinej, Srjedcu (Sofiji) a Ruſhczuku do ruſkich rukow padnyla.

Naležnoće našeho towarzstwa.

Sobustawu na lěto 1877: ff. 365. Jurij Schwejda, hejtman we Pančicach; 366. Merežin Comaf z Šulowa; 367. 368. ze Šulšec: Miklawš František, Marja Miklawščyna; 369. Miklawš Brčan z Dubrješka; 370. Jurij Čornak ze Šalowa; 371. Miklawš Žur (Pavlik) z Noweje Vsi; 372—374. z Hrubjelcic: Marja Welsowa, Jan Petr Merežin, Jan Petrka; 375. Jan Maaz z Wulkohe Wjelkowa; 376. Petr Hašcha ze Žajdowa; 377. Jakub Bräuer z Budyschina; 378. 379. z Čemjeric: Petr Vjarsch, Jakub Čemjera.

Dobrowolny dar za towarzstwo: I. Petr Hašcha ze Žajdowa 50 p.

Dary a daní za chrkę we Baczonju.

Nawdaty kapital a dotal nahromadžena daní wuzinieštaj: 34,131 mark 63 p.

K českej Božej a k spomoženju dusichow su dale woprowali: I. Jan Wels z Hrubjelcic 50 p.

Hromadže: 34,132 mark 13 p.

Z nakładem našeho towarzstwa je wuschoł a pschedawa so po 25 p. w expediciach a pola klamarjow:

Krajanci.

Katholska protyka za Hornju Lužicu

na lěto

1878.

Iara pschihodne hodowne dary.

Nowa Jezusowa winica. Po riedze Waldoweje winich wobdzelał a wudał Jurij Luečanski, präses serbskoho seminara w Prahy. W najlepšim pschynym zwiazku a najlepšicej koži 5 markow, w koži ze złotym ręzkom 4 m. 75 p., w placze abo papierze z kožnym třibjetom 4 m. 50 p., z barbienym złotym abo zelenym ręzkom 4 m., niewiązane 3 m. Też wobstaraja so na požadanie w najkrótkim czasu zwiazki w somocze a z drohotnymi zatkami a wskę druhę.

Duchowna Różownja swjateje Marije. Rozpominanja a modlitwowe kniki. Wot h. Duežmana. Po 6 m. a 4 m. 25 p.

Katholski katechismus. Wot J. Luečanskoho. 77 p.

Bibliske stawizny staroho a nowoho zakonja. Wot M. Hórniaka. 65 p.

Spěvý za serbské škule. Wudawki za katholske škule. 20 p.

Expedicije „K. Pósta“ tute kniki dobroźinie na požadanie kóždomu wobstaraja.

W expediciach „K. Pósta“ su na wohladanju a kóžde po 5 pjenježkach na pschedań:

Swjecžatka ze serbskimi modlitwami.

Za kulowšku wosadu.

Wskę serbske a němiske modlitne kniki kaž tež protyki na lěto 1878 pschedawa we Kulowje blisko farby Ernst Wels.

W expediciach „Kath. Pósoła“ je za 30 p. na pschedań:

Bovožnoć křižowoho pucža.

Cíjicej Smoterjee knihičiščejevje we Budyschinje.